

RIČARDAS GAVELIS

Tylos
angelas

TYTO ALBA

RIČARDAS GAVELIS

Tylos angelas

UDK 888.2-3
Ga581

Sudarytoja *Nijolė Gavelienė*

ISBN 9986-16-518-0

© Nijolė Gavelienė, 2006
© Nijolė Gavelienė, sudarymas, 2006
© Ilona Kukenytė, dizainas, 2006
© „Tyto alba“, 2006

RIČARDAS GAVELIS

Tylos
angelas

Apsakymų rinktinė

VILNIUS 2006

Gimimo diena

Šiandien buvo šventė, jie sėdėjo prie stalo tylūs, susikaukę, su baltomis servetėlėmis po kaklu. Trumpam nudelbė akis, vėl pakeldavo nosis ir stebėjosi į ją, svarstydami, ar įtiko, ar nejučiom nejzeidė jos tokią dieną.

O ji stovėjo, skausmingai grakšti su juoda suknia, raukšlėtom rankom, didingu ramiu veidu. Jos plaukai buvo baltut baltutėliai. Ji norėjo kalbėti ir kalbėjo – dusliai ir liūdnai:

– Šalta pasidarė. Markai, tu čionai jau trylika metų, tačiau nė vieną tavo gimimo dieną nėra buvę tokio niūraus vėjuoto vakaro. Aurelijau, nešnairuok taip, tu dar per jaunas su manim ginčytis.

Aurelijus įtraukė galvą. Šiandien jai negalima prieštarauti net mintyse, nors ji būtų ir neteisi.

– Aš išviriau sriubą, kurią labiausiai mėgstate. Sultinys, o jame dideli gardūs mėsos kukuliai. Aurelijau, tau dėsiu daugiau, tu taip skaniai juos šlemšti.

Pamažu, lyg taikydama į žodžių ritmą, ji pilstė garuojančią sriubą. Margarita jau buvo pamiršusi Aurelijaus žvilgsnį ir ilgai rinko jam gražesnius gabalėlius.

– Aš tarsi jūsų auklė. Jūs žinot, kas yra auklė? Tai labai rūpestinga ir švelni moteris. Kai aš buvau mažytė, visų mūsų pažįstamų namuose būdavo auklės. O manoji buvo pati geriausia pasauly... O savo tėvo neatsimenu. Jis pabėgo į Paryžių – tada visi bėgo į Paryžių. Jis buvo labai storas ir turėjo daugybę vizitinių kortelių. Jūs žinot, kas yra vizitinės kortelės?

Jai buvo jau šešiasdešimt septyneri, ir pirmąkart po vyro mirties ji padengė šventinį stalą.

Markas žiūrėjo į blankia šviesa užlietą sieną, galvodamas apie savo koją. Iš tiesų jau kelinta diena, kaip atšalo, ir senatviškas reumatų vėl sugriebė lyg žnyplėm. Koją atrodė svetima, blogai prilipdyta, ir buvo nepatogu, ją surietus, tūnoti aukštoje kėdėje. Tačiau šventės dieną nederėjo skųstis savo negalėmis; per metus, praleistus tarp senstančių kartu su Margarita daiktų, jis išmoko gerbti šeimos papročius. Greičiau sutemtų, tada ji nepastebės, samprotavo jis. Pamačiusi tik bergždžiai susijaudintų, stengtųsi paguosti ir dar labiau nuliūstų. Markas vogčiomis žvilgčiojo į lango pusę (koja dabar turbūt nė nesilankstytų) ir tartum tikras aristokratas santūriai laukė, kol šeimininkė išpilstys visą sriubą.

Paskui visi tylėdami valgė, Aurelijus vis stumtelėdavo šaukštą, gulintį šalia lėkštės, ir pasijusdavo nejaukiai. Jis niekaip negalėjo priprasti prie iškilmingos nuotaikos, truputį pavydėjo senam išmintingam Markui ir kuo mieliausiai būtų susirangęs ant sofos kaip paprastai.

Prietemoje kambario sienos atrodė tolimes ir niūrios – keturių lygių plokštumos, keturi tamsos lašai. Sutemos jau įsėlino į kambarį, iš fotografijų ir miniatiūrų liko vien kontūrai. Kada nors jos išnyks amžinai. Šie daiktai turėjo prasmę tik Margaritai, jai vienai visame pasaulyje, tad ir mirti privalėjo kartu su ja.

– Vitalijus nesėstų prie mūsų stalo, – vėl prakalbo ji. – Jis niekad nenorėjo švęsti po to... Net šnekėti nebenorėjo. Bet mums dabar smagu, ar ne? Jūs du ir aš. Visą laiką turėdavau du tokius, kaip jūs.

Vienas kito jie jau beveik nematė, bet šviesos neskubėjo žiebtį – lyg aktoriai, įsigyvenę į savo rolę, jie galėjo sėdėti tamsoje ar užsimerkę, nuo to niekas nesikeitė.

Dabar jie kibo į mėsą, o eilės dar laukė pyragas – lyg didelis

kampuotas ledo gabalas, kuris niekaip nepradeda tirpti. Torto ji nepirko, nes nė vienas iš trijų nemėgo kremo, tačiau be pyrago, prismaigstyto žvakučių, neapsieidavo nė viena šventė. Margarita vis taip pat lėtai žaidė šakutėmis, kvapnius mėsos gabalėlius atsargiai dėliodama į lėkšteles.

Aurelijus jau kiek apsiprato, bet jį vis tiek slėgė tas manieringumas, jis negalėjo rasti sau vietos ir atsistebėti oria Marko ramybe.

– Jūs tokie liūdni... O aš taip stengiausi. Dėl tavęs aš nesisieluju, tu toks nenuorama, pats nežinai, ko nori. Bet kas gi tau, Markai, tu lyg nesavas?

Markas tik krenkštelėjo ir paslapčia pajudino koją. Šlaunis tartum visai atsiklijavo nuo kūno, sklandė ore, pulsavo svetimu krauju, užtirpusi, apmirusi.

– Nenusimink, senuk, – ji susimąstė. – Jau dvylika metų. Ne, palauk, trylika... Tu juk taip pat nemėgsti nelaimingų skaičių?

Markas palingavo galva. Kam gi patinka nelaimės? Nors ką žinai, žmonės – keistuoliai, pernelyg gerai nujaučia savo nelaimes, pernelyg daug apie jas kalba. Jis dar kartą linktelėjo.

– Tu pameni pirmą savo vakarą šitam kambary?

Markas susigūžė, net pamiršdamas koją. Šitai prisiminus, net dabar šiaušdavosi plaukai. Niekad jis nebuvo buvęs taip arti mirties. Dar visai mažytis ir paikas, jis siautė po pievą, gainiojo drugelius, o paskui įsigeidė perbėgti kitapus gatvės. Perbėgti per gatvę tada buvo labiausiai viliojantis ir pavojingas žaidimas. Kaip dideli, kraujo ištroškę žvėrys pro šalį užė mašinos, blyksėdamos lakuotais šonais, skleisdamos aštrų tvaiką. Jos Marką stebino nuo pat gimimo: be galo greitai judėdavo, bet visada nuo jų padvelkdavo baisia negyvėlio rimtimi.

Nuo šaligatvio Markas nušokdavo linksmai, vaikėžiškai, tačiau tuoj pat jį apimdavo pirmykštis laukinis azartas. Jis laviruodavo tarp spalvingų kūnų, pamažu vis labiau ir labiau pasiduodamas

keistam norui apgauti tas vienodai kvepiančias mašinas, kol galų gale terūpėdavo viena: pabėgti, išvengti smūgio, likti gyvam. Jis atsipeikėdavo jau atsидūręs kitapus gatvės, šlapias nuo prakaito, ir jo nugara perbėgdavo šiurpulys.

To šiurpulio Markas negalėdavo atsikratyti visą laiką, pamiršdavo jį tik tada, kai vėl, pagautas laukinio siuto, puldavo per gatvę.

Tą kartą viskas klojosi puikiai, bet staiga pasaulis užgriuvo ant jo, sutrypė ir nusviedė į bedugnę, ištraukė iš jos ir vėl pastatė ant kojų. Markas svirduliavo nieko nesuprasdamas, jį užplūdo baimė ir pyktis, priešas turėjo būti čia pat, amžinas priešas, nuo kurio reikėjo gintis. Markas pasišiaušė ir suurzgė, tačiau vizija dingo, jis ūmai pajuto, kad nebegali pastovėti, kad visi jo kaulai sulaužyti, ir bejėgiškai griuvo ant šono. Šaligatvis, išganingas šaligatvis buvo čia pat, bet žmonės ėjo pro šalį neatsigręždami.

– Vitalijau, žiūrėk, vargšą šunelį suvežino. O gal jis dar gyvas?

Moteris su vyru sustojo prie jo, ir Markas neteko sąmonės.

Atsimerkęs išvydo malonų veidą ir mėlynus sofos apmušalus. Ties juo buvo palinkusi Margarita.

– Tu gyvensi, mažiuk. Ir daktaras taip sakė. Tik gal atsargiau lakstysi po gatvę.

Markas niekad jai nedėkojo. Žmonės nemėgsta dėkoti už išgelbėtą gyvybę, o jis iškart suprato, kad Margaritai jis – žmogus. Tik tą vienintelį kartą jai išsprūdo: šunelis.

Markas įprato prie to. Jis nevizgindavo uodegos ir net pamiršdavo apsiuostyti su kitais šunimis. Žmonės taip nedaro. Būtinai jam tapo pietūs trečią valandą, vakarienė iš lėkštelių ir ilgi pasivaikščiojimai prieš miegą, jis nė neįsivaizdavo, kad galėtų būti kaip kitaip. Dažnai net nebesuprasdavo, ar tikrai kalbėjosi su ja, ar jam tik pasivaideno. Ilgai neužmigdavo, vidury nakties pakirdęs, mėnesienoje žiūrėdavo į savo atvaizdą veidrodyje. Tik užėjus begaliniam norui iškelti snukį ir kaukti, Markas pasijusdavo tebesąs šuo.

Vieną vienintelį kartą Marką buvo apnikęs skausmas ir nežinia. Tai buvo visai neseniai, tą naktį, kai mirė Vitalijus, kuris irgi visą laiką gyveno pas Margaritą ir visą laiką tylėdavo.

Tąsyk Vitalijus nesikėlė kiaurą dieną, ir Margarita vakare nėjo pasivaikščioti. Markas iškiūtino vienas, grįžo tyliai ir nucimpino miegoti. Pabudo naktį, kamuojamas baisaus sapno, ir ūmai suuodė mirties kvapą. Gerklę užgniauzė spazmas, jis nedrąsiai kyštelėjo snukį į Vitalijaus kambarį ir kaip niekad pasijuto esąs tik baltas bejėgis šuo.

Vitalijus gulėjo ant nugaros didelėje lovoje, nelygiai sudėjęs rankas, ir nebekvėpavo. Kambaryje degė šviesa, Margarita stovėjo prie vyro basa, išsidraikiusiais plaukais, matyt, ką tik iššokusi iš guolio. Ant grindų voliojosi rudas beformis gniužulas.

– Tu matai? Tai tik kailiniai nukrito. O aš taip nusigandau, – jos balsas buvo labai ramus, bejausmis.

Ji lėtai pakėlė kailinius, užklojo Vitalijų ir, lyg kuo nusikaltusi, pažvelgė į Marką.

– Jo tokia išraiška... Dabar jam turbūt labai šalta.

Jos akys klaidžiojo po kambarį, basos kojos virpėjo ant vėsių grindų.

– Bet aš nieko nekviesiu. Taip vėlu.

Ir tada Markas suprato, kad jai baisu, baisu čia v i e n a i su Vitalijum, kuris mirė.

Jis nudūlino į savo kampą, šaltą lyg pati mirtis, jausdamasis kaltas, kad negali jai niekuo padėti, kad ji viena, nors jis čia pat, kad gyvenimas be galo sudėtingas ir kad niekad nežinai, kas esi, kokią vietą jame užimi.

– Markai, atleisk man. Nereikėjo tau šito priminti, – nutraukė jo mintis tylus balsas, ir jis pamatė, kad abudu laukia jo.

Valgyti jau nebebuvo prasmės. Luktelėjusi Margarita patraukė Marko lėkštę į šalį. Lieknos rankos šmėžavo tamsoje tarp balkšvų indų.

Marko koja kiek atlėjo, jis apsidairė. Aurelijaus akys blizgėjo, jis, matyt, rijo seiles, spoksodamas į pyragą. Margarita subarškino degtukų dėžutę ir ėmė degioti žvakutes. Į sėdinčius nuo sienų vėl sužiuro veidai iš fotografijų. Ji vengė tų žvilgsnių ir nesąmoningai pridengė šviesą.

Markas nunarino galvą. Jis žinojo, apie ką mąsto Margarita. Vienoje nuotraukoje šypsojosi du šviesiaplaukiai jaunuoliai. Nuotrauka buvo sena, nublukusi, tačiau dabar, keistai apšviesta, ji tarsi atgijo, veidai atgavo spalvą. Keturios gilios akys žvelgė maloniai, tarytum jaunuoliai būtų rengęsi tuoj pat sėsti prie stalo.

Markas juos gerai pažino, nors nebuvo matęs gyvų. Margarita daug syk pasakojo apie savo sūnus. Kai Aurelijus pernelyg smagiai įsidūkdamas, seniokiško irzlumo apniktas Markas kartais norėdavo papasakoti jam visą istoriją – viską iš eilės: kaip išrodė stotis, kaip abudu sūnūs stovėjo, nežinodami, ar gali pažadėti mamai, kad tikrai grįšią; ir ką reiškia du pilko popieriaus lapukai, kuriuose kreivu braižu parašyta „žuvęs“ ir „dingęs be žinios“; ir kiek žmogus gali verkti nepaliaudamas; ir kodėl Vitalijus, kol buvo gyvas, nesakydavo namuose nė žodžio. Tačiau irzlumas greit praeidavo, ir Markui pasidingodavo, kad tokiam plevėsai, kaip Aurelijui, neverta nieko sakyti.

Margarita iš dailaus ąsotėlio ėmė pilstyti saldžią arbatą. Markas padėkojo linktelėdamas, o Aurelijus atsidėjęs šlemštė pyragą – jam buvo vis vien. Sau Margarita įsipylė paskutinę, nugrimzdo į minkštą krėslą ir užsirūkė. Jos žilutėliai plaukai blizgėjo, žvilgsnis buvo apsimblausęs, tik antakiai kartkartėm kilstelėdavo.

Gal ji prisiminė tai, kas jau praėjo.

Šiaip jau nemėgo naršytis prisiminimuose. Tai, kas buvo, – jau praeitis ir nebegali kartotis iš naujo. Visi įvykiai liko kažkur už laiko ribų ir jos nebelietė. Su pasauliu siejo tiktai papirosai – Margarita surūkydavo dvi dėžes per dieną. Prieš penkerius metus ji atsisveikino su gimtuoju miestu, palikdama ten prisiminimus

ir draugus, išsiveždama tik savo šunis ir išblėsusį skausmą. Beveik su niekuo apie save nekalbėdavo, visi jos kaimynai skųsdavo si smulkmenomis apraizgyta buitimi ir gyrė jos šunis. Tik vienas jaunuolis, kuris vasarą kartais prisėsdavo kieme ant suoloelio, neglostė jos šunų (argi galima g l o s t y t i juos!), o kai ji prabilėdavo, kai sakydavo: „Jūs dar jaunas, turbūt nežinote, kokie yra žmonės“ – tik liūdnai nusišypsodavo. Gal todėl ir atrodė, kad jis viską supranta.

Kai Margarita imdavo galvoti, jos mintys dažniausiai nuklysdavo į vaikystę, atgydavo senos keistos svajonės, kuriose viskas buvo švelnu ir gražu, kur buvo daug saulės ir niečnieko iš pamirštos praeities.

Bet šį vakarą ji galbūt prisiminė daugiau nei paprastai.

Auklės mirtį, kraujo srovelę, lėtai nuvingiavusią grindimis, kai auklę per klaidą nušovė baisūs purvini žmonės. Jie daug gėrė, kažkam grasino ir dainavo trankias dainas. Ji tesuprato, kad jie nori išžudyti visą pasaulį. Paskui atėjo kiti, šaudė į pirmuosius ir aiškino, kad nušlavė buržujus. Jos nelietė, tik išlaužė kambariuose parketą, degino ir šildė savo peršalusias kojas. Jai buvo jau septyniolika, tačiau ji nieko nesuprato, nieko nemokėjo ir nežinojo. Ją gąsdino viskas: ir žodis „revoliucija“, ir tie žmonės, kurie įeidavo į jos miegamąjį nepasibeldę ir niekad gyvenime neturėjo vizitinių kortelių.

„Mergyte, tau čia ne vieta. Bėk, kol nevēlu, nes pražūsi, taip ir nesužinojusi kodėl“, – kartą pasakė jai niūrus barzdotas vyras, rūkydamas pypkę ir muturiuodamas kojas dvokiančiais skudurais.

Ji ūmai pakluso, matydama vien pypkės dūmų kamuolius, – tai buvo vienintelis patarimas, vienintelis jai skirtas sakiny, kurio ji taip laukė. Margarita puolė, kur akys veda, pasiklydo tamsiose gatvėse, kuriose siautė ginkluoti vyrai, ir gal būtų sušalusi kažkokio namo laiptinėje, bet ją rado iš darbo grįžtas Vitalijus. Ji nė kiek nenustebo, kai jis pakvietė ją gyventi pas save; pusantrų metų

slaugė jo sergančią motiną ir, vėl nė kiek nesistebėdama, ištekėjo už jo. Niekas jos neišmokė mylėti, jis buvo vienintelis jai mielas žmogus. O gal apskritai vienintelis, kurį ji gerai pažino.

Gal Margarita prisiminė, kaip parsinešė namo pirmą šunį, beveik į ledą sušalusią juodą kalytę, ir Vitalijus žiūrėjo į ją kaip visada tylėdamas; kaip naktimis glausdavo prie savęs mažytį kūnelį ir kaip abi drebėdavo, pasigirdus garsui, panašiam į šūvį; kaip Kleopatra, iš mielo padarėlio virtusi sena bedante kale, nebegalėjo nieko praryti ir ilgai galavosi ir kaip ji paprašė to kieme sėdinčio jaunuolio uždėti Kleopatrai chloroformo kaukę, nes pačiai nekilo ranka. Paskui visą naktį negalėjo užmigti, galop atsikėlė, nubėgo į sandėliuką ir kažkodėl dar kartą užspaudė chloroforme išmirkyta vata Kleopatros šnerves, nors kūnelis buvo jau visai sustingęs.

Ir dar daug ką ji galėjo prisiminti, sėdėdama krėsle ir traukdama papirosą po papiroso.

Kai Margarita pakilo ir perėjo per kambarį, buvo jau vėlu, Aurelijus miegojo, susiraitęs ant kėdutės.

Tyliai nusliuogęs ant grindų, Markas pagalvojo: „Sunku mums, senukams, viską prisiminti“, sumurmėjo „labanaktis“ ir nušlubčiojo į savo kampą.

O ji dar ilgai stovėjo prie lango ir žiūrėjo, kaip raiša balta katė lėtai slankioja po kiemą, tarsi negalėdama ištrūkti iš siauro mėnulio apšviesto ruoželio.

Neprasidėjusi šventė

Tas klaikus liūdesys ją pirmą kartą apniko dėliojant ant stalo lėkštes pietums. Robertas sėdėjo čia pat, bet akimirksnį buvo pasirodęs, kad jo nėra. Ji iš lėto pasitraukė po savim kėdę, veidu nusirito prakaito lašai, ir ją pervėrė bukas skausmas, kuris vis didėjo ir temdė šviesą, išstumdamas paskutines realybės liekanas. Kurį laiką prieš akis tavaravo vien kažkokie pilki drebučiai, paskui kambario vaizdas sugrįžo, o kartu ir kvapai: aitrus sriubos aromatas, Roberto cigaretės dūmai ir krūvos knygų, dvelkiančių bemiegėm naktim. Ji atgalia ranka nusibraukė kaktą ir, nieko nesakydama, nuėjo į virtuvę. Iki gimdymo buvo likusios kelios savaitės.

Kai Robertas išėjo atgal į darbą, ji kaip visada įniko tvarkyti ir dėstyti jau tūkstantį kartų perkilnotas knygas, šluostyti dulkes nuo blizgančių baldų, bet nė valandėlei negalėjo atsikratyti baimės, vis prisimindama tą keistą liūdesį, staiga dingusį kartu su dienos šviesa, tą kiaurai persmelkiantį skausmą ir pilkų virpančių drebučių reginį.

Ji apsidžiaugė, kai jos gyvenime atsirado Robertas ir išsivedė iš įgrisusių liūdinių namų. Laikas ten buvo sustojęs: tėvai skendėjo kažkokioje pusiau realioje egzistencijoje, kurioje viskas buvo sudėliota į savo vietas, viskas po ranka. Ji nustebo, kad niekas ne-reagavo į naują jos gyvenimo posūkį. Net jos draugė Raja, aukšta graži žydė, šaltakraujė ir flegmatiška, tepasakė: „Visi fizikai vieno di: niūrūs ir pilki“. Tėvai nenorėjo nė girdėti apie vedybas, motina isteriškai laužė rankas, o ji vien bandė visus taikyti, nežinodama,

kaip tai daroma, nesuprasdama, kad su savimi išsineša iš namų viską – nerūpestingumą ir kartu rūpesčius, kurių pati nebuvo patyrusi. Ginčai baigėsi tuo, kad tėvas kirste nukirto: „Nori gyventi savarankiškai – prašom, bet pagalbos nesitikėk“. Robertas buvo dar išdidesnis negu ji, ir staiga jie liko dviese. Jis stropiai vaikščio-davo į savo institutą, dirbdavo ir namie, o retais laisvais vakarais atrodydavo toks protingas ir tiek daug apie viską išmanęs, kad ji nedrįsdavo į jo monologus įterpti nė žodžio. Ji stengėsi apsiprasti, nusikratyti kažkokių varžančių pančių; kartais rodėsi, jog pavyks, lengvai ir paprastai: tik papurtys galvą, tas keistas liūdesys dings ir jau nebegriš. Tačiau mintys nesikeitė, o dienos slinko lėtai, vienodai: paskaitos, namų ruošą. Robertas grįžta iš darbo, vakaras. Toje lėtoje laiko tėkmėje viskas buvo keista ir nauja. Net mažas stebuklas, kai ji tris ar keturis kartus per savaitę pajusdavo ant krūtinės jo rankas, ir viskas, kas vykdavo po to, atrodė beveik ne-realu, tarsi tik būtų įsivaizdavusi šitai.

Kai po kelių mėnesių liaudies ansamblis, kuriame ji šoko, ėmė ruošti užsienio gastrolėms, ji beveik nedvejodama liko namie. Draugai išvažiavo, o ji tik porą vakarų paliūdėjo prie pianino, kurį susigraudinusi mama išmeldė jai iš tėvo. Netraukė paskaitos ir draugės, viskas nutolo, žaismingas mokyklos pirmūnės gyvenimas dabar išrodė paikas ir vaikiškas. Ilgais vakarais, kai nepadėda-vo nė muzika, ji vis dažniau apmąstydavo, kuo gyveno anksčiau. Deja, prabėgusiose dienose nerasdavo jokio atsakymo, o tarpais nebesuprasdavo, nė kuo gyvena dabar.

Kartą įsidrąsinusi ji pasakė Robertui: „Man rodos, praeityje nebėra nieko, aš tiesiog jos neturėjau. Gerai būtų ją pamiršti, viską, net kvapus, nes kitaip aš neturėsiu ir ateities“.

Laikas slinko vienodai, tarsi sukosi ratu – dar dveji metai stu-dijų, – ir vieną dieną, pajutusi, kad yra nėščia, ji ne juokais per-sigando. Gydytojas ramiai patvirtino jos įtarimus ir pažėrė keletą banalių patarimų. Nuo tos akimirkos ji nebegalėjo apie nieką gal-

voti. Kažkas nauja ir nelaukta ūmai užplūdo ją visą. Laikas, jau beveik sustojęs, vėl pajudėjo, jo net trūkdavo tarp visų tų šliaužtinukų, mezginukų, tyrinėjant liūdnius šypsnius veidrodyje, žiūrint į vis platėjančią figūrą. Robertas buvo atidus ir paslaugus kaip niekad, jai buvo gera, beveik malonu.

Kai iki gimdymo liko dešimt savaitių, abu nutarė, kad kurį laiką ji nebeis į universitetą. Dabar ji sėdėdavo namie viena, laukdavo Roberto ir vis naujais skudurėliais blizgindavo kelis kambario baldus, viską darydama lyg automatas, nesuprasdama, ar tai iš tiesų reikalinga jai, ar čia ta ateitis, apie kurią svajojo anksčiau. Gal kas nors dar įvyks, pasikeis netikėtai lyg sapne? Ji svajodavo, net gulėdama šalia Roberto, nes ir tie trys keturi kartai per savaitę kuriam laikui išnyko.

Ryt, jau ryt, dar ne šiandien, bet jau ryt. Bus vaikas, bus prasmė, bus laimė. O kol kas ji susikraudavo keliasdešimt perfokortų, kurių visad būdavo pilna ant Roberto stalo, rašinėdavo visokiausių valgių pavadinimus, o paskui sudėdavo jas iš eilės: meniu savaitei į priekį. Tačiau netrukus pamatė, kad jau seniai suplanavo viską iki pat to laiko, kai reikės gimdyti, ir paliko kortas ramybėje.

Ir tada ją pirmą kartą apniko liūdesys ir bukas skausmas. Visa tai buvo taip netikėta ir paliko slaptą nervingą baimę.

Praėjo pora savaitių, bet ji vis dar negalėjo atsikratyti nemalonaus laukimo įspūdžio ir visai nenustebo, kai vieną dieną pajuto vėl atslenkant tą lėtą, kankinantį liūdesį, paskui pamatė pilką virpančią plėvelę, prasmego joje, nes ji nenyko net užsimerkus, ir kone nusivylė, kai po kelių minučių viskas dingo. Roberto nebuvo namie, ji dar kiek pavaikščiojo po kambarį ir atsigulė.

Sapne nebuvo nieko baisaus ar siaubingo. Ji sėdėjo prie forte-pijono ir grojo. Ilga blizganti suknia jai labai tiko, publika ėjo iš proto ir vis kvietė bisui, o ji tik skubiai nusilenkdavo su švelnia šypsena lūpose. Kažkas įteikė jai gėlių puokštes, ir buvo vargo, kol

jas susivyniojo, nes būtinai norėjo išsivežti visas. Traukinyje gastrolių vadovas kažką energingai įrodinėjo, o ji, pavargusi nuo grojimo ir įspūdžių, tik linkčiojo galva. Paskui į kupė pradėjo brautis gerbėjai, ji neįsileido jų, galvoje jau pynėsi naujos mintys ir planai, vaidenosi fortepijonas, bet reikėjo eiti miegoti, ir ji net paabejojo, ar neišgerti migdomųjų. Kai Robertas pasakė: „Kol suradau rak-tą, praėjo gal dešimt minučių. „Tu kietai miegojai“, – ji dar ilgai negalėjo atsipeikėti, galva buvo sunki, ir skaudėjo rankas po ilgo varginančio koncerto.

Vakaras slinko lėtai, Robertas vėl palinko prie straipsnių atspaudų, rūkydamas cigaretę po cigaretės, o ji nedrįso jam priminti, jog dūmai gali pakenkti būsimam vaikui. Kurį laiką dar žarstė ant stalo popierėlius, iš kurių dėliodavo raštus siuviniams, o paskui, taip ir nesulaukusi jo, nuėjo gulti.

Ji gulėjo ant pilvo, pakreipusi galvą į šoną, dar juto, kaip lūpomis nuteka seilės, ir visai nenustebo, kai, pramerkusi akis, pasijuto gulinti ant nugaros minkštoje lovoje. Iki koncerto buvo likusios vos dvi valandos, bet ji niekaip negalėjo susikaupti, ją varstė neišaiškiai baimė ir nepasitikėjimas, kuris dings, ji žinojo, tik atsisėdus prie fortepijono prieš nutilusią salę. Šįkart koncertas turėjo būti itin atsakingas, publika rimta ir nusimananti, ji stengėsi susikaupti, rasti kažką visai nauja, stebuklinga šimtąkart grotose temose ir nudžiuginti visus. Bet minčių nebuvo, melodijos pynėsi viena su kita, ji rūkė cigaretę po cigaretės, vis dar gulėdama ant nugaros, ir jautė, jog dar sekundė – ir ji vemte išvems susikaupusį pyktį ir aistrą, neduodančią ramybės net prieš koncertą. Atsikėlė ir pradėjo vaikščioti, lyg tikėdamasi atsakymą rasti painiame žingsnių ritme. Ji gerai matė laikrodį, kurio rodyklės plėšėsi į priekį, palikdamos vis mažiau vilties. Šviesa blykstelėjo staiga. Už lango žaidė saulė, Robertas jau buvo išėjęs. Ji atsikėlė ir nusipraususi suvalgė gabalėlį sustingusios košės. Kurį laiką vartė rankose šios dienos kortą: stiprus buljonas, troškinta jautiena; prisiminė, kaip gamin-

davo mama, ir ėmė rengtis. Jau gatvėje pagalvojo apie liaudies ansamblio kelionę po Vidurio Europą, į kurią ji taip ir neišvyko, apie tai, kokia ji buvo laiminga, kai direktorius įteikė jai atestatą ir sidabro medalį. Viskas atrodė tolima, miglota, ji dar neatsikratė sapno nuotaikos, gatvės plaukė pro šalį, tuoj pat nugrimzdamos į praeitį, kuriai ji staiga pasipriešino visa esybe, ir tai buvo dar viena tos seniai išsvajotos ateities forma, užkliuvusi turgavietės viduryje, prie šviežios mėsos pardavėjų.

Skausmai surėmė netikėtai, ji blaškėsi po tuščią kambarį, pakvaišusi iš baimės, nuo kurios skausmas atrodė dar didesnis, blaškėsi, kol visai nebegalėjo pajudėti, susmuko ant sofos ir jau buvo bepradedanti rėkti visa gerkle. Bet viskas ūmai praėjo, ji nusikaps-tė pas kaimynę, iš kur ir išvežė greitoji pagalba. Ligoninėje niekas nekreipė į ją per daug dėmesio, iškart paguldė ant stalo, ji beveik nešaukė, tik laikėsi įsikibusi į ranką kažkokiam jaunam asistentui, gal praktikantui, nes be galo norėjo jausti, kad kažkas yra šalia, o jis, pats susijaudinęs, visą laiką glostė jai galvą ir ramino.

Kai ją vežė ilgais koridoriais, ji stengėsi apie nieką negalvoti, tik žiūrėjo į baltas lubas, jausdama savo pirštus, tebegniaužiančius liekną vyriškio ranką. Gėles atnešė pavėluotai, tik rytą, ji niekaip negalėjo užmigti, bijojo vartytis ir jai vaidenosi, jog kažkur toli girdi riksmą, savo pačios riksmą, pakartotą šimtų čia pat atsiran-dančių gyvybių.

Kai šalia jos pirmąkart paguldė sūnų, ji kažkodėl nepajuto pasitikėjimo ir pasididžiavimo, kurio taip laukė. Kambaryje jie kiek perstumdė baldus, Robertas tyliai išslinkdavo parūkyti į virtuvę, kurios duris atsidėjęs užkamšė taip, kad joje buvo galima daryti bandymus su aukštu slėgimu, ir bėgiojo pieno į mišinių virtuvę, net užmiršęs savo fiziką.

Viskas buvo ne taip jau lengva, pinigų, tiesa, beveik pakako, bet ją labai nuvargino begalinis kėlimasis naktimis, bėgiojimas

prie vaiko ir atgal į lovą, ji nė nepajusdavo, kaip užmigdavo tiesiog ant kėdės, vos pradėjusi svajoti apie laisvą, turtingą gyvenimą, kažkokius aukštus siekius ir puikią ateitį. Keista, bet ji jau neprisiminė, kada iš t i k r ū j ū taip buvo galvojusi, o dabar tarsi vėl pasikartojo kažkokia iškreipta praeities projekcija, viskas susipainiojo į neatrišamą mazgą. Naktimis ji šaukėsi savo sapno, tačiau veltui, o kartais atrodydavo, kad net miegodama ji mato pilką šlykščią plėvelę. Robertas pasidarė nervingas, nors, sukaupęs visą savo gerumą, iš paskutiniųjų tvardėsi.

Langų stiklus užtraukė žiema, kambaryje būdavo šalta, ir ji kaip niekad laukdavo sugrįžtant Roberto, nors žinojo, kad jis tuoj pat panirs į savo knygas, mirksėdamas pervargusiomis akimis, nematydamas nieko aplinkui. Jis gyveno savo fizika, kurios ji nesusprato, nenorėjo suprasti ir kurios nekentė visa širdimi, nors ir gerbė vyro įkarštį, jėgą ir atkaklų užmojį, kuris, jos manymu, buvo užvaldęs jį visą.

Ji nelauktai susidraugavo su savo buvusiu dėstytoju, masyviu nekoordinuotų judesių intelektualu, turinčiu pilną kambarį knygų ir galvą, prikimštą citatų ir vizijų. Jai pasirodė, kad jis kažkuo panašus į nuolatos pasikartojantį jos sapną: niūrus ir užsidaręs, užsiėmęs nesuvokiamai aukštomis problemomis, nors ją ir šokiruodavo palaidas jo gyvenimas ir drastiškos kalbos.

Ji susinešdavo krūvas puikių knygų, skaitydavo ir dūšaudavo, stengdamasi suvokti esmę, bet, kai pastebėjo, kad Robertas neliečia nė vienos, o apie jų savininką atsiliepia su panieka ir vos pastebimu irzlumu, ūmai suprato, jog visa tai neturi jokios prasmės, tuščia ir niekam nereikalinga, grąžino knygas ir pasistengė kuo greičiau viską pamiršti.

Dabar ji dažniausiai megzdavo, atsisėdusi ant naujos sofos, o Gintaras, tikrai panašus į gintaro gabaliuką, raičiodavosi ant kilimėlio prie jos kojų. O kas, tiesą sakant, pasikeitė, pagalvodavo

ji, ir jai pasidarydavo be galo keista, žiūrint į tą mažą padarėlį, kuris visiškai supainiojo puoselėtus ateities planus. Tas nemalonus jausmas tuoj pat praeidavo, pasidarydavo šilta ir gera, mantant savo sūnų, paskui Gintaras užmigdavo, ir ji vaikščiodavo iš kampo į kampą, visai neberasdama, ko nusitverti. Laikas slinko be galo lėtai, Robertui vis žadėjo vietą lopšelyje, o kol kas ji vien laukė kažko nesuprantamo, mąstė apie praeitį ir ateitį, apie laiką, ilgą ir nuobodų kaip amžinybė, dėstė kortelių kartoteką ir kūrė menu metams į priekį.

Jos beveik niekas nebejaudino ir nežavėjo, dienos šliaužė viena paskui kitą, lyg sukabintos į begalinę grandinę, ji net nelabai norėjo grįžti atgal į universitetą, retai besvajodavo apie lengvą, žaismingą ateitį.

Kartą ji pabandė vėl įsivaizduoti save studente, laukiančia iš gyvenimo vien malonumų. Tai pasirodė taip netikra, kad ji net pagalvojo, ar tik nebus suplėšiusi savo nevykusio juodraščio – praeities, parašytos nerūpestingais mokyklos ir studijų metais. Praeities, kurioje niekas iš jos nieko tikro nereikalavo ir nemokė, ką daryti, kai ko nors prisireiks. Dabar ji žiūrėjo į tas lengvas dienas, gyvenimą, tokį malonų, tačiau tuščių ir nerealių, kaip į kažką kone pramanytą, kaip į vienišą salą, iš kurios gal ir geriausia buvo ištrūkti.

Ji atidėjo mezginį į šalį, pavargusi atsilošė ir pamatė, jog derintojas jau baigia ištempti kiek atsileidusias kabinetinio rojaliao stygas. Laukė naujas turnė, reikėjo dar daug padirbėti, prieš išvykstant. Pažįstamas kompozitorius vakar atnešė naują kūrinį, dedikuotą jai, ir ji norėjo pasiruošti iki kelionės pradžios, kad nereiktų vargti paskui. Derintojas dirbo jau keturias valandas, jai nusibodo laukti, ji vaikščiojo po kambarius, nekantriai barbendama pirštais į delną, paskui atsisėdo ir pradėjo vartyti atneštą koncertą. Silpnokos, o tarpais net banalios tirados nekėlė susidomėjimo; ji nusivylė – negi už visą vargą ir ieškojimus nenusipelniusi

geresnio kūrinio. Derintojas vis dar triūsė, o ji žiūrėjo pro langą ir galvojo, kad niekada neleis savo vaikams būti muzikais.

Ją prižadino Roberto žingsniai. Triukšmingai srėbdamas, netrukus jis jau valgė sriubą, ir jai dingtelėjo, kad mama ją už tai nuvytų nuo stalo. Drebdama iš susijaudinimo, nuėjo prie pianino, kurio nebuvo lietusi po gimdymo, ir paspaudė klavišus. Rankos neklausė, ji ilgai rankiojo sprūstančius iš po pirštų garsus, visai užsimiršo: ją pribloškė kimus Roberto balsas:

– Jei tu nebaigsi šito... muzikavimo, aš... išeisiu iš namų.

Ji lėtai nuleido dangtį, vėl atsisėdo ant sofos, neverkė, net kai jis trinkelėjo durimis, tik negalėjo atsistebėti; kiek daug jame susikaupę pykčio! Staiga dingtelėjo, kad tik ji viena viskuo kalta, visiems trukdo, niekada nieko nepasieks, sugadino gyvenimą ne tik sau, bet ir Robertui, atėmė iš jo šypseną, ir tik todėl net tie trys keturi kartai per savaitę seniai prarado savo stebuklingą galią. Ji priėjo prie miegančio Gintaro, pažiūrėjo į jo veidą, ir jai staiga pasirodė, kad net tame veiduke šmėkščioja keista panieka. Pavaikščiojo po kambarį, tikindama save, jog mažylis miega kaip visada, o galvoje pynėsi kažkokios nesuprantamos frazės, žodžių nuotrupos. Nuėjusi į virtuvę, uždarė užkamšytas duris ir atsuko visus dujų kranus, nejausdama nieko, vien kažkokią visa apimančią tuštumą, kurioje nebuvo jokios prasmės.

Ji atsisėdo ant taburetės, staiga kažką suvokė, dar suprato, ką daro, suprato, kad taip nereikia ir negalima daryti, kad už sienos guli jos sūnus, pabandė atsikelti, bet viską ūmai apgaubė pilka šlykšti drebučių plėvė.

Ligoninėje visi su ja elgėsi be galo švelniai; čia, matyt, retai atveža savižudžių, pagalvojo ir pati išsiganando šio žodžio. Ilgai ji stengėsi suprasti, kaip galėjo šitai padaryti, bet, nerasdama jokio atsakymo, susitaikė su faktu ir baisiu žodžiu. Viskas atrodė tarsi iš šalies, ji nesistengė savęs nei teisinti, nei smerkti, tik mono-

toniškai leido dienas baltoje palatoje. Buvo daug laisvo laiko, ir ji vėl pradėjo planuoti ateitį, neįsileisdavo jokių lankytojų. Išrašyta iš ligoninės, nenorėjo namo, nes jautė, kad negalės pažvelgti Robertui į akis. Bet viskas susiklostė kažkaip savaime, dabar ji dažnai nueidavo į jo darbovietę ir net išsiaiškino, kad gretimame kambaryje dirba kažkoks tolimas jos giminaitis. Iš arčiau pasižiūrėjus, fizikai jai pasirodė visai neįdomūs, o įdėmiai klausydamasi Roberto monologų, staiga apstulbo, supratusi, kad ir šie niekad nebuvo tokie giliamintiški, kokie anksčiau jai atrodė.

Iš pradžių ji net nusivylė, tačiau greit nurimo ir užmiršo savo atradimą. Pradėjo ilgiau stoviniuoti prie veidrodžio, taisydamasi plaukus, ir kartais pasidžiaugdavo, jog tebėra graži.

Gintaras jau apsiprato su lopšeliu, ji dar sužinojo, kad Robertas nieko nesakė tėvams, nustebo, paskui nusprendė, jog taip ir turėjo būti, vėl rausėsi kartotekoje ir bijojo ką nors susapnuoti.

O sapnas dingo, naktys buvo tuščios ir nykios, ji ėmė vėl studijuoti ir sukiojosi tarp jau kiek jaunesnių kolegų, tyli ir nekalbi. Laikas vėl ėmė po truputį judėti, ji priprato prie kasdieninės kecionės į lopšėlį, kartotekos bei Roberto darbų, jai net pasirodė, kad tik dabar tikrai ji myli.

Kartą ji pasakė Robertui: „Aš jau negalvoju apie praeitį. Ar tai gerai?“ – bet jis tik gūžtelėjo pečiais.

Ir tik retkarčiais, likusi viena, ji atsargiai pakeldavo pianino dangtį ir staiga panūsdavo vėl išvysti tą pilką plėvę, nuplėšti ją ir tēkšti į šalį, tolyn nuo savęs ir nuo taip lėtai slenkančio laiko.

Žvaigždžių kvepėjimas

Laikas slinko lėtai. Šimtaakis vakaro šuo tyliai mirkčiojo už langų, nukoręs degantį paskutinių spindulių liežuvį. Ir Dovydas neskubėjo, žinodamas, kad nieko nepagreitins, nepavarys į priekį nei spurdančių rodyklių, nei savo minčių. Visa ko pasaulyje reikia sulaukti. Ir kančios saldumo, ir pasėdėjimo ant nuzulintos Jurikovo kėdės. Šįsyk jis nors tiksliai žinojo laiką: dar valanda – ir viskas. Kelionė, namai, ramybė.

Veriamos durys sugirgždėjo kaip seno laikrodžio švytuoklė. Pasišiaušęs laborantas pažvelgė pro plyšį, atkišęs kefyro lašeliais aplipusius ūsus. Dovydas papurtė galvą: ne, nereikia. Jau nieko nebereikėjo, tik laukti. Sulaukti, kol gūdus vakaro šuo praris savo liepsnojančią liežuvį, kol ant miesto nukris tamsa. O paskui sulaukti, kol ją nupūs jau kita – ryto žara, tokia kaip tuomet, kai jis sukirto Geniušą, beveik netyčia, beveik nenorėdamas. Nelyginant būtų šovęs iš lanko į dangų – šiaip sau, vien dėl to, kad nerado kur dėti jaunatviškos jėgos, – ir ūmai išvydęs susmunkant strėlės pervertą žmogų, seną miesto gyventoją. Ir kas buvo kaltas? Ar miestietis, kaip tik ejęs per šaudymo aikštelę, ar lankininkas, ūmai panūdęs peršauti dangų?

Dovydas Eigirdas gerai prisiminė tą rytą. Pabudo jis lengvai, nesuvaldydamas jauno, sveiko kūno liuoktelėjo iš lovos, ilgai, gardžiai siurbčiojo kavą jusdamas, kaip po krūtinę ir galvą išplinta ūmus (pernelyg ūmus) galios pajautimas. Paskui ėjo gatve, o rytmetys švelniai alsavo jam į nugarą, kedendamas plaukus, stum-

damas pirmyn, liepdamas kažką nugaleti. Miestas dar snaudė, namai tingiai raivėsi, bet atidžiai stebėjo jį nemirksinčiomis akimis. Dovydas jautė tuos žvilgsnius, tačiau nesuprato įspėjimo, o gal suprato, tačiau nepabūgo. Jis nieko nepaisė – toks galingas lengvumas buvo apėmęs visą kūną. Geras lengvumas, nepalyginti mielesnis nei ta įprasta, slegianti ryto ramybė. Tą rytą viskas kvepėjo. Dovydas juto ir lapų kvapą, ir storose sienose įšalusio laiko dvelkimą, net lengvutį debesų aromatą.

Dabar, stebėdamas po stiklais lakstančias rodykles, neįstengė vėl išgyventi to ryto jausmų, – vakarėjantis šuo už lango buvo juodas ir grėsmingas, – tik mėgavosi, kad per trumpą mirksnį, kol rodyklės tesuskumba pajudėti per vieną padalą, jis gali rinkti tiek daug senų, jau pranykusių minčių, tiek daug praėjusio laiko sukaupti trumpoje sekundės dalyje. Pajudino kojas, norėdamas pasimankštinti, atsiminimai susipynė, palubėje šmėkstelėjo Rimgailos veidas – lyg kreivas peilis, anuomet perrežęs nelaimių maišą. Dovydas susiraukė, nes nepajėgė dar kartą pajusti to gero lengvumo, kuris užplūsdavo ir vėl dingdavo tą rytą, iki jis pradėjo šnekėti. Netikėtai įgavo iškalbą, argumentų, nesugriaunamą logiką: darbelis paikas ir tuštokas, vienintelį tikrai įdomų efektą atrado Geniušo diplomantas, kuris baisiausiai nirsta, nes jo pavardė niekur neminima. Dovydas citavo straipsnius, kuriuose jau seniai buvo parašyta tas pat, ką nedrąsiai šnekėjo Geniušas, netgi šis tas paneigta. Keista, kad tokį darbėlį žmonės vadina disertacija, tik keista, nieko daugiau. Jis ir negalėjo nieko pridurti, vien stebėjosi, iš kur turėjo tiek drąsos. Bet apie drąsą galvojo dabar, o tuomet vien mėgavosi geru lengvumu, nė nematydamas apstulbusių plokščių veidų. Taip, jis buvo pernelyg jaunas, daugelis rimtų dėdžių tik tądien į jį pažvelgė – kaip į jauniklį, per kviestinę vakarienę išvertusį dubenėlį su padažu. Į jauniklį, kurio kortelė negulėjo nė vienoje lėkšteje.

Valgymai buvo negardūs. Jis nė sykio nepajuto tikro skonio.

Nepatraukė nei vyne mirkytos alyvos, nei zuikių kepenimis įdarytas, dvylika žolelių paskanintas šernas, nei ypatingu būdu sutaisyta žuvis. Belerofontas vienas sėdėjo terasoje ir tolydžio pikčiau rijo seiles, lyg būtų valgęs smėlį. Baltą, švelnų pajūrio smėlį ir gelsvą smėlį iš kalvų prie akmens skaldyklų. Kaitra buvo nepakeliama, pritūpęs greta milžiniškas juodas šuo nukorė purpurinį liežuvi beveik iki grindų. Kaip pašėlusios čirpavo cikados, o atokaitoje, rodės, net akmenys skeldėjo, sausai spragsėdami. Ir nė menkiausio kvapelio aplinkui, net šuo nekvepėjo šunim. Kaip gera būtų pajusti alkį, pagalvojo Belerofontas, neturėti namie jokio valgio ir pajusti alkį. Ne, ne alkis yra blogiausia ir ne badas. Alkstantis gali pasigauti žvėrį, badaujantis gali pakramtyti žolių. Baisiausia yra mirti badu prie gardumynais perkrauto stalo.

Nuo rūmų pusės pamažu artėjo duslūs žingsniai – ir juos slopino negailestinga kaitra. Belerofontas žinojo, kad tai Filonajė. Tik ji išdrįs trikdyti karalių, kai jis sėdi vienas. Šuo neužčiaupdamas nasrų pasuko galvą tylaus garso link. Pirmą mirksnį besupykstas, Belerofontas ūmai atlyžo, nes nuo liekno žmonos kūno padvelkė kvapniu aliejumi. Sausoje popietės tyloje netgi tasai salsvas kvapas rodėsi gaivinantis.

– Atleisk, – švelniai tarė Filonajė, – atleisk, jei sutrukdžiau.

Jis pajudino nutirpusią koją, vis dar nepažvelgdamas į ją. Šuo lėtai prislinko prie jo rankos. Iš praviros gerklės sklido ne karštis, o rami vėsa. Keista, pamanė jis, kaip keista! Stumdamas į šalį didžiulę, įkyrią šuns galvą, pagaliau atsigręžė į žmoną.

– Jaunėlis prieš užmigdamas šaukėsi tavęs, – tarė Filonajė.

Šuo atkakliai tebelaiškė galvą greta nuogo Belerofonto kelio, iš pražiotų nasrų tebesklido vėsma. Tik šuo jį suprato, tik šuo suėmė vėsą. Keista, pakartojo sau Belerofontas, kaip keista!

Tą dieną viskas klostėsi keistai. Kai komisijos pirmininkas perskaitė sprendimą (kone nuosprendį), Dovydas nepatikėjo savo ausimis. Matė raudoną sutrikusio Geniušo veidą, vis dar abejo-

damas, ar šitaip galėjo nutikti. Jam rodėsi, kad Geniušas pamažu kniumba lyg iš apačios išsprogndintas bokštas, o jis pats jau gailisi pasukęs sprogdiklio rankeną. Kiek metų tada turėjo? Dvidešimt dvejus, dvidešimt trejus? Tiesa, tas gerasis lengvumas buvo už viską vertesnis. Tačiau jis pranyko jau rytojaus dieną – lyg sunkia-me žygyje, kai taip gera pagulėti prie laužo ištiesus kojas, bet pas-kui reikia kilti ir vėl eiti, vėl kopti į kalną. Etatas buvo laikinas, o siuntimas į aspirantūrą – tik išblukęs popierėlis didelėje šūsnyje. Atsisėdus prie egzaminų stalo, buvo galima nė neatsakinėti, nes priešais sėdėjo Rimgaila ir šypsojosi. Na ką gi, akis už akį, dantis už dantį. Sukirtimas už sukirtimą.

Už lango tebegeso šviesa. Rodės, net danguje, tarp debesų, kybo juodos rodyklės. O gal tai buvo šuns gaurai, žvilgantys vie-nišo padangių šuns plaukai. Galbūt tokio pat vienišo kaip Dovy-das tą rudenį. Rodės, miestas nenori jo priimti, geidžia nusimesti nuo gatvėm išraižyto kūno. Visi jau buvo girdėję apie Geniušo žlugimą. Visi, sėdėję už popieriais apkrautų stalų, tada dėvėjo tą patį veidą. Išraiškos būdavo skirtingos, rodančios čia pasibjau-rėjimą, čia smalsumą, bet veidas likdavo tas pats. Pasiryžusio jį išvaryti miesto veidas. Dovydas nė nemanė, kad yra tiek daug vietų, kur galėtų dirbti fizikas, tiek daug aukurų, prie kurių jis ne-įstengtų prasigauti. Jis ištisas dienas žingsniuodavo klaidžiomis gatvelėmis, vis didėjančiu ratu: nuo centro ligi pakraščių. Nueiti pas Redlinską, jau tada sparčiai kylantį į padanges, buvo kvai-liausia, ką galėjo sumanyti. Bet žmogus, kuriam lemta būti fizi-ku, tikrina visas galimybes iki paskutinės. Redlinsko skruostas jau tada trūkčiojo, jis it karalius sėdėjo specialios konstrukcijos krėsele.

Dovydas dirstelėjo į kairę: jam pasirodė, kad ant stalo kažkas blykstelėjo. Širdis dunksėjo krūtinėje, sakytum tenai krebždėtų keisti vabzdžiai. Jeigu perdėčiau tris nušiurusius žinynus į kitą stalo pusę, eksperimentas turbūt nepasisektų, pagalvojo Dovy-

das. Šiandien jie privalo gulėti čia, tiktai čia, niekur kitur. Ir šviesos degti negalima. O svarbiausia – nurimti, neleisti, kad tie paširdžius kutenantys vabzdžiai įsisiautėtų.

Jis abejingai nužvelgė sostą. Akmenų krūva, tiesa, pašventinta ir dievų palytėta. Tačiau dievų aukuras irgi tėra akmens trikojis. Belerofontas nejučiom apsidairė, lyg kokia nedora ausis būtų galėjusi nugirsti jo mintis. Ne, niekas nenugirs. Nebent šuo, kuris tupėjo lyg statula, iškoręs sustingusį purpurinį liežuvį. Jam galima išduoti paslaptis, nes šunys tyli.

– Tu jau nebe pirmą dieną toks, – tarė Filonajė. – Sėdi lyg tėvą užmušęs.

Ne, aš neužmušiau savo tėvo ir nevedžiau motinos, pamanė jis, aš nepasmaugiau savo vaikų. Gal anie, taip padarę, rado atsakymą, gal jie, erinių plakami, per skausmus pajuto tą atsakymą visu kūnu? Gal mano senolis Sizifas, kuris, sako, gebėjo sugrįžti iš Tartaro atgalios, žinojo, ką ir kodėl jis daro? Senolis numanė, kad dievus galima prigauti. O aš?

Jis lėtai pamerkę pirštus į indą su vynu, stovintį greta sosto, ir suvilgė smilkinius. Tarnai žinojo, kad karalius nepakenčia prakaito kvapo.

– Pakviesk sūnų! – paliepė jis. – Tegu ateina!

– Jis laukia čia, greta.

– Įeik!

Berniukas tyliai išniro iš prietemos ir sustingo, neatitraukdamas rankų nuo kolonos. Filonajė svajingai šypsojo, lyg išvydusi dievų pasiuntinį. Jos krūtys kilnojosi po plona tunika, tarp jų blizgėjo smulkučiai prakaito lašeliai.

– Eikš arčiau, – tarė Belerofontas.

Berniukas tylutėliai prisiartino, šnairuodamas į šunį. Ūmai išsitiesė, krestelėjo garbanas ir pažvelgė tiesiai į tėvą. Jo lūpos virpčiojo, bet akys žvelgė tvirtai. Belerofontas gerai matė jo skaisčių veidą, ilgą blakstieną, net skaidrų lašelį, pakibusį ant nosies

galo. Ir jis prakaituoja, pamanė, karaliaus sūnus per kaitrą taip pat prakaituoja. Sūnus vėl papurtė galvą, lašelis virptelėjo, bet neati-trūko nuo nosies galo. Čia ne prakaitas, pagalvojo Belerofontas, čia ne prakaitas, jis sloguoja. Tik vaikai ir žmonės, jaučiantys pa-saulį kaip vaikai, gali sušalti per tokius karščius.

– Sakyk, – tarė jis. – Klausk. Ką labiausiai norėtum sužinoti?

Berniukas prikando lūpą, vėl pašnairavo į šunį, kuris, nunari-nęs galvą, iš padilbų žvelgė į jį blyksinčiomis akimis.

– Klausk!

– Ar tiesa, kad Pegasas tave nuskraidina, kur dar joks žmogus nėra buvęs?

– Taip, tiesa. Net aras ten nepakyla.

– O ką ten randi?

Sūnus nurijo seiles, lyg pabūgęs, kad paslaptis nutvilks jam gerklę. Filonajė nebesišypsojo, susirūpinusi žvelgė į atkaklias akis, gal svarstydamą, iš kur berniukui tokios mintys. Belerofontas del-sė, vėl pamirkė pirštus vyne ir nutėškė kelis lašus ant žvilgančio šuns kailio.

– Daug ką mačiau. Juodas prarajas, kur įmestas akmuo po dešimties dienų nukrinta iš dangaus. Žalsvas jūras, kurių negali aprėpti net mintimis. Dykumas, virpančias nuo saulėtų dulkių. Kodėl klausi?

Sūnus vėl prikando lūpą, vėl pažvelgė į šunį. Belerofontas tik dabar pamatė, kad kairės rankos pirštais berniukas laiko sugnybęs šlaunį, o ties pirštų galiukais ant jo odos jau išsisunkė kraujas.

– Sakyk! Sakyk!

– Žmonės kalba, kad Pegasas neskraido. Jie sako, kad skrajoti gali tik dievai. O žmonės, net karaliai – niekuomet. Jie sako, kad Pegasas net sparnų neturi.

– Sūnau, sūnau, – baugščiai sumurmėjo Filonajė.

– Jie taip sako, – berniukas tebesmeigė nagus į švelnią odą. – Leisk ir man paskraidyti.

Dovydas atsilošė, atmetė galvą ir užsimerkė. Gyslos smilkinuose tvinkčiojo kone girdimai, plaukai kvepėjo senu, geru vynu. Besipjaunantys krūtinėje vabzdžiai aprimo, jis stengėsi nejudėti, kad vėl jų nesukiršintų. Akys pavargo nuo vienodumo: pilkšva prietaisų siena, skalės, jungikliai, neįskaitomos raidelės. Kambarėlis ankštas, bet, sako, laimingas. Jurikovas neleido iškelti laboratorijos kitur. Senas skustagalvis keistuolis. Jis visuomet rengia eksperimentus paslaptinai lyg kerėtojas. Viskas šimtąkart suderinama ir patikrinama, kruopščiai surežisuojama. Sėdint prie įjungtų prietaisų, visuomet būna baugu. Argi žinai, kokius rezultatus norėtum gauti? Nieko nežinai. Nežinai, kokių smulkiausių dalelių aibės susidaužia, gimdydamos neregimus pasaulius, į kuriuos brauniesi nesivaržydamas. Juk tikrai nesi įsitikinęs, kad, perkėlus tris nušiurusius žinykus į kitą stalo galą, skalės ūmai nenušvis pamėkliška žalia šviesa, kad ūmai neatsidursi tarp daugybės besisukančių rutulių ir jau niekad nesugrįši atgal. Išties keistas yra tas sėdėjimas prieš negyvą metalo dėžių sieną. Iki skylių pratrinta kėdė, kurią Jurikovas, baugščiai dairdamasis į šalis, atnešė nuo savo stalo, sėkmę laiduojantis ūsuotas laborantas, kuris eksperimento metu privalo gerti kefyra, kad prietaisai nesugestų. Ir dar vienas keistuolis – Dovydas Eigirdas, kuris niekam neleidžia net įžengti į kambarį. Po institutą jau pasklido gandas: Eigirdas matuoja tik pats. Eidamas koridoriais, jis juto pagarbius rūkančių vyrų žvilgsnius. Kiek nedaug tereikia: pora apžvalginių pranešimų kongresuose, bendri straipsniai su keletu garsesniųjų, na ir – Nukramtytų Nagų efektas. Jo, tiesa, dar nemini vadovėliai, tačiau konferencijų diskusijose jau kelis syk buvo nugirdęs: Eigirdo efektas. Jaunystėje be galo magėjo sužinoti, ką reiškia ta nepasiekiama fiziko šlovė. Pasirodo, labai nedaug. Malonus priėmimas, geresnis kambarys viešbutyje, pagarbūs veidai. Bet niekas neišvaiko krebždančių krūtinėje vabzdžių.

Dovydas nurijo seiles ir apsidairė. Jurikovo merginos prieš įjungiant įtaisą iššlavė kambarį – niekur nė dulkelės. Turbūt švara irgi svarbu. Juk šiandien galbūt tūkstantis fizikų sėdo prie tūkstančio pilkšvų sienų ir viliasi sulaukti to paties stebuklo. Dažniausiai nesulaukia nė vienas. Tačiau kažkam juk turi pasisekti. Tik niekuomet nežinai, kas svarbiausia. Gal vis dėlto perkelti tuos žinytus? Gal kaip tik nuo jų viskas priklauso?

Jis papurtė galvą ir atsistojo pamankštinti kojų. Paslaugus laboranto veidas bemat pakibo už durų stiklo. Dovydas vėl šyptelėjo ton pusėn: ne, nereikia. Nieko nereikia, tik laukti. Viskas seniai apgalvota ir apskaičiuota. Tačiau vabzdžiai kažko nerimsta, o milžiniškas juodas šuo, pasigrobęs visą dangų, iš papildbų žvelgia į tave blyksinčiomis akimis. Melsvomis, žalsvomis ir juodomis, tokiomis kaip Gracijos Redlinskienės, buvusios Redlinskienės, – drėgnomis ir salsvomis lyg juodas medus. Kažkada tų akių vyzdžiuose mažu, bet ryškiu paveikslėliu atsišvietė jo ateitis. Dabar jau praeitis.

Laikas neturi jokios prasmės, pagalvojo Dovydas, kaip ežerų gylis, kaip kalnų aukštis. Nesvarbu, kada tai nutiko, rodos, prisapnavo vieną ilgą vėsią naktį. Viskas susapnuota – ir ilgesingi Gracijos žvilgsniai, ir Redlinsko kelionė, ir burtažodžiai, kuriuos ji, be abejo, pati įteigė vyrui: paglobok žmoną, Dovydai, jai visuomet nuobodu vienai. Paglobok, nuobodu, paglobok, nuobodu. Dovydas turėjo sergėtis ir nepaklusti užkeikimams, tačiau nieko nesuprato net tada, kai ruda palaidinukė godžiai prasiskleidė, apnuogindama kvapnias Gracijos Redlinskienės krūtis, o ji pati nemirskėdama žvelgė į Dovydą juodomis smauglio akimis. Dovydas dar nieko nesuprato, tik apsvaigęs pamanė, kad sapnuoja, ką jau daug syk buvo sapnavęs. Tačiau laiku pamatė Gracijos akis, bedvasius juodus plyšelius. Nuogos jos krūtys pakibo viršum Dovydo kelių tarsi milžiniški pieno lašai, bet jis ūmai atšlijo ir nusijuokė, nusikvatojo tiesiai į veidą tai dailiai moteriškai,

traukiančiai orą gosliomis šnervėmis. Lipdamas laiptais, palikęs net neprisidengusią Graciją, staiga pabūgo, pamanė skaudžiai suklydęs. Bet po tos nakties vėl apėmė geras lengvumas, buvo stačiai gera, ir tiek, nors Gracijos krūtys sapnuodavosi naktimis, neduodamos ramybės. Dovydas šypsojosi, kai grįžęs Redlinskas pasikvietė jį į savo kabinetą ir, žvelgdamas pro šalį, pranešė, kad teks važiuoti į Maskvą. Įpusėtą darbą staiga perdavė kitam, o jį vis dėlto išvarė.

Rodyklės patvirtindamos linktelėjo atgal ir vėl šoktelėjo prie raudono rėželio, žyminčio leistiną ribą. Toliau žengti negalima. Jeigu rodyklės pakryps dar toliau į dešinę, reikės tuoj pat išjungti prietaisus ir išeiti. Pabėgti. Pasitraukti. Ir piktas vakaro šuo ūmai sulijo tą patį. Dovydas atsilošė ir pasigraibė alkūne atramos, kurios čia nebuvo. Neįprasta Jurikovo kėdė, neįprastos eksperimento energijos. Atidžiai pažvelgė į tą ryškiai raudoną ribą ir pajuto kylant gerai pažįstamą pyktį, kone įniršį. Jis pats nemokėjo paaiškinti, kodėl anas atsiranda, kas sukelia tuos įsiučio pliūpsnius. Kartais jis pradėdavo nekęsti tvorų, kartais upės prie gimtojo kaimo, kurios negalėjo perplaukti, bet dažniausiai kamuodavo vis pasikartojantis sapnas: jis beviltiškai bando pakilti į orą. Sapne jis niršdavo dar smarkiau, jo pyktis stiprėdavo sulig kiekvienu bandymu pakilti. Sapnuodamas galėjo skraidyti kiekvienas, net jo mažylis sūnus. Tik ne jis. Dovydas palinko į priekį ir ištiesė ranką prie jungiklių, pasiryžęs dar padidinti energiją – tegu nors visas neregimas daleles gainiojantis siaubūnas išlaksto į šipulius. Bet įniršis ūmai atslūgo, ranka nukaro, lyg prisiminusi, kad eksperimentą reguliuoja automatai, kurių nejaudina ir nesiutina jokios ribos. Beribis yra tik dangus, pagalvojo jis. Beribis yra tik dangus. Vakaras kaip visuomet atėjo staiga, tamsa kriste nukrito ant Likijos. Aptemo miestas ir lyguma, migloje išnyko kalnai, o danguje kaip gėlės ant juodų pelenų prasikalė žvaigždės. Jos ir pakvipo, tarė sau Belerofontas, čia jos taip kvepia. Belerofontas kvėpė į

save ir tamsą, ir žvaigždžių blizgėjimą, ir dangaus fone ištirpusio juodo šuns kvapą, o paskui užuodė tolimą geležies kvapą – pirma nei išgirdo žingsnius. Pamatęs jį, sargybinis stabtelėjo, bet vėl pajudėjo, atsinešdamas tą aitrų ginklų kvapą.

– Čia tu, karaliau! O aš net pabūgau. kažkas tūno tamsoje ant miesto sienos. Juk nedora būtų sužeisti ar nukauti nekaltą žmogų.

Kario balsas buvo senas, tačiau tvirtas, jis taip pat kvėpėjo geležim. Koks nors ginklo draugas, pamanė Belerofontas, gal net žygio bendras. Aš visiškai neprisimenu žmonių, aš niekad neprisimenu žmonių. Man jų nebereikia. Kartais jie man net kvėpia vienodai.

– Žiūriu į toli, – tarė jis. – Ir galvoju. Kaip manai, apie ką?

– Kai karalius žvelgia į toli, jis galvoja apie naujas valdas. Tokia jau karalių dalia.

Jo balsas sklido Belerofontui už nugaros: karys daugiau nebestabtelėjo, lygiu žingsniu nuėjo kaip atėjęs, vilkdamas iš paskos vėsų geležies kvapą. Visi žino, ką karalius daro ar privalo daryti, pagalvoja Belerofontas, tik pats karalius nieko nežino.

Senas, doras kareivis – Jurikovas paliks toks iki mirties. Juk jis nebuvo kaltas, kad Dovydas atsirado jo grupėje nekviestas neprasytas. Vienas Dievas težino, ką jam parašė Redlinskas. Iki širdies gelmių įžeistas Redlinskas, neatleidžiantis išdavystės. Raguotas karalius trūkčiojančiu skruostu, niekad nesužinojęs, kaip mikliai jį apgaudinėjo Gracija. Ačiū Dievui, Jurikovas niekad neskaitydavo laiškų. Žvelgdamas į sieną, paspaudė Dovydui ranką. Nepažvelgė į akis ir po pirmojo pranešimo seminare, tik kažką burbtelėjo ir nurodė keletą visiškai nesuprantamų straipsnių.

Dovydas nejučia susigūžė, akimirsnį vėl pašiurpęs kaip anomis dienomis. Viskas čia buvo nesuprantama, visi būrėsi į bendrijas, tardavosi ir ginčydavosi, institutas jam atrodė kaip didžiulis skruzdėlynas. Dovydas net nelabai atskirdavo vieną skruzdę nuo

kitos. Visi vilkėdavo baltus chalatus, visi atsinešdavo į darbą sumuštinių priešpiečiams, visi puikiai vienas kitą suprasdavo. Tačiau Dovydas troško kažko kito, visai visai kito. Užsidarydavo laboratorijoje vakarais ar naktimis, kai kiti jau būdavo išsivaikščioję, ir kartodavo eksperimentus, darydavo tą patį ir tą patį lyg koks pamišėlis, be paliovos murmantis vieną žodį. Dievaži, pamišėlis, be paliovos kremtantis nagus. Dešinėje puodelis su kava, kairėje išblukusi Miro reprodukcija, brėžiklis sugirgžda, bet vėl nenupiešia nieko naujo. O gal geriau pastatyti puodelį į kairę, o reprodukciją išmesti, arba ne, nugręžti į sieną? O gal nustatyti brėžiklį taip, kad jis brėžtų kreivą Miro figūrėlės liniją, be galo kartodamas tą patį bespalvį paveikslėlį? Dovydo miestas liko kažkur neapsakomai toli, beveik netekęs realumo. Retkarčiais jis atsišaukdavo gūdžiu aidu, rodės, kažkas seka seniai seniai girdėtą, jau pamirštą legendą. Tame saktinės mieste bevardis juodaplaukis gražuolis užbaigė Dovydo pradėtą darbą, tas pamėkliškas miestas prisipažino, koku būdu sugebėjo išvyti Dovydą: kažkoks Rimgaila, panašus į riebų kurmį, pašnibždėjo tokiam Redlinskui krūvelę melų apie Dovydą, neva bandžiusį suvilioti kažkokią neliečiamą Graciją, o Redlinskas, graužiamas pavydo ir nuoskaudos, surišo Dovydui rankas ir paliko jį dykumoje, nes nedrįso pribaugti pats. Padrikos žinutės atrėpliodavo kaip vabalai, kaip tarakonai, o Dovydas negailestingai juos trypdavo, kartodamas ir kartodamas tą patį eksperimentą, iki kraujo nusikrimsdamas nagus. Turbūt negalėtum jų taip ramiai prisiminti, jei dabar neturėtum savo krėslo ir savo efekto, jei dailios merginos, šluodamos tau kambarėlį, vogčia nedirsčiotų į tave, lyg sakydamos: tai šit kaip atrodo jauni karaliai!

Juoduma už lango sutirštėjo, vakaro šuo taikėsi įšliaužti į kambarį, užtemdyti skales, paslėpti raudonąjį rėželį. Tačiau kol kas riba tebebadė akis. Laborantas, matyt, persigėręs kefyro, beviltiškai dėbtelėjo pro durų stiklą, bet Dovydas jo beveik nematė.

Jam pasirodė, kad užuodžia tą milžinišką juodą šunį; šlapią šunį, apmirusią lygumą ir keistas žoles, iš kvapo gal kiek panašias į čiobrelius. Vabzdžiai krūtinėje vėl susipyko, draskėsi vis niršiau, gale gerklės susivėlė nemalonūs šiltas gurvolis. Kažkas turėtų atsitikti, pagalvojo Dovydas, visuomet užuodžiu nebūtus kvapus, kai kažkas turi atsitikti. Negi pasiseks? Kai Draidenas juokais užsiminė, kad seniai laikas pavaryti energijas į viršų, Dovydas pajuto, kad jam linksta kojos. Ačiū Dieviui, Draidenas tik juokavo. Dovydas jau seniai stebėjo, kaip keistai užlinksta kreivės, kai energija priartėja prie antrojo slenksčio. Beveik taip kaip Miro figūrėlės rankos. Dar toliau kažkas privalėjo būti. Dovydas jautė, kad ten kažkas slypi, sapnavo, kad ten kažkas slypi. Jis žinojo, kad ten kažkas slypi. Ne, ne veltui kambarėlis steriliai iššluotas, ne veltui čia atkeliavo baigianti subyrėti Jurikovo kėdė. Ne veltui Dovydo smilkiniai vis labiau kaito, o nosis uodė šlapio šuns ir miegančios lygumos kvapą.

Smilkiniuose tvenkėsi negeras sunkumas, persmelkiantis nuojauta – lyg atsakas į kvapus, prie kurių prisimaišė vienas, gerai pažįstamas kvapas, pamažu stelbdamas visus kitus. Tas kvapas degino lyg ugnis, o burnoje Belerofontas pajuto kraujo skonį. Jis jautė tą siaubingą kvapą atšliaužiant iš praeities, apnarpliojant visą kūną. Suprato, kad grįžta Chimera, vis dar ligi valiai neatsikeršijusi. Nebemiela buvo aptemusi lyguma, nemiela paliko juodas šuo, susiliejęs su tamsa, rodė, apgobęs visą dangų, ir senas karys, kuris apsigrėžęs pamažu žingsniavo atgal. Visą pasaulį užgožė besiartinanti Chimera. O juk ją prišaukė sūnus, pagalvojo Belerofontas, mano paties sūnus.

Anąsyk rodyklės irgi buvo nuslinkusios toli į dešinę. Miro žmogutis pašaipiai šypsojosi, Dovydas gerai suprato, jog laimė kol kas dar prieš akis, jog dar tūkstantį kartų viskas keisis mainysis, dar ne vieną naktį iš panagių sunksis kraujas. Tačiau apsirikti buvo neįmanoma. Kavos puodelis parvirto ant šono,

brėžiklis skrebeno visiškai neregėtą liniją. Tada viskas kvepėjo žvėrim, neregėtu, niekad neužuostu žvėrim. Tada Dovydas vėl pajuto tą gerą lengvumą, viską atperkantį ir niekad neapgaunantį lengvumą. Tada... Tolimas žodis, tolimi įvykiai. Visa tai dabar tik prisiminimas, svarbiausia – tasai gerasis lengvumas tėra prisiminimas.

Kvapas dar labiau sustiprėjo. Belerofontas žinojo, kad dabar prisimins juodas uolas ir Chimeros urvą. Ji vėl stosis prieš akis, vėl sugrįš ta diena, kaip daug syk buvo sugrįžusi. Chimera paslika tysojo prie urvo, dusliai trankydama uodegą į žemę. Raudoni kaip ugnis jos sparnai trūkčiojo, kruvinos spalvos atšvaitai žėrėjo ant gelsvų karčių.

Belerofontas prisėlino prie jos, jausdamas visame kūne kylančią galią, ir smeigė ietį abiem rankom. Ietis susmigo netikėtai lengvai, baisus kūnas susirietė, uodega švilpdama perskrodė orą, dėkui dievams, trenkė į kitą pusę. Chimera perkreipė kaklą, ir jis išvydo didžiules aukso spalvos akis, kurios bregint mainėsi ir geso. Pabaisos žvilgsnyje tebuvo keista nuostaba ir piktas perspėjimas. Tuomet aš nepatikėjau, pagalvojo Belerofontas, tik vikriai atšokau atgal, nes nuo žvėries mušė toks baisus tvaikas, kad Pegasas mirksnį pajuodo. Tik tas kvapas ir buvo baisus, o Chimeros karčiai, kuriuos paklojau prie Iobato kojų, – visai Beverčiai lyg nudžiūvusio medžio šakelės. Kaip, kaip, gailiai vapėjo Iobatas, kaip tu įstengei? Tada ir pasakiau, jog Pegasas turi sparnus, pakartojo sau Belerofontas, tada ir pasakiau. Jis jau kasė kanopomis žemę arklidėje, paslėptas nuo žmonių akių. Apie viską pagalvoju, bet užmiršau gėstančių Chimeros akių perspėjimą.

Kario žingsniai sukaušėjo čia pat, už nugaros, tačiau geležies kvapo Belerofontas nebejuto. Visą užgožė besišildančios saulėje Chimeros tvaikas. Ir šitas karys dvokia Chimera, pagalvojo jis. Galbūt jis ir yra Chimera, gal jame slapčia tūno jos dvasia? O gal tas kvapas yra Chimeros dvasia?

– Sustok, – tarė Belerofontas. – Sustok, kary!
– Klausau, karaliau.
– Ar užuodi kokį nors kvapą? Keistą stiprų kvapą?
– Vėjas pučia nuo kalnų, karaliau. Tai kalnai taip kvepia. Olimpas siunčia į žemę tokį kvapą.

Belerofontas nunarino galvą, įsakęs sau palaukti, kol karys vėl nutols. Ilobatas perspėjo, kad to žvėries niekas negeba įveikti. Tačiau jis nežinojo, kad Chimera visuomet sugrįžta, vėl atsirango, žvynuota uodega daužydama žemę. Ją negana užmušti vieną kartą, negana užmušti šimtą kartų. Ji vėl atgyja. Ji puola tave visą gyvenimą.

Jurikovas buvo apstulbęs, pagalvojo Dovydas. Jo problemą, jo gyvenimo problemą kažkoks vaikėzas išsprendė per pusmetį. Jis negali atsipeikėti ligi šiol. Kaip skyrėsi šis atvykimas nuo pirmojo! Gali jaustis esąs nugalėtojas, Dovydai. Kai tu praveri burną, kiti pagarbiai nutyla. Redlinskas oficialiai parsikvietė tave atgal. Gavai kabinetą ir solidų krėslą. Ir sukiesi užburtame rate: darbas, paskaitos, konferencijos. Darbas, paskaitos, kongresai. Darbas... Dešimt berniukų šoka įgyvendinti tavo idėjų, vos spėji ką nors sugalvoti. Tu esi be galo protingas, Dovydai. Tu esi Miro paveikslėlio žmogutis. Tu esi išgertas kavos puodelis. Todėl berniukai net sužagsi, kai kavos puodelis ūmai meta viską velniop, susikrauna lagaminą ir išskrenda pas Jurikovą. Pats. Vienas. Berniukai žino, jog stebuklą nebūna, jie netiki. Šefas paikioja, atsainiai sako berniukai, žiaumodami obuolius. Stebuklą nebūna, Dovydai, tu pats tuo netiki.

Jis atsargiai sukeitė vietomis kojas, tarytum bildesys būtų galėjęs pabaidyti rodykles, sustingusias jau už raudonosios ribos. Ten negalima, ten žengti nevalia, bet ką beveiksi, jei net prisiminimai nebegelbsti. Jei krūtinėje išvien krebžda pikti vabzdžiai. Kiekviena diena vis sunkesnė, vis niūresnė, pagalvojo Dovydas. Kur dingo tasai gerasis lengvumas, kodėl nebeaplanko? Kodėl jį taip sunku

prisišaukti? Jį reikia pasičiupti, braunantis vis toliau ir toliau, be jokios atodairios.

Dovydas pajuto, kad smilkiniai pamažu atsileidžia, kraujas daug ramiau tvinksi gyslose. Tik dabar suprato, kaip smarkiai visą laiką bijojo. Niekam nevalia atlenkti rodyklių už raudonojo rėželio, už tos ryškios bauginančios ribos. Automatai neleidžia jos peržengti. Tačiau bet kokius automatus galima apgauti. Šit rodyklės jau ketvirtą valandos įžūliai stirkso ten, kur joms negalima būti. Jei Jurikovas žinotų, ką daro žmogus, sėdįs ant jo kėdės! Jei tik žinotų, kodėl jis tūno vienas, kodėl nieko neprisileidžia artyn. Ketvirtis valandos jau praėjo, liko dar ketvirtis – ir viskas. Viskas!

Maloni vakaro vėsa užpildė kambarį. Svetimas beveidis miestas ramiai lūkuriavo tamsos. Jis moka laukti, pagalvojo Dovydas, jis išmokė ir mane. Beliko keliolika minučių, o paskui kėdė grįš į vietą, laimę nešantis laborantas skubiai išeis namo – apeigos pasibaigs, liks tik nebylys miestas ir piktai lekuojantis vakaro šuo. Dovydas Eigirdas išeis į gatvę jausdamas, kaip visą kūną apima tasai geras lengvumas ir besipjaunantys krūtinėje vabzdžiai sustingsta, žinodamas, kad ir stebuklą būna, visaip būna, jei tik trys nušiurę žinynai guli deramoje vietoje, kambarys švariai iššluotas, o raudonoji riba peržengta.

Jis įtraukė į šnerves oro ir nejučia suraukė nosį, nes Pegasas dvokė Chimera. Belerofontas nežiebė deglo, stovėjo tirštoje tamsoje, uosdamas tą siaubo kvapą. Žirgas neramiai pasimuistė, kapodamas kanopomis žemę, tarsi tryptų kažkokią apie kojas besivejančią pabaisą. Ne, jos čia nėra, pagalvojo Belerofontas, aš ją nuvysiu, aš dar sykį ją nusmeigsiu. Žirgo nugara tankiai virpėjo, rodėsi, kad gyvulys nori jam kažką tuo virpulių pasakyti. Nesigink ir nesiteisink, pagalvojo Belerofontas, dabar aš kalbėsiu. Rodės, net tamsoje matė, kaip žirgas šokčioja ir rangosi, kaip trūkčioja grakštus jo kaklas. Vos pabandė atsiremti į jo nugarą abiem rankom, Pegasas atšoko į šalį lyg nutvilkytas, sakytum visa jo nu-

gara būtų viena žaizda. Šuo piktai suurzgė, tvyrodamas kažkur patamsiuose. Jis man trukdo, pagalvojo Belerofontas, dabar man reikalinga tylą. Akies mirksniu užsėdo žirgą ir suspaudė keliais jo šonus. Pegaso kūną purtė drebulys, rodė, jis nori nutrenkti raitelį žemėn, bet kol kas nesiryžta. Belerofontas norėjo kažką sušukti, tačiau neįstengė praplėsti sukepusių lūpų. Žirgas neklausė, net pasitraukė keletą žingsnelių atatus, jo uodega pradėjo plakti užpakalinę arklidės sieną. Belerofontas niršiai tvojo jam delnu per nasrus, dar, dar kartą, jausdamas keistą Pegaso virpulį visa esybe. Iš žirgo nasrų išsiveržė duslus garsas – lyg žvengimas, lyg kimus juokas. Belerofontas visas įsitempė, dabar ir jo kojos ėmė virpėti. Jis sutapo su akinamai baltu Pegaso kūnu, net jautė kaip žirgas, o gal žirgas jautė kaip jis. Rodė, pats Belerofontas turi pajudėti į priekį, bet neįstengia. Keista negalia užliejo krūtinę, į akis ėmė plūsti ašaros. Belerofontas juto, kaip aukso pentinai sminga į žirgo šonus, kaip šilto kraujo srovelės nuteka basais kulnais. Pajudėk, mintyse kartojo, na, pajudėk, tu privalai pajudėti. Lyg milžiniškos rankos pastūmėtas, Pegasas žengtelėjo pirmyn, bet vėl sustingo. Belerofontui rodėsi, kad pentinai kiaurai susmigo į baltus, glotnius žirgo šonus, kraujas varvėjo ant žemės. Skrisk, be garso maldavo Belerofontas, skrisk, tu privalai turėti sparnus, gauk juos iš kur nori, nusiplėšk nuo besirangančios tau po kojomis Chimeros. Daryk ką nori, bet skrisk! Šiandien aš neatlyšiu, tu skrisi arba mirsi. Į Olimpą, į Olimpą!

Ūmai jis pajuto skausmą kairiame kulne. Juodasis šuo nepastebimai pritykino tamsoje ir paklaikęs suleido dantis šeiminkui į koją piktai urgzdamas, lyg norėtų viską aplinkui sudraskyti. Belerofontas išplėšė kulną iš karštų nasrų ir negailestingai užsimojęs kirto į neregimą juodą snukį. Paskui, nebesižinodamas ką daręs, užėmė nykščiais žirgui akis ir stipriai paspaudė. Tu skrisi, galvojo jis, skrisi net be sparnų. Staiga pajuto, kad Pegaso kūnas dar stipriau virpa, kad veidą glosto vėsaus oro srovės, kad giedras

dangus, ūmai išniręs viršum jo galvos, lėtai sukasi ir krypsta, lyg norėtų apsivožti. Neatleisdamas nykščių nuo žirgo akiduobių, jis palinko prie jo kaklo, nepaisydamas, kad besiplaikstantys karčiai skaudžiai kapoja skruostus.

Dovydas šypsojo, nors jautėsi be galo pavargęs. Aparatai dūzgė it pašėlę, rodėsi, visas kambarys mirguliuoja, lyg būtų pilnas mažų zirziančių muselių. Žinynai pamažu slydo link stalo krašto. Vabzdžiai žnaibė krūtinę lyg skorpionai, tačiau Dovydas pajuto tik gerą lengvumą. Šis plūdo švelniomis bangomis, atleisdamas visus pančius, primindamas viską – nuo pat saulėto ryto, kai tą lengvumą pajuto pirmąsyk. Eksperimento laikas baigėsi, automatai turėjo išjungti prietaisus, bet kažkodėl vėlavo. Tačiau Dovydo niekas nebejaudino, jis mėgavosi lengvumu, mėgavosi net virpančių rodyklių vaizdu, nors jau suprato, kad rodyklės nejuda, kad virpa ir šokčioja visa aparatūra. Ji išties drebėjo ir tyliai gaudė, tarsi ūmai būtų sustaugęs vakaro šuo – iš pradžių nedrąsiai, paskui vis garsiau ir plėšriau. Gausmas stiprėjo, liko nebegrynas, gergždžiantis, bet Dovydas vis dar nesijudino. Kaip vandentiekio vamzdžiai, abejingai pagalvojo, šitaip gurga vandentiekio vamzdžiai. Pagaliau jis ištiesė ranką, bet siena perskilo ir išsišiepė. Dar matė, kaip sunkios metalinės dėžės su skalėmis grėsmingai pasviro ir nudardėjo žemyn. Viena nukrito tiesiai ant jo ir suknėžino kelius, bet Dovydas nejuto skausmo, tik pamanė, kad kažkur smenga, garma į pražiotą milžiniško šuns gerklę, tamsią kaip naktis.

Dangus lėtai sukosi, žvaigždžių mirgėjimas svaigino, tačiau jis nieko nebebijojo, net nespaudė žirgo šonų. Pegasas stabtelėjo, atsistojo piestu ir vėl lyg sužvengė, lyg kimiai nusijuokė. Belerofontas juto, kaip balta žirgo nugara slysta kažkur aukšty, bet nepajudino rankų, nors dar galėjo sugriebti besiplaikstančius karčius. Kristi buvo malonu, tik dangus sukosi lyg pašėlęs. Aš esu aukštai, ramiai pagalvojo, dar negreit ištikšiu į pakrantės uolas.

Aplinkui tvyrojo juodžiausia tamsa, o viršum galvos šoko žvaigždės, nors tarpais atrodydavo, kad jis krenta aukštyn, į jas. Viršaus nei apačios nebebuvo, visa kas susipynė, beliko vien kvapas, drėgnas žvaigždžių kvapas ir krūtinėje sukilę vabzdžiai – skorpionai ir mažytės chimeros, – o greta žvaigždžių, apgobęs dangų, iškoręs žybsintį liežuvį, niūriai lekavo milžiniškas juodas vakaro šuo.

1982

Baltakaklis vilkas

Tavo namų nebeliko: nei rąstų, nei stogo šiaudų, nei ugniakuro akmenų, nebeliko kieme žolės, ir gailus namų kvapas išvėso, nudriko pavėjui, ton vieton prismilko kitokių kvapų: pelenų kvapas, prunkščiančio žirgo kanopų kvapas, rodos, net salsvas kraujo kvapas, dreskiąs šnerves kaip įkaitintos žnyplės, lendąs gilyn į krūtinę, į vidurius, į pačią širdį ir inkstus. Jis sparčiau varinėja tavo syvus, kilnoja krūtinę giliau dūsuoti, lyg žvėrį aukojant ar buriant iš srūvančio kraujo, – tik ne žvėrys krito šioj pievoj, ne žvėrys.

Pyktis suvirpina kūną, nuo pirštų galiukų ir šnervių ligi pilvo apačios, kur bejėgiškai nukaro tavo vyriškumas, dievų duotas, kad moterys sūnus gimdytų, kad savo pienu juos žindytų, didelius ir tvirtus augintų, kaip užaugino tave, kad pavadintų tikraisiais vardais, derančiais vyrui: žemės vardais, miško vardais ir upių, šaltinių vardais, kad šaukiami anie atsilieptų; nežinojo lig šiol kraujo vardų, to kraujo, kurio kvapą dabar uodi, niršulio ir baimės virpinamas, stovėdamas čia, kur kitados buvo tavo namai.

Aplink nesklando namų kvapai, galvoji, nieko čia nebeliko: nei gelsvų šiaudelių, kurie saugiai dengė nuo lietaus ir sniego; nei sienų rąstų – jie sukviesdavo prie namų miško dievus; nei ugniakuro akmenų – jie sergėjo ugnį nuo priešų. Likai vienas, joks stogas nepridengs nuo kraujo lietaus, nuo balsvų plėnių, pakilusių iš gaisraviečių ir tyliai krintančių ant juodos išdegusios žolės.

Čia tik buvo tavo namai, galvoji... Ir burtų namai tik buvo...

Anų sienos buvo gyvos, klausydavai jų alsavimo, priglaudęs ausį prie rąsto, kartais net išgirsdavai dusliai plakančią nemarią medžio širdį. Atsargiai užverdavai duris, kad ir pralekiančio paukščio sparnų šlamėjimas nekliudytų tau klausyti. Klausėi ir tą vakarą, kai vidun įžengė žynys, atgręžęs į tave rievėtą nei ažuolo žievė veidą tylomis ilgai žvelgė tau virš galvos, paskui kažin ką sumurmėjo; tu nesupratai, tik pakėlei galvą, atitraukei ausį nuo sienojų, sutrikęs ir nuliūdęs, nes tądien medžio širdis neplakė ir tau buvo baugu ir šalta.

Rąstai tylėjo, ir tu tylėjai, tiktai žynys prašneko, jo balsas buvo senas, kaip ir jis pats, o pats buvo lygiai senas ir tau užgimstant, ir savo mirties valandą, toks senas, kad niekas nežinojo, kokių vardu jį šaukti. Žmogaus akys ieško šviesos, kalbėjo senas balsas, jo burna ieško valgio ir gėrimo, kojos ieško kelio, rankos ieško darbo, vyriškas daiktas ieško moteriško daikto; bet ko ieško jie, ko ieško kryžiai ant jų nugarų, jų geležinės rankos, su kuo jie nori sutapti? Tu nežinojai – ir kaip galėjai žinoti, kai niekas nežinojo, nė pats žynys, kurio valioje regėti net mirusiųjų vėles, ugniniais žirgais kylančias į dangų? Ką galėjai atsakyti, prigludęs prie plataus pušinio suolo, regėdamas seną raukšlėtą veidą, pro trobos langą krintančių spindulių rausvai nušviestą, palubėj kybančias dulkeles, kurios tolydžio mainės – iš pilkų darydavosi purpurinės?

Jie nutilo, pasakei gailiu balsu, negirdžiu jų alsavimo, storieji rąstai nutilo.

Ir sienos jaučia, atsiliepė senas balsas, net nukirstų medžių vėlės dūsta, nebelaiko namo sienų, rąstai aižėja ir pūva, net ugnis aukure dūsta, nebepaverčia aukos šventais dūmais, net karvės garduose dūsta ir neveda veršiukų.

Neleisk, sustabdyk, norėjai rékti, bet ūmai pristigai oro, nes žynys lėtai pakėlė kaulėtą pageltusią ranką ir tarė: šiandien ateisi, metas; tavo vardas dar neištartas, bet šiandien atėjo laikas, nes tokia yra tavo laimė.

Linktelėjai galva, pažvelgei į kruviną saulę kreivam trobos lange, vėl linktelėjai galva, žvelgei į kitą pusę ir gerai matei stalo šešėlį, matei, rodos, net tų nebūtų, pramanytų daiktų šešėlius, kuriuos krauju pasrūvusi saulė atnešė į trobos vidų, gal to miško, per kurį daugyskėjai, storųjų šakų ir menkesnių šakelių, didelių ir mažų lapų, virpančių spyglių šešėlius – visokių visokiausius baikščiai mirgančius šešėlius, tik nebuvo tarp jų žynio šešėlio. Jis pats stovėjo prieš tave, balti iki pečių jo plaukai pamaži darėsi vis rausvesni, sudžiūvęs kūnas palinko viršum tavęs kaip medžio kamienas, bet nemetė jokio šešėlio, saulės spinduliai vėrė jį kiaurai, o žynio žvilgsnis vėrė tave – net nuleidai akis pabijojęs, kad gali apakti, nes išvydai, ko niekam nederėjo matyti.

Paskui laukei vakaro, gal ir nelaukei – tiktai sustingai pajutęs, kad pridusę rąstai vėl ima alsuoti, nors žynys jau išėjo, tyliai užvėrė duris, palikęs tarp sienų nebūtą kvapą; norėjai įspėti, ką reiškia tas naujas, niekad neuostas kvapas, tvyras tarp suodinių rąstų: taip nekvepėjo gležnos žolės, besistiebiančios į dangų, nei akmenys, nei upė, nei žemė, taip nekvepėjo gyvulys nei žvėris, taip nekvepėjo tankios girios juoduma nei mėnesis žvaigždėtą naktį. Tave užsupo tyras ramumas, tyras kaip šaltinio vanduo, ir užsimerkei, kad nematytum kvapo, nepanašaus į jokio daikto kvapą, į nieką nepanašaus.

(Nieko jau nebeliko.)

Pajudinai rankas, paskui kojas, nes kvapas, rodės, supančiojo jas lyg spalvoti kerų siūlai: raudoni ir geltoni, ir žali, visų pasaulio spalvų siūlai, kurių negalėjai sutraukti; atsimerkei, norėdamas juos išvysti, bet jie buvo nematomi, ir kvapas liko nematomas, apsilo, ištirpo, kaip ir siūlų pančiai ant kojų ir rankų; regėjai tik trobos vidų, gruoblėtą pušinį stalą, juodą kertę, kur susiėjo sienos, nelygią aslą ir kraujuotą saulę kreivam lange.

Ir ūmai išgirdai šlamėjimą, švilpesį ir šniokštimą, greit pasukai nutirpusį kaklą ir pamatei, kad saulė dingo, kad trobos vidų

užklojo juoduma, ir kertės nesiskiria nuo aslos vidurio, o tavo rankos nesiskiria nuo kojų; neilgai tas truko, žinojai, kad saulė nepajudėjo, tebešviečia, kad paukštis beregint nuskris ir atidengs kreivai iškirstą dangų, bet nesupratai, ar paukščio sparnai tokie dideli, ar langas toks siauras, tik saulė išties užtemo, atsiėmė tau skirtus spindulius.

Pašokai nuo suolo, durys pačios be garso prasivėrė: rodėsi, kad jos šlama ir šniokščia, pražiodydamos juodumoje raudoną rantytais kraštais skylę, į kurią puolei panoręs pasivyti žynį, paklausti, kokį kvapą tau paliko, kokia neregima migla apgaubė, daug paklausti, pirmiausia – kodėl atėjo tavo laikas, kodėl tavo, kas lėmė tokią laimę?

Puolei kelis žingsnius, apsidairei, bet žynio nebuvo, tik didelis paukštis plakė sparnais, prilipęs prie lango, ir tu pasukai link jo judamas, kaip įsitempė gyslos, kūnas įsitempė kaip lankas, matei paukštį artėjant, nors nejutai, kad eini, – rodėsi, pats namas ir paukštis, uždengęs savo kūnu langą, lėtai sklendžia link tavęs: du tavo priešai: vienas apkerpėjęs, susmegęs į žemę, kitas atgręžęs pašiauštas nugaros plunksnas.

Nespėjai prieiti: paukštis, suspurdėjęs dar nuožmiau, pakilo tau virš galvos, jau pasisukęs, gerai matei jo plačius šniokščiančius sparnus, jo buką galvą, piktas akis ir lenktą plėšrų snapą, siekiantį tavęs, gal tavo akių, o gal širdies, spurdančios krūtinėj nelyginant aukojamo gyvulio; ir paukštis puolė, vos suskubai prisidengti, nes laukei, kad jis sukleketuotų, išsiduotų šaižiu kovos šūksmu. Bet jis puolė tylėdamas, vien sparnai plakėsi, švilpdami raižė orą, tiek tebuvo girdėti, susikibot lėtai, lyg šokdami burtų šokį: jis kybojo virš galvos, plasnojo sieksniniais juodais sparnais, gūšiais varydamas į veidą mirtim sudvisusį orą, trūkčiodamas geležines kojas, gniaužydamas plėšrius nagus, kerėdamas piktom blizgančiom akim, žudančiom norą ir narsą, išsitiesdamas, vėl susitraukdamas į kamuolį, kybojo raudoname danguje, neniršdamas, visiškai ra-

mus, lyg būtų žinojęs, kad niekur nuo jo nepaspruksi, kad viskas jau baigta. Šiurpuliai gaisrais nuėjo tau per kūną, paskui sustingai, matydamas jį vieną, tą paukštį, užstojusį pusę purvino dangaus, jo žvilgsnį ir aštrius nagus.

Jau išties buvo baigta, nes nagai palietė akis, sparnų plunksnos įsipynė į plaukus, o kieta paukščio krūtinė daužėsi į tavo kaktą; tik ūmai jis pasitraukė, lėtai persivertė ore ir nusklendė pažeme, rodė, liesdamas sparnais apmirusią žolę, tik prie pat medžių šovė aukštyn, vėl persivertė ir nusijuokė nusikvatojo žmogaus balsu, ir tau pasirodė, kad tarp šakų matai piktas, kraują stingdančias akis.

Argi tokia ir yra tavo laimė, pagalvojai.

Juk ne tavo šis namas, galvojai, ne tavo stalas ir suolas, kreivas langas sienoje ir dulkės palubėj ne tavo, argi čia ateitų tavo laimė?

Gal jos seniai nebėra, gal sudegė sykiu su žalčiu, tavo namų žalčiu, gėrusiu pašildytą ant ugnies pieną jūsų troboje prie dundančio vieškelio, protėvių žalčiu, gerai pažinusiui tavo motinos rankas ir krūtinę, o gal dar ir ką kita – juk taip kalbėjo žmonės, o ir pats matėi: būdavo, vakarėjant jis pamažu įsirango į motinos užantį, pranyksta toje visad šiltoje ertmėje, o motina atideda į šalį piestą, atsi-lošia, atsiremia į sieną ir užsimerkia; jos krūtinė kilnodavosi, o tu, būdavo, gerai matai ją iš savo kertės, bet nematai paties žalčio, tik spėlioji, kur jis pasislėpė; būdavo, pažvelgi į seserį, norėdamas išvys-ti, ar ji irgi žiūri. Ji žiūrėdavo baugščiai, nemirksėdama, tarsi kažko laukdama, kažko, kas būtinai turi nutikti, kažko juodo ir negero, besirangančio kaip šimtas susipynusių gyvačių; jūs, būdavo, žiūrit ir žiūrit, bet taip ir nepamatot, kas nutinka, nes dūmai kamuoliais gaubia trobą, o motina neatsimerkia, tik gniaužo, vis gniaužo gys-lotas pajuodusias rankas, tarsi norėdama pasmaugti tą juodą ir ne-gerą kažką, šnypščiantį turbūt po pačia širdim, įsimetusį į inkstus ir kepenis, o gal dar ir kur kitur – juk taip kalbėjo žmonės.

(Ir žmonės dabar kitokie, nebe žmonės, ir žmonių jau nebe-liko.)

Kokia laimė apgynė tave tą vakarą, tave ir motiną, ir seserį – ar viena visus, ar skirtingos, skirtingais aukos gėrimais kitados pamalonintos?

Kai į trobą įėjo tie trys vyrai, o anie žmonės, niauriai murmėdami, liko kieme, kai vyresnysis, plačiapetis su randu kairiajame skruoste, pervėrė jus žvilgsniu, o motina tyliai atsiduso ir atsimerkė, tarytum žiūrėdama į juos, bet nieko nematydama, nes akys buvo to juodo ir negero aptrauktos, kai vyrai sustingo nepasilabinę, palenkę sunkias kaktas, kai sesuo užsidengė rankomis iškaitusį veidą, o žaltys, pajutęs pavojų, nušliaužė žemyn per motinos kojas, šnypšdamas nusirangė per aslą, kaip juodas žaibas įnėrė į plyšį, kai vyrai staiga sujudėjo, – tu pamanei, atėjo laimei galas, jūsų troboje begali lankytis nelaimės, atgintos nežmonių, tą vakarą apsupusių trobą mojuojančių geltonais deglais, suglaudusių piktus pečius, tapusių šalta siena, piktai murmančių: į upę juos, į upę, vanduo išspręs.

Matėt, pasakė vyresnysis, regė jot patys, jei neakli, matėt ir žinot, ko čia atėjom. Kiti du linktelėjo galvomis, tu atidžiai žvelgei į juos, ir rodėsi, kad jie iškalti iš vientiso akmens luito, jau pavirtę akmeniu, o gal niekad ir nebuvo žmonės: jų skruostai nevirpėjo, kaktos nesiraukė, vokai nemirkčiojo, akiduobės tvyrojo tuščios ir negyvos.

Jie tikrai buvo akmenys, nesidavei apgaunamas, kad ir judėjo akmeninės rankos, kad ir varstėsi akmens lūpos, ir žodžiai kaip grumstai dunksėjo į aslą.

Motina švelniai šypsojosi, tarsi nė nebūtų girdėjusi jų garsų, paskui šiepėsi vis pikčiau ir pikčiau, lėtai nusibraukė nuo veido užkritisius plaukus, o kartu, rodės, nusibraukė šypsnį, tvirtai sučiaupė lūpas ir palinko į priekį. Akmeninis randuoto vyro pirštas jau rodė į tave, žeidė tave, norėjo ir tave paversti akmeniu, pamaži išsitiesei, pakėlei galvą, žvelgdamas į tris vyrus iš viršaus žemyn, nes galėjai šitaip žvelgti, jau buvai beeinąs artyn prie rudos akme-

ninės trijulės, bet staiga sustingai, pamatęs tarpdury, gelsvuose atšvaituose, baltą žynio galvą. Vyrai vienu metu atsigręžė ir nejučia atšlijo, tik vyresnysis nejudėjo, žynys stovėjo tarpdury, nuleidęs virpančias rankas, į nieką nežiūrėdamas, nieko neklausdamas, supratęs viską pats.

Ko, pasakė tyliai, ko čia susirinkot, ko naktį baidot, ar darbo neturit? Gal jau visa laisva žemė apsėta, gal gyvulių per daug prisiveisė, gal pūdymai neprašo žagrės? Ko susiejot čia, viską pametę?

Nebauginink, atsiliepė vyresnysis, nepergalėsi žmonių valios, visi kartu taip nusprendė, taip ir bus; šnekėjo tyliai, ir jo lūpos rangės, rausvas randas kairiajame skruoste raitės kaip pasmeigtas kirminas, ir akmeniniai žodžiai ūmai atgijo, nebedunksėjo į aslą, it juodi tumulai nusirisdavo į šalis, piktai virpėdami, siūbuodami, lyg tasai šimto gyvačių kamuolys. O tu klauseisi, žvelgei į tuos blizgančiais žvynais žodžius, nuo kurių mažais lašiukais varvėjo nuodai, ir motina klausė, pakreipus gražią galvą, viena ranka lėtai glostė suolą, tarsi ramindama – gal jį, gal tave, gal seserį, o gal pati save; sesuo nerimo, tolydžio krūpčiojo, stipriai spausdama savo apvalias krūtis, lyg būtų bijojus, kad jos gali nusirist ant aslos ir nuo jos pabėgti.

Jiems nepatinka, kalbėjo duslus balsas, jiems tas nepatinka, jie mus nubaus, visus nubaus, dėl jos vienos, ir dėl sūnaus, ir dėl dukters, dėl jų trijų; kodėl ji čia gyvena, tegu kraustosi kitur, mes jos neliesim, arba tegu sūnus pasako, kas jo tėvas, tegu dukra pasako, kas jos tėvas, – ir mes jų neliesim; tegu pati pasako, ką žaltys veikė po jos rūbu.

Vyrai pritardami sulinkėjo, ir tiedu vyresniajam iš šonų, ir kiti, nemačiom sugužėję į trobą, užtvėrę duris, – visi rimtai sulinkėjo, ir tas jų linksėjimas pamaži virto kimiu šnabždesiu, lėندانčiu iš visų kampų į ausis, vis garsiau šnypščiančiu jau prie pat ausies; pasukai galvą, prie skruosto prisilietė šalta žvynuota oda, prie tavo galvos pakibo maža juoda galvelė, be perstojo šnypščianti, linguojanti pirmyn atgal.

Štai, skardžiai sušuko randuotasis vyras plonu moters balsu, seilėmis paspringęs, štai, tėvas pats atsiliepia; atatupstas slinkai, jų akys smigo tau į veidą, gerai jas matei: rudas, mėlynas ir pilkas, visos žvelgė į tave, raibuliuodamos prietemoje, ir pasitraukei dar toliau, nes nematei jokios užuojautos, jokio prielankumo, tik pačias akis: rudus, mėlynus ir pilkus negyvus žėručius akmens veiduose.

Vyrai stovėjo priešais, greta tebuvo žynys, išdidžiai pakėlęs baltą galvą, motina, rodės, vis dar neatsipeikėjęs, lėtai tebeglostanti suolą, ir sesuo, baikščiai žvelgianti ne į vyrus – į aslą, sugniaužus delnuose krūtis.

Eikit iš kur atėję, tarė žynys tyliai, labai tyliai, bet taip, kad visi išgirdo, eikit sau, kas jums darbo, nelieskit to, kas pačių dievų nuskirta, apsisukit ir grįžkit, iš kur atėję!

Dar taip neseniai būtų išsyk paklusę, akimoju ištrepsėję iš trobos, dar taip neseniai – pats atminei, o motina ne sykį buvo pasakojus, jog dar anksčiau vien rievėtas žynio veidas, primerktos akys ir balti plaukai priversdavo visus nutilt, nereikėdavo nė seno ramaus balso – visi jį išgirdavo, net tylintį; bet tąsyk jie nenuščiuvo, jų rankos suvilnijo, liežuviai dar labiau atsirišo: jiems šitai nepatinka, ir jų dievui nepatinka, jeigu jie sužinos, mes neteksime ramybės.

Ramybės? Ramybės? – paklausė žynys, ir tu nustebai išgirdęs, koks baisingas gali būti jo balsas.

Kokios ramybės?

Gal jau nebe lietuviškai šnekat, gal žalčių pieną dabar patys išgeriat, gal jūsų laukus anųjų dievas sergėja, gal Perkūno pykčio nebijot, kad tokie ramūs palikot?

Juk ne taip viskas yra, ne taip; juk lietuviškai tebešnekat, lietuviškai savo rūstybę dainuojat, juk žalčiai iššliaužia iš savo landų, bet tik prietamsy, o landos paslėptos giliai po suolais, kad sveti ma akis neužmatytų, juk drebat iš baimės Perkūną melddami, juk

baugščiai dairotės aplinkui, raudonus ir baltus siūlus degindami ir jų pelenais pūdymus barstydami, kad žemė greičiau atsigautų, juk ne anųjų dievų šaukietės, kai jūsų moterys raitosi gimdydamos, juk maldaujat burtą mesti, kad stiprūs sūnūs užgimtų.

Tai kur jūsų, bedvasių, ramybė, kame jinai, ta jūsų ramybė, kurios netekti bijot, argi galima prarasti tai, ko neturit?

Šiurpas perbėgo nugara, kai išvydai pyktį ir rūstumą žvilgant negyvoje vyrų akyse, bet nepabūgai, tik sugniaužė širdį ledinis negerumas, matei: jų siutas ir rūstybė atgręžti ne į save, ne anųjų link – jų akys žvelgė į žynį, į tave, ir pykčio rūstis skriejo tenai, lūpos šiepėsi, rankos kilo, kojos jau žengė į priekį. Nepabūgai, tik širdį gniaužė negerumas ir liūdnumas, akys pritvino ašarų, norėjai išeiti jiems priešpriešiais ir pasakyti: imkit mane, o motina ir sesuo pasislėps, imkit mane ir išpjaukit man iš krūtinės tą kvėpuoti neleidžiantį liūdnumą; tačiau kažkokia jėga surakino lūpas, užtirdė kojas ligi pirštų galiukų, nebyliai žvelgei į juos, ištiesius tvirtas rankas, laukdamas, kas dar nutiks. Bet nieko nenu-tiko: žynys tik vangiai pakėlė ranką, pamojo kaulėtais pirštais, ir vyrai sustingo pravėrę burnas, bet neprabilę, užsimoję, bet nieko nenuskriaudę, dar sykį pamatei: jie išties akmeniniai, niekad nebuvo kitokie, žynys jų nesustingdė, neliepė virsti uolom, tik liepė suprast, kad jau seniai tokie patapę be jokių burtų.

Išeikit, tarė žynys iš lėto, pasižiūrėkit į savo nugaras – ant jų jau brėžiasi nelemti kryžiai, ateis laikas, ir jų nebenutrinsit, jūsų liežuviai pradės šnekėt kalba, kurios patys nebesuprasit, sergėkitės, kol nevėlu, nes paskui jūsų niekas nebeišgelbės.

Pakėlei akis į kreivus vyrų veidus, paskui atsigręžei, prieš užsimerkdamas spėjai išvysti motiną, glostančią šnypščiantį žaltį, seserį, sieną, aprūkusią, prieblandoje nykstančią, ir žynį, lankstantį kaulėtus pirštus, o jo akyse – skersai atsispindinčius vyrus ir gulsčiai ištįsusią durų angą.

Niekas neatliepė tavo žvilgsnio – rudi suakmenėję vyrai nebe-

mokėjo žiūrėti, motina vėl paslaptinai šypsojos, o sesuo žvelgė į aslą, – vien žaltys, besirangantis ant motinos kelių žaltys, ūmai pasuko į tavo juodą galvą, pro balzganus vokus nutvilkę tavo žvilgsniu, kurs, rodės, įsibrovė tiesiai į tavo vidų, dilgtelejo į širdį.

Gal taip ir atrodė tavo laimė?

Tačiau tu užsimerkei, nenorėdamas jos matyti, ūmai prisimi-
nęs, ko niekad nepatyrei ir negalėjai patirti, nes tavęs tuomet dar
nebuvo: išvydai motiną, besirangančią ant plataus suolo, sukan-
dusią dantis, kad joks negeras žodis neišsprūstų pro lūpas, neuž-
keiktų gimstančio, išvydai ir tuščią trobą, kurioj niekas nemeldė
dievų, kad viskas gerai baigtųsi, kad gimtum sveikas, nes nieko
troboje nebuvo, nė gyvos dvasios, nebuvo palieta ant aslos gėri-
mo, kad tavo laimė ateitų į trobą; tik žaltys, užsirangęs ant drėgno
stalo, nejudančiom akim žiūrėjo į tavo galvą, jau pasiro-
džiusią tarp gleivėtų motinos šlaunų, o tu buvai užsimerkęs, bet
viską matei.

Paskui petį palietė virpanti žynio ranka, pravėrei akis, vyrų
troboj nebebuvo, motina tyliai juokės; žynys glostė baltą barzdą,
žvelgdamas į tavo senu žvilgsniu, vis kartodamas: palauk, palauk,
netrukus bus ištartas tikrasis tavo vardas.

Jau šiandien, jau šiandien, galvojai tą raudonijančios saulės va-
karą, palikęs gyvų sienojų namą, eidamas baigiančiu užželti šven-
tuuju taku, akimis ieškodamas ženkle, kuris tau paaiškintų, pa-
sakytų, kodėl paukštis puolė, kodėl gyviai ir daiktai tavo puola, ką
jie pamato žvelgdami į tavo; bet ženkle nebuvo, neradai jo ligi pat
aukuro – nei žvėries pėdos, nei margos paukščio plunksnos, jo-
kio dalyko, iš kurio galėtum paburti, jokio garso, iš kurio galėtum
paburti: girdėjai vien aidžią miško tylą tą ramų vakarą, kai tavęs
laukė žynys, iškėlęs rankas – lyg medis šakas – į dangų, o dangus
buvo nusmukęs neregėtai žemai.

Artėjai prie aukuro pamaži, nebuvo ko skubėti, gerai matei ir
baltą akmenį, ir laisvą žynio rūbą, ir džiūstančius kreivus ažuolus,

nematei tik savo laimės, neižiūrėjai, bet jautei ją kažkur esant, užuodei, nors ji buvo bekvapė kaip vanduo, girdėjai, nors ji buvo ne garsesnė už aidžią miško tylą; dar nežinojai, ką tau lemta atlikti, dar tik ėjai pasitikti savo lemties.

Sustojai prieš žynį, nesumodamas ką sakyti, nenutuokdamas, ką pasakys žynys, kokį vardą ištars. Jis nieko neištarė, nuleido pageltusias rankas ir giliai atsidusęs pamaži ėmė sukti ratą apie aukurą, vis dar tylėdamas, linguodamas galva, nepakeldamas į tavo akių.

Kas čia tave pašaukė? – paklausė, o tu atsakei: protėvių vėlės; kas tave čia įsileido? – paklausė, o tu atsakei: šventojo miško dievai atvedė, saulė ir mėnesis parodė kelią; kuo tu vardu? – paklausė, o tu atsakei: nežinau, dar nežinau savo vardo, ar sužinosiu, ar jau atėjo laikas?

Taip, pasakė žynys, taip, ir tu pamatei: didelis paukštis atsklendė iš tamsos ir lėtai nusileido ant akmeninio stulpo, mirksnį pakyojo, skrosdamas orą sparnais, ir parimo, varstydamas tave blizgančių akių žvilgsniu, o žynys tebežengė ratu, tik ratas buvo jau didesnis, ir tu pats atsidūrei tam rate, sulaukęs kvapą, neįstengdamas nusukt akių nuo balto akmeninio stulpo ar stalo, skiriančio žemę ir dangų, nuo kerinčio paukščio žvilgsnio.

Žynys tebėjo ratu, baltas laisvas rūbas pleveno, rodė, nuaustas iš saulės spindesio, romiai gobė seną, liesą kūną, sklendžiantį pažeme prieš tavo akis, tik spėt galėjai, kaip juda sausos gyslotos kojos, kaip vinguriuoja įdubęs pilvas, bet tavo kūnas nuėjo pagaugais, tavęs neapgavo lengvai plevenantis rūbas, sena pavargusi galva, tarytum matei visa, kas buvo paslėpta, kas kėlė šiurpulį, – ir kreivą peilį, ir daugiagyslę burtų juostą, ir savo vardą, krauju parašytą ant žynio krūtinės, kurį jis, visų vardų nešėjas, turėjo tau duoti.

Paskui žynys ūmai sustingo ir prabilo kimiu balsu, vien klausdamas, nes niekas visam pasauly negalėjo atsakyti: kodėl saulė

pajuodo ir sustingo danguj, klausė, kodėl? Kodėl mėnuo nebešviečia naktį, o žybsi dieną? Kodėl žolės susmilko ir nuvyto, pristigusios syvų? Kodėl šventieji ažuolai sunyko ir neaugina gilių? Kodėl šventa ugnis prigeso ir nedegina priešų? Kas išvijo iš krašto dievus? Kodėl moterys negimdo vaikų, kodėl karvės neveda veršiukų, o avys – ėriukų? Kas juos pražudo dar negimusius? Kodėl žmonės pamiršo senuosius žodžius, senąją šneką, kas nuleido ant jų užmarštį? Kodėl jie kalba patys nebežino ką? Kodėl? Kodėl amžių tvarka paio? Ar dievai pavargo nuo žmonių, ar žmonės pavargo nuo dievų?

Ir tu pats ūmai supratai, kad pasaulio judėjimas liovėsi – sustingo žynys ir juodas paukštis ant balto stulpo ar stalo (rodėsi, kad jis tupi ant žynio galvos); žinojai, kad ir retos žolės ant švento tako apmirė, ir sliekai žemėj sustingo, pajutai, kad ir vėjas išsikvėpė, medžių šakos nelinguoja, debesis neplaukia dangum, upės vanduo neraibuliuoja, o juoda saulė išalo juodam vėjo tinkle kaip negyva žuvis; nieko nėra baisesnio už nejudrumą, tyliai kalbėjo žynys, visas pasaulio kitimas sustojo – ir kas dabar bus? Kur dingo pasaulio judėjimą valdantys dievai, kuo mes juos pakeisim?

Jo akys žybsėjo prietemoj kaip dvi bespalvės žarijos, supratai, kad netrukus būsi pašauktas vardu, tikruoju vardu, kurį pasaulis ligi tol slėpė, nes tikrųjų vardų paprastą dieną nevalia tarti.

Kas čia stovi, dusliai paklausė žynys, žmogus, žvėris ar dievas? Koku vardu jį šaukti: žmogaus, žvėries ar dievo? Baltu, juodu ar raudonu, tyliai ar garsiai? Kokia jėga jame slypi dar neprabudusi?

Tada paukštis ūmai suklykė, sukleketavo, suplakė sparnais, norėdamas pakilt, bet žynys buvo vikresnis: su nuostaba regėjai, kaip senas, kretantis jo kūnas staiga išsirietė lyg jauno vilko, šoko į priekį, paskui nieko nematei, atsimerkei tada, kai kraujas jau varvėjo iš besitampančio paukščio kaklo, sulipinęs plunksnas, o žynys atidžiai žvelgė, kaip juodi lašai krinta ant gelsvo smėlio, ty-

liai murmedamas vardą, kurį išgirdęs pajutai, kad stingsta rankų pirštai, kad dvasia tave palieka, kad oras šnervėse virsta smėliu, o tas smėlis liepsna.

Žinojai, kad vardas jau ištartas, kad lėmimo nebeatšauksi, kad visa, kas buvo, nebesugrįš – kaip nuvarvėjęs ant smėlio juodo paukščio kraujo lašas niekuomet negrįš į gyslas; žinojai, kad tu nebesi tu, o esi tas, kurio vardu tave pašaukė, troškai, kad tave paverstų kuo kitu, kad būtum žolė prie kelio ar žuvis upės dugne, ar zyžiantis mašalas, ar besiilsintis medis – tik ne tas, kuo tave pavadino.

Ar sutinkat, dievai, murmėjo žynys, ar sutinkat? Ar duosit jam galią, tokią kaip savo? Ar leisit pasinert į liepsną?

Matei, kaip jo kaulėta ranka artėja prie ugnies, ūmai plykstelėjusios ryškiai kaip saulė, paskui traukias ir pamaži sėlina prie tavo pilvo, sugniaužus įkaitintą kreivą peilį, matei, kaip tas peilis tirtėdamas lenda į pilvą, skrodžia gyvą mėsą, bet nejutai skausmo, nes laukei, žvelgdamas į žaizdą, sulaikęs kvapą, kaip ir žynys, laukei skaisčios čiurkšlės, sakančios, kad burtai neprisiėmė, bet kraujas neištryško, prasižiojus žaizda buvo balkšva ir sausa, ant gelsvo smėlio teliko juodi paukščio kraujo lašai, iš tavęs kraujas nesisunkė, tik ugnis vėl ryškiai plykstelėjo, pakartodama ženklą, o žynys pasakė, vėl senas, vėl pavargęs: nepažeidžiamas, esi nepažeidžiamas.

Nejudėjai, kai žynys užkabino tau ant kaklo prie raudono siūlo pririštą gelsvą akmenėlį, panašų į vilko dantį ar sustingusią ašarą, kai paglostė krūtinę drebančia ranka ir pasakė: sūnau, sūnau, atmink: Perkūno dieną, tik Perkūno dieną, atmink ir žinok: teisų darbą visi dievai remia; nėra kito būdo, sūnau, jokie dievai nežino kito būdo, tų kryžiaus žmonių priviso tiek, kad tėra tik vienas būdas – išplėst jų sėklą, tik tada jie pranyks, tik tada. Nėra kito būdo, sūnau.

Tu dar matei paskutinius vakaro atšvaitus žynio akyse, baltą

rūbą, kuris virsdavo čia rausvu, čia gelsvu, girdėjai šnypščiant gęstančią ugnį, užuodei baigiančias degt juodo paukščio plunksnas, žynys nusigręžė į šalį ir tyliai pasakė: eik, sūnau.

(Ir žynio nebeliko.)

Tačiau matei jį dar ne paskutinį kartą, paskutinis buvo vėliau, kai paklaikęs stovėjai prie sukuriuoto juodo vandens verpetų, kuriuose kaip šurpi lelija žydėjo balta žynio galva, apsupta baltų šlapių plaukų skraiste. Rudų akmeninių statulų minia spietėsi ant kranto, jie nustėro laukdami, kaip ir tu, bet vanduo vis gailėjo žynio, traukės nuo tos šurprios baltos lelijos. Tau rodės, kad vanduo – nebe vanduo, kaip sustingę žmonės buvo jau nebe žmonės, kaip jų siaubo riksmas buvo nebe riksmas, o skardi tyla, tolydžio vejama aitraus murmėjimo. Girdėjai viską nė nesuprasdamas, ko čia daugiau: ar baimės, ar keistos pagiežos, ar vargano atlėgio; vanduo išties nebebuvo vanduo, jis persimainė ir virto tuo, kuo privalėjo virsti: vidurė dalis – krauju (tavo krauju, sparčiai srūvančiu gyslomis, ir žynio krauju, kuris netrukus turėjo būti pralietas), o slapčiausioji, niekam nežinoma, – kvėpavimu. Nenorėjai tikėt, kad žynį galima surišt ir įsviest į upę, kaip bet kokį žmogų, dar vyleisi, kad jis tuoj mostels ranka, pakils virš juodų sukurių ir nuskries, pažabojęs vėtras, bet viskas ėjo prieš tave: garsėjantis balsų gaudimas stojo prieš tave, debesų sangrūdos dangaus pakrašty stojo prieš tave, visas pasaulis stojo prieš tavo slaptą viltį, visais balsais sakydamas, kad išsigelbėjimo nėra, kad žynio kūnas pasmerktas išnykt, kad liksi vienas.

Tavo krūtinė kilnojos, rodėsi, ne gelsvas akmenėlis stukseno į kaulą, o pati širdis išsipūsdama bilsnojo į tą akmenėlį, matei baltą žynio veidą, jo smailų gūžį, iškištą virš vandens, to juodo nebe vandens, kur tyliai plaukiojo dvi akys, žvelgiančios į tave, vien į tave, neleidžiančios nei rėkt, nei pabūgt, nei pačiam šokt į sraunumą. Negalėjai suprasti, kodėl žynys nesišaukia galingųjų jėgų pagalbos, kodėl neišsklaido juodos neapykantos, traukiančios į

gelmę, negi ir jis bejėgis, klausei savęs, klausei tų dviejų sraunumoj plūduriuojančių akių, žvelgiančių į tave, gal norinčių praverti tavo proto akis, kad suprastum.

Ir tada išgirdai šaižų paukščio klyksmą, pakėlei akis ir pamatei didelį šešėlį, sklendžiantį virš galvos, nešantį atsakymą, kurį galėjai įspėti ir pats: žynio jau nebebuvo, seniai nebebuvo, nuo to mirksnio, kai įdavė jėgą tau; dabar likai vienas. Visa kas tą patvirtino, tvirtino juodo paukščio klyksmas, tvirtino sukury besisukančių žynio akių žvilgsnis – juk stovėjai tarp kitų, bet jie tavęs nepažino, žiūrėjo į tave, bet nepažino, nes naujasis vardas sergėjo nuo visko, ir nuo jų, ir nuo anų, sulipusių su kryžiais, kad negali atskirti – žmogus laiko kryžių ar gal kryžius laiko žmogų; jie matė tave, bet kartu nematė, žinojo, kas tu, bet kartu nežinojo, nes jei-gu būtų matę ir žinoję, seniai būtų plūduriavęs greta žynio.

Tačiau neplūduriavai verpetingam sraute, sausas stovėjai ant kranto, neliečiamas, nepažeidžiamas, – tik vienas žmogus galėjo turėti tokią galią, tik vienas žmogus, todėl žynys leidos rišamas, leidos nugalmis, kad nesilptų tau skirti burtai. Jėga netilpo tavy, bet kartu rados ir baimė, supratai, kad likai vienas, vienui vienas; girdėjai, kaip greta stovįs mažas žmogus ilgais vilnoniais rūbais pusbalsiu šnekėjo, tarsi laukdamas pritarimo: na, ar gali suremt su jais ietis, na, ar gali, jeigu jų dievas vienatinis yra stipresnis už šitokią gausybę mūsų dievų, na, ar gali atsilauki, kur net dievai bejėgiai, matyt, anų teisybė, matyt, anų...

Nebeklausei regėdamas, kaip aukštai juodas vyras lėtai kelia ranką, brėžia ore kryžių, kaip debesys stojas piestu dangaus pakrašty, o žynio veidas, kietai sučiauptom lūpom, atkakliai žvelgia į tave, į tave vieną, lyg nieko daugiau pasauly nebūtų, tik judu, tu ir jis – žynys žaltys, ir jo akys – žynio žalčio akys, o gal dar juoda srovė, plukdanti žynį žaltį leliją į tolimus tolimus vandenį, anapus kryžių, anapus žmonių, anapus tavęs...

Čia tik buvo tavo namai, galvoji, tačiau net sienų rąstus kažin koks didelis paukštis išnešiojo nelyginant šapelius, o akmenis žirgų kanopos sutrypė į miltus, iš kurių neiškepsi gyvos kvėpiančios duonos. Kiek akys užmato – lygi pilka plynė, namų neliko nė žymės, tarsi nebūtų jie stovėję, tarsi nebūtų motina glosčius žalčio, tarsi sesuo niekad nebūtų dainavus, pindama ilgus plaukus, stubuklingus plaukus. O gal nemoki matyt, gal tavo nosis neužuodžia, ausys negirdi, gal ir tavęs nebėr, todėl tematai pilką plynę, tegirdi tylą, uodi salsvą kraujo kvapą, kad ir kaip stengies išvysti nors kokį paukštuką suraibuojant, išgirsti žolę šiurenant. Gal ir tavęs nebėr, todėl andai, ant juodos upės kranto, žmonės tavęs nepažino, galgi nė nematė, gal toj vietoj, kur manai esant savo vidurius, jie teregėjo žolę želiant, o tavo širdis tiktai kvarksėjo kaip didelė raudona rupūžė?

Gal ir tavęs nebėr? Bet ne, tu esi ir privalai būt, stovi čia, kraujas tvinksi gyslose, oras kunkuliuoja plaučiuose, o galvoje verda mintys – juk minčių nesirastų, jei tavęs nebūtų. Tik niekaip netiki, kad iš trobos ir žmonių gali likt vien ištrypta aikštelė, vien amžiams įspaustos žemėn pėdos, vien vėjas, iš kurio niekas negims ta. Todėl traukies žingsnį atgal, užsimerki ir lauki, neskubėdamas atvert akių, kol tasai vėjas apimsta, kol pėdų įdubimai išsilygina ir išgirsti, kaip pradeda tyliai augti žolė.

Naujoji galia pačiam nelaukta – juk ne kiekvienas gali liept žolei žaliuoti, o tu gali; vien pagalvoji apie kvapą – ir pakvimpa dūmais; ne tais aitriais, ašaras sunkiančiais gaisraviečių dūmais, prie kurių tavo šnervės jau pripratusios, o kitokiais: ramybę teikiančiais namų dūmais. Juos užuodęs, įpratai lengviau atsidust, nes žinai, jog pasiekei namus, jog ugnis sušildys kūną, išdžiovins permirkusį drabužį, susijungs su tavąja ugnimi į vieną daiktą. Treikia prisimint, kaip namai atrodė, – ir sienos pamaži nyra iš po žemių, stiebias aukštyt tarsi sausros metų augalas, išdygęs ten, kur seniai nesikalė joks želmenėlis, ir stogas pakimba viršum sie-

nų, o viršum stogo kabo žemas dangus, tarytum būtų uždengęs tavo namus baltu debesiu, ir liesa tvorelė jau yra, ir tamsūs krūmai, už kurių slėpis tą nelemtą dieną, ir balkšvų kaulų krūvelė, atidėta žemės dievui.

Visa atgijo, pakvipo, sušiureno, gali atsimerkt, bet negali paeit priekin, peržengt negyvoj žemėj išbrėžtos ribos, nes jeigu peržengtum, namai akimoju pranyktų, sulįstų atgal po žeme, vien plėnių debesėliai dulkstelėtų – taip kalbėjo žynys, vartydamas burtą, įduodamas tau galią vieną kartą, tik šitą vienintelį kartą, iškelt iš po žemės tai, kas kitados tvirtai stovėjo ant žemės.

Atsimerki, gerai matai ribą, kurią nubrėžei žemėj kreivu žynio peiliu: šiapus pilkšvi pelenai, o anapus – žalia žolė, kurios tavo koja neužmins, net jei pamatytum save patį, susigūžusį už krūmo, net jei išgirstum dar gyvos motinos kaulus aižančio kardo gaudimą: tu klausai žynio, visuomet klausei, ir šiandien darysi taip, kaip jis liepė, kaip įsakys tau jo vėlė, jei tik mokėsi ją išgirst.

O kol kas tegirdi didelių lietaus lašų šnaresį: ten, anapus ribos, dangus prausia stačią žolę, nors aukštai nematyt nė vieno debesėlio: viskas vėl yra taip, kaip buvo tą nelemtą dieną, žiūri sulaikęs kvapą, tarytum žiūrėjimas galėtų ką pakeist, tarytum tavo žvilgsnis galėtų nukeikti aną dieną, kad motina nebeišeitų pro kreivas duris sakydama: štai jie, jau atjoja.

Bet motina jau pasirodo tarpdury matai ją, regi pajuodusias rankas, ji neskubėdama šluostosi jas į skraistę, matai išplėstas sesers akis, tik nematai jų, tų atjojančių, ir baustumeis manyt, jog čia sapnas, nes jau regi ir save patį už trobos, gal ir galėtų pamanyt, jog tai sapnas, bet ūmai tave visą persmelkia stiprus viralo kvapas, o tavo sapnai niekuomet nekvepia. Ne, tu nesapnuoji, kvapas stiprus ir gyvas, jį stelbia ir kitokie kvapai, – dabar jau žinai, kas taip kvepia, – o anapus ribos išdygsta paniurę kryžiuoti šešėliai, atlinguoja ant žirgų šešėlių.

Viską matai: virpčiojančius sesers vokus, du viens ant kito su-

dėtus akmenis prie durų, vešlią žolę, nuo kurios kyla garas, net paskutinį lietaus lašą, o geriausiai matai save patį, lėtai sėlinantį į šalį, tupiantį už krūmo ir laukiantį, kas bus toliau; viską girdi: ir žirgų trepsėjimą – kiekviena žemė įspausta pėda skaudžiai įsirežia į tavo nugarą, – ir geležų skambčiojimą – šešėliai sustingo, jau nelinguoja, tik geležys žvangčioja jiems kvėpuojant, – ir juodų kryžių plevėnimą, girdi net patį orą: jis gaudžia lyg nematomas varpas.

Na ko, piktai klausia motina, ko norit, varnai, gal akis mums išleisti? Tai leskit, sako, kapokit geležiniais snapais; o tu slepies už krūmo giliai alsuodamas, klausydamas to pikto varpo skambėjimo, matai, kaip vienas šešėlis paslenka į priekį, klausai, ką sako, bet nieko nesupranti, nes jis kalba kitoniškai, visi jie kalba kitoniškai – šešėlių šneka; jų irgi čia nėra, jie toli, kur stūkso jų pilys, kur dideli namai ir visur styro kryžiai, nes jie dirba tik kryžius, net vyriškumo vietoj, sako, jiems kabo kryžiai, o jų vaikai gimsta su kryžiais, įrėžtais ant nugarų; ko jie čia atėjo, klausai save, kodėl atsiuntė čia savo šešėlius, ko ieško?

Vyriausiasis pakelia ranką, dabar įžiūri jo veidą: veidas kaip žmogaus, raukšlių išrantytas, tik akys paukščio, o balsas urzgiančio žvėries, bet ne galingo žvėries, o paliegusio, aplūžinėjusiom iltim. Apačioj, prie žirgo kanopų, boluoja akmenys, kitados atnešti iš šventojo lauko, bet nė jie negelbsti: kryževio ranka parodo į seserį, apmirusią, rodos, nė nekvėpuojančią, rodos, tirpstančią tolydžio garsiau gaudžiančiam ore.

Matai save, užsiglaudusį už krūmo, jauti, kaip krūtinėj kaunasi du padarai: vienas veržiasi lėkt į kiemą, stot prieš tuos šešėlius, pridengt motiną ir seserį, bet negali pajudėti: antrasis laiko jį apglėbęs – taip jam liepta, taip žynys prisakė: tas, kuriam skirtas dievo vardas, turi būt ramus ir tvirtas kaip dievas. Juk dievo vardu pavadintas negali just nei gailesčio, nei baimės, nei skausmo, jis neturi tėvo nei motinos, brolių nei seserų, tik savo baisų vardą

ir dar baisenę lemtį. Juk jei būtum šokęs iš slaptavietės, nestovėtum čia, prie žemėj nubrėžtos ribos, nesivadintum Perkūno žemėn atneštu vardu, o ant kaklo tau nekarotų į vilko iltį ar sustingusią ašarą panašus akmenėlis (o gal ir nestovi, o gal tavęs nebėr?).

Viršiausias šešėlis palinksta į priekį, o jo palyda – trijų kresnų vyrų šešėliai, apsisiautę pilkšvais drabužiais, – prieina prie kreivos durų angos, tavo motina apgaubia rankom klūpančią seserį, lyg didelis juodas paukštis sparnais, jau žinai, kas toliau bus, bet žinai čia, šiapus drebančia ranka nubrėžtos burtų ribos, už kurios tarpsta žolė, o nieko nežinai ten, tūnodamas už dulkėtų krūmų.

Didysis gausmas nutyla, vėl girdi tylą, bet ją sudrebina garsus motinos juokas: ištraukus iš ugnies nuodėgulį, mojuoja jiems prieš veidus tuo žybsinčiu daiktu, žerdama į visas puses žiežirbų spiečius, lyg anie šešėliai išties būtų žvėrys ir liepsna galėtų nuo jų apginti. Baisus yra tas juokas, atbloškęs kryževių šešėlius toliau, nei nuvijo švytruojanti nuodėgulių žarija, daug syk toliau, nei būtų nuviję žibantys kardo ašmenys, čia jos jėga, galvoji, didi jėga, net pamamai, kad šešėliai galbūt neatsilaikys, subyrės drebinami to šurpus kvatojimo, kaip ką tik suskilo ir subyrėjo neregimas varpas.

Bet jie jau atsipeikėjo, niūriai žengia į priekį, matai save, bandantį pakilti, žinai, kad kojos neklausys, kaip pakirstas suklumpi, veidas panyra tarp krūmų lapų, krenta žemyn, lankstydamas plonąsias šakeles, jos braižo skruostus ir kaktą, bandai ropot, bet ir alkūnės nebeklauso, kūnas tavęs nebeklauso, rodos, praeina galybė laiko, kol veidas trenkiasi į žemę, pajunti skruostais akmenukus ir dygią žolę, pravirksti keikdamas žynį ir žaltį, ir savo laimę, ir dievus, ir save, viską prakeikdamas trumpu žodžiu.

Netiesa, galvoji, tave apgavo, netiesa, jog dievai gali visad būti tvirti ir ramūs, dievai irgi kenčia, kenčia daug labiau nei žmonės, nes jų darbai didesni negu žmonių.

Nieko nebegali daryti ten, įkniaubęs veidą į žemę, nes žynys supančiojo tau kojas, atėmė rankas, užgniaužė balsą; bet gali daryti čia: tereikia žengt žingsnelį, užminti ribą, ir namai nugarmės po žeme, nebereikės šito regėti, aplink, kiek akys užmato, paliks vien išdegus plynė; bet ir čia nepajudi, nesunaikini to, kas dedasi prieš akis, žiūri, kaip kardo ašmenys įkypai skrodžia tavo motiną, kaip sesers krūtys išsprūsta iš drabužio ir suvirpa, o paskui nusklendžia žemėn kaip du pamušti paukščiai, matai, kaip ji nustebus žiūri į jas, kaip kyla liekna žirgo koja, kanopa įtrypia virpančią krūtį į vešlią žole, matai visas spalvas – baltą, žalią ir raudoną, nes kraujas yra raudonas, junti jo kvapą, jau žinai, kuo kvepėjo žynys, kai aplankė tavo burtų troboj iš gyvų sienojų, kuo kvepėjo eidamas siaurėjančiu ratu apie baltą aukurą – krauju, tuo pačiu, kurį uodi dabar, žiūrėdamas į jas abi: į motiną, perkirstą pusiau, ir seserį, krūtų vietoj beturinčią dvi raudonas dėmes, kruvinančias jos pilvą ir drabužį, žiūrėdamas į save patį, parkritusį po krūmu, gremžiantį nagais žemę; supranti, jau viską supranti, perpratai ir savo baisųjį vardą, ir žynio žodžius, kuriuos murmėjo rėždamas tau pilvą kreivu peiliu: ne vien tavo kraujas, ne vien tavo kraujas, kad gautum tikrąją galią, žemė privalo būti pagirdyta tavo artimųjų krauju.

Supranti, kodėl žynys liepė darsyk čia ateit, darsyk pamatyt, – junti, kaip tas vaizdas varo jėgą į tavo rankas ir kojas, – tai ne žmogaus jėga, galvoji, tai dievo verta galybė, dabar įstengtum vienu mostu išguldyt girios medžius, galėtum apverst žemę, tau reikia tos jėgos, nes likai vienas.

Vienas tematai rūškaną viršiausiojo šešėlio veidą, vienas supranti, kad jis dabar kupinas gailėsčio; ne, nesigaili tavo motinos nei sesers arba gailis ne daugiau, kaip perkirtęs pusiau įžulų šunį: gailisi, kad turėjo traukti kardą iš makščių be jokio noro, kad turėjo kirst be jokio reikalo, kad išvis čia atjoti turėjo, – gailisi savęs. Staiga supranti, kad nieko jis čia neieško, kad nieko jam čia nereiki-

kia, kad jis pats čia varu atvarytas, ūmai išvysti kaip gyvą tą keistąjį kraštą, kur ne žmonės valdo kryžius, o kryžiai valdo žmones, ir tuos kryžius reikia išnešiot toli toli, į visas šalis, antraip jų privis tiek, kad jie užpuls savus žmones, iškaupos jiems akis, išles pilvus, išsiurbs gimstančių kūdikių kraują. Keistas kraštas, kur žmonėms nėra vietos, galvoji žvelgdamas į tirpstančius ore šešėlius, į padeg tą savo namą ir save patį, galų gale pakylantį nuo žemės ir einantį artyn prie siautėjančios liepsnos.

Artėji prie tos kaitros, nes ugnis tave traukia, nes pats pavirtai išvien ugnimi: dega tavo kojos ir rankos, liepsnoja plaukai, o viduriai tyliai smilksta, kvėpuoji ugnim ir ugnį spjaudai iš suanglėjusios burnos; nebėra tau ramybės ir nebus niekuomet: matai, kaip dega namo sienos, matai suanglėjusį bekrūtį kūną ir kitą kūną iš dviejų gabalų, jie neatleis tau, kad tūnojai už vešlaus krūmo ir žiūrėjai; nebėra tau ramybės: matai dar ir žaltį, dieviškąjį žaltį, kurio joks ginklas neįkerta, jokia liepsna nedegina. Jis tįso ant žarijom nuklotos aslos sutraiškyta galva, negyvas kaip jų kryžius, ir tada tavo koja paspiria jį, paspiria šventąjį žaltį tarsi bjaurią rupūžę, lauki, kad Perkūnas tave trenktų, kad stogas užgriūtų ant galvos, kad kančia baigtųs vienu sykiu, bet nieko nenutinka, tik vienodai užia ir spragsi liepsna.

Matai pakumpusį žynį, jis ateina išvesti tavęs iš ugnies, dar norėtum pažiūrėt, kaip jis ramiai įžengs pro degančias duris, kaip jo baltų plaukų galiukai nuo kaitros užsiries, viena sruoga, švelniai šlamėdama, užsiliepsnos, o jis tik papurtys galvą ir tyliai pašauks tave negirdėtu vardu.

Gera padarei, pasakys, teisingai padarei, tau negalima buvo kitaip padaryt, tokia tavo lemtis.

Daug dar išvyst galėtum, tačiau nebegali matyt dūstančios žolės, nebegali žiūrėt, kaip tavo namai be garso byrės ir virs plėnimis, o žynys kaip klusnų gyvulį nuves tave į svetimą – kad ir gyvų sienojų – trobą: užmini ribą, primygi koja lyg piktą gyvatę,

ir namas, ir ugnis, ir žynys išsisklaido akimoju kaip lengvas pavarario rūkas, pasisuki, eini šalin, nežvelgdamas į tylią dykynę, eini tiesiai, suspaudęs delne nutįsusi kaip sustingusi ašara akmenėlį, kartodamas savo baisųjį vardą, žinodamas, kad jau niekuomet ramybės neturėsi.

Tu visas liepsnoji, tebedega kojos ir rankos, viduriai pamaži tebesmilksta, ugnis ėda tavo inkstus ir kepenis, ir nežinai, kaip ją užgesinti, eini nesustodamas ir neklausi, kodėl turi eit, nėra ko paklausti: žynį pasiglemžė vanduo, žaltį prarijo liepsna, taip ir nesužinojai, kuris buvo tavo tėvas, vieno akys nuskendo, kito sudegė, tačiau tebežiūri į tave, tu jas matai: piktai blyksėdamos žvelgia iš tankmės, sekdamos kiekvieną tavo žingsnį, kiekvieną tavo kūno judesį. Eini kol kas nežinodamas kur ir klausai, kaip auga žolė, kaip šlama negyvi lapai – tie didieji ir anie mažesni, gležni, vos užgimę, klausai, kaip čirškia ir klykauja paukščiai, klausai jų šnekos, kuri perprasta daug ką pasakytų: tik vienas ketvirtis tėra išsakyta žmonių kalba, o trys ketvirčiai – neišsakyta žvėrių, paukščių ir šliužų kalba, jei viską perprastum, sužinotum ir kur eini, ir kodėl, ir kas tave pagimdė – net kas bus tuomet, kai pereisi mišką, paskui pelkę ir pamatysi daugybę žmonių su kryžiais ir be kryžių.

Bet nenori suprast, ką tau sako žolių lingavimas, niūrios tankmės piktas juodijimas, saulės spindulių mirgėjimas tarp šakų anapus tako ar drėgnos artimos pelkės kvėpėjimas, tau nereikia, kad suprastum, nes į krūtinę vėl lenda silpnumas – veltui dar labiau spaudi delne akmenėlį, kartodamas visus nukeikimus, kurių tik esi mokytas, o dar kitus pats pramanai, dabar turi tam galią.

Akyse tebežybsi liepsna, prarijus tavo namą, viską prarijus: ir gelsvą šiaudų stogą, ir sienų rąstus, ir pušinius suolus, ir kreivą durų angą, ir slenkstį, net baltuosius akmenis suaižius, – nieko nebeturi, nieko nieko, gal todėl rodosi, kad visa kas yra sudegė:

ne tik pievos žolė pageltus ir susiraičius, ne tik amžninieji sienojai pavirtę pelenais, ne tik senasis stalas išdrikęs bespalviais dūmais; šaltiniai po žeme išdžiūvę, žemės syvai sukepę, medžių šaknys užspringusios susigėrusiu į dirvą krauju, nebelaiko kamienų, todėl ir ažuolai padžiūvę, nebeveda gilių, pamiršę, kad be gilių neturės sūnų, jų šakos nulinkusios, nebepakelia paukščių sunkumo, o paukščiai negali mojuoti sparnais, nes plunksnos susirangė, nebeiškelia į orą, net debesys smenga žemyn, dengdami tavo kelią tirštu rūku; viskas pairė, ar galėsi vienas viską pataisyti?

Ar gali dievas likti be savo pasaulio, pagalvoji, kai pasaulis žlunga, ar dievai pasitraukia? O gal dievas gali būt vienas su savim? Ar dievui nebemielas pasidaro jo pasaulis, galvoji, ar pats pasaulis nusipurto, nusimeta dievą?

Žiūri į pušį parudusiais spygliais, kiekvieną spyglį, ploniausias šakeles, balkšvas samanas ant kamieno, net užsimerkęs viską matytum, jei tik būtų ką matyti; bet žiūri į pušį ir nematai pušies, rodos, viskas čia yra, įžiūri smulkiausius pageltusius spygliukus, laibiausias šakeles, kiekvieną balkšvą samaną siūlelį, viską atskirai matai, bet nematai pačios pušies, ją irgi suėdė ta keista liepsna, tu jos negali užgesint, nes tavo paties viduriai kaista ir žybsi, pats esi liepsnos apimtas – žiūri į pušį ir nematai pušies.

O ką mato pušies dvasia, galvoji, juk ir ji žiūri į tave, gal ir ji tavęs nemato, gal regi tik laibus tavo rankų pirštus, veidą, balkšvą randą ant pilvo, akmenėlį, kadaruojantį ant kaklo, bet nemato tavęs paties – juk ir tave ėda ta pati liepsna? (Gal ir tavęs nebėr?)

Pasuki siauru takeliu link upės, bet ne prie brastos – prie juodųjų sietuvų, kur prieš kelias dienas būrėsi žmonės, kur pats stovėjai, žvelgdamas į skęstančias žynio akis; prieini prie kranto, dabar jis tuščias, nė gyvos dvasios, net prie šaltinių nesiburia žvėrys, tik viršum galvos staiga sukleketuoja didelis paukštis, ir pilka plunksna sukdamasi nusileidžia tiesiai į sūkurį, nepaliauja suktis, net akyse raibsta žiūrint, kaip ji pamažu sunkėja ir panyra toj pat

vietoj, kur paskutinįjį sykį matei bespalvės žynio akis. Tau pasidingoja, kad jos ir dabar žybsi vandens paviršiu, – net pakeli galvą ir žvilgteli, ar jo vėlė netapo regima, ar nesklando virš juodųjų duburių, bet aukštai – vien kūpsuojantys debesys, ir didelis paukštis brėžia danguj ratą, nejudindamas sparnų. Palauki, kol paukštis apsisuka, maldaui, kad pajudintų sparnus, nusklęstų sau, bet jis kybo padebesėj nekrustelėdamas, tik debesys mainosi – pilkšvi, melsvi, žalsvi, o dangaus pakrašty raudoni ir purpuriniai. Tik vanduo juodas kaip naktis, juodas kaip tavo liepsnojantis kraujas, sustingęs gyslose, todėl tave taip traukia į gelmę, nes juoda ugnis ieško juodumos.

Nuo upės dvelkia vėsa, o tavo viduriai liepsnoja, ir kas kad šiandien lemta diena, jei upės tėkmė sustingo ir tavo kraujas sustingo, ir paukštis padangėj sustingo, jauti, kaip tavo vyriškumas be jėgos nukaro, nors pievos jo šaukiasi, žolė šiaušias jo ieškodama – gal tikrai tavęs nebėr?

Apsidairai dar sykį, nors viską jau matei: lyguma guli nekvėpuodama, dvi kalvelės, už kurių kitados buvo namai, persiskyrė, nebesisieja, ir didysis akmuo guli ant kranto pats vienas, net žolės styro kiekviena sau, o tu negali jų sujungt, surišt, gal žynys ne tuo vardu tave pavadino? Nejau veltui liejosi tavo motinos ir sesers kraujas?

Tavo kepenis ir inkstus tebeėda juoda liepsna, ją reikia gesint, kol viso tavęs neprarijo; geriau sutapt su vandeniu, galvoji, geriau išnykt šitaip, pasitraukt kartu su kitais dievais, kurie paliko žmones, – kad viduriuos nebedegtų juoda liepsna, po širdim nesivartytų pusiau perkirstos motinos gabalai, kad visiems laikams užmirštum baisųjį vardą; žengi žemyn klumpančiom kojom, vanduo surakina blauzdas, apsemia šlaunis, pamažu tirpsti, tavęs jau nebėr, yra tik juodas vanduo, negyvos pievos ir bebalsė miško tankmė, tavo kūnas grimzta vis gilyn ir gilyn, tik galva plūduriuoja paviršiu kaip suvytus gėlė, niekas nuo kranto į tave nežiūri,

nes esi vienui vienas. Tau gera nebebūti, viską užmiršt, pavirst vandeniui ir nutekėti tolyn, be garso sūkuriuojant, – teki apsukdamas didįjį akmenį, lengvai raibuliuodamas, plaudamas išgraužtą krantą, nieko negalvodamas – juk vanduo neturi ypatingo vardo, niekad neturėjo nei motinos, nei sesės ir niekad neliepsnojo, tu ramiai teki, paskui išsilieji į seklumą, bet ūmai išgirsti piktą paukščio riksmą, atmerki akis ir supranti, kad vanduo tavęs nepriima, kad upės dievas varo šalin, paguldė seklumoj ir daugiau nebeneša, kad vis dėlto yra dievai, kad turi pakilt ir eit toliau, nes visi dievai stebi tavo darbą, stebi ir laukia, kad padarytum tai, ką lemia tavo tikrasis vardas.

Išbrendi į krantą ir nusipurtai, kaip peršlapęs vilkas, kiekvienas krūmelis į tave žiūri, kiekviena žolelė praeinant palinksta tavo pusėn, o paukštis iš aukštybės varsto tave žynio žvilgsniu, – ne, tu ne vienas, net ir norėdamas vienas nebūsi, ne tam lietei savo motinos gabalus, ne tam žynys persmeigė tau pilvą peiliu, ne tam šnervėse tvyro salsvas kraujo kvapas; tu vėl esi.

Jau žinai, ką turėsi daryt (visada žinojai, tik nenorėjai tikėt), žingsnis vėl tvirtas ir tikslus, takas veda tave tiesiai per girią, nuo šlapio drabužio srūva dumblino vandens čiurkšlės ir krinta į praviras žiedų gerkles, akmenėlis ant kaklo nebetempia tavęs žemyn, padai jaučia kelio nelygumus, nepamatai, kaip įžengi į girią, ne, tau nelemta vienyti ir jungti, ne tokia tavo lemtis, turi kitaip pašaukt iš nebūties vienybę ir darną, kitaip grąžint dievus, kitoks yra tikrasis tavo vardas: liepia draskyt ir pult, liepia išplėšt atėjūnų sėklą, kad jie nebegalėtų gimt iš naujo; gal tai ir baisus vardas, bet kiekvienas turi daryti savo darbą: teisų darbą visi dievai remia.

Vos tą supratęs, staiga pamatai, kad viskas atgyja, iš pradžių medžiai dar stovi atsiskyrę, lyg abejotų, ar verta vienytis, bet pamazi vis labiau glaudžias: pirma suartėja plonieji, sulig žmogaus ūgiu aplipę sidabrinėm kerpėm, susirišę voratinkliais, paskui at-

kunta ir senesni, be garso atsidusę, pasiremia į kits kitą; žiūri į juodą tankmę, iš jos sklinda silpnas puvėsių kvapas, stebies, kad galėjai kažin ko nesuprast, matydamas tuos medžius, kurie viską žino ir todėl tyli, stūkso ramūs ir teisingi, kiekvienas savo vietoj.

Juoda ugnis tau viduriuos užgeso, viską dabar matai: ir žolių stiebus, rodančius tau kelią, ir skruzdės, vėl pajudėjusias, skubiai tempiančias gelsvus šapelius ir tamsiai rudus stagarėlius (ir jos žino, ką daro), regi net žvėrių pėdas, susikryžiuojančias ir vėl išsiskiriančias, nebaugina nė stebinčios akys, medžių ir krūmų akys, paukštis aukštumoj suka ratus, nes turi juos sukti, debesy pakilo nuo pievų, vėl plaukia danguj, žengi vis sparčiau, vis drąsiau, argi galėtų būti kitaip? Leidies taku žemyn ir pajunti, kad kojos nebetirpsta, rankos jau nebėra sunkios, juodo kraujo pritvinkusios, jauti, kaip tarpupirščiuose pristringa spyglių, samanų siūliukų ir net mažų sudžiūvusių lapelių, viskas vėl atgijo – nors gal tu atgijai, seniai buvęs nebegyvas?

Takas vingiuoja nuolydžiu žemyn, ten medžiai daug retesni, jau netrukus prieis pelkę, perkvipusią puvėsiais, tirštų medžių krauju ir stovinčiu vandeniu, trumpas šiandien tavo kelias, trumpas, jei matuosi žingsniais, eini mindamas traškančias skujas, daisais į storus kamienus, noris pakelti galvą ir pažiūrėti, ar paukštis tave lydi, ar jau paliko vieną: žinai, kad niekas tau nesukliudys, spaudi delne kreivo peilio rankeną, jauti, kaip po ja tvinkčioja pilvo gyslos, rodos, ir pats peilis tvinkčioja, kaip ir tu laukia darbo, ir jau nieks nebegali jums sukliudyti.

Ūmai išgirsti traškesį – tarsi kas mindytų skujas didumo sulig namu, stabteli ir įsitempi kaip lanko templė, net nudžiugęs, kad kažkas nutiks, kad tavo rankos, matyt, išties gaus darbo, tikro darbo, kuriam ir esi čia siųstas. Bet ne, čia ne žmogus, seniai po žemę nevaikščioja tokie milžinai, prisilieti medžio kamieno ir pajunti, kaip jo gyvybė tvinksi po pirštais, stipriai pabrauki per gruoblėtą žievę, nes turi justi gyvastį prieš ją atimdamas – juk

visos gyvastys vienodos, ir medžių, ir paukščių, ir žvėrių, ir roplių, viena tolydžio virsta kita, bet kai kurios yra nereikalingos. O traškesys jau visai priartėjo, prasiskiria brūzgyno šakos, pirmiausia pamatai akis, bespalves ramias akis, ir jau tariesi girdįs seną krenkščiantį balsą, bet į laukymę išvirsta juodas kūnas, dabar matai jį visą, atsiremi petim į kamieną, negalėdamas nusukt žvilgsnio nuo barzdotos galvos, tvirtų gyslotų kojų, siūbuojančio sunkaus pagurklio.

Jis irgi žiūri į tave, jau nebe laikas pasitraukti – negali trauktis ar bėgti, taip tau nedera ir nereikia, nes čia tavo kelias, jo niekas negali užtvert, čia tavo darbas, kurį visi dievai remia. Jis tebežiūri į tave bespalvėm žynio akim, pikta rausdamas priekine kanopa žemę, draskydamas samanas, tebegremži nagais žievę, tiedu tylūs garsai susilieja į vieną ir sklinda toli toli, nes giraitė ūmai nuščiuvo, paukščiai nebečirškia, šakos nebešlama, visa kas laukia, ką judu darysite.

Jis nunarina galvą, atstato ragus tave baugindamas, pašiausia keteros gaurus, bet vėl pakelia akis, pažiūri į tave, ir matai, jog jis irgi laukia.

Ir jis vienui vienas, galvoji, ir jis braidžioja po girią vienas, kažko ieškodamas, gal tavęs, o gal save tau atnašaudamas, tik pažiūrėk: jis niršta, skrodžia orą ragais, panarinęs galvą traukiasi atatupstas, lyg pulti ketintų, bet nešoka į priekį, tik užkabina ragais žmogaus liemens storumo nulūžusį kamieną, sviedžia jį aukštyn kaip šapelį, ir tasai nuskrieja kreivu lanku, plėšdamas nuo medžių žievę, laužydamas žemas pageltusias pušaites, o jo ragai dreba iš pykčio, vien tuos ragus ir tematai: jie trumpi, bet slepia nenumaldomą galią, sakytum visi kūno syvai būtų subėgę į tuos ragus, jie gali persmeigti tave nė nepajutę, tačiau nesiartina, traukias, dar sušvytruoja, smigdami į storą medį, ir nurimsta.

Jis vėl žiūri į tave, tyliai žengi į priekį, dar nežinodamas, ką darysi, tau nereikia žinot, tavo rankos ir kojos pačios padarys; galvo-

ji tik apie jo akis: jos primena saulę, jo galva – ryto žarą, o piktas jo kvėpavimas yra vėjas, sušiaušęs tau plaukus, bet jo įniršis tavęs nebaugina, nes jau supranti, kad jis ne šiaip stojo prieš tave, kad atnešė žinią, kurios turbūt ir telaukei, belieka visą jį aprėpt nelygiant margą pasaulį: ir jo liemenį, parimusį ant keturių kojų – keturių metų laikų, ir kanopas, reiškiančias žemę, ir jo mėsą, reiškiančią debesis; išnarstyt kaukeliu, baltuojančius kaip žvaigždės danguje, ištrauktą gyslą – vingiuojančias upes, surasti kepenis ir plaučius, gūbriuotus kaip kalnai, ir net smėlį – sukramtytas žoles skrandyje, nes šiandien kiekviena smiltelė tau priklauso.

Žengi tyliai, bet tvirtai, ranka pati trumpai užsimoja ir kerta kaip žaibas, kaip šimtas žaibų, kuriuos šiandien valdai, ir šiltas kraujas užlieja tau kojas; jo tarpuragis kybo prieš veidą, tik dabar matai, koks jis grėsmingas ir baisus, kokie aštrūs yra trumpi, kreivi jo ragai, kurie lėtai nusvyra žemyn ir nusitaiko tiesiai į tavo pilvą, – dabar jau norėtum pasitraukt atatus, bet negali žengt atgal, lyg užburtas stovi vietoj ir matai, kaip ragai galbūt nusileidžia dar žemiau ir iš apačios nyra tau į pilvą, galbūt toj pačioj vietoj, kur andai smigo kreivas žynio peilis; bet jų smailumas nenuslysta paviršium, įsibeda gilyn į kepenis ir inkstus, galbūt net jauti pilvo apačia tankius gyvulio kaktos gaurus, lipnius nuo tavo kraujo, kuris lygiai raudonas, kaip ir jo kraujas. Norėtum surikt, bet skausmas atima žadą, nustebeš žvelgi į savo plokščią pilvą, iš kurio galbūt jau drimba viduriai, ir negali suprast, kas leido, kad šitaip nutiktų, juk šiandien tau nieko negali nutikt, kol neįvykdei savo lėmimo, juk dar nėra taip buvę, kad pasaulis sukiltų prieš savo dievą.

O galbūt nieko ir nenutiko: jo tarpuragis tebe kybo tau prieš veidą, bet jau trūkčioja, akys pamaži gęsta, apsitraukia migla, visu kūnu pajunti sudrebant žemę ir vėl regi tolyn vingiuojančią taką, kurio niekas neužstoja, vėl girdi atgyjant miško garsus, visas pasaulis perkvipo garuojančiu stumbro krauju, jis teškena

ir pliaukši kojų tarpupirščiuose – vis tyliau ir tyliau, tolydžio sumišdamas su tako smėliu, sudžiūvusiais spygliais, likdamas ant sausų samanų, susigūžusių iš baimės po tavo kojom, kurios vėl žengia pirmyn.

Tavo laikas artėja, eini neatsigręždamas, nė nepažvelgi į milžinišką juosvai rudą kūną, tysantį skersai tako, – dabar visa kas į tave žiūri žynio akimis, žalčio akimis, kybančiom ant krūmų kaip neregimos uogos, paukščio, dengiančio saulę, akimis, akių akimis: jos plevena ore sykiu su voratinklių gijom.

Ir pats žvelgi žemyn, į plokšią, besikilnojantį pilvą, jis vėl sveikutėlis, turbūt nesmigo į jį trumpi, kreivi stumbro ragai, turbūt taip tik galėjo būt, būtų buvę, jei ne kabantis ant kaklo akmenėlis, panašus į vilko iltį ar sustingusią ašarą, kurį vėl spaudi delne, lįsdamas į brūzgynus; medžiai aplink tave tokie pat, ir takas toks pat, niekas nepakito, tačiau tu sakytumei nebelieti kojom žemės, pakilai per sprindį į orą ir viską matai kitaip, kitom akim: ir medis tau yra medis, ir žolė yra žolė, ir šventas takas yra takas, jau supratai kažin ką, galėtum nė nebeit niekur, bet savo darbą vis vien atliktum, nes supratai kažin ką – gal kad teisų darbą visi dievai remia. Jau nebijai savo tikrojo vardo nei savo lemties, nebevyrpa rankos, neima kūno silpnumas, užgeso juoda liepsna, ėdus tavo vidurius, niekas neįstengia tau stot skersai kelio, niekas tavęs nesulaikys, nes esi tvirtas, nes kreivi stumbro ragai negalėjo pradurt tavo pilvo; viskas buvo reikalinga, galvoji, – ir tavo motinos kraujas, ir bridimas į juodą vėsų vandenį, ir stumbro kraujas, raudonai nudažęs tavo kojų tarpupirščius, – viskas buvo reikalinga, kad tavo valia susivienytų su pasauliu ir kirstų kruvinom iltim ten, kur jai lemta kirsti, išplėštų jų sėklą iš šios žemės; jau nebijai savo tikrojo vardo, nes ir jis reikalingas, nes viskam yra savas laikas: yra laikas auginti duoną, yra laikas gyventi darnoj su žeme, vandeniui ir oru, bet yra laikas atsiduoti ugniai, laikas deginti tai, kas turi pranykti, kad pasaulis amžiams neprapultų.

Pažvelgi į viršų, nori dar kartą pamatyti nebylų tave lydintį paukštį, bet nieko nematai, tankios šakos užgožia dangų, regi tik jų raizginį, jis irgi yra kaip tik toks, koks turi būt, viskas yra taip, kaip turi būt, tik ausyse pasigirsta svetimas garsas: miškas taip nečekši, nekaukši, miško garsus gerai pažįsti, ypač šiandien, kai visi jie tavo valioj, jos veltui nebarstai į šalis, leidi visa kam tekėti savo vaga: pritupi, susigūži tankmėj, vos keli žingsniai nuo tako, žinai, kad niekas tavęs nematys.

Jie pasirodo staiga, sakytum išnyra iš po žemių, ką tik takas buvo tuščias, o jau matai lieknas juodutėlių žirgų kojas, balnuose linguojančius anųjų kūnus ir kryžius, plevėsuojančius už nugarų.

Ranka pati leidžias žemyn, suspaudžia peilio rankeną, visos gyslos sutvinksi, galėtum vienu šuoliu atsидurt prie jų, bet nejudi, tik dar stipriau sugniauži peilį; net nereiktų šokt į priekį, ganėtų panorėt, ir jie abu sustingtų, paskui prijotų prie tavęs ir klusniai nulenktų galvas: šiandien visa kas tau paklūsta. Perrėžtum jiems pilvus ir krūtines, išimtum dvi tvinksinčias širdis, ant kurių irgi yra įbrėžti mažyčiai juodi kryžiai; bet nedarysi to, nieko jiems nedarysi, nors jie trypia tavo širdį, prasibrovė net į šventąją taką, kuriuo niekam nevalia žengt be atpildo, prasibrovė neklausę, išniekino amžinas dulkes, bet niekas jų nenubaudžia, žemė nesuliepsnoja po jų kojom, akmenys nepakyla į orą ir netrenkia per galvas, niekas jų nesuvaldo, gal todėl žmonės vėl prisiminė senas pranašystes: kad atslinks į mūsų žemę pikti atėjūnai, keistais ženklais pažymėti, ir tada pasaulis baigsis, visi virs varlēm ir gyvatēm, ir daug amžių turės praeiti, kol užgims nauji žmonės; ranka pati kyla, bet suvaldai ją: per menka tau šiandien juos galabyt, be tokia yra tavo laimė, ne tam uodei savo namų pelenus, ne tam gavai vardą, kad traiškytum juos po vieną, – juk erelis nelesa sliekų, o stumbras nesivaiko žvirblių.

Anie dingsta dar staigiau, nei buvo atsiradę, lyg skradžiai žemę prasmenga, takas vėl laisvas, išeini į jį ir nužvelgi šventąją smėlį:

sausą šakelė, kurią žirgas užmynė ir perlaužė, kvepia krauju, kaip pusiau perkirsta tavo motina, pasilenki prie jos, bet nelieti, tik įdėmiai pažiūri ir vėl atsitiesi, vėl eini toliau. Viską jie sudarkė, galvoji, viskas yra lygiai svarbu – ir sukapoti į gabalus žmonės, ir sulaužyti medžiai, – turbūt taip galvoji, nes dievai neskiria ir nesvarsto, dievams viskas lygiai svarbu, turbūt taip tu galvoji, nes žinai, jog visa kas laukia, kad atliktum savo darbą: ne tik žmonės, bet ir kiekviena smilga, kiekvienas žiedas, kiekvienas pušies spyglys, ir debesys danguj, ir akmenys laukuos, ne tik žmonės – net dievai iš visų devynių vietų: iš pievų ir kalnų, upių, šaltinių ir marių, ugnies ir požemių, dangaus ir žemės. Šisysk nereikia jų maldaut, jie patys tave remia, nereikia jiems kelio dabinti, pilti gėrimo, trupinti duonos, jie irgi nenori, kad žmonės vėl ropliais pavirstų, nenori, kad žemė vėl pavirstų liūnu, o saulė pradėtų šviest juoda šviesa, niekas to nenori – todėl atliksi savo lemtąjį darbą. Tebeini spėriu žingsniu, jau matydamas pelkę, o anapus – liauną miškelį, už jo plyti tavo laukas, tebeini spėriu žingsniu, jausdamas viduriuose riestą stumbro ragą, jis negalėjo tavęs pažeist, turbūt atsitrenkė į tave ir sulūžo, nelyginant šiaudelis. Kelio liko nebedaug, rudai raudonos, krauju aplietos tavo kojos mina žalią žolę, bet stiebeliai nė nelinksta, žiūri į juos nustebeš, net palieti blauzdas, pilvą su peilio žyme, sugnybi jį nagais ir markstaisi iš skausmo, jau visai arti regi neryškius pelkės kupstus; kelias per pelkę ne čia, reikia dar kiek paėjėti, žengi drąsiai iškėlęs galvą ir akies krašteliu matai, kaip juodas paukštis brėžia mėlynam danguj didelį ratą.

Virš tamsaus vandens kabo lengva migla, pilkšvai melsva kaip dėmelės ant nunokusios slyvos, kilsteli galvą, ir tau pasiregi, jog tas permatomo rūko stulpas šauna viršun ligi pat dangaus, bet tvyro tik šioj vietoj, viršum plataus liūno, kurio paviršius ramus lig pat ano kranto.

Niekas tau nebegali sukliudyt, pasitaisai peilį, palieti kaire ranka akmenėlį, panašų į vilko iltį ar sustingusią ašarą, ūmai įsi-

geidi jo paragauti, lyžteli palenkęs galvą – jis tik šiltas ir glotnus, bet neturi jokio skonio; jis pervedė tave per girią, kur dar niekas nėra prasibrovęs vienas, beliko pereit pelkę, liauną miškelį ir išeit į didžiąją pievą, kur laukia daugybė žmonių su kryžiais ir be kryžių, kur laukia tavasis darbas. Jau matai ir pailgą kaip kiaušinis akmenį, žymintį kelią per pelkę, net pro rūko stulpą gerai matai aną krantą ir lieknus medelius, pagaliau supranti, ko labiausiai bijojai: kad kaudamasis su siaubūnais pats nepavirstum siaubūnu, kad tavo motinos kraujas nekristų ant tavo galvos, kad nesusilauktum atpildo, nes jau padarei tai, ko paprastas žmogus neturi daryt. Dar sykį lyžteli beskonį akmenėlį, giliai įkvepi oro, jau viskas pereita, niekas tavęs nesulaikys, lėtai pasisuki – ir tuomet išvysti pirmąjį vilką.

Jis stovi įsitęsęs, iškėlęs galvą ir žiūri į tave, jo stačios ausys sujuda, ilgos kojos virpteli, paskui jis šokteli į šalį ir beveik susilieja su medžių kamienais – pasidingoja, kad jo nėra nebuvo, gal tirštėlesnis rūko liežuvis nusklendė pažeme ir susirangė tarp medžių; bet jis yra, jauti jo vilkišką žvilgsnį ir stabteli, nes rodos, kad tave stebi dar kažkas.

Rankas užlieja smelkiantis neramumas, vėl visur išvysti akis, žalčio žynio akis, dešinėje ir kairėje, tarp medžių ir po samanom, net palauki, pažiūri atidžiau ir matai, kaip jos blykčioja už gumbuoto kamieno, bet jau nebeskleidžia stingdančios rimties, žėri nesuprantamu pykčiu, o paskui sujuda, ir į laukymę išbėga ant-rasis vilkas; dabar jau abu svilina tave žvilgsniais, ir pats nebežinai, kodėl delsi, kodėl nebrendi į drungną juodą tyrę, – kelias per liūną čia, šit guli ir pailgas kaip kiaušinis akmuo, bet kažin kas supančiojo tau kojas, girdi piktą žvėrių šniokštavimą, ir negali, o gal nenori niekur eiti: jie tavęs neklauso, visiškai neklauso tavojo nutįsusio kaip pilkšvo vandens lašas akmenėlio – nesupranti, kas čia juos pasiuntė, kodėl miškas jų nepaklaidino, neatėmė jiems uoslės, kodėl šakos neišbadė niauriai blyksinčių akių.

Nejau dievai tave išdavė, galvoji, nejau žynys apsiriko pasiūsdamas tave, nejau tavo tikrasis vardas vis dėlto netikras ir neprišaukia šventosios galios, o gal šitie vilkai – jau trys, jau keturi – nepaklūsta jokiems dievams?

Vilkai sustoję nelygiu pusračiu, kažko laukia, stebi juos, seniai atgręžęs pelkei nugarą, kuri ūmai sudrėko nuo prakaito, jauti, kaip po širdim sukirba sąnarius stingdantis negerumas; vilkai jau šiepia iltis, tau rodos, kad jos ir smailesnės, ir ilgesnės nei tavo peilis, jau gniauži jį delne, ūmai pajutęs paduose drėgmę, jausdamas, kad lopelis, ant kurio stovi, švelniai siūbuoja, o kruvini tavo kojų pirštai lėtai smenga į purią žemę.

Ir tuomet iš miško išnyra jis, vilkės lydimas, abu įkypai perkerta pievelę, tik vilkė stabteli ištempus kaklą, o jis nelėtindamas greičio šonu atrisnoja artyn, pakreipęs galvą, nė nedirstelėdamas į tave, rodos, jau praners, bet staiga puola, išlekia į orą pražiojęs nasrus, vos suskumbi išsviesti aukštyn ir į šoną kairę ranką, dantys kaukšteli prie pat tavo skruosto, stangrus kūnas persiverčia ore ir lėtai drimba žemyn, o tu neišsilaikai ant kojų, parpuoli kniūbsčias, atsitrenkdamas smakru į pusiau supuvusią šaknį, ir gerai matai – dabar jau virš savo galvos – baltutėles jo iltis ir keistą baltų plaukų juostą apie visą kaklą; žinai, jog dabar jis griebtave už sprando, guli bejėgis, bet jis nepuola, net pasitraukia atatupstas, prašiepęs nasrus, tarsi ko pabūgęs, suspėtum pašokt, tačiau kojos neklauso, jų nė nebejauti, rodos, kūnas apačioj baigiasi vyriškumu – jis skaudžiai spaudžiasi prie žemės. Kaip atbulas vėžys rėplioji link vandens, nepaleisdamas iš akių viso vilkų šešeto, kurie, dievaži, kažko pabūgę, šokčioja pirmyn atgal, bet negriebia tavęs, išžioję raudonas gerkles, suka galvas į šalį, lyg būtų apsi- gaubęs ugnim.

Pagaliau įšliauži į tirštą vandenį, bandai sugraibyt dugną, bet nėra nei kojų, nei dugno, vien rankos, įsikibusios šlapios žolės kuokštelių; rangydamasis visu kūnu, dar stengies apčiuopti at-

ramą, nors jau nebetiki ją esant, gal nė netiki apskritai ką nors besant, be tų šešių vilkų, kurie bailiai šokčioja prie pat veido, o baltakaklis įsidrąsinęs suleidžia iltis į tavo kairę plaštaką ir net suvirpa, pajutęs kraujo skonį.

Nejunti skausmo, mėšlungiškai ištrauki ranką, dar mėgini sugriebt skurdų žolės kuokstelį, vieną mirksnį matai baltuojančius tarp gelsvai žalių stiebų savo pirštų kaulus, tačiau jie nieko neužgriebia, nė ranka tavęs neklauso, tėkštelėjus lėtai grimzta į juodą dumbliną vandenį, tik antroji sukioja dumblu aptiškusi peilį – vienintelį tavo dantį, kuris niekam nesugeba įkąst. Tada apstulbęs pamatai, kad baltakaklis vilkas vėl spokso į tave, jo akyse nėra jokios prasmės: tą neilgą grynumo akimirksnį nuostabiai ryškiai pamatai, kad jo žvilgsnis nereiškia pykčio nei neapykantos, nerodo net noro tave sudraskyt, nieko nerodo – dvi apvalios akys šaltai žvilga kaip nugludinti akmenėliai, ir pagaliau supranti, kad nėra prasmės su juo kautis, kas kita, jeigu jis įniršęs siektų tavo gerklės: tada gintumeis ir pultum, jis būtų tau priešininkas, nuo tokio įstengtum apsiginti, bet nėra galios, kuri sunaikintų tą beviasį spindesį, nieko nieko nereiškiantį.

Pamažu grimzti gilyn, lyg tave stengtųsi įtraukti lipni juoda burna, niekaip nesupranti, kodėl neapčiuopi dugno, – juk pailgas kaip kiaušinis akmuo žymėjo kelią per pelkę, kas galėjo jį perstumt; net smakras jau liečia vandenį, rangais kiek įmanydamas, jau nebe atramos ieškai, tik nori išsprūst iš tos gleivėtos burnos, o vilkas šokčioja apie peilį, vikriai išvengdamas ašmenų, jie liks nepanaudoti, grimzti vis giliau, dumblinas vanduo jau kutena apatinę lūpą, iš tavęs beliko galva ir dešinė ranka, žemiau juodam liūne turbūt nieko nėra; galva dar plūduriuoja, ieškai akimis žynio, lauki, kad stotų prieš tave bet kuo pasivertęs – ar palinktų žole, ar sušlamėtų medžio lapu, tačiau jo nėra, nieko jau nebėra, esi vienui vienas.

Nebeliko nei perkirsto motinos kūno, nei sutryptų ant tako sesers krūtų, nei skęstančio kaip balta lelija žynio veido, nei niau-

riai murmančių akmeninių žmonių, gal nieko ir nebuvo, gal nė tavęs nebuvo, galvoji, nes jei buvai – tai kam žiūrėjai į savo motinos mirtį, kam liepsnojai sykiu su žalčiu, kam žynys šventino tave žygiui, kurio negali atlikti, kad ir kokie dievai tave remtų? Gal pasaulis tavęs nenori, galvoji, gal pasaulis nė dievų nebenori, gal čia ir teturi būti vien kryžiai, gal pasaulis nori pražūt, ir niekas jiems nesukliudys, matyt, nebesukliudys: niekur nebenueisi, nenukaksi į didįjį lauką, nesurasi Didžiojo Kryževio, neišplėsi iš jo prakeiktos sėklos, jau nieko tu nebepadarysi, nes juodoji burna gosliai čiulpia tave, traukia vidun tavo kūną, o labiausiai čiulpia ir traukia tavo vyriškumą, jis yra žemiausiai apačioj tik jis ir beliko: net paskutinė tavo ranka išleido peilį, grimzta į juodą liūną, nėra, nėra galios, kuri tave išgelbėtų, dar susirangai paskutinįsyk, ranka stingdama nuplėšia nuo kaklo gludintą akmenėlį, sviedžia į išsišiepusį baltakaklį vilką ir pranyksta; dar atloši kiek gali galvą – ir ausys jau panyra, ir ausų jau nebeturi, beliko vien akys, vien jų neįsiurbė didžioji burna: dar matai kaip sustingus ašara akmenėlį, užkibusį vilkui ant kaklo, panarintą baltakaklio galvą ir priekines letenas, niekaip negalinčias nuplėšt to akmenėlio, matai vis tirštėjantį rūką viršum juodosios pelkės ir jame tirpstantį paukštį, kuris suka vis mažėjančius ir mažėjančius ratus, dar bandai pasirangyt, nebevalioji, tik sumirkčioji, ir pasaulį užlieja dumblinas liūno vanduo, ir juodoji burna įsiurbia tave visą, ir baigta.

Paskui, kada besirangantis kūnas nugrimis gilyn, kada pranyks galva ir net sparčiai mirksinčias akis užlies puvėsių pilnas liūno vanduo, tu atšoksi tolyn nuo pelkės, muistydamas galvą norėsi nusiplėšt nuo kaklo akmenėlį, bet nepajėgsi – odinė virvaitė tvirtai laikys, tampyk netampęs. Vilkai sunerimę apstos tave bandydami pagelbėt, bet niršiai pavarysi juos šalin, o vilkei, besiglaustančiai prie šono, staiga taip trenksi visu įsitempusiu kūnu, kad ta inkšdama nusiris žole ir persigandus net bijos sukrutėti;

tave nenumaldomai trauks į priekį, tarytum ant tavo balto kaklo būtų užnertas pasaitas, įsireši iš paskutiniųjų, visi raumenys raumenėliai gumulais slankios po liemenį ir kojas, bet jėga, už tave galingesnė, stums tavo pilką besirangantį kūną tik į priekį, į tirštą, juodą pelkės vandenį.

Vilkai, nesuprasedami, kas daros, apsups tave, gal norės tau padėti, žvelgdami į tave atsidavusiom akim, bet tik kimiai suurgsi, nes tu nepriimi pagalbos, visus svarbiausius darbus darai atsiskyręs; tą mirksnį dar nežinosi, ką tau reikia daryt, tave tik nenumaldomai trauks į priekį, viena suvoksi – kad tavo tikslas kažkur ten, anapus pelkės; piktai išstumdysi į šalis pilkus virpančius kūnus, jie negalės tavęs sulaikyt, nesulaikys nė graudus tavo vilkės inkštimas, ta keista jėga, stipresnė už tave patį, ūmai įsvies tavo pilką įsitempusį kūną į dumbliną, šaltą liūno vandenį, apstulbę vilkai sukaukšės dantimis, vilkė net gailiai užstaugs, o tu pradėsi irtis į priekį, pagaliau užšoksi ant siūbuojančio kupsto, paskui ant kito, ant trečio, ir nuliuksėsi per juos neatsigrėždamas, tebegalvodamas apie tą keistąjį žaltį ne žaltį, kurį įvijai į pelkę, be tikslo šiepdamas iltis ir urgzdamas.

Paskui iššoksi ant kietos žemės ir nesustodamas risnosi pirmyn, nesidairydamas į šalis, matysi vien taką ir daugiau nieko, vien taką, apibirusį gelsvais spygliais, ir daugiau nieko, kaukšėsi dantimis ruošdamasis darbui, o tavo darbas – draskyt ir plėšyt gyvą, kruviną mėsą; akmenėlis kadauos ant kaklo ir kliudys sparčiau bėgti, nors ir nebegalėsi sparčiau, pajusi, kad lūpų kampučius jau renkasi baltos putos, jau drimba žemyn, tikšdamos ant ilgų kojų gaurų, kuriuos bus juodai nudažęs tirštas liūno dumblas.

Bėgsi vis sparčiau ir sparčiau, uždusęs, iškoręs liežuvį, greičiau negalėsi, bet nežinoma jėga neatlyš, gins tave į priekį dar nuožmiau, jau ir kojos pradės pintis, keturios tavo stipruolės kojos, kurios dar niekuomet nebuvo pavargusios, traškės ir links per sąnarius, o padų gauburėliai įskaus nuo kieto tako, sulig kiekvienu

žingsneliu tave varstys skausmas ligi pat kaulų čiulpų; paskui įsuksi į brūzgyną, tačiau nelėtinsi šuolio, lėksi kaip pašėlęs, laužydamas samanotas šakeles, ant kurių liks prikibę tavo pilkų plaukų kuokštai, lėksi taškydamas į šalis baltas putas, bet nuovargis pamažu trauksis į šalį, ir tave pagaus įniršis, baisus siutas, be kurio negali gyvent, kuris tau reikalingas nelyg oras ir vanduo; staiga prisiminsi savo motiną, seną vilkę, kurios kaklas irgi buvo baltas, tai dar labiau tave įsiutins: tave visa kas pasaulyje siutina, gali sudraskyt ir savo motiną, ir brolius, ir seseris – bet ką, kas pabandys užtverti tau kelią; pradėsi bėgt dar sparčiau, kreivi pušų kamienai persigandę trauksis į šalis, šmėžuos šonuose, tačiau žiūrėsi tik į priekį, kur jau sklaidysis brūzgyno prietema, jau pasimatys lygi pieva ir daugybė dvikojų padarų su blizgančiom tiesiom smailėm; šnerves skaudžiai išplės šlykštus žmonių kvapas, dar niekuomet nebuvęs toks stiprus, bet tavo vilkišką širdį užlies džiaugsmas, nes suprasi, kad tavęs laukia darbas, tikras darbas, dėl kurio verta buvo plaukt per pelkę, lėkt brūzgynais, drabstant į šalis baltas putas, paliekant ant šakų pilkų plaukų kuokštus; pajusi to darbo kvapą, to darbo skonį, neklausi savęs, kas veja tave į priekį, kodėl privalai urgzdamas brautis pro dvikojų eiles, net nenustebsi, kad žmonės tau nekliudys, neįstengs sukliudyt, vien bergždžiai mojuos blyksinčiais tiesutėliais šakaliais, nedarydami tau žalos: aštrūs, dvokiantys tų šakalių galai slys tavo kailiu, nė neįdrėks, o patys dvikojai be paliovos kauks vieną, vis tą patį ausį režiantį žodį.

Pagaliau prilėksi gražią lomelę, jos vidury ant akmens sėdės pats didžiausias dvikojis, apsuptas daugybės kitų, apsivožusių blizgančiais kevalais, jie sustings kaip akmenys, o didysis išplės akis iš nuostabos ir siaubo, nė vienas neįstengs pajudėt, o gal pajudės, tačiau tu šito nė nejusi, nes pats skriesi kaip žaibas; visi matys, kaip tavo kūnas pakils nuo žolės ir nuskries tiesiai į didįjį dvikojį, o tasai nieko negalės padaryt, jo rankos neteks galios, nes teisų darbą visi dievai remia.

Didysis dvikojis bailiai prisidengs kaklą ir gerklę, jis nežinos, kur tu taikai; plačiai pravėręs nasrus, griebsi tą tarp kojų pūpsantį daiktą ir nuplėši, ir pajusi širdį raminantį šviežio kraujo skonį, įsiliejant į gyslas, pajusi visu kūnu neapsakomą palaimą, pagaliau nurimęs, pagaliau galėdamas nebelėkt. Paskui, kol visi dar nebus atsikvošėję, papurtysi dantyse tą daiktą, tarsi jiems aprodydamas, prišoksi prie pavakarės žvarbą sklaidančios ugnies ir sviesi tą daiktą į liepsną, džiugiai urgzdamas, springdamas šviežiu krauju; tik tada kevaluoti žmonės pasivys tave ir tūkstančiai smailių susyk įsibes tau į šonus.

Raitydamasis parpuli ant žemės, visa ką nepaprastai ryškiai matydamas, kimiai urgzdamas iš palaimos, jusdamas salsvą šviežio kraujo kvapą ir skonį, žinodamas, kad atlikai savo lemtąjį darbą, išplėsei visiems laikams anųjų sėklą, kad ji niekur nebegalės užsimegzti. Visi dvikojai ūmai vienu balsu sukauks patyrę, jog nė vienam sėklos nebeliko, jog jų vyriškumo vietoj nieko nebėr, net kryžiai nebetabaluoja, išvis nieko nebėr, liko plyna oda; visi aliai vienas tą pamatys ir sukauks, ir tu suprasi, kad pateisinai savo tikrąjį vardą. Tau bus be galo keista, taip keista, kad net nusišypsosi visai kaip žmogus, piktai ir niauriai nusišypsosi, bet susispietę aplinkui kaukiantys besėkliai dvikojai nieko nesupras, net kad jų amžius baigtas, net kad jiems visiems jokios ateities nebėr – nieko nesupras. Paklaikę iš siaubo, susmeigę į tave ietis pamanys, kad tu prieš mirdamas paskutinį kartą šiepi savo baltutėles aštrias iltis.

Charono diena

Vaizdas radosi palengva. Pirmiausia ištirpo pilkšvas šydas, gaubęs pasaulį, išryškėjo spalvos. Paskui Povilas Kairys užuodė aitroką kambario kvapą, liežuvio galu užčiuopė maisto likučius tarp dantų. Nelengva yra kasryt užgimti iš naujo. Sakytum pirmąsyk nužvelgė vaizdą už lango, vingiuojančią upę – milžinišką garuojantį žaltį. Žaltį gundytoją. Pliktelėjusias kalvelių viršūnes. Kaip kiekvieną rytą, apėmė baugulys, dvejonė, ar tasai reginys už lango yra tikras, ar toji upė tikra. Rodės, jo jausmai sustingo. Seniau, žiūrėdamas į debesis, sunerimdavo ar nuliūsdavo, purvina Neries tėkmė slo-gindavo ar nuteikdavo mąsliai. Dabar vis dažniau ir dažniau reikėdavo įtikinėti save, jog visa tai yra tikra. Netikras atrodė varnas, nutūpęs ant šakos prie pat lango, netikras buvo šurmulys ligoninės koridoriuje. Pasaulis nekėlė jo viduje jokio atgarsio. Veikė tik protas, logiškai tikino, kad viskas yra lygiai taip, kaip turi būti.

Vis dažniau rytais ilgą pusvalandį ar net valandą prasėdėdavo apsuptas netikrovės. Pasaulis gyveno sau, o jis sau, kasdien jiems vis sunkiau buvo susiliesti. Niekaip negalėjo pasijusti esąs visumos dalis, pasijusti reikalingas ir būtinas. Pasaulis tarytum vengė jo, vienas jų – arba pasaulis, arba jis – buvo netikras.

Vaikystėje Povilas Kairys mėgo vadinti daiktus pramanytais žodžiais. Nesistengė išrasti slaptos savo kalbos, tik jautė, kad šitaip pavadinti daiktai būna tikresni. Pamąstė, kaip dabar pavadintų tą upę, tą varną, tą aitroką kvapą. Deja, jokie žodžiai negelbėjo nuo netikrovės.

Povilas Kairys savarankiškai operavo jau keturiolika metų. Nemėgo aikčiojimų dėl alinančios profesijos, kraupios atsakomybės už žmogų. Atšaudavo ką nors grubiai. Neketino niekam aiškinti, kad, suspaudęs pirmąjį lancetą, iškart atsiduri kitokiam pasauly, kur didingos sąvokos neturi jokios prasmės. Kur kas svarbesnis yra nepakenčiamas prakaitavimas – prakaitas tiesiog užlieja akis. Nemanė nieko šiurpinti istorijomis apie tai, kaip vidury operacijos ūmai sustingsti ir visiškai nieko nedarai, netgi nieko nemąstai, tik junti, kaip visus tau asistuojančius pamaži apima juodas siaubas. Ne dėl to, kad tuoj mirs žmogus, – apie tai negalvoji, – siaubas smaugia todėl, kad nežinai, ką daryti, ir jie nežino. Niekas nežino.

Povilui tie dalykai seniai nebebuvo svarbu. Svarbu buvo upė, virš kurios sklaidėsi ryto garas. Susigūžęs, papurinęs plunksnas varnas, kuris netrukus karktelės „nevermore“. Svarbu, kas pirmasis pravers duris ir pasakys „labas rytas“. O svarbiausia, kad sąžiningai tiksi laikrodis, skaičiuoja net sekundes. Povilas Kairys kone minutės tikslumu galėjo pasakyti, kada skausmas visai pasiduos, pranyks net tie trys dilginantys taškai kairėje liemens pusėje, kur neturėtų būti jokio organo nei nervo. Kreivai vyptelėjo pagalvojęs, kas ten turėtų būti ir kas iš tiesų yra. Už viską reikia mokėti savimi pačiu. Vieni trokšta būti nemirtingi nepagalvodami, kuo ilgainiui pavirstų. Kiti trokšta prilygti dievams neįtardami, kad dievai kenčia labiau už visus.

Išgirdo žingsnius iš tolo, bemat atskyręs nuo visų kitų. Kiekvieno žmogaus žingsniai saviti kaip balsas, kaip veido bruožai. Sibilė įėjo tyliai, matė ją nė neatsigręždamas. Ji prisiartino, uždėjo jam ant peties lipšnią ranką ir pasilenkusi kone geismingai pabučiavo į lūpas. Be galo svarbu, kas ateina pirmasis. Jei kambarėje jau sėdėtų Bradūnas ar Teresė, nebūtų šio ilgo, dvasių įkvepiančio bučinio. Tik Sibilė žinojo, koks jis reikalingas, gal net būtinas – lyg ženklas, kad visa yra kaip buvę. Kad žemė dar neapsivertė, dangus negriuvo. Jos ranka buvo šilta ir laiminanti. Tik Sibilė žinojo, kad

šiandien *pakartotinė* operacija. Nors niekas nesupaisys, ką ji išties žino, ką nuspėja, o apie ką neturi nė menkiausios nuovokos.

Paauglystėje Povilas Kairys svajojo apie tokias moteris, sapnuodavo jas naktimis. Apvalūs indiškos skulptūros klubai ir stačios krūtys. Kūnas, spinduliuojantis sveiką geidulingumą ir tokio paties besišaukiantis. Kitados troško sutikti tokią moterį ne tik gosiuose paauglystės sapnuose. Svaja išsipildė, bet kas dabar iš to?

– Labas rytas, – atsitiesusi tarė Sibilė. – Ar Stikso tėkmė nesustojo? Vaga neišdžiūvo?

Kiekvieną, kas pirmąsyk išgirsdavo, stulbindavo jos balsas: gležnas, bugštus, virpantis. O paskui stebindavo jau žodžiai, nederantys prie balso: ironiški, daugiareikšmiai, pilni pakaruokliško humoro. Ji buvo geriausia asistentė, kokios tik galėjai trokšti. Povilas nenorėjo, kad, dirbant jam lemtą darbą, greta stovėtų vyras. Kartais pamanydavo, kad jei būtų įmanoma, kiekvieną tokį rytą pradėtų su Sibile kūdikį. Paleistų į pasaulį naują gyvybę.

Jį užplūdo gaili nuoskauda, net apsunko galva, o mintys sustingo – kaip visad pagalvojus apie dalyką, kurio jau neatitaisysi. Prisiminus Sibilės sūnų, jam pasidarė visai silpna. Jis galvojo apie aną, pirmąjį, kurio jau nebebuvo. Antrojo, kurį ji kartais atsivesdavo į ligoninę, išvis nenorėjo prisiminti. Geriau jo išvis nebūtų. Paveldimumas yra klaikus, atimantis viltį dalykas – net jei paveldi viso labo silpnus dantis. Baisu yra tai, kad jau nieko negali pakeisti – esi paleistas į pasaulį toks, o ne kitoks.

Sibilė norom nenorom dalyvavo šiame suokalbyje prieš pasaulį, tik anksčiau viskas būdavo kitaip. Dar visai neseniai ji ateidavo tuoj po šeštos, jiedu užsirakindavo atkampiam kambarėly. Jų netrikdė nei skurdi aplinka, nei skuba. Sibilė įsigoslaudavo jau nusirengdama, o jis klusniai atsiduodavo jos globai. Net norėdamas negalėjo įžvelgti ko nors nedoro ar neleistino tame keistame meilės akte. Skubota, karboliu pakvipusi meilė šeštą valandą ryto jam buvo brangesnė už visas kitas, kada nors patirtas. Sibilė buvo

deivė. Įprasti žmonių draudimai ir vertinimai jai negaliojo. Iš tų rytų prisiminė palaimą, pamažu grįžtančią į gyslas gyvybę ir gildantį dėkingumą – juk Sibilė turbūt aukodavosi, jai pačiai visai nereikėjo atgyti, ji ir taip buvo gyva. Nejau vien dėkojo už sūnų?

Tai būdavo stebuklų rytai, dabar šios suokalbiškos apeigos pranyko. Tačiau ji atnešdavo bent rytinį bučinį, sudėdavo į jį visą savo galią, visą norą padėti. Ir niekuomet nieko neklausdavo, juo labiau neguosdavo. Šnekėdavosi paprastai, galbūt labiausiai Povilas jai buvo dėkingas už pakaruokliškus juokus ir atžarumą. Ji tarsi teigė, kad pasaulis tebėra toks, koks buvo, tad su tuo reikia susitaikyti. Nugalėti save ir grįžti į savo kelią. Nelengva gyventi, kai reikia visą laiką save nugalėti, vis grįžti ir grįžti į savo kelią.

– La-arytą! – niūriai burbtelėjo įžengęs į kambarį Bradūnas.

Liekna sportiško jaunuolio figūra nederėjo prie baltų stiklo spintų. Bradūnas mėgo žaisti tenisą, Bradūnas plaukiojo kaip žuvis, iš jo trykšte tryško sveikata, jam nederėjo būti mirties namuose.

– Galėtumėt be manęs, – šaižiai pasakė Bradūnas, žvelgdamas pro langą. – Aš peržiūrėjau ligos istoriją.

Povilas pajuto, kad jam svaigsta galva. Regis, istorija buvo pernelyg sutvarkyta. Nejau būtų suvokęs? Beje, šitai nesvarbu.

– Pokalbis, – dirstelėjusi į veidrodį, priminė Sibilė. – Ritualinės palydos. Kas gers kavos?

Tūkstantasis pokalbis turbūt jaudins taip pat kaip pats pirmas. Šis tebuvo septynioliktas. Antanas Burba, trisdešimt šešerių metų, išsiskyręs, bevaikis. Buvęs aukščiausios klasės stalius, dabar liaudies menininkas. Turtingas kaip krezas. Tebaigęs vakarinę, dabar skubėjo perskaityti visas įmanomas knygas, pažinti visą žmonijos išmintį. Gal ir geriausia išnykti tebesiviliant, kad į visus klausimus yra atsakyta, dar nepatyrus nusivylimo tąja tariama išmintim.

Sibilė jau kaitė kavą. Bradūnas sėdėjo ant kėdės lyg boksininkas, tuoj pulsias į kovą. Povilas uždarė duris ir nužingsniavo ko-

ridorium, santūriai atsakinėdamas į palabimus. Jis guli šeštoje, pasistengta, kad šiandien būtų vienas. Svarbiausia nieko negalvoti, juo labiau – neįsijausti. Diena šiandien graži, žmonės šiandien malonūs. Diena šiandien graži, žmonės...

Palatoje jį pasveikino ironiška šypsena ir gilios protingos akys. Sveiko proto grynuolis, keistybės mišinys. Svarbiausia, kad yra asmenybė. Ant stalelio gulėjo stori Montenio tomai, antrasis atverstas. Kokių tik dalykų nepasitaikydavo ant šio stalelio! Žilutėlė moteris buvo čia pasiguldžiusi savo vaikystės lėlę. Vienas storulis apsikrovęs rinktiniais valgiais. Piktaakis dailininkas turbūt pirmąsyk gyvenime nusiskutęs barzdą, o plaukus sukimšęs į celofano maišelį.

– Geros kloties, daktare, – žemu balsu tarė Burba. – Klientas jau kelyje. Gaila, nespėjau baigti Montenio. Ketvirtąkart skaitau. Renesanso žmonės mane traukia.

Upė buvo matyti ir pro palatos langą. Ar jis žino, ar nežino? Reikia drąsiai žvelgti į akis, jos atsilieps. Pagal amžinąjį ritualą Povilas turėjo paklausti pats, bet Burba suskubo prabilti pirmas:

– Testamentą sutvarkiau, kaip ir liepėt. Kokie šansai, neklaušiu.

Tas pats žvilgsnis. Tasai žvilgsnis yra svarbiausia. Baltos Biliūno katytės žvilgsnis, keliąs skausmą: vėl atgijo trys dilginantys taškai kairėje liemens pusėje. Povilas Kairys mintyse tūkstantąjį kartą prakeikė baltutėlių plaukų aureole apgaubtą liesą veidą, vos judančias pamėlynijusias lūpas. Sapnų ir košmarų veidą. Nugeltusius to senio dantis. Buvusio šefo mėgstamą posakį: onkologu niekas negimsta.

Turbūt niekad negalės pasakyti jiems visko be užuolankų. Tatai yra neleistina – lyg elgtis taip kaip dabar būtų leistina. Rūpestis visad buvo toks pat: ar akys išties sako *šitai*, ar čia tik jo paties vizija, pamėkliškas noras. Povilas atidžiai tyrė žvilgsniu Burbos krūtinę ir kaklą, tarsi prisitaikydamas. Tasai kūnas netrukus taps jo ins-

trumentu, kuriuo bus sugriežtas didysis koncertas, atsisveikinimo simfonija. Kūnas iš pažiūros buvo sveikutėlis, raumenys virpčiojo nuo jėgų pertekliaus. Tačiau jis permatė tą kūną kiaurai, krūpčiojančius plaučius, susitraukusius inkstus, ir vis labiau niuro. Bijoję pažvelgti Burbai į akis, nes galėjo jose perskaityti draudimą ar net nuosprendį. Reikėjo kažką sakyti, bet Burba vėl suskubo pirmas:

– Daktare, ar ne paprasčiau būtų davus man kalio cianido? Nereikėtų jums šitaip kamuotis.

Palata subyrėjo į gabalėlius, neliko ligoninės nei miesto, vien juoda upė ir jiedu, vieni vienužiai šiukšlinoje pakrantėje. Povilas Kairys niūriai pažvelgė jam į akis ir apstulbo. Nepamatė jose jokios baimės, jokios nevilties, netgi skausmo – vien užuojautą.

Jis stengiasi suvokti. Ne tik suvokti viską iškart, bet ir perteikti šitai visiems, kiekvienam norinčiam. Siaubingas, neleistinas noras, tačiau turbūt vertas pagarbos. Aš geriau už kitus žinau, kas yra siaubingi, košmariški norai. Bet manęs visai netraukia ką nors gerbti – netgi save.

Jis užsimojo paaiškinti man tiesą apie mane patį. Tiesiog matau, kaip sėda prie rašomojo stalo, nureguliuavęs patogų kėdės aukštį. Prieš tai švariai nusiskuto ir pasišlakstė skruostus tualetininiu vandeniu „Cacharel“. Žinau, kad imasi darbo virpančia širdim (pulsas per šimtą tvinksnių), susikaupęs ir atsiribojęs nuo to, kas yra išorėj, nuo to, ką mato. Klaikus paradoksas: jis ieško manęs savo viduj! Atsargiai, apgraiptom, tarsi atlikinėtų siaubingą, galintį prazudyti ritualą. Užsimerkęs pats sau pasako: išeinu anapus. Į jį beprasmiškai dėbso jo Mūza, prismeigta prie užuolaidos. Jo Mūza – megztas apvalus snukutis nepagydomo debilo žvilgsniu. Ji oranžinės spalvos, iškišusi ryškiai raudoną liežuvį.

Jis rašo apie mane. Drįsta rašyti apie mane. Tarkim, kad iš tiesų vadinuosi Povilas Kairys. Tarkim, kad iš tiesų esu onkologijos instituto chirurgas. Jis daug ką apie mane žino, o dar daugiau prasimano. Dėl šito nepykstu – tikiu, kad jo siekiai kuo švenčiausi.

Kaip ir manieji. Tegu prasimano ką nori, tegu padaro mane plikį, iškrypėlį, kokį nori, tik tegu parašo teisybę. Teisybę, kurios nė aš pats nežinau ir nesužinosiu.

Niekad nesuprasiau, koks dievas ar veikiau demonas įkvepia jam tiek drąsos ir įžūlumo. Jis drįsta tikėtis, jog parašys teisybę. Žinau, kad stengiasi ir stengsis ligi pat galo. Bet jam nieko neišeis, jis išmes visus prirašytus lapus, išmes arba iškilyingai sudegins (pulsas smarkiai per šimtą). Man iškart atlėgsta, vos pamatau, kad jokio rašinio tikriausiai nė nebus. Jis per plačiai užsimojo. Jis pasprings šituo kąsniu. Bet tuoj pat užplūsta nuoskauda ir keistas gailestis. Turbūt gailiuosi savęs. Matyt, slapčia noriu, kad tasai rašinys vis dėlto būtų.

Galbūt vis dėlto jaučiu jam pagarbą – vien už tai, kad nebijo pradėti. Aš bijočiau. Jis ryžtingai imasi trim sakiniiais aprašyti Sibilę. Argi išvis galima aprašyti jos akis? Argi galima bent viltis apsakyti, ką ji man reiškia? Jos nė sugroti nebūtų įmanoma, o čia juk viso labo žodžiai.

Kaip jis aprašys tą mirksnį, kai nusprendžiau tapti chirurgu? Ar išvis buvo toksai mirksnis? O kaip nupasakos tą dieną, kai ryžausi imtis vėžininkų? Jokia įmantriausių vaizdų pynė to neapsakys. Patys nuoširdžiausi mano jausmų apibūdinimai bus juokingi. Visi jausmų apibūdinimai yra juokingi.

Pamenu apšepusius tėvo skruostus ir stoisčios ramybės kupinas akis. Slapta raudančią motiną. Nors gerokai šalo, langas išvien būdavo praviras. Tėvas norėjo svaityti į lesyklą balkone tam tyčia padarytas medžio trinkelės. Jis vaikė žvirblius. Norėjo lesinti zyles, o jas išgudavo įžūlūs žvirbliai.

O mano žmonos, mano Auksės, veidas, kai pasakiau, kad ją palieku? Nežinau, ką ji pagalvojo, kokias versijas susimanė. Kas apibūdins, ką tuo metu jaučiau aš pats, vienas nežinodamas tikrąją priežastį? Matydavau savo atvaizdą veidrodyje ir supratau, kad jai nevalia mane tokį išvysti, perprasti mano baisią paslaptį.

Pasiryžau eiti iki galo, eiti vienas, tad neturėjau teisės ipainioti ir Aukšę. Ar įmanoma perteikti žodžiais tą didžiąją neviltį, kai tave žudo ne kiti, ne pasaulis, kai save pražudai pats? Kai pats atsižadi paskutinės, vienintelės atramos – savo Aukšės? Ir dar kankini ją, smaugi nežinia, ji laiko tave žvėrim, nors tu tenori apsaugoti ją nuo kitų, išties baisių dalykų. Kokius žodžius čia parinksi? Jei parašysi viską, kaip buvo, išeis vien dvokiantis jovalas. Jokio grožio, jokios darnos, vien kančia ir bjaurastis. Gal jis moka rašyti grakščius sonetus apie pragarą?

Spalvos, kvapai, ilgesys, nuoskauda ir siaubas. Kančia, košmariškos dvasios pagirios ir nuovargis. Nuovargis, nuovargis, nuovargis, kai nė viena kūno ląstelė nebepajėgia gyventi. O paskiausiai – meilė, būtinai meilė. Meilė nežinia kam. Juk neįmanoma mylėti visą pasaulį. Ką jis gali nutuokti apie manąją meilę?

Ne, aš negerbiu jo. Aš jo nekenčiu. Kaip jis ketina įlįsti į mano vidų? Tai neįmanoma. Jis stengsis, bet nenorom meluos, paistys niekus, nejučia estetizuos. Aš jo nekenčiu. Galėčiau sunaikinti jį be didesnio sąžinės graužimo. Bet kas tuomet parašytų šį rašinį?

Ačiū Dievui, jis bent nerašo pirmuoju asmeniu. Antraip jį pasmaugčiau.

Beje, jis visai be reikalo pabrėžia fizinį skausmą. Man skauda anaip tol ne kairę liemens pusę, o tą vietą, kurią įprasta vadinti siela. Suprantu, tai skamba kvailai. Bet yra kaip tik taip. Jeigu jis nors bandytų užsiminti, kad vienintelis vaistas, malšinantis tą sielos maudulį, kaip tik ir buvo... Beje, čia jau jo dalykas. Jis nemoko manęs, kaip reikia operuoti. Tegu rašo pats. Pats už viską atsakys. Būtinai atsakys. Aš jau pradedu tikėti Paskutiniojo Teismo diena. Jis niekur nepaspruks, bus sučiuptas ir įmestas į ugninį tvenkinį.

Aš, regis, jį gąsdinu, nors gerai žinau, kad jis nebijo. Neperprantu jo. Juo dėtas aš bijočiau.

Man jo gaila. Stengiasi išgyventi svetimas kančias, lyg jam nepakaktų savyų. Gal jis dvasios mazochistas?

O tasai veidas buvo visai ne toks: jokios žilų plaukų aureolės, jokių pamėlusių lūpų. Tikriau sakant, jos, žinoma, turėjo būti pamėlusios, bet aš to visai neįsidėmėjau. Mes tikrai reanimavom tą senį. Atgaivinom jau po klinikinės mirties. Jis atmerkė akis ir pasakė: „Tai prikėlėt? Ir vėl reikės gyvent? Vėl gyvent? Jau maniau – ačiū Dievui, pasimiriau“. Šitaip ištis nutiko, tik to senio veidas buvo visai kitoks. Beje, jis niekad man nesivaideno.

Ką jis nori pabrėžti? Kad po to įvykio pasąmoningai prisiečiau sau daugiau niekad negaivinti žmonių? O paskui ad absurdum įrodyti, kad... Paikas triukas. Niekas neduoda sau iškilmingų priesaikų – net pasąmoningai. Priesaikos pačia savo prigimtim yra skirtos kitiems. Tiesiog ta reanimacija ištis šitaip baigėsi, ir tiek. Buvau studentas, tatai paliko man įspūdį, tas teisybė. Nemo-ku apibūdinti, ką jatau: šiltą šiurpulį, net išgąstį dėl savo paties gyvybės. Gal pirmąsyk rimtai pagalvojau apie gyvenimo absurdiškumą.

Stop! Sakyčiau, noriu jį supeikti, o nejučia jam padedu.

Daugiau nė žodžio. Tegu viską sužino pats. Prasimano pats. Pražūva pats. Tepaskęsta tarp savo beprasmių žodžių, jo žodis niekuomet nebus nei mano trūkų alsavimas operuojant, nei Sibilės žvilgsnis, nei ta Bradūno intonacija, kai iš anksto žinai, kad tuoj jis pasakys niekšybę. Ar jis kada nors skaičiavo, kiek Neries vingių galima pamatyti pro mūsų langą? Tai labai svarbu. Ar kada pagalvojo kaip aš, žvelgdamas į ūkanose paskendusį Vilnių: guli išdrikęs ir suakmenėjęs it nudvėsęs šuo? Jeigu niekad nepagalvojo – kaip ketina įlįsti į mano kailį?

Aš pats esu nudvėsęs šuo, mane jau ryja kirminai. Galėtų parašyti, kad rytais matau tuos kirminus, besirangančius mano dilbiuose, šlaunyse, pilve. Nė velnio aš nematau, bet gal toks parašymas atvestų arčiau teisybės. Beje, kokios teisybės? Kurios teisybės? Mano, jo, jų, mūsų visų teisybės? Ar tokia yra? Ar tokia išvis gali būti?

Žinoma, būtinai paminėjo kūnišką geismą. Jis žino, nujaučia, kad ten, kur vaikštinėja giltinė, gyvas padaras trokšta daugintis, pratęsti gyvybę. Tai biologinis dėsnis. Mirštantys džiovininkai – gašliausi žmonės pasauly. Pamenu apokaliptišką vaizdą skerdykloje: suvaryta į mirties salę banda mistiškai pajuto, kad atėjo paskutinioji. Kas ten dėjosi, jėzusmarija, kas ten dėjosi – tokio beprotiško poravimosi nė nesusapnuosi! Bet aš juk nesu galvijų banda, argi ne? Beje, jis net neaprašė to mirties dvelksmo, sklindančio iš kiekvieno kampo, kiekvieno žodžio, kiekvieno judesio. Vien pavertė Sibilę indų meilės deive. Turbūt ji tokia ir yra, bet aš nenorėčiau to prisiminti, ypač nenorėčiau prisiminti jos sūnaus, aš...

Stop! Pasiduodu. Suprantu, deja, suprantu, kad jis stengsis išvilkti į dienos šviesą visa, ko labiausiai nenorėčiau prisiminti. Aš pasiduodu. Tegu knisasi siaubuose, jei kitaip negali. Visi menininkai yra mažumą patologiški. Tas nenugalimas noras atsidurti kito žmogaus kaily, išnarstyti slapčiausias, bjauriausias kerteles yra... Stop! Regis, elgiuosi neleistinai. Jis juk nepavertė manęs nei zombiu, nei frankenšteinu. Jis stengiasi pajusti ir suprasti. Tegu stengiasi. Nė neįtaria, kad niekuomet manęs neperpras. Neperpras manęs nė pats viešpats Dievas. Aš tikriausiai nesu jo kūrinys. O jeigu ir esu... Poetai juk kartais parašo eilėraščių, kurių patys ligi galo nesuvokia. O viešpats Dievas taip pat yra poetas, tik visiškai pamišęs.

O galbūt aš pats viską apie save meluoju, nenoriu, kad jis sužinotų teisybę (aš geidžiu, kad jis parašytų teisybę).

Kad kas galėtų pajusti, kaip sunku yra būti rašomam!

Širdis liovėsi spurdėjus, kai jis pamatė tai, ką ir vylėsi pamatyti. Išlaukė tris mėnesius, bet vis dėlto nuogaštavo. Jis neapsiriko per pirmąsias šešiolika pakartotinių operacijų, bet kaskart labiau bijojo. Labiausiai bijojo šysyk. Jautė, kaip nesveikai virpa širdis, tasai virpulys smelkėsi į visą kūną, tarsi gyvas padaras lindo į ran-

kas ir kojas. Povilas jėga sustabdė jį ties alkūnėmis. Pagrindinį pjūvį padarė ilgesnį nei ketino. Dabar šitai nebeturėjo reikšmės. Povilas Kairys gerai matė plaučių viršūnes ir stemplę, tačiau padarė dar vieną pjūvį. Magėjo padaryti ir trečią, ir ketvirtą, atverti visą Antano Burbos vidų. Jis norėjo, kad kiekvienas aiškiai viską pamatytų. Norėjo nusiplėšti kaukę ir pasakyti jiems visą teisybę, daugiau nebevilkti tos naštos vienas. Metastazių pelėsiai buvo įsiskverbę visur kur. Stemplė turėjo sutežti po savaitės, vėliausiai po dviejų. Buvo pakankamai ilgai laukta. Nejučia pamėgino įsivaizduoti, ką turi just žmogus su tokiais plaučiais. Kol kas turbūt tik dusulį, tarpais mėšlungišką norą kosėti ir kosėti. Povilas užsimerkė ir pabandė peržvelgti tysantį ant stalo kūną kiaurai. Turėjo tokią galią. Gerai atminė du šimtai trisdešimt aštuonis metastazių žemėlapius, sukrautus namie, slaptame stalčiuje. Braižydavo juos prozektoriume, naktimis. Jie buvo neperprantami, nelogiški, išvien absurdiški. Buvo neįmanoma nuspėti metastazių iš anksto. Vėžys nesielgė kaip akla, bedvasė liga. Jis elgėsi kaip gyvas, gal netgi protingas padaras, kaip mąstantis pelėsis. Jo negalėjai perprasti. Galėjai tik užsimerkti ir pasikliauti antruoju regėjimu. Regėjimui, kurį dovanoja intuicija arba magija. Galėjai tyrinėti visus du šimtus trisdešimt aštuonis žemėlapius: kiekvienas priminė kažką matyta, be galo pažįstama. Jis atsimerkė ir net per kaukes pamatė, kaip tįsta kolegų veidai. Tikriausiai dar ir inkstuose. Povilas matytė matė juodulius ir žaizdeles inkstuose.

– Keisim stemplę? – ramiai paklausė Sibilė. – Paruošt vamzdžius?

Povilas tylom linktelėjo, tebežiūrėdamas į bejėgį Burbos kūną, kiaurai matydamas netgi tai, ko negalėjo matyti. Tasai kūnas nebeturėjo teisės vadintis Burba. Tatai buvo tik dar vienas, du šimtai trisdešimt devintas metastazių žemėlapis. Neskaitant paties pirmučiausio, turbūt nulinio.

Tėvas parvilko tą olandišką medicinos atlasą išgėręs, vien

įkaušęs jį ir atsiversdavo. Sklaidydavo lapus susikaupęs ir apsalęs, tarsi gėrėtusi gražiausiais paveikslais. Atlasas buvo milžiniškas ir spalvingas. Žmogaus kūno užkaboriai ištis buvo panašūs į meno kūrinį. Tėvas ne tik žvelgdavo, jis dar ir taisydavo, anot jo, gamtos klaidas. Ilgai narpliodavo painius kraujotakos labirintus ir pagaliau džiugiai sakydavo: o va šito visai nereikia, galima išmest. Rasdavo vis naujų ir naujų nereikalingų dalių. Žmogus turi būt paprastesnis, vis sakydavo, kuo paprastesnis. Sėdėdavo supamojį kėdėj priešais veidrodį ir stengėsi pagal atlasą rasti atliekamas savo kūno dalis. Ligi pusės išsirengęs tėvas, girgždantis krėslos, veidrodįs raižytais rėmais, atlase juodai užtepliotos gyslos, raumenys, liaukos.

Anesteziologas Pranelis patraukė pečiais, kažką pats sau burbėlėjo ir pasukiojo aparato rankenėlę. Jo akys pasakė: priėjom ribą aš, žinoma, pridėsiu, o tu žinokis. Povilas vėl užsimerkė ir suskaičiavo ligi dvidešimties. Reikėjo ryžtis. Dar kartą ryžtis, nors viskas seniai nuspręsta. Lyg robotas ėmė duodamus įrankius, rankos judėjo pačios. Povilas žinojo dirbęs preciziškai, bet pernelyg gerai suprato, kad išpjausto tai, kas žmogui reikalinga. Net įkaušęs tėvas nebūtų drįsęs pasakyti, jog *šitai* galima išmesti. Nelemta mėsaininko dalia, tokios operacijos – grynas mėsaininko darbas. Žmogui galima pašalinti apendiksą, jis gali apsieiti be blužnies – nors niekas tikrai nežino kodėl. Galima išrakinėti vos ne pusę plaučių. Galima gyventi be vieno inksto. Galima... Jo rankos tebedirbo tiksliai. Paties Povilo nė nebuvo operacinėje. Jis lėtai ir sunkiai ropštėsi į statmeną uolą – vienui vienas, be pagalbininkų, be alpinisto įrankių, be jokio tikslo. Oras kalnuose buvo žvarbus, saulė akino, kone varė iš proto. O grįžusio jo nepasveikins net draugai. Nė pats savęs nepasveikins. Jautėsi niekam pasauly nereikalingas, bergždžiai ir beprasmiškai velkšas savo kryžių. Jo žygdarbio (juk tai buvo žygdarbis) ne tik neįvertins – apie jį niekas nežinos, o jei sužinos – vien persigandęs atšlis kaip nuo šlykštaus

nuodingo roplio. Bepigu tempti nepakeliamą naštą, kai žinai, bent viliesi, kad sulauksi atpildo nors po mirties. Bepigu vilkti kryžių, kai žinai, kad esi Dievo sūnus. O kas daryti žmogui, kurio lemties niekas nepateisins? Kurti kraupią legendą apie metastazių mistiką, juodus glitėsius, kuriais virsta nepamainomos žmogaus kūno dalys? Apie asmenybės griuvenas, klaikią dvasios deformaciją, kai žmogus pasidaro nebe visai žmogus, slogus gyvulio ir augalo hibridas? Apie gyvą, protingą pelėsį, džiugiai ryjantį žmogaus kūną? Apie tai, kaip, klausydamas pasmerktųjų riksmų, daug syk jutosi esąs inkvizitorius, užmūrijęs rūsio sienoje gyvą žmogų? Ne visuomet gelbėjimas yra pagalba. Kartais verčiau...

– Šef, pradedi kliedėt, – burbtelėjo jam į ausį Sibilė. – Atsipeikėk. Esam operacinėj, plaučių neprotezuosim, nemokam. Jeigu dar atrėši, jam nebeliks kuo kvėpuoti.

– Metastazės inkstuose, – lyg prabudęs iš miego atsiliepė Povilas.

– Jis visas gyva metastazė, – susniaukrojo Bradūnas. – Jis juk byra į gabalus, argi nematot?

– Už narkozę neatsakau, – piktai tarė Pranelis.

Operacinėje Pranelis prašneko gal kokį penktą kartą gyvenime. Reikėjo ryžtis. Juk viskas jau seniai nuspręsta, kruopščiai surežisuota. Kaukėti veidai ir sterilios operacinės sienos nepadėjo jam, nekėlė jokių jausmų. Dievas negali turėti jausmų, abeingai pamanė Povilas. Jei šitiek kankiniesi dėl vieno, tai kaip turi jaustis būtybė, pro kurios pirštus it smiltelės išbyra milijonai? Dievas nepažįsta gailesčio, vien gryną tikslingumą, daugių daugiausia – atsainią mizierikordiją. Net milijoninę sekundės dalį negali pasijusti esąs dievas. Deja, negali. Negali netgi suversti kaltės rankai, nes ranka kol kas pjauna tiksliai. Be to, yra patoanatomas, kuris be mat rastų klaidas. Bet viskas labai paprasta: tereikia įsivaizduoti, kad pasaulyje nieko nebėra, išvis nieko. Kad niekad nereikės teisintis nei žvelgti kitiems į akis. Tuomet tasai vienintelis judesys

nebėra judesys. Tu jo neatlieki, jis *pats nutinka*. Ir viskas, visų taškų taškas.

– Aš išeinu, – ūmai sugergždė Bradūnas. – Nesu ginklanešys riterių turnyre.

Povilas Kairys netgi ne itin sukluso. Pajuto vikrų lanceto dūrį savo paties kūne. Staiga pakirto nenugalimas nuovargis. Kojos buvo šiaudinės, jis stebėjosi, kaip dar pastovi. Pirštai nenulaikė adatos. Galvoje nebuvo jokios minties. Povilas ramiai suvokė, kad yra jau miręs, kad pats guli ant operacinio stalo, o prie jo palinkusi Sibilė ir dievus bei velnius burnojantis Bradūnas. Išgąstis seselės akyse, į lubas įbestas Pranelio žvilgsnis. Ir prakaitas, graužias lūpų kampučius, varvąs per smakrą.

Povilas Kairys susikaupęs pasitraukė nuo stalo ir sverdėdamas pasuko į duris. Liko vieni niekai. Sibilė baigs pati, net jei Bradūnas tikrai išeitų. Povilas tebesijautė esąs lavonas, kai atsisėdo kambaryje ir užsirūkė kažkieno paliktą cigaretę. Beprasmiškai žiūrėjo pro langą į upę niekaip nesuvokdamas, kodėl neatsidūrė kitoje jos pusėje. O jei neatsidūrė, dabar turėtų vadintis Burba, Antanas Burba.

Bradūnas atėjo pirmas, atsisėdo įrėmęs delnus į kelius ir kurį laiką be garso krutino lūpas. Povilas nejučia pamanė, kad dailusis jaunuolis ūmai suseno dešimčia metų. Bradūnas bene pirmąsyk gyvenime pažiūrėjo jam tiesiai į akis ir tikrai pirmą kartą pasakė jam „tu“:

– Prašau gražiuoju, pervesk mane į kitą brigadą. Aš suprantu, kas nors turi šito imtis... Tikriaus, neišvengiamai turi atsirast žmogus, įtikėjęs, kad turi teisę... pervesk mane į kitą grupę! Aš negaliu! Man kraujas sustojo gyslose!

Jis kone rėkė. Jeigu žinotų bent dalį teisybės... Povilas žiūrėjo į jo dailias ilgapirštes rankas, maigančias peleninę. Bradūno pirštai drebėjo. Vargšas berniukas. Jį galima net pamilti. Tačiau meilė atveda prie... Kad būtų galima išvesti iš savęs visą stingią juo-

dumą, žudančią mintis, gėrį ir blogį, išvemti it apsinuodijus, išsiplauti dvasią, kaip plaunamas skrandis, ir palikti tyram, nekaltam. Bradūnas suprato. Kas dar žino ar bent nujaučia? Povilas pajuto Bradūnui užuojautą, norėjo paglostyti jį lyg mažą vaiką, bet negalėjo išsiduoti net antakių virptelėjimu.

– O kuo čia dėtas riterių turnyras? – paklausė abejingu balsu.

– Turėjau galvoj malonės smūgį, – lyg automatas atsiliepė Bradūnas.

Jo akys buvo beprotiškos. Reikėjo jį gelbėti. Povilas bandė susikaupti, bet galva buvo tuščia. Kaip gera būti numirėliu, pamanė jis. Sustingusiu, bejausmiu numirėliu. Ko jie visi iš manęs nori? Aš numirėlis, vadinuosi Antanas Burba.

– Gatavas, neišlaikė šoko, – bugščiai virpantis Sibilės balsas visai nederėjo prie žodžių. – Pranelis paėmė iš manęs dešimtuką ir nuėjo užsipilt. Jaučiasi kaltas. Kas nori kavos?

Bradūnas išslinko pro duris, smarkokai svirduliuodamas. Reikėjo jį sulaikyti, paaiškinti jam tai, kas nepaaiškinama, įtikinti tuo, kuo joks žmogus negali įtikėti. Vargšas berniukas. Povilas pamanė, kad nejučia pažeidė šventą taisyklę: įtraukė į savąjį košmarą kitus. Šitai gali baigtis tik tragiškai. Stengėsi tvardyti ir nepasiduoti jausmams. Pagalvoti gali viską, net klaikiausios mintys neišvaro iš proto. Iš proto gali išvaryti tik jausmai – jeigu jų neslopinsi. Jis ūmai paklausė savęs, ar tebėra žmogus. Nors kas nustatė ribą, už kurios prasideda nežmogus? O jeigu ne žmogus, tai kas toks?

Sibilė padėjo ant stalo kavos malūnėlį, nuleido rankas ir užsimerkė. Indų deivės kūnas suglebo, lėtai sūpavosi pirmyn atgal. Jos balsas pasidarė šiurkštus ir gergždžiantis.

– Matau salę, – lėtai prabilo ji, – didelę salę, joje daug žmonių. Ne tik žmonių – ir žvėrių, ir daiktų, ir sapnų. Jie visi susirinko kažko bausti. Storas vienmarškinis vyras rūko cigarą, jo akys išsprogusios. Visų veidai mėlyni. Nors kai kurie neturi veidų. Jie nori kažką bausti, bet neranda ką. Jie klega ir riejasi. O baudžia-

masis jau numirė, tik jie to nežino. Jie nieko nežino. Ir aš nieko nežinau... Visas pasaulis nieko nežino.

Povilas, dar nepraradęs galios regėti žmones kiaurai, šimtąjį kartą tyrinėjo jos vidų, kiekvieną organą, kiekvieną gyslelę. Šimtąjį kartą lengviau atsiduso, matydamas išvien sveiką, darniai veikiančią mechanizmą. Niekas pasauly nėra baisu, tik viena: be šio mechanizmo neegzistuojų nė žmogaus dvasia. Viena dvasia yra niekas, tuštuma.

Upė už lango buvo juoda ir sustingusi. Ant šakos vėl nutūpė pašiurpęs varnas, tikriausiai jau kitas. Dabar būtinai reikėjo išgerti kavos.

Jis tikina, kad manausi esąs dievas. Ar bent norėčiau juo būti. Jis beprotis. Nesugeba pabėgti nuo savęs – jis pats manosi esąs dievas, tikisi tapti dievu p a r a š y d a m a s mane. Jo išsprogtakė Mūza ant užuolaidos tolydžio susiūbuoja ir tingiai nusigręžia į langą, atsukdama jam oranžinį pakaušį (norėtusi sakyti – užpakalį). Visa, ką jis rašo, yra tarytum teisybė, bet kartu visiška neteisybė.

Nesu naivuolis, mane mažiausiai domina operacijos aprašymo tikslumas, profesijos smulkmenos. Galėtų pratūnoti prie operacinio stalo dar šimtą valandų, žinia, surašytų viską tiksliau ir gyviau. Bet ne geriau. Tikiu, jog visa ką svarbiausia galima suvokti nepakilus nuo rašomojo stalo. Juk jis rašo ne apie ligoninę ar operacijas. Man seniai įgriso kasdieninė ligoninės buitis, įdomiau paskaityti keistoką, šiek tiek metafizišką savo operacijos aprašymą. Bet kodėl jis neparašo, kas svarbiausia? Kodėl neparašo, kad mačiau prieš save ne žmogų, net ne pavienius organus, o tik žmogienos sklidiną katilą? Išsigando? Vis dėlto išsigando?

Kodėl neužriko, kad reikia uždrausti artimo meilę? Kodėl parašė apie juodus glitėsius, kuriais virsta žmogaus kūnas, bet nutylėjo apie tuos dvokiančius tenėsius, kuriais pavirsta dvasia?

Sibilė pranašauja visai ne taip. Nemokėčiau nupasakot, kaip ji pranašauja. Norėčiau žinoti, kokią ji pamatytų mano ateitį. Kaip mane apsakyti. Kartais maga paversti ją savimi. Dažnai įsivaizduoju tą keistą virsmą. Tiesiog regiu, kaip jos kūnas išsitempia, dingsta platūs klubai, išsilygina krūtų kauburiai, praplatėja pečiai. Rūstusis chirurgas Sibilė. Galėčiau pažvelgti, kaip atrodau iš šalies, viską apie save žinodamas. Noriu, kad ji išgyventų visa, ką išgyvenau aš. Juk jos sūnus buvo vienas pirmųjų, galbūt pats pirmas. Nesu dvasios sadistas. Aš jai – jai vienai – tepatikėčiau savo išgyvenimus, savo sielą nes ja viena tepasikliauju. Jai vienai galėčiau dovanoti tą kosminį katarsį, kurį patiriu atsiduodamas savo lemčiai.

Niekas pasaulyje nemoka apibūdinti katarsio – ir ačiū Dievui. Visada labiausiai pasikliočiau žodžiais, kurių prasmė neaiški ir miglota. Žodžiai tėra etiketės, o aš nuo vaikystės žavėjauisi etiketėmis su nesuprantamais užrašais. Mėlynas standaus popieriaus kvadratas su sidabro raidėmis GHAŠT mano vaizduotėje galėjo ženklinti batus, stalinę lempą ar jūros kiaulytę (ar kada pagalvojot, kad jūros kiaulytė neturi kiauliškų bruožų ir visai nėra jūros gyvis? Tokie pat apgavikiški yra visi žodžiai).

Lemtingiausia yra pati riba, nes jos negali apčiuopti. Šitai jis galbūt supranta, bet kažgi ar jaučia. Tą reikia patirti. Link ribos slysti nejusdamas pavojaus. Degraduoji it nepataisomas girtuoklis. Neprisipažįsti pats sau, kad geri vis daugiau ir dažniau. Apsimeti nepastebįs savy požymių, kuriuos pamatęs kitų elgesy dar taip neseniai jusdavai pasišlykštėjimą, baugulį ir panieką. Nebegali sustot, jau nebe pats eini, kažkas tave veda. O svarbiausia – niekad nepastebi esąs ties riba, atsipeikėji tik už ribos.

Mano kelias išties buvo panašus į alkoholiko nuopuolį. Niekas iškart neužkaičia žmogienos sklaidino katilo. Kiekvienas ilgai įtikinėja save, jog tai visai ne katilas, visai ne žmogiena, o nevilties akimirksniais – kad jis pats visai nėra jis pats.

Sakiau, kad jam nepadėsiu. Aš ir nepadėdau, aš tik stengiuosi gintis. Jaučiu įžūlius jo pirštus savo viduje. Jis mėsinėja mane kur kas šaltakraujiškiau, nei aš mėsinėju kitus. Jis operuoja be narkozės. Ne, aš nesiteisinu. Teisintis – vadinas, aimanuoti: atleiskit man, aš suklupau. Atsižadėti to, ką darei. Ne, aš neatsižadu. Nesiteisinu. Vien ginuosi, kad manęs neįmurdytų ten, kur nenusipelnau būti.

Netikiu, kad kas galėtų peržengti ribą sąmoningai. Netgi išvis nežengi, stovi vietoje, ji pati prie tavęs prislenka, gyva ir masinanti, žada neregėtą palaimą. Ji tave apgauna, susuka tau galvą. Neperžengi jos sava valia – tai ji tave peržengia.

Dažnai galvoju apie tėvą. Regėdama jo agoniją, ne sykį norėjau jį numarinti. Jis pats troško numirti, suprato, kuo serga. Mirti jau nos gražuolės glėby – tokia buvo jo svajonė. Jis buvo teišus. Tokia mirtis tikriausiai būtų nešvanki, paskandintų jo atminimą apkalbų klane, bet argi jam pačiam tai berūpėtų? Paskutinę savaitę jis klykte klykė visu balsu. Norėjau jį numarinti, bet negalėjau. Kas chloroformu užmigdo dvesiantį mylimą šunį, geriausiai, galbūt vienintelį savo draugą, tas yra be galo humaniškas. Kas drįsta bent pagalvoti taip, kaip aš galvoju apie tėvą, yra išsigimėlis. O jeigu drįstų ir p a d a r y t i? Kiekviena agonija man priminė tėvo išraišką, jo veidą, jo akis. Mano tėvas žinojo, kad netrukus mirs. Jis iš esmės jau buvo miręs, atsiskaitęs su gyvenimu, bet turėjo mirti dar vieną kartą – realiai, iš tikrųjų. Jo žvilgsnyje viską stebė begalinė nuostaba: kodėl reikia d a r k a r t ą mirti? Kodėl reikia nežmoniškai kankintis dar dieną ir dar dieną, ir dar, nors ir taip jau esi miręs, tave baigia graužti gudrus, klastingas pelėsis?

Lemtingoji mintis nebūtų nė šmėkštelėjus mano galvoj, jei merdėtų tik kūnas. Jei žmogus ligi pat galo išlaikytų blaivų protą, liktų toks, koks buvo visą gyvenimą. Džiūgaučiau pratešęs tokio žmogaus gyvenimą nors viena diena. Kiekvienas gyvenimo

mirksnis – net pats paskutinis – lygiai svarbus kaip bet kuris kitas. Naiviai klysta, kas mano, jog yra vertingos sekundės ir bevertės sekundės. Jie nepagalvoja, kad be pastarųjų nebūtų nė anų – vertingųjų. Bet tai turi būti gyvenimo sekundės. O ką daryti, jei pabaiga išvirsta skausmingu, beprasmiu vegetavimu? Už kokias kaltes toks žmogus paskutinius gyvenimo mėnesius turi praleisti užmūrytas inkvizicijos rūsyje?

Riba artėjo prie manęs, glaustėsi apie kojas it meili katytė, nors iš tiesų buvo nuodingiausia pasaulyje gyvatė. Glostai ją kaip katytę, o ji tuo tarpu suleidžia tau į ranką žudantį geluonį. Juk taip lengva nuo abstraktaus noro pereiti prie teorinio plano, grynai teorinio, kurio niekad nerealizuosi (žmonės nebaudžiami už slap-tas mintis). O kai yra planas...

Nemokėčiau apibūdinti (niekas nemokėtų), ką aš darau. Žiūrint iš šalies viskas būtų aišku: pasiimu absoliučiai pasmerktą žmogų ir sąmoningai numarinu jį ant operacinio stalo, kol dar nespėjo pajusti agonijos siaubo. Lėtai nuplukdau jį į mirusiųjų šalį. Aš net geresnis už Charoną: nebereikalauju iš jų obolo. Bet aš darau visai ką kita. Nesugebėčiau paaiškinti, ką iš tiesų darau. O juo labiau – kaip pasirenku tuos žmones. Juk perkeliu anapus anaip tol ne kiekvieną.

Nežinau, ar jis bandys pramanyti tą pirmąjį kartą, kai peržengiau ribą. Tegu bando, aš jam netrukdysiu. Jis jau tiek sykių suklydo, kad dar viena klaida nieko nepakeis. Tik pats sau tylutėliai prisipažinsiu, kad to pirmojo karto nebuvo. Nebuvo jokio lemtingojo pasiryžimo. Jau sakiau, kad neperžengi ribos savo valia. Ji tave peržengia. Manaisi esąs toli nuo pavojų, bet apsidairai ir ūmai suvoki, kad Rubikonas atsidūrė tau už nugaros. Jau peržengei jį ir atgal nebegrįši. O svarbiausia – nieko neįtikinsi, kad padarei šitai netyčia, pats to nesuvokdamas.

Kiekvienas, sumanęs kokią siaubingą ar antgamtišką grynai teorinį planą, privalo suvokti šitai iš anksto.

Nebūna jokio pirmojo sykio. Prieš mano akis nesprogo ugniniai kamuoliai, širdis netvakšėjo kaip pašėlus. Argi apibūdinsi neviltį, gailestį ir beprotybę, valdančius tavo ranką? Tavo peilis ateina kaip gelbėtojas, bet ūmai išvysti, kad jis pavėlavo. Tokios operacijos išsiurbia iš gyslų kraują, o iš smegenų mintis: prapjau- ni, pamatai ir išsyk užsiuvi. Anksčiau po tokių operacijų nemie- godavau. Vaidenosi, kad mane gali užkrėsti nuo merdinčio kūno sklindančios mirties bangos. Dabar žinau kur kas daugiau apie tą gyvą, mąstantį pelėsį. Jis yra protingas, o su protingu padaru galima susitarti. Ne, jis nesiliaus tavęs ėdęs, bet... Dariau gausy- bę tokių operacijų. Ir tikrai nežinau, kada suvokiau, jog šiandien tiesiai ant stalo miręs ar neatsigavęs nuo šoko žmogus dar galėjo egzistuoti du ar tris mėnesius. Galėjo, jei ne manoji operacija. Ne- žinau, kada suvokiau, jog nebe pirmą sykį guldaui ant stalo nu- mirėlį, kuriam tikrai neleisiu atsipeikėti po narkozės.

Nežinau, ar Sibilė pastūmėjo mane į šį kelią, įkalbėjusi operuo- ti jos sūnų, ar tuo metu aš jau buvau kelyje.

Galbūt jis pasistengs aprašyti tą nevilties ir siaubo pliūpsnį, ku- ris nutvilkė mane viską suvokus. Aš jo nebeprisimenu. Paprasčiau- siai neprisimenu. Jį seniai užgožė kiti, dar baisesni pliūpsniai. Da- bar visas mano gyvenimas yra ištisa siaubo ir nevilties karalija.

Pats nesuprantu, kodėl vis dar negulu ant žemės ir neužstaugiu žvėries balsu. Manų tikrai nemaža dalis žvėries, ne veltui kone kasnakt sapnuoju esąs vilkas, tigras ar net hiena. Jau seniai žiūriu į save kaip į kitą žmogų (ar tikrai žmogų?). Nepaaiškinčiau di- džiumos savo poelgių. Galiu juos vien fiksuoti. Nesuprantu, kaip galiu virti tą žmogienos viralą.

Ne, aš anaip tol ne dievas. Jei būčiau dievas, pirmiausia išmo- kyčiau žmogų nors trumpam užslopinti artimo meilę. Dėl pačių lemtingiausių mano poelgių kalta vien meilė. Vaikščiodamas po palatas, iš paskutiniųjų stengiuosi pajusti sergantiems panieką, antipatiją, netgi neapykantą. Vienintelis mano išsigelbėjimas –

kad šitai pavyktų. Nudžiungu, jei ligonis atsiduoda prakaitu: nepakenčiu žmonių, nuo kurių sklinda blogas kvapas. Mano širdis aprimsta, jei pacientas pasitaiko irzlus, pagiežingas ar priekabus. Dievinu piktuoliu, nes tokių negaliu pamilti. Atgaunu dvasios pusiausvyrą, kai nepakenčiu savo paciento. Tada tvirtai žinau, kad padarysiu viską kaip pridera, duosiu tam žmogui visa, ką gali duoti nūdienė medicina, elgsiuosi pagal visas taisykles.

Deja, žmogaus gelmėje neišvengiamai tūno meilės, gailėsčio ir užuojautos nuodai. Jaučiuosi jų sunkte prisisunkęs. Jie varva man per pirštus, slogina smegenis, draudžia nekęsti tų, kurie verti užuojautos. Kaip galėjau nekęsti tos rudaplaukės nieko nenučiuokiančios mergaitės ar pasišiaušusio poeto nervingais pirštais? Meilė ir gailėstis man yra patys pavojingiausi žmogaus jausmai. Jeigu išvis nieko nemylėčiau, nebūčiau sąmoningai numarinęs nė vieno žmogaus.

Širdis tankiai sudunksi, pristinga oro, visą kūną apima silpnumas, vos pamatau paciento akyse tą nelemtą nuostabą, nebylų klausimą: kodėl reikia d a r s y k i mirti, aš juk seniai nebegyvas? Išgelbėkit mane – vieninteliu įmanomu būdu! Gerklę sugniaužia gailėsčio mėšlungis, aš turbūt kaskart pravirkčiau, jei mano ašaros seniai nebūtų išdžiūvusios. Ir ačiū Dievui, kad išdžiūvo – betrukty pravirkti it pietaujančiam krokodilui, srebiant tą žmogienos viralą.

Jei būčiau poetas, parašyčiau sonetų vainiką „Kanibalo giesmės“. Patį grakščiausią pavadinčiau „Valgau vien pats save“.

Skubu užbėgt jam už akių, nenoriu, kad jis pirmas šitai parašytų. Juk tikrai guldaui ant stalo s a v e, pjaustau s a v e, numarinu s a v e. Kas šito nesuvokia, niekad manęs nesupras. Meilė kaip juodas kirminas pagraūžia širdį, man nieko kito nebelieka – tik d a r k a r t a n u s i ž u d y t i. Nesirenku p a k a r t o t i n i ū pacientų, jie patys mane pasirenka. Aš nesu dievas. Aš nieko nesprendžiu. Jie viską daro patys, o aš tesu įrankis.

Kad kas žinotų, kaip kaunuosi su savim, pajutęs beviltiškam ligoniui gailestį ar užuojautą! Knebinėju jo būdo bruoželius, ieškau bent menkiausio, kuris galėtų sukelti antipatiją. Kartais gelbsti smulkmenos. Buvau beveik priverstas pakartotinai operuoti vieną gundančią gražuolę. Jos žvilgsnis visai užkamavo mane. Ačiū Dievui, gulėdama ligoninėje ji įprato krimsti nagus. Mane užplūdo palaimingas džiugesys: nepakenčiu žmonių, kremtančių nagus. Tąsyk likau išgelbėtas. Neoperavau jos pakartotinai.

Bet kur kas dažniau nugali klaikieji jausmai: meilė ir užuojauta. Priešinuosi kiek išgalėdamas. Aš tikrai priešinuosi! Darau visa, ką galiu, netgi daugiau. Tačiau jie mane nugali. Noriu niekinti, o pajuntu užuojautą. Noriu nekėsti, o pajuntu meilę.

Kuo smarkiau priešinuosi, kuo įnirtingiau šaukiuosi neapykantos, tuo giliau mane perima slapta, dar nesuvokta meilė. Ji klastinga kaip žaltys, vogčia apsiveja apie sielą ir jau nepaleidžia. Pražūni ir nuolankiai seki jai iš paskos.

Aš noriu, kad žmogus mirtų būdamas žmogum. Tokia mano valia.

Tegu sau rašo, kad jaučiuosi esąs dievas. Jis mano, kad pats suteikiau sau teisę spręsti ir pasirinkti. Nesąmonė. Toji tariama teisė spręsti – baisiausia kančia, kokią tik gali pakelti žmogus. Nesu dvasios mazochistas. Atsižadėčiau tos teisės, jei tik galėčiau, bet neįstengiu. Jei sykį pajutai, kad tau duota tokia teisė, dar baisiau kankinsies jos atsižadėjęs. Negalėsi matyti, kaip žmogus pamaži virsta pusiau gyviu, pusiau augalu, žinodamas, kad gali jį nuo to apsaugoti. Tikras siaubas, didysis siaubas – kad, sykį peržengęs ribą, nebegali sustoti.

Mane neša nesuvaldomas srautas. Visai nesvarbu, iš kur jis išsiveržė – iš deformuoto pasaulio ar iš mano vidaus. Vis vien esu visiškoje jo valioje, jis mane svies kur panorės. Vienintelis būdas išsigelbėti – išrauti iš savęs meilę, gailestį, užuojautą. Virsti besieliu automatu. O aš esu žmogus. Pamilstu tuos gyvus numirė-

lius: meilei tiek nedaug tereikia. Pakanka, kad žmogus būtų toks, su kuriuo norėtum draugauti. Kuriuo norėtum rūpintis. Kurį norėtum pamokyti ar iš jo pasimokyti. Antanas Burba galėtų būti mano brolis. Negalėjau su juo kitaip pasielgti. Negalėjau.

Aš valgau savo brolius aukodamas savo sielą, savo dvasios ramybę. Kas pirmas svies į mane akmenį? Kas išmatuos bedugnės gylį, kas išmatuos mano kentėjimo stiprumą?

Nežinau, ar kalbu teisybę. Aš tiesiog nebežinau, ką reiškia „teisybė“. Gyvenu nepaliaujamam košmare, kurio dėsniai man nepavaldūs, netgi nesuprantami. Žinau, kad pražudyčiau savo sielą, jeigu dabar pabėgčiau nuo savo lemties. Jeigu, tarkim, nusižudyčiau. Aš neturiu teisės nusižudyti.

Bet kas man atsakys: ar išties gelbsčiu nemirtingąją sielą atsi-duodamas lemčiai?

Tokiais vakarais Povilui Kairiui atrodydavo, kad visi slapčia juo baisisi: praeiviai gatvėje vogčia nužvelgia jį iš padilbų, į jį smerkiamai spokso puslaukinės rūsių katės ir namų langai. Jis jautė, kaip jo veide klostosi lemtinga žymė, atžari mirties kaukė. Visi mato, kad jis yra budelis. Namie į jį niūriai spitrėdavo plikos sienos. Jis bijojo portretų, bet kokio žmogaus atvaizdo. Tačiau net nuo pilkų sienų kažkas įdėmiai jį stebėjo, stengėsi įsibrauti į jo gyvenimą, įlįsti jam tiesiai į širdį.

Povilas įprato būti vienui vienas, įprato šnekėtis su stalu, užuolaidomis, kilimu, su knygomis, lempomis, laikrodžiais ar tamsa. Labiausiai mėgo kalbėti magnetolai, grakščiai ir abejingai JVC su jautriais mikrofonais, kurie išgirdavo jo balsą iš virtuvės, miegamojo, net iš tualetu – tereikėdavo kiek praverti duris. Jis perlitavo jungiklių gnybtus, permontavo kasetes, kad prašalaitis, panūdęs pasiklausyti jo minčių, neišvengiamai ištrintų visus įrašus. Jo mintys buvo saugiai suslėptos, bet kartu ranka pasiekiamos.

– Gilinskis ir vėl nesusivaikė, – pasakė Povilas magnetolai. – Kol kas esu saugus.

Patologas anatoms išties nieko nepastebėjo. Dirbo atsainokai, kaip visada, kai reikėdavo tirti iš anksto numatytą mirtį. Visai nustebo paprašytas apžiūrėti dar ir inkstus.

– Nori pilnos kolekcijos? – suniurzgėjo versdamas Burbos lavoną. – Mirties priežasčių čia pakaktų penkiems. Ką manai rast?

Povilui reikėjo, kad metastazių būtų ir inkstuose. Jis privalėjo dar kartą pasitikrinti. Širdis buvo visai sustojus, kol jis išvydo tai, ko ir geidė.

– Fantastika, – kalbėjo Gilinskis. – Nesuprantu, kaip jis dar šlapinosi.

– Peržvelgiau jo kūną kiaurai, – pasakė Povilas magnetolai. – Ir neapsirikau.

Jis klaikiai bijojo tuštumos, kur kas labiau negu mirties. Turėjo ką nors kalbėti (o kalbėti tegalėjo vis apie tą patį), turėjo girdėti kitą balsą, nebūtinai atsakantį, šiaip pasakojantį savą istoriją (toji istorija tegalėjo būti vienintelė). Reikėjo, kad kas nors vyktų, kad jis galėtų negalvoti. Žodžiai nuvydavo šalin juodas mintis, beveik užliūliuodavo. Kartais pavykdavo keletui dienų įsikalbėti, kad šioje košmariškoje istorijoje dalyvauja visai ne jis. Jausdavosi lyg žiūrovas, pernelyg įsigyvenęs į tragediją, tačiau galįs ūmai išeiti iš salės, neprivalęs iškęsti visko ligi galo.

– Negali išeiti iš salės, – pasakė magnetolai. – Kiekvieną kartą atsipeikėji ir suvoki, kad tragedijos herojus esi tu pats. Pats į save žiūri ir pats sau vaidini. Baugini save. Smaugi save. Sąmoningai varai save iš proto. O dar esi priverstas žeminamai slapstyti – kaip vagis, kaip samdomas žmogžudys. Bradūnas pamanė, kad apsisprendžiau spontaniškai, tik tą vieną sykį. O juk yra ne taip. Viską numačiau iš anksto. Ir anaipol ne pirmą kartą. Iš proto varo mintis apie dar vieną ribą. Burba buvo numirėlis, kai gulė

ant stalo. Jau buvo numirėlis, kai kalbėjausi su juo palatoje. Bet ir tai dar ne viskas. Jis mirė mano vaizduotėje, mano sieloje tada, kai pjausčiau jį pirmą kartą. Kai pamačiau, kas dedasi jo viduriuose. O gal dar anksčiau, kai varčiau jo ligos istoriją. O gal dar anksčiau, dar ir dar anksčiau? Dar nebuvau jo matęs, o mano sieloj jis jau buvo numirėlis. Taip, ištis radau metastazių net inkstuose. Bet juk aš pats jas užauginau! Taip, operuoti buvo jau per vėlu net pirmąjį sykį. O paskui aš laukiau, kol sunoks tie mirties juoduliai. Žinia, negalėjau imtis savo darbo, kol buvo likusi bent menkiausia viltis. Bet juk susitariau su tuo mąstančiu pelėsiu, veikiau su juo išvien! Galbūt aš pats esu vėžys. Galbūt sugebu ne tik peržvelgti kūną kiaurai, bet ir pasėti metastazes. Galbūt mano žvilgsnis geba paspartinti ligos eigą. Gal net sukelti... Gal aš nesąmoningai renkuosi auką, o tik paskui ją susargdinu.

Jo rankos drebėjo, visą mušė prakaitas. Gatvės žibintų nušviesti medžiai, rodės, vis tolo ir tolo nuo jo, nyko prieblandoje. Tolo ne tik medžiai, bet ir gatvės, dangus, kvapai ir skoniai. Teliko vien nuoskauda. Kodėl, darydamas lemtą darbą, niekam negali to atskleisti? Dienos iš nuoskaudos, savaitės iš gailesčio, minutės iš baimės. Kad tik nesusigaudytų Pranelis, kad tik nepajustų Sibilė, kad tik neišsiduotų Bradūnas!

Rodos, nusikaltėliai dažniausiai įkliūva, kai pradeda isteriškai šalinti liudininkus.

Povilas išjungė JVC, išėmė kasetę ir nežiūrėdamas pačiupo iš lentynos kitą. Pokalbiui tiko jo paties balsas: garsiakalbiuose jis skambėjo kaip svetimas. Kitas žmogus, apsimetęs Povilu Kairiu, dėliojo kambaryje grėsmingus žodžius:

– Metastazės tarsi gyvos apninka žmogaus kūną, praryja net dvasią. Regint jų darbą, apima metafiziškas baugulys. Jos slenkasi pirmyn, pasiglemždamos vis naujus organus kone tavo akyse, o tu nieko negali padaryti. Jos tarsi stichija – kaip potvynis, kaip uraganas, kaip žemės drebėjimas. O antra vertus – jos ištis gyvos,

netgi protingos, jos iš tavęs šaiposi. Kartais matyte matau, kaip apnuogintas mirtinas auglys niekinamai išsišiepia įsitikinęs, kad niekas jo neįveiks. O įveikti jį galima vieninteliu būdu – kai miršta žmogus, nebeilgai tveria ir auglys.

Sausai spragtelėjo automatinis jungiklis. Povilas nužvelgė savo plaštakas. Smaugiko rankos. Dar blogiau: smaugiant bent nesi-lieja kraujas, o nuo jo rankų kraujas varvėte varva, sunkiasi iš visų porų, net prakaitas jo yra kruvinas. Samdomo žmogžudžio ran-kos. Pirštai apžėlę. Auksinės rankos. Gali susiūt plauką, kad nė žymės neliks. Dieviškos rankos. Gali nukirpt gyvybės siūlą, daug-syk plonesnį už plauką.

Reikėjo pašnekėti apie Burbą. Kuo greičiau išstumti iš savo vi-daus dejuojantį, mirštantį jo kūną. Atsikratyti jo, sugrūsti į mag-netofono juostą ir įkalinti greta kitų numirėlių. Tačiau liežuvis nepakluso, nenorėjo verstis. Burba lindėjo jo viduje ir triumfavo, srūdamas kraujais. Tikriausiai norėjo šnekėti pats. Dažnas norė-davo šnekėti pats, jo kasetėse buvo ne vienas toks monologas, trūkus pasakojimas iš anapus. Povilas bandė prabilti, tačiau lie-žuvis neklausė. Visai nebeliko jėgų. Jis galėjo tik klausytis balsų, kitados jam šnekėjusių, dabar grįžtančių lyg šmėklos, vos paspau-di jungiklį. Jie gynė nuo šio pasaulio, kūrė savą pasaulį, keistą ir netobulą, sklidiną nutylėjimų, nesusidedantį į daiktą. Bet geriau toks negu jokie. Tuštumą reikia kuo nors užpildyti.

– Jis buvo trečiasis, – kalbėjo jo paties balsas. – Pasišiaušęs poetas žaižaruojančiom akim, vardu Raimis. Juodais išpuvusiais dantim, atletu muskulatūra. Buvo visai nepanašus į poetą, gal to-dėl jį pamilau. Klidėdavo ne prasčiau už Sibilę. Bet daugiausia gulėdavo sugniaužęs kumščius ir tylėdavo. Neprabildavo ištisas paras, paskui giliai giliai atsidūsėdavo, iškvėpdamas mirties kva-pą, ir tardavo: baigėsi. Kas baigdavosi? Gal kraupus dvasios už-temimas, po kurio pajusdavo vėl įsižiebiančią vidinę šviesą. Siela ištrūkdavo iš miglų, ir jis skubėdavo rašyti, skubėdavo išsikalbėti.

O aš merdėjau matydamas, kaip šviesieji tarpai vis retėja, o tamsieji ilgėja. Raimis pats viską suprato. Piktai sniau krojo nekalbėsią sergančios dvasios balsu. Ir nekalbėjo, paskutinį kartą išstylėjo kone savaitę. Jau buvo pradėjęs liesėti. Ir kas man beliko daryt? Jis buvo trečiasis iš tų, kuriuos jau numeravau...

Povilas pakeitė kasetę, bet neįjungė garso. Šmėklos tyliai rinkosi į kambarį. Jo širdį užplūdo keista palaima. Kas dar turi tiek savų numirėlių? Na, tėvą, motiną, dar mylimą dėdę ar tetą? Kas dar gali susodinti prie stalo tiek savų numirėlių? Pasėdėti, pašnekučiuoti – ramiai, nesivaidijant. Numirėliai ramesni už gyvuosius. Ir stalo jiems dengti nereikia. Pakanka dviejų lėkščių – vienos sau, kitos jiems visiems.

– Nesėkmė, baisi nesėkmė, – jo balsas buvo liūdnas ir tolimas, turbūt tąsyk kalbėjo iš virtuvės ar koridoriaus. – Reikėjo užpūsti tą mergaitę kaip žvakę. Jai buvo jau septyniolika, bet jos akys buvo kaip kūdikio. Kalta liaukutė, kuri per egzaminą sukirstų bet kurį studentą mediką. Vieni išvis būtų ją užmiršę, kiti neprisiimtų, kaip ji vadinasi, treči nežinotų, kam ji reikalinga. Gamta turbūt sumanė ją vien tam, kad pražudytų tą baltapūkę mergaitę. Privalėjau užpūsti ją kaip žvakę. Niekas kitas negalėjo to padaryti. Tai buvo mano pareiga, bet aš nepajėgiau. Ji nieko nesuvokė. Jaudinosi, kad po operacijos liks randas, kuris nedailiai atrodys. Pats viešpats Dievas nebūtų ryžęsis pasakyt jai teisybės. Galiu numarinti tik tuos, kurie suvokia, kas jų laukia, ir numano, ką žadu daryti. Nuo jos pabėgau kaip bails. Po mėnesio ji subiro į gabalus. Jai nupjovė koją, būtų nupjovė antrą. Paskutines savaites ji kybojo viršum lovos ant ištemptos paklodės, bet taip nieko ir nesuprato. Tikėjo visomis pasakomis, kurias jai sekė. Man svaigsta galva, aš noriu mirti. Manau, kad antrąsyk sutikęs tokią būtinai ryžčiausi. Man reikėtų persiimti budizmu, šventai įtikėti, kad mirdamas žmogus nemiršta, tik persikūnija į kitą žmogų ar kokį gyvį.

– Ačiū tau už sūnų, – pertraukė jį Sibilė. – Niekad nepasakyčiau tau šito į akis. Išklausk bent įrašo. Žinau, kad priverčiau tave operuoti beviltišką ligonį. Kad užkroviau atsakomybę už dar vieną mirtį. Žinau, kad esu apgavikė. Man nereikėjo tavęs, aš tik norėjau, kad operuotum mano sūnų. O paskui norėjau, kad dovanotum man kitą. Kiti jausmai atsirado vėliau, kur kas vėliau. O iš pradžių šlykščiai tave apgavau. Bet pats matai, kiek maža teiškia tokios apgaulės svarbesnių dalykų akivaizdoje. Poviliukas yra tavo vaikas. Noriu, kad šitai žinotum. Perkėlei anapus vieną mano sūnų, bet davei kitą. Niekad negalvoju, kad mano sūnus mirė. Jis tiesiog nukako į mirties karaliją ir sugrįžo – jaunesnis, mylimesnis, protingesnis. Tu jį ten nugabenai, tik tu tegalėjai ir pargabenti. Mano sūnus vienintelis iš viso pasaulio pabuvojo mirties rūmuose ir grįžo atgal. Ačiū tau.

Jis išjungė magnetofoną. Nereikėjo klausytis šitos juostos, tikrai nereikėjo. Yra paslapčių, kurios turi mirti be garso. Yra ir kitokių, kurių priminimas sugildo širdį ir išspaudžia nereikalingas ašaras. Negalima kalbėti apie vaikus žmogui, kuris niekad negalės jų turėti. Povilas jautė, kaip jo viduj įsitempia styga, galinti bemat trūkti. Reikėjo išvaryti visus: numirėlius, gyvuosius ir niekad negimusius. Reikėjo likti vienam.

Iškeisti realų pasaulį į menamą kartais įmanoma, bet visuomet mirtinai pavojinga. Turi būti toks, koks esi, – tokios pasaulio taisyklės. Net jei esi monstras. Net jei nežinai, kas esi.

Niekaip nesutiko pasitraukti vien Antanas Burba. Supjaustytas ir išmėsinėtas, jis būtinai norėjo šnekėti. Tebetūnojo Povilo viduj, grėsmingai srūdamas kraujais. Povilas Kairys juto jo pirštus savo pirštuose, jo smegenis savo smegenyse. Juto, kaip kūnas trumpėja, o raumenys prisipildo atletų jėgos. Jautė metastazes stemplėje, plaučiuose, inkstuose. Norėjo išraižyti stebuklingus baldus artėjančiai liaudies meno parodai ir kuo greičiau ketvirtą kartą perskaičiuoti Montenį.

Povilas Kairys atsidusęs paėmė naują kasetę ir vėl įjungė magnetofoną. Ši kasetė jau septyniolikta. Dar tik septyniolikta.

– Aš Antanas Burba, – pasakė tyliai, tada pakartojo garsėliau: – Aš Antanas Burba. Miriau ant operacinio stalo šiandien, trisdešimt šešerių metų. Neslėpsiu – mirti visai nenorėjau. O kad jau šitai neišvengiama, tikrai nenorėjau painioti į šį nelemtą reikalą kitų. Prašiau to chirurgo kalio cianido. Jis nedavė, bet esu jam dėkingas, kad aiškiai leido man suprasti teisybę. Žmogus privalo žinoti, kas jo laukia. Kiti mane apgaudinėjo, tikino, esą man tik astma. Mane mulkino kaip kūdikį, kaip kokį silpnąprotį. Tokia medicinos moralė – atseit mirštantį reikia kvailinti ligi paskutinio mirksnio. Jie vadina šitai gailestingumu. Labai humaniška įkalbinėti subirusiam į gabalus, nukvėšusiam lavonėliui, kad kurtų ateities planus! O paskui dukart per dieną pasiūsti greitąją su morfijaus injekcija ir nusiplaut rankas. Šitas baisybė chirurgas atvažiavo pas mane į svečius, apžiūrėjo dirbtuvę, knygų lentynas ir lyg niekur nieko pasakė: parašyk testamentą. Išsyk viską supratau. Maniau, kad jį pasmaugsiu. Paskui maniau, kad išbučiuosiu jam kojas. Mudu gėrėm vyną ir žaidėm šachmatais. Jaučiausi žaidžias su pačia Mirtim. Jau žinojau, kad jis mane papjaus. Man jo buvo labiau gaila negu savęs. Nors ir savęs gailėjausi, vis galvojau, ko taip ir nepadariau, ko nepatyrčiau. Aš niekad nevalgiau omarų. Niekad neragavau ananaso. Niekad neplaukiojau jachta. Niekad nesimylėjau su rudaplauke moterim. Daugybę dalykų vis atidėliočiau, o ūmai nebeliko jokio „rytoj“. Buvo labai baisu, bet teisybė visad geriau už saldžiausią apgaulę. Kas to nesupranta, išvis nėra žmogus. Visi medikai apgavikai, maitinantys pasmerktuosius saldžiais melais, susilauks atpildo. Apgautieji atkeršys jiems iš ano pasaulio. Aš miriau neapgautas. Aš viską žinojau, jutau, kaip žudantis peilis pervėrė man krūtinę, miriau susitaikęs su pasauliu, žinodamas, kas buvau ir jau nebebūsiu. Aš viską žinojau. Aš miriau išlikęs žmogum.

Povilas Kairys išjungė magnetofoną. Žinojo, jog dar ne sykį įkalbės į šią juostą liūdnus ar piktus žodžius: savo mintis apie Burbą ir jo mintis apie save. Tos magnetofono kasetės niekad neapmirdavo, jos gyveno ir mainėsi, jos mąstė ir kankinosi, buvo beveik gyvos – tik negalėjo daugintis.

Katorgininkas negali rinktis, ką jam toliau veikti. Metastazių žemėlapiai gulėjo tvarkingai sukrauti stalčiuje, jie kvietė ir masino. Buvo kruopščiai išbraižyti milimetriniame popieriuje, kiekvienas kitokio dydžio. Juk vieni žmonės buvo augesni, kiti menkesni. Metastazes jis žymėjo raudonai. Vidaus organus skrupulingai braižė įvairiaspalviu tušu. Visi užrašai buvo kaligrafiški. Kuo tvirtčiau Povilas žinojo, kad vieną dieną sunaikins visus žemėlapius, tuo labiau gražino kiekvieną naujai braižomą. Paskutiniai priminė spalvotas graviūras, sklidas gildančio geometriško grožio. Kitados tikėjosi jų padedamas perprasti metastazių paslaptį. Jie taip ir neatliko savo paskirties, tad privalėjo būti itin gražūs, kaip ir kiekvienas betikslis daiktas.

Jis juto, kaip auga noras nusirengti tuoj pat, dar sykį peržvelgti savo vidų. Rankos neskubiai vartė spalvingus lapus. Pajusdavo nežmonišką skausmą skrandyje, skubiai vertė kitą lapą ir kone alpo nuo įkaitintos geležies, ūmai pervėrusios inkstus. Skausmas buvo nepramanytas, absoliučiai tikras. Povilas žinojo, kad geba pavirsti tais seniai mirusiais žmonėmis, privalo iškentėti jų skausmą. Septyniolika skirtingų skausmų. Jis numarino juos, tie skausmai liko be šeimininkų. Klajojo po pasaulį kaip benamiai šunys ir puolė vien Povilą Kairį. O jis tylėdamas kentė ir tikino save, kad prisiėmė tuos skausmus ne veltui.

Paskutinis žemėlapis buvo be numerio. Šiaip jau lygiai toks pat kaip ir kiti: spalvingas, nusėtas raudonais taškeliais. Viršuje buvo kaligrafiškai išvedžiota: Povilas Kairys, keturiasdešimt vieni metai, ūgis metras devyniasdešimt keturi, svoris devyniasdešimt. Jis ramiai užbraukė paskutinę eilutę ir kruopščiai išvedžiojo: svoris

aštuoniasdešimt šeši. Pagalvojo, kad reikėtų perbraižyti visą lapą. Patikslinimų bus daug, atsirado visai nauji raudonų taškų salynai. Atsainiai nužvelgė prieš šviesą paskutines rentgeno nuotraukas. Ką jos galėjo parodyti jam, reginčiam žmogaus kūną kiaurai, matančiam netgi tai, ko rentgeno spinduliai negeba atskleisti?

Pagaliau galėjo nusirengti. Veidrodis nekantriai jo laukė, švytėdamas pamėkliška šviesa. Povilas ištyrinėjo atspindžio vidų kruopščiai, įsižiūrėjo į visas smulkmenas, stengėsi susigaudyti sulipusių, vienas ant kito suvirtusių organų sąšlavynę. Tokių nepamatysi jokiam medicinos atlase. Žmonės tokių neturi. Jis niūriai nusišypsojo: praplovę jį, vyrai pašiurptų. Pradėjo vidujai kisti po pirmosios p a k a r t o t i n ė s operacijos. Maldavo tuos protingus, mąstančius pelėsius nesudarkyti jo ligi galo, tarėsi su jais, bet vis dėlto ėmė keistis ir išoriškai. Nebegalėjo nueiti į viešą pirtį ar paplūdimį. Nebegalėjo gyventi su Aukse. Šitai priėmė neburnodamas: toksai padaras kaip jis neturėjo teisės daugintis. Maldavo tik vieno: kad nepradėtų keistis rankos ir veidas. Viduj galėjo dėtis kas tik nori. Viskas buvo, kaip ir privalėjo būti.

Skausmą jusdavo tik rytais, kai vakarinė injekcija išsisklaidydavo, o rytinė dar nepradėdavo veikti. Viskas klostėsi kaip pridera. Baisu buvo tik viena – jis negalėjo operuoti pats savęs. Iškart padaryti p a k a r t o t i n ę operaciją, be jokios pirmosios. O niekas kitas neturėjo teisės nei operuoti jo, nei daryti skrodimo. Niekas neturėjo pamatyti, kas dedasi jo viduje.

Su liūdesiu pamanė, kad negelbėtų nė kalio cianidas. Gera žinojo, kad jo nežmogiško kūno neveiks jokie nuodai. Jo viduje išvien viešpatavo tasai protingas, nuožmus pelėsis. Povilas Kairys negalėjo niekam pasiguosti, negalėjo nė išsipasakoti. Jis buvo vienas. Absoliučiai vienas. Povilas Kairys vienintelis visame pasaulyje žinojo, kas yra tikras vienišumas.

Aš tyliu. Kas man lieka sakyti. Išties niekas nepadarys man grakščios ir gedulingos operacijos, po kurios nebepabundama. O

tai vienintelė išeitis, kitokios nebėra. Ir manęs nebėra, seniai nebėra to Povilo Kairio, kuris išėjo iš motinos įsčių ir klykė reikalaudamas pieno. Žvalgėsi į mergaites ir svajojo apie ateitį. Gydė žmones ir dievino Sibilę. Jo vietą užėmė padaras, kurio nesugebu įvardyti nė aš pats.

Nesugebėjo įvardyti ir jis, kad ir kaip stengėsi. Bet aš jam atleidiu. Aš visiems atleidiu, mainais nereikalaudamas, kad jie atleistų man. Guodžiuosi bent jau tuo, kad niekas nežino ir nežinos, kas buvo anksčiau: pati pirmoji p a k a r t o t i n ė operacija ar pirmosios mano rentgeno nuotraukos, kuriose aiškiai pamačiau savo ateitį, pamačiau nelemtąjį, siaubą keliantį mąstantį pelėsį. O nežinodami jie nieko nesupras.

Net jis nesupras, nors mane užjaučia. Nė nežinau, ar sugebėsiu jį pamilti, ar pamilsiu jo oranžinę, liežuvį iškišusią Mūzą. O juk reikės pamilti. Jis dar nežino, bet aš jau žinau. Juk ir jo kūną regiu kiaurai, deja, net pernelyg gerai regiu neaiškias dėmeles šlapimo pūslėje ir prostatoje. Duokdie, kad klyščiau, bet jei neklystu, man reikės jį pamilti – kas kitas padarys jam p a k a r t o t i n ė operaciją, jei ne Povilas Kairys?

Kaltasis

Mąstant apie Joną Vaitkų,
Nijolę Gavelienę ir
Chuaną Karlą Onetį

Justinas Barauskas apsižiūrėjo, ar paėmė viską, ko gali prireikti. „Minolta“ su itin jautria juosta kybojo ant peties. Dėl viso pikto jis dar įsimetė mėgėjišką „Kenoną“ – spaudos kokybė tokia, kad stebuklingų nuotraukų nė daryti neverta. Be to, negi gadinsi vien jautrią juostą. Tiesa, Trinkūnas griežtai draudžia blykčioti scenoje, juo labiau per generalinę repeticiją. Jis apskritai neįsileidžia fotografų. Tačiau Justinas nedvejodamas pasiėmė flešą, prieš pabaigą galės ir patvyksčioti, kol Trinkūnas išvarys. Jis tikrai gali: jau senokai jaučiasi esąs genijus. Mistifikuoja savo darbą ligi pastutinės sekundės: jokių pašalinių žiūrovų, jokių fotografijų. Be pigu tiems režisieriams: pora geresnių spektaklių – ir jau genijus. O žmogaus, sukūrusio pusšimtį genialių fotografijų, niekas nė nepastebės. Širdy sukirbėjo nuoskauda. Šimtai, o gal ir tūkstančiai žmonių laukia ir domisi: ką naujo tasai režisierius pastatys? O kas matė, kad fotografas būtų apsuptas gerbėjų, laukiančių nenustygstančių: ką naujo jis nufotografuos? Justinas Barauskas nemėgo tokių minčių, bet jos tolydžio apnikdavo it musių spiečius. Fotografas visad lieka nuskriaustas, nors jo dvasioj gal daugiausia to meno, kurio visi taip trokšta. Ar bent apsimeta, jog trokšta.

Justinas Barauskas, sulaukęs vos trisdešimties, turėjo keletą svarių tarptautinių diplomų, tačiau nevengė ir juodo darbo, kaip kad šiandieną. Spektaklis tai spektaklis – pagaliau už diplomus

duonos nenusipirksi. Be to, šįsyk jautėsi it koks žvalgas: į repeticiją prasmuks vogčia. Susikaupęs patikrino flešą ir šyptelėjo: kažkoks lietuvininkas siūlė vadinti jį blykstlempe. Tegu pats ir vadina – liežuvį nusilausi. Fotografuojant su flešu, figūros atrodys tarsi kybančios migloje – jokio ryškesnio fono. Gal taip net įdomiau. Istorinis spektaklis, amžių glūduma. O „glūduma“ – beveik „gūduma“. Kad spėtų išpleškinti bent dešimtį kadrų, kol Trinkūnas pakels vėją. Tik pamanykit – genijus namudininkas! Gerai panagrinėjęs jo spektaklius paaiškėtų, kad jis anoks genijus, o viso labo... Nuotaika smarkokai apgižo. Būva tokių rytų, kai vos nubudęs pajunti dusinantį kasdienybės kvapą. Kada jautiesi kaltas, jog tavo gyvenimas toks vienodas. Justinas ūmai panoro, kad šiandien nutiktų kas nors neapsakoma, nebent nufotografuojama, be galo keista, gal net stebuklinga. Deja, deja. Tiesa, kartais pasijusdavo esąs stebuklo dalyvis: kai pamatydavo iešiklio stačiakampyje neprilygstamą kadrą ir suskubdavo paspausti aparato mygtuką. Skubiai nuvijo svajas šalin. „Minolta“, „Kenonas“, juostos atsargai, flešas, cigaretės, užrašų knygutė. Regis, viskas. Į darbą, į darbėlį! Justinas Barauskas mažumą didžiavosi, kad gali nesimaivydamas vadinti save profesionalu. Ir kokybės požiūriu, ir šiaip jau. Ačiū Dievui, jam nereikėjo kasdien kiūtinti į kokią varganą redakciją ir klausytis iliustracijų skyriaus vedėjo priekaištų. Darbą jis rinkosi pats, tačiau labai nemėgo tuščių pastangų. O šios dienos darbas galėjo būti bergždzias. Istorinės dramos pernelyg dažnai užkliūva. Per daug peno sugretinimams ir aliuzijoms: galima numanyti, ko prikūrė tasai pasipūtėlis Trinkūnas. Niekam nežinomas autorius ir Vytautas Didysis. Nuo Baltijos lig marių Juodųjų. Ir Vytautas pagirdė žirgus Juodojoj jūroj. Nesąmonė: koks gyvulys gers sūrų vandenį! Būtų tikrai gaila bergždziai eikvoti tokią jautrią juostą. Jei nebus premjeros, nuotraukų niekas nepirks. Taip ir gulės jos lyg mirusios, niekam nereikalingos. Justinas buvo viena ausim nugirdęs, kad Trinkūnas pasistengė, jog Vytautas būtų mažuliu-

kas, veik neūžauga, kreivas, susuktas ir kalbėtų cypsinčiu balseliu. Liaudis pasius: ak, kaip subjaurotas tautos galiūnas! Trinkūnas mėgsta šokiruoti. Bet fantazijos turi, nieko neprikiši: sako, visus, be Vytauto, sustatė ant paslėptų koturnų, kad atrodytų augesni. Bet visa tai nesąmonė. Sakykit susimildami, ką bendra gali turėti Vytautas Didysis su mūsų sumauta kasdienybe? Dar vienas pasigraudenimas, kokie kitados buvom galingi. O pats Vytautas, beje, irgi geras diegas. Pūtėsi kaip ta varlė, kol sprogo. Velniams jam reikėjo visų tų smolenskų?

Justino irzulys vis augo. Jis jautėsi nuskriaustas, o kartu – lyg kažkam nusikaltęs. Fotografas tegali sustabdyti jau egzistuojančios realybės mirksnius. Daugių daugiausia – pats sukomponuoti kokį natiurmortą ar kambario interjerą. Niekad nenufotografuosi Vytauto Didžiojo. Nei Žalgirio mūšio. Nei imperatoriaus Kaligulos. Šitai ir yra baisiausia. Jei koks nežinomas dievas ūmai suteiktų galią... Justinas nusispjovė sau po kojom ir tik tada susivokė, kad jau senokai žingsniuoja šaligatviu, atsitrenkdamas į praeivius. Matyt, kalta bobų vasara, saulė ir šiluma. Gatvės atrodo svajingos ir mielos, žmogus visai ištežti: vėl atsitrenkė į kažkokią storulę. Bala nematė tų storulių, bet juk ant peties kabo fotoaparatai. Nebloga būtų gavus „Nikoną“ titano korpusu: nors į sieną svaidyk. Kiek nustebo pamatęs, jog atsidūrė prie pat teatro. Galėjo prisiekti, kad išėjo iš namų prieš kokią minutę. Bobų vasaros kerai! Justinas Barauskas dar nebuvo apėjęs naujojo teatro užkulisių. Iki generalinės repeticijos dar beveik pusvalandis, bet jis užėis į vidų ankstėliau, apsipras su scena, paieškos įdomesnių rakursų. Kiekviena scena turi savų ypatumų. Nemėgo dirbti atmetinai, netgi fotografuodamas tokius niekdaikčius. Fotografijai reikia kruopštumo. Sustok, akimirksni žavus. Nevalia stabdyti laiko kaip pakliūva. Justinas garbino fotografijos meną kone pamaldžiai, nors nemėgo to prisipažinti nė pats sau. Jam atrodė, kad truputį šventvagiška išplėsti iš nesustojančio ir nesustabdomo pasaulio vyksmo

pavienius sustingusius akimirksnius. Kodėl kaip tik šituos? Kokią ypatingą prasmę jie turi? Ir pagaliau (to jis klausdavo slapčia net nuo savęs paties) – kokią turi teisę plėšyti gyvą pasaulį į mažyčius negyvus gabalėlius? Fotografijos niekad neatgyja. Seniai miręs žmogus sėdi ir sėdi mėlynai apmuštam krėse, plačiai šypsodamasis. Peizažas tik vieną mirksnį buvo toks, kokį nufotografavai, ir jau niekad lygiai toks pat nebebus.

Teatro sargas nudėbė jį bausiu bespalvių akių žvilgsniu. Jo veidas buvo pailgas it agurkas, rodė, kažkas čiupo jį už plaukų bei smakro ir žiauriai ištempė. Tikras cerberis. Justinas mintyse sudėliojo portretą: už sargo nugaros turėtų aiškiai matytis pragaro vartai. Sukdamas už kampo pajuto, kad bespalvės akys seka jį įdėmiu, negeru žvilgsniu. Rodė, sargas tuoj pakels neregimo telefono ragelį ir sušnypš: „Jis jau čia“. O piktosios dvasios, susirinkusios slaptuose požemiuose, džiugiai sušlamės. Tikriausiai tokias mintis kėlė niūrūs ir klaidūs teatro koridoriai. Justinas gerokai nustebo: manė, kad naujame teatre viskas turi atrodyti kaip ir bet kurioje naujutėlaitėje įstaigoje: steriliai, beprasmiškai ir vienodai. Matyt, teatre negali taip būti, pati teatro dvasia sujaukia tvarką, suteršia sterilumą. Per kokį mėnesį į sienas spėjo įsigerti senų dekoracijų ir amžinos teatrinės apgaulės kvapas. Justinas klaidžiojo koridoriais lyg labirintu, nieko nesutikdamas. Laipteliais aukštyn, laipteliais žemyn, o čia, regis, jau būta. Arba ne. Staiga suvokė, kad visiškai pasiklydo. Še tai tau – pavėlavus bus sunkiau vogčia prasmukti į salę. Ilgi koridoriai, oda apmuštos durys, lempos palubėje – visur vienodos. Rodė, atsidūrė nykiam požemy: niekur nematė langų. Patalpos skendėjo šaltoje neono lempų šviesoje. Keistas, sakytum pūvančių lapų kvapas smelkėsi iš pačių sienų. Magėjo ūktelėti lyg miške. Ūmai išgirdo tolimą garsą, neaiškų dudenimą. Protekiniais perėjo porą koridorių, garsas pasidarė aiškesnis.

Netrukus uždusęs stovėjo prie dvivėrių durų, už jų gerai girdėjo šnekant žmones. Tai nebuvo šiaip pokalbis – scenos kalbą išsyk

atskirsi. Atsargiai pravėrė duris ir atsidūrė tuščiam užkulisyje. Po sceną vaikštinėjo žmogystos senoviškais rūbais. Justinas Barauskas nustebęs pažiūrėjo į laikrodį: be keturiolikos. Na žinoma, jie atkėlė generalinės pradžią. Bet viskas pavyko kuo geriausiai: jis jau čia – ir nė šuo nesulojo. Skubiai derindamas diafragmą, nejučia susikeikė. „Minoltos“ elektronika vėl streikavo, rodė, sąmoningai nenori fotografuoti. Nieko sau – aparatas su laisva valia. Kadro rėmai nukirto nebūtinai detales, paliko vien figūras ir veidus. Vytautas išties buvo nedidukas, tačiau gandai apie koturnas pasirodė tuščias pramanas. Justinas pasukiojo aparatą, kiek paėjo į dešinę, vėl grįžo atgal. Scenoje buvo keturi vyrai: pats Vytautas, senis baltu marškonu, su gumbuota lazda, ir du pusamžiai aukštaūgiai, vienas mėlynų, kitas gelsvų atspalvių rūbais. Justinas nukreipė objektyvą tiesiai į Vytautą, pažengė keletą žingsnių priekin ir sustingo. Tik dabar suprato, kad niekad nėra matęs šio aktoriaus. Justinas Barauskas nebuvo didelis teatro mėgėjas, bet aktorius pažinojo, nebent galėjo painioti pavardes. Nukreipė objektyvą į kitus – šie irgi buvo nematyti. Pala, pala, mėlynasis berods šmėkščiodavo tarp statistų. Žinoma, jis dar vaidino šitą... Na, nesvarbu. Betgi Vytautas! Iš kur Trinkūnas ištraukė tokio tūžmingo ir gudraus veido neūžaugą? Taip, nieko neprikiši, pramaniūgas jis rinktinis. Laukiat, kad vaidins žvaigždė, – šekit. Be akibrokštų jis apsieit negali. Vyrai scenoje šnekėjo garsiai ir piktokai.

MĖLYNASIS. Jie rado dingstį. Žino, kad slapčia laikai pily krivį. Jie smerkia tavo veidmainybę.

VYTAUTAS. Imperatorius sutiko. Karūna pašventinta.

MĖLYNASIS. Karūnos nebėr! Būsi įskustas – kitos nieks nešventins. Tu liksi be karūnos – tavo valia. Tačiau atmink, kad Lietuva liks be karūnos.

GELSVASIS (*taikančiu tonu*). Svarbu, kad žygūnas suskubtų pirma nei jų skundikai.

SENIS (*trenkęs lazda į grindis*). Lietuva bus karalija!

Vytauto balsas visai necypsi, dudena kaip iš statinės. O senis, matyt, ir yra tasai slaptasis krivis. Kriviai berods buvo teisėjai ir šiaip jau visa ko tvarkytojai. Palaikė dievų ir žmonių įstatymą. Regis, taip. Na ir kraupi to senio išraiška. „Lietuva bus karalija!“ Tai jau ne – trinksėk lazda netrinksėjęs. Reikės užsirašyti aktorių pavardes. Justinas pirmąsyk paspaudė aparato mygtuką. „Minolta“ veikė tylutėliai, bet jis nejučia krūptelėjo, tarsi peržengęs draudžiamą ribą. Pirmasis pavogtas kadras. Scenoje buvo baisiai šalta. Bobų vasara čia neprasibrovė, rodės, čia suvis kitas pasaulis. Žvarbu kaip laukuose vėlyvą rudenį – net keista, čia juk patalpa. Bene Trinkūnas bus paliepęs prikrauti po scena ledo, kad aktoriai geriau įsijaustų? Jis tikrai gali. Justinas atsargiai įžengė į sceną, pasirinko gerą vietą ir, priklaupęs ant vieno kelio, spragtelėjo antrą kadra. Įdomu, ar grimas toks tobulas, ar tie aktoriai – stebuklingi mimai? Kiek minčių kiekvieno veide, kiek jausmų perteikia vien Mėlynojo šnervių virpėjimas! Gaila, salė to neįžiūrės, net pirmosios eilės. Juo labiau nuotraukos turi būt idealios. Tik jis, jis vienas, tegali užfiksuoti visus niuansus. Net nudžiugo, kad įsimetė dar vieną jautrią juostą. Flešas padaugintų šešėlių, veidai atrodytų it graviūros. Nors grafiškas vaizdas irgi būtų savotiškai... Beje, šitai paskui, blykčioti bus galima tik pabaigoje. Kol išvarys.

Justinas nustebo, kad, pakliuvęs į apšviestą plotą, visai nemato nei dekoracijų, nei užkulisio. Matyt, Trinkūnas tam tyčia sustatė prožektorius, atribodamas vaidintojus nuo išorinio pasaulio, kad teliktų vien jie, oras, šviesa ir šaltis. Amžių glūduma ir gūduma. Justinas vėl susipurtė: na ir žvarbu.

KRIVIS (*rūsčiai*). Svarbiausia rasti kaltąjį. Kažkas jiems išdavė slaptą karūnos kelią. Lietuviška teisybė draudžia palikt ramybėj išdaviką.

MĖLYNASIS. Nerandam jo. Nė neįtariam, kas toks galėtų būti.

VYTAUTAS. Kas žinojo kelią? Kiek vyrų?

GELSVASIS. Dvi dešimtys ir trys.

VYTAUTAS. Tiek daug?

MĖLYNASIS (*teisinasi*). Kiekvienas manėsi galįs slapčia pranešti žinią artimam pagalbininkui.

VYTAUTAS (*ūmai įniršęs*). Kaliausės! Besmegeniai! Dvokiantys šeškai!

KRIVIS. Išdavikai viską nuklauso vogčia. Tikriausiai jo nėra tarp tų dviejų dešimčių ir trijų. Išdavikas rangosi kaip gyvatė ir turi slaptas akis. Jis mato ir girdi kiaurai sienas.

Keliais ropinėdamas po sceną ir tolydžio spragsėdamas aparato užraktu, Justinas pasijuto nelabai tesusigaudęs. Jau kokias dvidešimt minučių scenoje absoliučiai niekas nevyko. Vyrai vaikštinėjo šen ten, prisėdavo ir vėl atsistodavo, neskubriai šnekėdami apie išdavystę, regis, nusiteikę šitaip šnekėtis dar valandą. Gal dramaturgas neprityręs, bet ką sau mano ponas Trinkūnas? Stebuklingos mimikos žiūrovai nematys, o nuobodi litanija apie išdavystę ir Vytauto karūnavimo svarbą nieko nesudomins. Bandydamas įžvelgti menkiausius išraiškų niuansus, Justinas beveik įsiterpė tarp vaidintojų. Koks senas atrodo Vytauto veidas, jam ne mažiau kaip aštuoniasdešimt. Matyt, vis dėlto tobulas grimas: tokio amžiaus aktorius nesugebėtų šitaip strykčioti. Justinas netyčia užkliudė Mėlynojo kelį ir sumurmėjo „atsiprašau“. Juosta užsikirto, aparatas irzliai suzvimbė. Še tau – nė nepastebėjo, kaip išpleškino visą filmą. Justinas užsimiršęs prisėdo ant masyvaus suolo ir pajuto besismelkiantį stingų šaltį. Skubiai keisdamas kasetę, nejučia perbraukė krumpliais per suolo paviršių ir suprato, kad jis akmeninis. Nudėbė akis ir apstulbęs pajuto, kad nuo suolo dvelkte dvelkia senove. Kur tu rasi tokį rekvizitą? Niekur. Nebent...

Kokių tik minčių nešauna į galvą fotografuojančiam žmogui! Justinas ne sykį pastebėjo, kad, dėliodamas ir perkilnodamas nuo traukas, nelauktai išvysta pasaulį visai kitokį, kitokiomis akimis. Tarsi patsai pavirstų objektyvu, tarsi jo širdy slypėtų be galo jautri juosta, galinti ne tik fiksuoti, bet ir jausti, mąstyti, galbūt net keisti

pasaulį. Fotografuojantis žmogus būtinai keičia pasaulį, be jo pasaulis būtų kitoks.

KRIVIS. Išdavikas slypi kiekvienam iš mūsų. Jis slypi kiekvienoje žolėje, akmenyje, jis lakioja ore, tik mūsų akys jo neregį. Jį reikia užburti, kad negalėtų pasislėpti niekur.

MĖLYNASIS (*į šalį*). Vėl paistalai...

VYTAUTAS (*nelauktai pagiežingai*). Tai burk! Ko lauki? Surask man jį! Arba paliepsiu iš visų šventųjų ažuolų išskaptuot kryžius.

GELSVASIS. Jo reik ieškoti. Kaip tu jį prisišauksi?

KRIVIS. Septynių spalvų siūlais. Midum. Ugnim. Žalčio oda.

VYTAUTAS. Nors ir savo oda, seni. Burk!

Justinui bemat išgaravo visi samprotavimai. Atrodė, kad krivis ūmai pamišo. Senio kūną ėmė tąsyti, jis kimiai šūkčiojo padrikus žodžius, tirtėjo, lakstė iš kampo į kampą, rodė, būdamas keliose vietose susyk. Jo judesių buvo neįmanoma sužiūrėti. Juos galėjo įžvelgti tik dirbtinė akis. Karštligiškai spaudydamas aparato mygtuką, visai užsimiršęs, Justinas Barauskas įsiterpė tarp vyrų. Kokios nuotraukos, Dieve mano, kokios nuotraukos! Tikrai vertėjo čia ateiti.

KRIVIS (*vis labiau ilsdamas*). Jau netoli... dievai pagelbės... išdavikai bijo saulės šviesos...

MĖLYNASIS (*pašaipiai*). Saulės šiandien nematyti.

VYTAUTAS. Nutilk.

GELSVASIS (*ūmai*). Aš jį jaučiu! Jis čia tikrai yra! Jis visad klausėsi mūsų pasitarimų.

MĖLYNASIS. Vėl paistalai.

KRIVIS (*sustingęs, visai be jėgų*). Aš jį matau... (Ūmai rodo į Justiną Barauską) Štai jis! Griebkit jį! Tik nepaleiskit!

VYTAUTAS. Dyvai! Iš kur jis čia? Kaip čia pakliuvo?

Justinas nespėjo nė susivokti. Du kone visa galva aukštesni vyrai čiupo jį, skaudžiai užlaužę rankas. „Minolta“ barkštelėjo į grindis, krivis vikriai pačiupo aparatą, pažvelgė pro iešiklį.

– Ar nesakiau, kad turi slaptą akį! – pergalingai sušuko. – Blo-
gio akį! Į ką tokia pažvelgs – tas mirs.

Iš nuostabos neatgaudamas žado, Justinas leidosi parklupdo-
mas prieš Vytautą. Nuo vyrų sklido prakaito dvokas, tarsi jie būtų
savaičių savaites nesiprausę. Vytautas niūriai žvelgė žemyn, jo
kairys skruostas trūkčiojo.

– Vadinas, kaltas tu, – pasakė. – Kas tu toks?

Justinas pagalvojo, kad jo dešinė ranka rasi bus išnarinta. Mė-
gino pajudinti petį ir susiraukė iš skausmo. Kas čia, po velnių,
dedasi?

– Nemoka lietuviškai, – piktai burbtelėjo Mėlynasis.

– O kaip suprastų, ką šnekam? – atitarė Gelsvasis.

– Moka! – lyg kirviu nukirto Vytautas. – Kodėl išdavei slaptą
karūnos kelią? Su kuo tu? Su lenkais? Kryžiuočių likučiais? Parsi-
davei rusams?

– Atnešti ugnį? – paklausė Mėlynasis. – Kančios kalaviją?

Vaizdas raibuliavo akyse. Justinas stengėsi bent kiek susigau-
dyti, kas čia dedasi, bet mintys, rodės, įstrigo smegenų vingiuose
it upelio plukdomi supuvę šakaliai. Jis ėjo į teatrą, taip, cerberis
pailgu perkreiptu veidu, koridoriai be langų. Ūmai pasirodė, kad
gal niekur ir nėra, nebuvo koridorių, nebuvo ir nėra scenos. O kas
yra? Kas čia dedasi?

– Jis vienas kaltas! – griaudėjo krivis. – Viskuo kaltas!

– Dėl ko? – staiga paklausė Justinas. – Kuo kaltas?

– Vien per tavo Lietuva lieka be karūnos, išdavike.

Pats savimi stebėdamasis, Justinas visai rimtai pagalvojo, ar
galėtų būti kaltas. Jei viskas būtų teisybė – ar galėtų būti kaltas?
Ar tikrai jis išdavė slaptą karūnos maršrutą? Atseit jis.

– Kuo tu vardu? – kamantinėjo Mėlynasis. – Kas tavo siuntė?

– Kodėl išdavei? – klausė Vytautas. – Už auksą? Aš būčiau
davęs tau daugiau.

Kas čia – naujoviški teatro metodai? Ponas Trinkūnas skrieja

beribės fantazijos žirgais? Justinas apsižvalgė norėdamas kiek nusiraminti, sumesti, kur išėjimas iš scenos, tačiau jo nerado. Lygi, nežinia iš kur sklindanti šviesa vienodai nutvieskė pilies menę. Niūrios ažuolinės lentynos, akmeninis suolas, rankomis austi rūbai. Ir bauginantys vyrų veidai.

– Tu pražudei Lietuvą. Vienas tu.

Justinas pajuto krūtinėj kylant beprasmį džiugesį. Taip, jis galėtų būti kaltas. Seniai jaučiasi kaltas. Ir ką jiems pasakytų, jeigu išties būtų kaltas? Ką gali jiems pasakyti dabar, po penkių šimtmečių, žinodamas visa, kas vyko vėliau, daugel metų po jų mirties? Visi jie tartum fotografija, sustingęs seniai dingusio laiko mirksnis – kaip tasai vyras mėlynai apmuštam krėsle, kuris tik šypsosi nė neįtardamas, kad jau seniai mirė. Sužaisk, sužaisk žaidimą. Juk logika paprasta: jeigu čia žaidimas – reikia neapsikiaulinti, o jeigu... Kas „jeigu“?... Iš klaidžių pilies koridorių vėl padvelkė vėsa. Kažkur aukštai sukleketavo sakalas.

– Kalbėk, gyvate! Didysis Kunigaikštis laukia!

Justinas pamanė, kad ant pakaušio užgriuvo siena. Grindys susiūbavo, bandė apsivožti tiesiai ant jo. Ar jie pablūdo? Dar vienas smūgis grąžino į vietą, paskui kažkas įsikibo į jo išnarintąją ranką. Žinoma, čia sapnas, jis tuoj nubus. Nors ne, negali čia būti sapnas. Tiesiog jo čia nėra. Jis tik smiltelė ant šaltų pilies grindų. Garo debesėlis, sklandąs po drėgnais skliautais. Jiems nepavyks jo sučiupti, prasprūs jiems pro pirštus.

Trečias smūgis buvo toks stiprus, kad Justinas neatsilaikęs trenkėsi veidu į grindis, jau ne tik keliais, o ir kakta, nosim, smakru jusdamas, kad jos akmeninės.

– Vandens ir smilkalų! – paliepė krivio balsas. – Reikia jam atrišt liežuvį.

– Kelkis, žmoguti, – nelauktai švelniai tarė žemas balsas. – Kol dar alsuoji, noriu su tavim pasišnekėt. Noriu tave suprast. Visad noriu suprasti tuos, kuriuos nukariauju... kuriuos baudžiu... ku-

riuos niekinu... Ką tu padarei? Ką padarei? Motina tave augino, vylėsi, kad būsi žmogus, o tu šitoks... Pagalvok pats, kaip gyveni, ką darai...

Justinas sunkiai pasirėmė alkūnėmis, sudejavęs pagaliau atsiklaupė ant kelių. Kraujas iš praskeltos kaktos plūdo per akis. Markstydamas limpančius vokus, jis įdėmiai nužvelgė Vytautą. Gudrios, netgi išmintingos akys. Valdingas veidas, taip ir magia jam paklusti, net riebaluota barzda visai nekelia pašaipos. Rodos, viskas tik taip ir turi būti. Be abejo, jis yra kaltas. Jis išdavė. Bet kodėl jis vienas? Visi kalti, visi lygiai nusipelno atpildo. Ne jis vienas išdavė. Bene šitas neužauga seniokas nekaltas? Dar ir koks kaltas! Pats kalčiausias.

– Nekenčiu tavęs, – netikėtai sau pačiam tarė Justinas. – Nekenčiu.

– Manęs daug kas nekenčia... Tau davė daug aukso? Lenkai? Ar rusai?

– Man nereikėjo jokio aukso.

– Kodėl? – Vytautas didingai prisėdo ant akmeninio suolo. – Juk ne mane pražudei. Kaip matai, aš gyvas sveikas. Ar tu lietuvis?

– Lietuvis.

– O bandei pražudyti Lietuvą. Bet ją pražudyti ne taip lengva.

– Jis jau prisipažino, Kunigaikšti, – santūriai priminė Gelsvasis.

Kravis grįžo vidun su dar dviem vyrais, tempiančiais didžiulį medinį kibirą. Justinas nebejuto šalčio, tik smarkiai skaudėjo išnarintą ranką ir praskeltą, kruviną kaktą.

– Kam? – lyg pats sau tarė Vytautas. – Ar žinai, ką mes tau darysim? Ar žinai, ką darom išdavikams?

Jis tingiai prisimerkė ir sučeptėjo lūpomis, lyg matytų prieš akis malonų vaizdą. Justinas išgirdo už nugaros piktą šnopavimą. Krūptelėjęs atsigręžė ir pamatė bent penkis neregėtos veislės šu-

nis. Ilgi snukiai, laibos kojos. Kurtai, vižlai? Ne, nė į jokių nepanašūs.

– Išlupsim tau vieną akį ir numesim šunims, – svajingai tarė Vytautas. – Vieną, kad pats matytum, kaip šunys šlemščia... Išrausim tavo nuodingą širdį ir atiduosim vilkams. Negi nuodysi šunelius... Savo rankom išplėšiu tau ir galvos smegenis, žmoguti. Bet prieš tai perpjausim tau pilvą, prikalsim žarnų galą prie stulpo, ir varysim ratu, kol visos išsisuks laukan... Kitaip negaliu. Aš kuriu didžiąją Lietuvą, aš kūrėjas, o kūrėjas privalo naikinti.

Justino galvoje viskas galutinai susijaukė. Šunys uodė jo plaukus bei rūbus ir urzgė. Vyrai teliūskavo kibire vandenį. Po galais – metas nutraukti šį košmarą. Kiek gali tyčiotis tasai Trinkūnas? Pala, kaipgi to mėlynojo pavardė?

– Trinkūnai, gana! – suriko jis spigiu balsu. – Jau pats nesižinai, ką darai. Gana, paleisk mane! Man širdis tuoj sustos! Aš bijau!

Visi sustingo, pamaži atgręžė veidus į jį. Jų akyse tebuvo vien nuožmi neapykanta. Toje pusėje, kur turėjo būti salė, tvyrojo mirtina tyla. Ūmai pasidingojo, kad ir ten mato akmens sieną. Jokios žiūrovų salės nebuvo, vien įšalusi pilies menė.

– Šaukiasi blogio dvasių, – pasakė krivis. – Reikia skubėt, jos gali jį nusinešti.

Justinas pajuto keistą palengvėjimą, rodės, pasidarė lengvas kaip pūkas. Na ir kas, kad yra kaltas. Tarkim, jis išdavė karūnos kelią – jie mano, kad už pinigų. Tokie menkystos tik taip ir gali manyti. Su neapykanta pažvelgė į Vytauto veidą: jis nežino, kas jo laukia. Jis tėra sustingusi fotografija. Jis pats yra kalčiausias. Ir niekad negaus išsvajotos karūnos.

– Sakai, nelengva pražudyt Lietuvą? – paklausė Justinas. – Žinia, nelengva. Reikia stengtis visą gyvenimą. Kaip kad tu stengeisi.

Vyrai vėl atsigręžė į jį. Pamažu temo, Justinas gerai nebeįžiūrėjo jų veidų.

– Užčiaupt jam burną? – paklausė Mėlynasis.

– Tegu kalba, – ramiai atsiliepė Vytautas. – Ką aš stengiausi padaryt?

– Pražudyt Lietuvą. Kodėl stengeis apžiot, ko neapžiojai? Laks-tydamas po stepes, pametei Lietuvos dvasią. Dvasia buvo Prūsiojoj, o tu ją pametei. Aišku? Tu nukirtai Lietuvai galvą, palikai vien liemenį, rankas ir kojas. O begalvį kūną maitinai naujom žemėm, kol jis sprogo. Dar nesprogo, bet sprogs, aš žinau. Aš viską žinau.

– Ką jis čia paisto? – sunerimęs paklausė Vytautas.

– Ką reikia. Didysis užkariautojas! Nori karūnos? Niekad jos negausi. Niekuomet. Tu žūsi mūsų taip ir nekarūnuotas. Aš viską žinau.

Justinas net užduso bešnekėdamas. Jis viską žino, todėl yra viršesnis. Prieš juos jis tarsi dievas. Jie turi jo bijoti, ne jis jų. Vytautas smarkiai išbalo, jo veidas sukrito, paliko be galo senas. Atrodė kaip giltinė.

– Iš kur žinai?

– Aš viską žinau. Aš nepamiršau prūsų, jotvingių ir lietuvių dievų, – Justinas šnekėjo su keistu įkvėpimu. – Aš kalbėjau su tavo Laime ir žinau, kada mirsi. Kalvis jau kala kardą, kuris tave nukirs.

– Šitas žmogus turėjo Blogio akį, – kaip gūdus aidas atsiliepė krivis.

– Karūna, – išbalęs kartojo Vytautas. – Karūna...

– Negausi tu jokios karūnos. Viskas! Tau jos nespės atvežti!

Vytauto veidas palengva atgavo sveiką spalvą. Baimę ir siaubą jo žvilgsnyje pakeitė ryžtas.

– Žirgą! – kaukte užkaukė jis. – Tuo pat man žirgą! Aš pats josiu pas imperatorių. Aš vainikuosiuos Bizantijoje. Manęs dar neįveikė ir neįveiks jokia laimė, jokia lemtis.

– Kunigaikšti, toks kelias... – bandė raminti Gelsvasis. – Lietuva be jūsų...

– Žirgą! – krikė Vytautas, dešinė ranka laikydamasis už širdies. – Aš josiu naktimis, slapčia. Žirgą!

Jis išdundėjo lauk, paskui jį išsekė visa svita. Justinas vėl leisyvis sukniubo ant ledinių grindų. Niekur tu nenujosi, kartojo be garso, niekur nenujosi. Visai sutemo, aplink tvyrojo gūdi tamsa. Justinas Barauskas mėgino susikaupti ir ką nors sugalvoti. Ką nors pajusti. Tačiau tik gulėjo beveik negyvas – be minčių, be jausmų, be norų. Diena prasidėjo taip gražiai, rodos, buvo bobų vasara. Nė tuo jis nebuvo įsitikinęs. Nesistengė suprasti, kaip čia atsidūrė, kas čia dėjosi. „Minolta“ išsinešė krivis. Kokios būtų nuotraukos! Neaiški mintis vis nedavė ramybės, kol pagaliau išniro į paviršių.

Iškart atgavęs jėgas, Justinas kone pašoko nuo grindų veik nebejusdamas skausmo. Visi jie šnekėjo nūdiene kalba. Po velnių, nūdiene kalba! Jis apgraibom nuropojo grindimis, įsipainiojo į sunkias užuolaidas, vos nenuburbėjo nuo laiptų, bet pagaliau kažkaip atsidūrė tamsiam koridoriui. Koridorius buvo belangis, nutviekstas pamėkliška šviesa. Apsidairęs Justinas taip ir nepamatė nei durų, pro kurias ką tik išėjo, nei kokios kitos angos. Šitai ir nebuvo svarbu. Norėjo vien bėgti, kuo greičiau iš čia ištrūkti. Dusdamas jis svirdinėjo koridoriais, ieškodamas kelio. Kaltas, aš kaltas, kartojo pats sau. O kaip kitaip gali būti, jei man taip nesiseka? „Minolta“ dingo, nuotraukos pražuvo. Kokios nuotraukos! Viskas pražuvo.

Koridorius tikrai neturėjo jokių durų. Justinas blaškėsi nuo sienos prie sienos vis labiau ilsdamas. Vienintelė mintis teikė jėgų. Rodės, ne jis, o kažkas kitas garsiai kartoja: „Gera, aš kaltas. Visi kalti. Negausi jokios karūnos! Niekada! Negausi!“

Apskritimas du kartus

Džotas sėdėjo nenatūraliai įsitempęs, ant amžinojo suolo, kuris kartu buvo ir gultas. Maldininkai atnešė suolą iš švento atsiskyrėlio būsto į šią celę. Miesto valdovas garsėjo pamaldumu.

Džoto galva rėmėsi į sieną. Jis sunkiai, nelygiai kvėpavo.

Sapno vaizdai dar plevėno ore. Džoto skruostai buvo šlapi, jis prisiminė, kad miegodamas verkė. Paskui lėtai pakėlė ranką ir nubrėžė ant dulkinos sienos du apskritimus. Dabar jie buvo kreivi, ir jų nebereikėjo. Jis suspaudė delnuose savo ilgus blizgančius plaukus, rankos sustingo uždaroje erdvėje, ant lubų pasirodė baisus snukis ir vėl išnyko. Džotas išeis iš čia po penkių dienų, ir dulkės vėl nusės lygiai, nes niekas kitas nebraižys apskritimų pirštu ant sienos. Dulkėse yra prasmė, pagalvojo Džotas, kai jos kaupiasi. Jis sudejavo, ir garsas prilipo prie sienų. Buvo ankstus rytas, celės sienos dar negaudė.

Džotas pakilo ir nerangiai nuslinko į priešingą kampą. Nepakenčiamai niežėjo kairę koją po purvina tunika. Iš arti pasižiūrėjo į maldų stalėlį. Tamsios įdubusios formos priminė lovą, į kurią ateidavo Lukrecija. Džotas ištiesė ranką, pamažu perbraukė per knygos lapus pirštų galais. Paskui staiga atsilošė ir spjovė į lygias eilutes, bet seilės pralėkė pro šalį. Lukrecija buvo toli, už storų sienų ir už lietaus. Jo apsiblaususios raudonos akys nemirksėdamos nužvelgė viską aplinkui. Už lango blizgėjo aplankstyti karei-

vio šarvai, seilės lėtai tekėjo siena žemyn. Pro pravirą durų langelį buvo girdėti tylus miegančio sargo švilpesys.

Gyvų daiktų celėje nebuvo. Tik žvakė tebedegė tylia liepsna, bet jos Džotas negalėjo piešti, – nebūtų sugebėjęs perteikti, kaip ji trumpėja kas akimirką. Tai eina laikas, o to jis nemokėjo piešti net mintyse. Piešti popieriuje jam neleido. Džotai, pasakė donatorius, tokia kunigaikščio valia. Jis negalėjo suprasti, ką reiškia septynias dienas nieko nepiešti. Jo šviesybės donatorius nežinojo, ar pasaulyje yra kančia, jis kentėdavo nuolatos, o gal išvis nebuvo kentėjęs...

Ištisos septynios dienos. Džotas įsivaizdavo pievą, šaltinį ir žirgą prie jo. Ne, tai neįdomu. Bet vis dėlto šitai buvo galima nupiešti. Jis lėtai lėtai pamojavo ranka prieš veidą, tarsi valydamas orą. Prikandęs lūpą, pabraižė kažką pirštu ir vėl nubraukė viską šalin. Jis jau negalėjo piešti taip gerai, kaip norėtų.

Koridoriaus gale grindis subrūžavo sunkūs vieniši žingsniai. Sargas tuoj pabudo kaip klusnus senas šuo ir išsitempė prie durų. Celibanas visada rakindavo spyną tik pats. Džotas stovėjo, pakėlęs ašarojančias akis į dangų, kurio nesimatė pro storas skliautuotas lubas, ir laukė. Į vidų įžengė Jo šviesybės donatorius Celibanas de Fortoza. Jis šypsojosi, bet šypsena buvo blanki kaip šviesa celėje.

– Tebūnie pagarbintas!

Džotas žiūrėjo į savo ilgus apkramtytus purvinus nagus.

Džotas turėjo viską suprasti dar tą niūrų rytą, kai pats pirmasis kunigaikščio pasiuntinys pravėrė galingą savo burną. Jo šviesybei reikėjo dailininko. Nors ne! Jam reikėjo freskų su šventaisiais. O šventuosius moka piešti tik geri dailininkai. Celibanas pasiūlė surengti konkursą. Jo riebus veidas pasirodydavo tuoj pat, kai tik valdovas sunerimdavo. Slaptų ir atvirų patarėjų buvo pilna viuose dvaruose, tačiau Celibanas skyrėsi iš kitų. Jo veiksmai buvo

pažymėti keistu celibanišku ženklų. Niekas nesuprato, kur slypi tasai skirtumas, bet negalėjo to nematyti. Kunigaikštis be donatoriaus būtų buvęs lyg be rankų, o Celibanui buvo vis vien – kam tarnauti.

Atvykęs pasiuntinys sutrukdė. Kaustyti pavargusio kareivio žingsniai išvaikė iš dirbtuvės spalvas ir kvapus. Jis griausmingai išdėstė įsakymą. Kunigaikščio noras buvo kvailas. Džotas sėdėjo tylus, parėmęs smakrą ranka, ir apžiūrinėjo kitos rankos smilių su dažų dėmele. Paskui ėmė tyrinėti sieną. Dvaro konkursai jo nė kiek neviliojo. Pasiuntinys nieko nesuprato. Juk vien kunigaikščio vardas turėjo kelti siaubą. Dėl visa ko jis žvilgtelėjo į sieną – tokia pat kaip visos. O gal užrikti ant to dailininko arba sužvanginti kardu, pagalvojo jis.

– Lukrecija, atnešk svečiui vyno!

Kareivis visai neteko žado. Basa, išsidraikiusiais plaukais mergina šypsojosi ir tiesė nežinia iš kur atsiradusį ąsotį. Vynas buvo geras.

Džotas tuo tarpu paėmė teptuką ir didelį popieriaus lapą. Nuvarvino nuo pirštų vandens lašą ir nubrėžė apskritimą. Jis buvo idealus. Lašas gulėjo centre, alkūnė užtrynė jo vaivorykštę, liko tik šlapia dėmelė. Niekas nesupras, net Septynių menų magistras nesužinos, kad čia buvo lašas, pačiame centre. Džotas tekstelėjo ten juodą tašką.

– Štai mano atsakymas.

Pasiuntinys išėjo, nieko nesupratęs. Susirado draugą, pasigėrė ir ilgai jam pasakojo apie Lukreciją ir kažkodėl apie sieną.

Celibanas stovėjo, sunėręs rankas ant pilvo, ir markstėsi. Jo riebus veidas buvo nuolankus kaip visada.

Tąsyk, prieš praverdamas burną, donatorius lygiai taip pat nerangiai pakrutino smakrą. Akys buvo įsmeigtos kažkur į nematomą tašką, ir žodžiai skriejo tenai.

– Džotai, ruoškis į kelionę. Rūmai nearti, o laiko maža. Labai maža, Džotai.

Ir viską sakė vien žodžiais. Veidas buvo nuolankus, be jokios išraiškos.

– Aš ne veltui atsibeldžiau pats. Jei nepaskubėsi, negarantuojau, ar kunigaikštis nelieps tau nukapoti ausų.

Net tada, kai kunigaikštis sėdėjo, pasirėmęs ranka, be galo ramus, kai visi salėje norėjo prasmegti skradžiai, Celibano veidas nepasikeitė. O bijoti buvo ko: kunigaikštis visada pykdavo ramiai, didelėje jo galvoje puikiai tilpo viskas: ir nepaprastas pamaldumas, ir neregėtos niekšybės.

Ir Džotas buvo ramus, žiūrėjo į jau nebebaltą popieriaus lapą, į savo apskritimą, kurio centre buvo taškas. Šalia jo stovėjo dvaro astrologas su ilga, tankia barzda ir instrumentais rankose.

– Niekas nesugebėjo taip tobulai padaryti. Jo šviesybė nori įsitikinti, jog nubrėžei jį tiesiog ranka, – šnabždėjo Septynių Laisvųjų menų magistras drebančiu balsu. Kai pasiuntiniai išvyko kviesdami dailininkų, jis viešėjo kunigaikščio rūmuose. Valdovo virtuvė buvo puiki. Magistras mėgo skaniai pavalgyti ir per daug nekvaršino sau galvos menais. Pareigas jam paskyrė už aukštą kilmę, ir jis buvo jomis patenkintas. Kai vietoj Džoto dar neatsipeikėjęs kareivis atgabeno apskritimą, kunigaikštis paniuro. Kiekvienas jo žvilgsnis pakirsdavo magistrui kojas. O kai Celibanas pasisiūlė pats nuvykti pas Džotą, magistrui akmuo nusirito nuo širdies. Bet dabar Celibanas stovėjo atokiau, ir magistro balsas vėl drebėjo.

Jo šviesybė linktelėjo galva. Celibanas tyliai ištarė:

– Piešk!

Džotas kurį laiką nekrutėjo, paskui vos pastebimai gūžtelėjo pečiais. Įmerkė teptuką į dažus ir beveik nežiūrėdamas nubrėžė uždarą liniją. Kone tyčiodamasis plačiu mostu tęskė centrą.

Kunigaikštis, rodos, nė nekvėpavo, kol dvaro astrologas, pastumdęs liniuotes po lapą, pakratė ilgą barzdą ir pasakė kažką ne-

suprantama kalba. Tik tada atsilošė, prisimerkė ir pastukseno per nosį kreivu pirštu. Paskui linktelėjo, ir Džotą nuvedė į celę.

Tik vakare atėjo donatorius.

– Šventuosius gali tapyti tyras žmogus. Tau reikės apsivalyti. Celė šventa, turės pakakti savaitės. Taip įsakė Jo šviesybė.

Džotas tebestovėjo nekrutėdamas. Celibanas padėjo maldų knygą ant stalelio ir pasisuko.

Jis pakrutino smakrą, kaip ir tąsyk, užtat buvo keista, kai pasigirdo kiti žodžiai:

– Jo šviesybė liepė paklausti, ar jauti sieloje palengvėjimą.

Džotas sunkiai atplėšė žvilgsnį nuo pirštų, slystelėjo akimis per maldų knygą.

– Jaučiu.

– Ką jauti?

Džotas prikando lūpą. Vos atsispyrė norui pasmaugti Celibaną.

– Ar ne geriau būtų pasivaikščioti?

Donatorius linktelėjo galva, vėl sunėrė rankas papilvėje ir, stebėtinai vikriai pasisukęs, išnėrė pro duris. Džotas slinko iš paskos. Jieėjo ilgu akmeniniu koridoriumi, žingsniai aidėjo gūdžiai ir liūdnai.

– Tu daug meldiesi? – paklausė Celibanas neatsigręždamas. Balse žybtelėjo nauja gaidelė. Donatorius visada geriausiai kalbėdavo, kai niekas nematydavo jo veido. Džotas įdėmiai žvelgė į juodų jo batų kulnus, atsakė nenoriai, sunkiai ir ne iš karto:

– Daug.

– Net per daug, tiesa?

Jis sukluso. Negi galima melstis per daug?

– Aš daugiau ir negalėjau, – kažkodėl pasiteisino.

– Nors kartą tu nesumelavai, Džotai, – donatoriaus pakaušis judėjo, kai jis sakė tuos žodžius.

– Nesuprantu.

Celibanas prašneko, kai jie pasuko į kairę, nusileido keturis laiptelius ir atsidūrė kieme. Jo balsas buvo pavargęs ir tolimas.

– Džotai, tu visai nesimeldei. Ir nesumelavai, sakydamas, kad negali. Tau piešti reikia, o ne melstis.

Džotas žiūrėjo į dangų, kurio dabar nedengė lubos. Dangaus neuždengsi, pagalvojo jis. Nemalonus kvapas sklandė pažeme.

– Nori, aš tau duosiu dažų? – staiga paklausė Celibanas ir atsigręžė. Jo veidas vėl buvo toks pat.

Džotas markstėsi prieš saulę, jis gaivinosi spinduliais tarsi tyro vandens čiurkšlėmis. Celibanas nuėjo į šalį. Laikas buvo sustojęs, kol Džotas galėjo džiaugtis saule.

Nereikėjo piešti apkritimų. Nė vieno.

Freskas būtų nutapę kiti.

Kunigaikštį visi vadina – Jūsų šviesybe, o Džotui sako tu. Bet kunigaikštis negali nupiešti freskų, ir negalės niekada. Jis ne dailininkas. O nėra tokio, kuris prilygtų Džotui.

Nors galėtų nuteplioti ir kiti.

Tada būtų galima dirbti vienam, netrukdomam ir tapyti, ką nori, – gamtą ir pasaulį. Arba nieko neveikti ir laukti įkvėpimo. Dievo ženkle ar gamtos malonės (ar ne tas pats?). Ilgai laukti, bet tada... Džotas pamažu lenkė galvą, jausdamas, kaip šiluma glosto veidą. Dabar įkvėpimo nėra, gal negreit ateis, šventieji bus netikri, nors kiti nepadarytų ir tokių. O gal kartais vėliau, gal kaip tik celėje pavyks prisišaukti tą malonę? Jei nedraustų piešti... Džotas užsimerkė, bet saulė skverbėsi pro paraudusius vokus. O gal šventieji pavyks, juk jis pranašesnis už visus? Gal jie bus tokie, kokių reikia; daugybė žmonių ateis jų pasižiūrėti, ir visi sakys: tai Džoto darbas. Juk niekada tiek žmonių nesusirinks mažoje jo dirbtuvėlėje.

Ten nupieši daug ir gerai, bet niekas tavęs nematys, nežinos ir greit pamirš.

Grižo donatorius, atgal abu ėjo tylėdami. Priekyje tarnas, kuris dabar buvo šeimininkas, iš paskos dailininkas, kuris dabar buvo kalinys. Durys užsidarė tyliai. Visi Celibano judesiai buvo ramūs ir plastiški.

– Dažų, – garsiai pasakė Džotas.

Celibanas melavo. Juk jis – kunigaikščio dvasia, jo šešėlis. Juk reikia melstis ir piešti negalima. Ko jis norėjo, ką dar pikto buvo sumanęs? Jis perėjo celą iš kampo į kampą, kad būtų daugiau žingsnių. Tekstelėjo delnu per sieną. Liko keista žymė.

Džotas prispaudė delną prie šlapios kaktos. Jis juk viską sako rimtai, kai stovi į tavo nugara. Bet kodėl jis atsigręžė? Keistas nepažįstamas balsas galvoje nuobodžiai ir skaudžiai kalė: tu galėjai turėti dažų, tu galėjai turėti popieriaus, tu galėjai piešti... Džotas suspaudė rankomis smilkinius.

Ko tu siekei, Džotai, ko tylėjai? Gal slėpeisi saulės spinduliuose? Tegu jis tau nori blogo, kas gi tau nenori blogo? Ką bijojai prarasti? Save, savo vardą, laisvę, o gal šventuosius, kurie tau visiškai nereikalingi?

Jis sustojo, įrėmė galvą į sieną ir sunkiai įkvėpė oro. Kam reikėjo piešti apskritimus?

Na kad ir pirmąjį. Kas turėjo jį pamatyti, purvinas bukas karveivis ar gal Dievas? Nereikėjo ir antrojo nubrėžti taip tiksliai. Sudrebinti rankos ir padaryti k a i p v i s i. Dabar beliko tik laukti ir tikėtis, jog ateis tokie laikai, kai niekas nevers piešti šventųjų, jei pats to nenorėsi.

Arba ne – išmesti, nutrinti šitą celą su jais kartu, užsidaryti dirbtuvėje ir piešti, piešti, piešti... Tuoj pat atsistoti ir pasakyti: aš nenoriu. Atiduokite man mano teptuką, tai kas, kad aname pasaulyje laukia pragaras, o šiame... O kas šiame?

Kas bus, jei tu nepieši šventųjų?

Plona plaukuota koja išlindo iš po purvinos tunikos. Džotas įnirtingai grybstelėjo ją nagais. Sargas pradarė durų langelį, ir

Džotas krūptelėjęs palinko prie maldų knygos. Snukis lubose išsišiepė. Džoto mažasis kairės rankos pirštas mašinaliai brėžė apskritimus tankiame ore. Jie buvo kreivi ir netikslūs.

1971

Šokis aplink portretą

Tai net nebuvo šokis tikrąja to žodžio prasme, o kažkas panašaus į apeigas, į paslaptinę makumbą, o gal net į vandens pavertimą vynu niekuo netikinčių žiūrovų akyse. Sėsdamas prie pirmo eskizo, Levas P. nė neįsivaizdavo, kad įsivels į tokią ilgą ir painią istoriją.

Levas P. norėjo nutapyti puikų portretą. Gerų portretų jis jau turėjo daug. Labai gerų – tris. Trūko tiktai šedevro, kitokio portreto jis nė nemanė tapyti. Todėl sėdėjo ant taburetės ir krapštė nosį. Jis niekaip negalėjo rasti savo rudų kelnių, o ketino eiti ieškoti dažų. Drobė jau buvo paruošta, nors dar nebuvo padaryta nė vieno eskizo, netgi piešinuko. Reikėjo susirankioti visas darbo priemones, deja, neprasimanysį jų, kol neatsiras rudos kelnės.

Pusvalandį pamąstęs, Levas P. nusprendė, kad kelnės tyčia slapstosi. Bet kurgi: po dažų tūbelių krūva pirmajame kambaryje, ant stalo po popieriais, o gal vonioje kartu su nešvariais drabužiais? Levas P., tiesa, buvo gerai susipažinęs su Ieškojimų teorija, tačiau ji tiko vien gyviems daiktams. Per pastarąsias tris dienas jis jau beveik realizavo savo planą – užbaigė tris puikius rudų kelnių piešinius, kuriuose jos išrodė tarsi gyvos. Jei pavyktų galutinai jas įdvasinti, joms būtų galima pritaikyti Ieškojimų teoriją, bet tai galėjo užtrukti pernelyg ilgai.

Dėl viso ko Levas P. patraukė nuo sienos didelį kartoną, ant kurio buvo nubrėžtas nė kiek ne mažesnis grafikas. Už karto no nieko nebuvo. Grafikas buvo gana paprastas, prieš mėnesio

dienas – skaitmenys: 1, 2, 3. Tai reiškė, kad, pavyzdžiui, liepos septyniolikąją reikės atlikti akciją Nr. 3. Šiandien nebuvo liepos septynioliktoji.

Abiejuose kambariuose tvyrojo prieblanda, nes užuolaidos tebebuvo užtrauktos. Kiek pagalvojęs, Levas P. nuėjo į kitą kambarį ir atidarė drabužių spintą. Tačiau ten pamatė tiktai kaklaraiščius ir segtukus marškinių rankogaliams. Pažįstami visokiausiomis progomis dovanodavo jam vien kaklaraiščius ir segtukus rankogaliams. Tad jis baisiausiai nekenė bet kokių progų, savaime aišku, ir kaklaraiščių su segtukais. Kiekvieną kartą širdies gilumoje jis tikėdavosi gauti ką nors gražaus ir naujo, deja, kaskart, išvyniodamas eilinę dovaną ir išvydęs vėl tą patį, dusdavo iš pykčio ir nuoskaudos.

Levas P. uždarė spintą ir atsisėdo ant grindų, kramtydamas plaukų galiukus. Kol kas jis buvo nuogas, ir jam jau darėsi šalta.

Po valandėlės jis nukiūtino prie sekcinės spintos ir greit pervertė lentynas, kuriose rado aibę visko, tik ne rudas kelnės. Užsklendžiant dureles, viduje pasigirdo duslus bildesys. Kelnės nebildėtų, pamanė jis, šiaip kas parvirto.

Levas P. neskubėdamas įsidedė pypkę ir vėl atsisėdo ant grindų. Iš apačios viskas atrodė daug įdomiau, bet vis tiek reikėjo kur nors susimedžioti dažų. O be rudų kelnų tai padaryti buvo neįmanoma. Bet kokios pastangos gauti gerų dažų, išėjus su kitomis kelnėmis, suprantama, buvo pasmerktos nesėkmei. Žiūrėdamas į dažų krūvą, Levas P. pabandė įtikinti save, kad jų daugiau ir nereikia, tačiau tuoj pat nutarė, jog taip išsisukti nepavyks.

Kažkas bakstelėjo Levui P. į koją. Jis ramiai pasitraukė. Tai buvo vėžlys. Ant jo kiauto švytėjo trys drugeliai, nupiešti baltais dažais. Levui P. dingtelėjo, kad reikia dar sykį užmesti akį į grafiką: prie šios dienos datos – skaitmuo 2. Vadinasi, šiandien reikia maitinti vėžlį, kuriam ant nugaros nupiešti du drugeliai.

Kurį laiką jis dvejojo: pirma pamaitinti vėžlį ar pirma susirasti

rudas kelnės. Paskui, kiek pagalvojęs, garsiai pasakė: vėžlys juk taip pat žmogus! Tai nuskambėjo labai gražiai, ir jis nuėjo kopūstų lapų į virtuvę.

Kopūstlapius pasidėjęs ant stalo, Levas P. ėmė ieškoti vėžlio Nr. 2. Tasai, matyt, buvo susitaręs su rudomis kelnėmis nuo jo pasislėpti; neliko nieko kito, kaip pasikliauti ieškojimų teorija. Pagal pagrindinį jos teiginį, norint ką surasti, reikia sėdėti ir laukti, kol ieškomasis atras tave. Laukimo vieta vadinama laukimo punktu. Levas P. laukimo punktu pasirinko stalą, ant kurio ir atsisėdo, kojas susikrovęs tiesiog ant kopūstlapių.

Vėžlys Nr. 2 atropojo, kai pypkė užgeso. Lapus jis šlemštė nesukubėdamas, kaip ir pridera žinovui.

Skiediklio buteliukai, guašas, sangvinas ir piešiniai mėtėsi kur pakliuvo, kaip visada. Buvo tikrai nepanašu, kad tučtuojau prasiždės didysis darbas.

Levas P. nulipo nuo stalo, pasilenkė ir iš po fotelio ištraukė pustuštį butelį. Energingai truktelėjo tiesiai iš kakliuko. Tai buvo slyvų sultys.

Nubraukęs apatinę lūpą dviem kairės rankos pirštais, Levas P. išėjo į koridorių, ir netrukus klanktelėjo užkabinamas kabliukas. Po valandėlės grįžo į kambarį nušvitęs.

Jis jau galėjo eiti dažų. Rudas kelnės rado tualete.

Kai nutrauki darbą, geriausia įtikinti save, kad tai buvo neišvengiama ir kad tai išeis tik į naudą. Šįkart reikėjo įsidegti pypkę, nes tabakas buvo blogas ir geso. Levas P. pastūmė į šalį žalsvai primargintą popieriaus lapą ir siekė ranka degtukų. Jis mėgo dirbti prietemoje. Kai kurių elementų apdailai reikia tinkamo apšvietimo, bet ne visam darbui.

Pypkę įsidegė greit, dūmai pritemdė ir taip blankią šviesą. Popieriaus lape ryškėjo didelis veidas, kurio apačią jis vos pastrichavo. Būsimo paveikslo apačia Levui P. buvo visiškai aiški, ir jis nesi-

ruošė jos kartoti kiekvienne eskize. Blogiau klojosi su viršutine veido dalimi. Vieną kartą jis nupiešė net visą kūną, tačiau vis vien nepasidarė aiškiau.

Levas P. prisiminė Psichės veidą ir brūkštelėjo žaliai kažkur apie akis, paskui viską ištepčiojo pirštu. Užsimiršęs pasikasė nosį, ir ji taip pat pasidarė žalia. Tik tada jis nubraukė pirštus į kelnes, kurios kažkada buvo baltos, o dabar nuo pirštų valymo atrodė taip, kad bet kuris pseudohipis nesvyruodamas būtų paklojęs už jas šimtinę.

– Kodėl tu pieši žalią veidą? – paklausė Audra.

Levas P. mėgo dirbti vienas.

– Nemoki kitokio?

Kai Levas P. dirbdavo ne vienas (tai yra buvę du kartus jo gyvenime), jam sekdavosi lygiai taip pat, kaip bet kuriuo kitu atveju.

– Moku, – atsakė Levas P.

– Tai kam pieši žalią? Veidų nebūna žalių.

– Refleksų teorija, – pasakė Levas P. – Kažkada kažkas pastebėjo, kad grynios spalvos nėra. Tada visi ėmė maišyti spalvas. Paskui visi ėmė tapyti veidus kokios nori spalvos.

Jo nuomone, toks paaiškinimas žavėjo logiškumu. Levas P. buvo rimtai išstudijavęs logikos dėsnius ir pagrįstai tuo didžiavo. Kalbėti jis nemėgo.

– Ko ji čia atėjo? Trukdyti? – pagalvojo Levas P. Situacija jam pradėjo nebepatikti. Jis pabandė įsivaizduoti Audrą nuogą, paskui kitaip apsirengusią, dar vėliau – kad jos nėra.

– Kodėl nebepieši? – pasiteiravo Audra.

Levas P. vėl truputį patepliojo žaliai.

Audra nuėjo prie lango ir praskleidė užuolaidą. Kurį laiką abu nė nekrustelėjo.

– Tau trukdo, – pasakė ji ir vėl užtraukė užuolaidą. Ji kažko tikėjosi.

Levas P. žiūrėjo į piešinį, pakreipęs galvą.

- Ką tu nori padaryti?
- Aš noriu nupiešti labai gražų veidą.
- Nupiešk mano, – pasiūlė Audra.

Dirbti pašėliškai nesisėkė. Jau dvi savaitės Levas P. stengėsi nupiešti kairę akį. Bet ji buvo vis ne tokia, kokios reikėjo. Jis bandė dirbti prie žvakių šviesos, išmėgino visokiausias lempas, net tokias, kurios skleidžia ultravioletinius spindulius, tačiau nuo to nebuvo nė kiek geriau. Vakar jis pabaigė Audros piešinį ir išsiuntė jai paštu. Levas P. nemėgo blaškytis dėl smulkmenų. Darbas pasiekė tokią stadiją, kai reikia labai susikaupti. Jis neatsakinėjo į telefono skambučius ir nieko neįsileisdavo.

Dabar Levas P. sėdėjo, parėmęs smakrą keliais, ir mąstė. Jis jau seniai išnarstė mintyse visas kaires akis, kokias tik jam kada nors buvo tekę matyti, deja, tarp jų nerado nieko panašaus į tai, ko norėjo. Taigi akį reikėjo sugalvoti. Didelė drobė buvo paruošta dideliam darbui, bet kol kas šmėkščiojo tik akies kontūrai, apsupti spalvų maišalynės.

Vakar vėžlys Nr. 1 apvertė skiediklio buteliuką, įlipo į dažus ir ištepčiojo trispalviais brėžiniais visą kambarį. Vėžliai Nr. 2 ir Nr. 3, nulindę į virtuvę, bandė bendromis jėgomis apversti šaldytuvą. Šaldytuvas buvo priaugęs ledo ir ruošėsi artimiausiu laiku sugesti.

Levas P. sustumdė neplautas lėkštes, tačiau ant stalo nesisėdė. Jis tris kartus perėjo per kambarį, galvodamas apie vėžlius. Visi jie buvo vyriškos lyties, ir kurį laiką Levas P. analizavo šią situaciją. Ant vienos sienos kabojo trys velniai ir didelis plakatas, kuriame storas belytis žmogus nešė lentelę-rodyklę *Unisex Power*. Piešinį Levas P. išsikirpo iš kažkokio žurnalo, nes jam labai patiko, kad žmogus toks storas ir kad jo veide tokia nenusakoma beviltiško ryžto išraiška. Rodyklė rodė į lubas.

Ant lubų jis nepamatė nieko, tik plyšius, bet ir juos nelabai teįžiūrėjo, nes lubos buvo gana aukštai. Levui P. greit nusibodo toks

užsiėmimas. Todėl jis žvilgtelėjo į kairę, kur ant sienos prie pat grindų žalias akis vartė septyni juodi katinai. Jis ilgai suko galvą, ką čia dar pridėti, paskui paėmė mažytį teptuką, juodų dažų ir atsigulė ant pilvo prie pat septinto katino.

Kai Levas P. atsikėlė, ant sienos juodavo automobilis, truputį mažesnis už katiną, – 1929 metų fordas be vairuotojo. Pamažu praskleidęs užuolaidą, jis įleido siaurą šviesos ruoželį, kuris nuvinguriavo prie paveikslo ir uždegė akį blyksinčia mėlyna spalva.

Levas P. pasilipo ant kėdės, kad geriau matytų. Akis atrodė visai neblogai. Jis truputį šoktelėjo, akis linksmai sumirksėjo. Levas P. nulipo žemėn ir susimąstęs ėmė maišyti dažus. Maišė ilgai, vis pridėdamas geltonos spalvos. Paskui atsargiai ėmė dėlioti taškus lėliukėje.

Po geros valandos jis nudrožė į kitą kambarį ir ilgai žiūrėjo į veidrodį. Reikalai taisėsi. Dar truputį patepliojęs, paliko ramybėje kairę akį ir pradėjo krapštyti nosį. Reikėjo išsiaiškinti, ką daryti toliau.

Daugiausia rūpesčių paprastai keldavo kairysis apatinis paveikslo kampas. Levas P. įdėmiai žvelgė į drobę ir stengėsi suregzti kokią nors išganingą mintį. Ką gi, teks imtis sunkiausio darbo: kibti į tą kairįjį kampą.

Vėžlys Nr. 2 nužirgliojo per kambarį, nė nemanydamas aplenkti popierių.

Levas P. nevalgė tris dienas, nebuvo laiko. Prie kojų mėtėsi daugybė mažyčių teptukų. Kiekvienas kvadratinis milimetras drobėje turėjo atrodyti idealiai: šedevrą reikia tobulai nudailinti.

Vėžliai kartais užsukdavo pažiūrėti, kaip sekasi darbas, ir vėl nucimpindavo į kitą kambarį, kur buvo pastoviai įsikūrę. Šalia geltonų kojinių mėtėsi tušti pieno buteliai.

Levas P. atsistojo ir įjungė patefoną. Jis nemokėjo atlikti apdailos be muzikinio akompanimento. Veido niuansams paryškinti

tiko Brubeko trio. Akis, itin svarbią portreto vietą, jis galėjo tapyti tik klausydamasis „Bliuzo šaknų“.

Muzika užgrojo taip tyliai ir grynai, kad nieko geriau ir nesusigalvosi. Vienas garsiakalbis kabojo storajam hermafroditui stačiai virš galvos. Brubekas nė kiek nesibjaurėjo tokia draugija, jo fortepijonas kaip visada skambėjo preciziškai ir intelektualiai. Pažeisdamas teptuką, Levas P. sumušdavo kulnais – jam pavykdavo išgauti painią ritminę struktūrą. Jis neblogai nusimanė apie mušamųjų kompoziciją, ir vienintelė tema, kuria jis kalbėdavo neprasomas, esą, bet kuris orkestras mielai priimtų jį būgnininku.

Atėjo metas pereiti prie fono, veidas buvo pamirštas, tik ne kairė akis. Akompanimentui čia derėjo vien Čarlzas Mingusas.

Levas P. susirado koncertą, ir Mingusas ėmė ypač niauriai dėstyti savo harmoninę koncepciją, kurioje vyravo disonansai: portrete šešėlių sprendimas reikalavo idėjinio kontrasto su linija.

Kiekvienas teptuko brūkštelėjimas artino darbo pabaigą. Paskutiniai dažų lašai kvepėjo ašaromis, bet vis dėlto tai buvo pabaiga.

Levas P. vėl įsijungė patefoną, rizikuodamas perkaitinti lempas: portretas vėl šaukėsi Brubeko.

Lygiai trečią valandą po pietų jis atsistojo, ką tik nutapęs kairę akį. Brubekas, sėdėdamas garsiakalbyje, kratė savo žilus plaukus ir baigė paskutinius „Bliuzo šaknų“ pasažus. Levas P. nuėjo į tualetą, ir po akimirkos pasigirdo nuleidžiamo vandens gurgėjimas. Sugrįžęs į kambarį, jis nusimovė kelnes, kažkada visai baltas, ir bloškė per petį. Paveikslas buvo baigtas.

Nedidukas, nesiskutęs, nenusikirpęs nagų, visiškai sulysęs ir bent kiek kumptelėjęs, Levas P. pergalingai užsimovė rudas kelnes, kurias iš anksto buvo pasidėjęs šalia savęs.

Paskui susikaupęs, lėtai surinko numerį.

– Audra, aš jau baigiau.

– Sveikinu, – išsiblaškiusiu balsu tarė ji. Fone buvo girdėti

linksma baritonas. – Tu mane visiškai pamiršai. O aš tavo piešinį pasikabinau virš stalo.

– Geriau būtum virš lovos, – pasakė Levas P., o baritonas anapus laiko šūktelėjo: „Audra, mesk ragelį, nes aš supyksiu ir išeisiu“.

Levas P. ilgai mąstė. Audra du kartus pakartojo alio. Tada jis padėjo ragelį.

Buvo apskaičiuota, kad kiekvienas paveikslas jam atsieina 3,7 jaunos gražios merginos, todėl jis nė kiek nesusikrimto.

Dabar reikėjo įstatyti paveikslą į gerus rėmus. Šitai neatėmė daug laiko.

Levas P. atsargiai suvyniojo paveikslą į popierių ir pasikišo po pažastimi. Gatvėse buvo pilna žmonių, jis stumdėsi ir neatsiprašinėjo. Paveikslą pavyko išsaugoti.

Kai Levas P. įžengė į didelį kambarį, ten buvo tik žilas pliktelėjęs vyras. Jis sėdėjo labai oriai.

– A, čia jūs, – suniurzgėjo jis. – Palikite, ryt pažiūrėsime.

– Ne, mes jo nepriimame, – pakartojo jis,

Levas P. ilgai stebėjosi į jį mėlynomis tyromis akimis, paskui pažvelgė į savo paveikslą.

– Bet juk tai šedevras, – pasakė galų gale.

– Taip, tai šedevras, na ir kas?

Klausimas buvo grynai retorinis. Už pliktelėjusio vyro nugaros kabojo kažkokia teplionė, ant stalo stovėjo telefonas, plastmasinis. Levas P. pažiūrėjo į jį pavargusiom akim.

– Na, šedevras, sutinku. Bet nėra vietos. Ir priėmimo laikas jau pasibaigęs. Be to, tematika netinkama: abstrakti filosofija, nieko daugiau.

Eidamas namo, Levas P. vos nepakliuvo po septintuoju troleibusu ir suirzo: tik jam ir gali taip atsitikti – septintas taip retai važinėja.

Vėžliai pasitiko jį prie durų. Levas P. peržengė juos ir nunešė portretą į kambarį. Viename kampe jau riogsojo trys paveikslai. Kiti mėtėsi, kur pakliuvo. Jis atsargiai pastatė portretą į tuščią kampą. Tai buvo neabejotinas šedevras.

Vėžlys Nr. 3 įropojo į kambarį. Visas jo šonas buvo ištepliotas geltonais dažais.

Levas P. susirinko visus pinigus, kiek rado, stvėrė didelį krepšį ir išėjo į miestą. Jis nužingsniavo į universalinę parduotuvę ir už visus nusipirko kaklaraiščių ir segtukų marškinių rankogaliams.

Tylos angelas

...tik dar keliolika pilkų, raukšlėtų figūrų sėdėjo ir stovėjo, tarytum ištis pozuotų nebyliam tylos piešėjui, kuris jau šešis tūkstančius metų nieko nepiešia. Tarsi ką tik atplyšusios nuo milžiniško kūno kamuolio, jos tūnojo nenatūraliai susirangiusios, abejingos, laukdamos, kol purpurinė tyla plyš ir į barą išliauš pirmieji garsai: stiklų skambčiojimas, užkimusių balsų šurmulyš ir liūdnas bliuzas, kurį jau tyliai dūzgeno muzikos automatas.

Netgi tyla pavargo, viskas čia nyku, tačiau neverta gailėsčio, o gal suvis jokio jausmo; paveiksle nieko nebuvo, tik tos pamėklės žmonių veidais, kurioms jau atėjo metas pradėti savo šokį. Jos sujudėjo, pamankštino sąnarius ir neskubiai siurbtelėjo po gurkšnelį gėrimo, kuris apsvilino gomurius ir išsunkė ašaras, devyniasdešimt šešias ašaras iš keturiasdešimt aštuonių akių kampučių, o merginos veidas tebebuvo sustingęs, nes ji turėjo atsibusti kiek vėliau.

Bobas sėdėjo kartu su visais, tačiau kiekvienas būtų išskyręs jį iš kitų – nuo jo nedvelkė kapų vėsa, jis skleidė šilumą, tokią šilumą, kad ledas taurėje sparčiai tirpo. Paveiksle šilumą gali skleisti tik spalvos, tad jį bebalsis tylos piešėjas pavaizdavo ryškesnį nei kitus, nieko nepamiršdamas – netgi tų tirpstančių ledo gabalėlių.

Visos dienos panašios, karštis visuomet vienodas, bare geria, o pasaulis juodas ir piktas, – taip ar panašiai galvojo Bobas, o bliuzas tuo tarpu pasibaigė. Kai muzikos automatas nors aki-

mirką nutyla, *čia* būtinai reikia pajudėti, tuoj pat pakeisti vietą ar bent pozą, tokios yra šokio taisyklės, kurių pažeisti nevalia. Ir šįsyk visi sulingavo, vingriai peršliauždami į naujas vietas, o Bobui teliko vėl prisipildyti taurę: žengti lygiu žingsniu, nesuskubus nė susvirduliuoti, nes atstumas nedidelis – viso labo penketas metrų, užsikniaubti ant juodo blizgančio paviršiaus ir burbtelėti: dar vieną; paskui galbūt pažvelgti į veidrodį už baro – ar jis tave dar atspindi. Grindys einant bent kiek girgždėjo, jis nejučia pasakė sau: vėl tas pats, ir jo veidas veidrodyje persikreipė.

Robertas atsilošė (juk jo vardas buvo Robertas), raičiodamas taurę tarp delnų dar kartą peržvelgė staliukus: nors buvo dar tik ankstyva popietė, viduje prietema. Karštis pulsavo: tarpais į vidų padvelkdavo vėjelis arba įsklėsdavo deginantis sūkurys, tačiau paskui – vėl vienoda, gniuždanti kaitra.

Rytoj puolimas, pagalvojo Robertas, operacija, taip, rodos, ir skelbia suvestinės: operacija. Išprotėjęs chirurgas drasko sprogimais merdinčios moters krūtis; ne, jis nevilki balto chalato, nes baltas chalatas išsyk reikalauja baltos vilties ir žmoniškumo. Ne, jo spalvos – chaki arba mimikriškos žalsvos, rudos ir juodos dėmės, o lancetas – keletas nerišlių atakų, gal ir nė vienos, kaip kada, nors visi iš įpratimo sakys – puolimas. Tada būna baisiai karšta, nes vėjas lyg tyčia neplūsteli, tik saulė didėja, užimdama visą dangų, visą akiratį. Ji stengiasi ištirpdyti tavo viduje visa, kas tau labiausiai reikalinga; beje, ir čia lygiai tas pat, išvien karšta, neveikia oro kondicionierius arba tiesiog nebeįmanoma atskirti, ar tau karšta, ar ne, – o gal tik visi tie svarbūs dalykai tavo viduje nepaliaujamai tirpsta toliau. Ir širdis, ir smegenys. Ir siela. Iš juodumos atšliaužia tavo norai ir troškimai, juoduma viešpatauja tavo viduje, ir maga padaryti tiktai vieną dalyką: suimti pasaulį abiem rankom ir pasmaugti kaip liesą susmirdusią katę.

Vakare baras bus pilnas, niekam nerūpi, kad rytoj reikės šaudyti, net pulkininkui (o ką jis galėtų padaryti, jei ir norėtų?), dozė kiekvienam skirtinga, bet kvaitulio niekam nepristigs; barmenas rangosi kaip gyvatė ir, iškišęs dvišaką liežuvį, varvina nuodus į taures. Čionykštė cikuta neapvilia vienodų sokratų vienodomis uniformomis, jie nuo cikutos dauginasi, jų bus kaskart daugiau, jie pasiglemš visą miestą, visą salą, visą pasaulį. Ar verta galvoti apie tokius dalykus? Ar išvis verta galvoti? Kareivis yra kareivis. Jis žino savo paskirtį – kaip muzikos automatas, kuris groja, kai įmetama moneta. Štai prie jo prieina rudaplaukis džiūsna, girtai šypsodamas paspaudžia mygtuką ir vėl sudrimba atgal į pintą krėslą. Naujas diskas. Šešiasdešimt dvi kulkos.

*When I was back there in the seminary scholl,
there was a person there,
who put forth a proposition
that you can
petition the Lord with prayer...*

Bobas spustelėjo taurę, daugybė mažų strėliukių susmigo į dešną ir priminė jo merginą, nes turbūt buvo ir tokia. Buvo ir yra, juk ten mirštama ne taip dažnai ir beprasmiškai kaip čia (kartais rodosi, kad ten dangus, kad ten gyvenama amžinai). Ji juokėsi ir tuomet, atsisveikindama, ir dabar, nuotraukoje, kuri ilgai lamdėsi jo kišenėje, gal jau visiškai susitrynė – kaip ir jis pats. Nebuvo jokios merginos, nebuvo juoko, kur jie bebus – nebent kišenėje, nes atmintyje nieko nebeliko, net merginos vaizdas išsitrynė. Visa tai buvo seniai, visa tai nesvarbu, dabar liko beaistris mąstančio automato planas: vėl suspausti stiklą, paskui prieiti prie baro, pareikalauti dar vieno ir vėl atsisėsti.

Petition the Lord with prayer!

Akys matė vien rudaplaukį džiūsną, beprasmiškai įsistebeilijusį į kriokiantį muzikos automatą, paveikslas tuo tarpu kažin kur tolo, o galvoje paliko niauri nykuma: karštis, lianos, juodas blizgantis automatas, vėl karštis, seržantas (kas nors rytoj iššaus jam į nugarą, jis visiems skersai gerklės), lianos, automatas – eini lyg tuneliu, aplinkui verpetu sukasi lianos-karštis-seržantas, o kažkur priešaky rudaplaukis džiūsna šiepia dantis. Nieko prisiminti nevalia, gali nebent norėti, kad nenutiktų kas nors baisaus. Nebegrįš nė jos juokas – tyras lašelį iš ano dangaus ar ne dangaus: lūpos, balti dantys, garsas ir... Kuo ji vardu?

Petition the Lord with prayer!

Ledas palietė dantis, jie akimirksniu sušalo. Figūros tebešoko statišką baletą, paveikslas gyveno, vėl išniręs iš nebūties. Bobas pabandė galvoti. Ledas lėtai slinko gerkle žemyn, įstrigo krūtinėje ir bemat sutirpo. Viskas tirpsta – ir širdis, ir smegenys. Ir siela.

YOU CAN NOT petition the Lord with prayer! – ugnikalnio balsu sukriokė muzikos automatas, o rudaplaukis džiūsna, pagaliau sulaukęs, iš pasimėgavimo net sutrinkęs rankomis per stalą. Jo kūnas tirtėjo nuo begarsio kvatojimo, akys palaimingai ašarojo, kol jūrų pėstininkas buliaus sprandu, ūmai pašokęs, tvojo į muzikos automatą kumščiu, kad šis bemat užspringo, o netrukus jau tyliai grojo „Penkių priežasčių bliuzą“. Taip, galima įmesti monetą, bet galima ir trenkti kumščiu. Bobas piktai įtempė visus raumenis ir staiga suprato, kad kitaip ir negali būti. Mintys ir vaizdai sukasi vis tuo pačiu ratu, be išeities. Galbūt jam yra skirti keli ratai – vienas kito viduje, bet tai vis vien ratai, o iš rato neišsiverši. Bobas iš paskutiniųjų bandė susikaupti, bet paveikslas nepasikeitė, o veidrodyje jis ūmai išvydo besimainantį savo veidą, susiraukšlėjusį, panašų į smegenis, kurias kažkas pragrėžė

ir į skyles įstatė akis. Grimasos iškreiptos smegenys – kraupus vaizdas. Kai nejučia suvoki, kad jau nebese niekas – tik ropojanti gniuždančios pilkos jėgos dalelė, turi nurimti ir susitaikyti, antraip išklys iš rato ir nukrisi į jo centrą. O kas ten laukia – nežinia.

Galbūt centre – tas vaizdas, kuris *čia* pasirodydavo retai, bet dėl to Bobas tik dar dažniau apie jį galvodavo. Vaizdas būdavo trumpas kaip blyksnis, bet per tą mirksnį nesuprantamu būdu suspėdavo įvykti visa, kas turėdavo įvykti. O norėdamas viską atpasakoti, šnekėsi mažiausiai valandą. Galbūt centre ir buvo tas valandos ilgumo blyksnis. Iš pradžių rimtis, nenusakoma ruda rimtis – lyg statmenuose japonų paveiksluose, o paskui klyksmas: keli apšepę girti vyrai nepažįstamomis uniformomis sugriūdavo į paveikslą iš visų pusių, atžariai baksnodami orą šautuvų vamzdžiais, vienas išvilkdavo į kiemą Bobo tėvą – visiškai nepanašų į anuometines nuotraukas. Ir vis tiek tai buvo tėvas, jis sakė menąs tą jų atėjimą, – kaipgi šitai užmirši, – bet Bobas juo netikėjo, veik dvigubai senesnis už jį tėvas dažnai nusišnekėdavo. Tai negalėjo būti kieno kito matytas vaizdas, tai buvo Bobo matytas vaizdas. Keturi vyrai nudrengtomis chaki spalvos uniformomis – ypač vienas, visuomet nusigręžęs nugarą. Ne, ne tėvo vaizdas, anuomet Bobas dar nebuvo gimęs, jis negalėjo prisiminti. Tai buvo Bobo vaizdas, nors tėvas vis kartojo: bočių balsas, kraujo balsas, tėvų žemės balsas. Ne, tai buvo Bobo vaizdas, o tas sukumpęs nusigręžėlis, tas niekad neatsisukantis ketvirtasis buvo pats Bobas, jis žinojo, gerai žinojo: dešimtys fotografijų tai patvirtino. Dešimtys Bobo nugaros fotografijų, jo pakaušio fotografijų, visos jo figūros fotografijų, rodančių jį iš nugaros. Jis save atpažino, kad ir ką veblentų per anksti nusenęs tėvas: gimtosios žemės šauksmas, šiurpus vaizdas, kurį tau perdaviau sykiu su sėkla, kas pabėga iš gimtosios žemės, lieka prakeiktas iki ketvirtos kartos, ir jį, ir jo ainius apsėda šmėklos, bet aš kitaip negalėjau, jie mane

išvarė, o paskui buvo karas ir vienintelė proga. Ir tu būtum jų bijojęs, Bob.

Netiesa, viskas netiesa, Bobas nieko nebijojo, nebejautė jokios, nė menkiausios baimės – net prieš tą vaizdą, kuris galbūt ir buvo rato centras, net prieš karą. Sako, taip parašyta konstitucijoje – kad reikia ginti savo šalį. Bobas neskaitė konstitucijos – kam to reikia. Galbūt joje išties taip parašyta. Tačiau ką reikia ginti? Ir nuo ko? Čia, šitame krašte, o gal tiesiog dabar – bare? Visos konstitucijos tik ginasi, o besigindamos kažkodėl griebia viena kitą už gerklės mirties gniaužtais. Ir gerai, tegu išsismaugia.

Tarp staliukų blaškėsi pasiklydęs spektras, isteriškai dažydamas paveikslą margai. Kiekviena figūra švytėjo vis kitokia spalva, o gal taip tik rodėsi – Bobas jau seniai nesuprato, kas ir kaip jam rodosi. Keturi uniformuoti vyrai šautuvų buožėmis mušė jo tėvą – ką jie gynė, atsibastę į svetimą kraštą, ką jis gynė *čia*, per tūkstančius mylių nuo savo šalies, gynė jau antrą kartą – jei tas nusigrėžėlis išties buvo Bobas. Reikėjo galvoti anksčiau. Juk tėvas ūbavo lyg pamišęs: neik, neik, nejaugi tu darysi tą patį, ką anie tau; juk kiti degina šaukimus. Ir jis galėjo neiti. Viską galima daryti laisvoje šalyje. O paskui tave sodina į laisvą kalėjimą, taip, reikėjo galvoti anksčiau, o dabar... Beliko vienas mėnuo.

Bobas jau žinojo, ką darys tučtuojau, lyg būtų dirstelėjęs už širmos, dengiančios ateitį: nieko nebegalvodamas pakils – lengvai, nes tuščia galva sklės tarsi balionas, – nueis penkis žingsnius ligi baro, kobra vėl privarvins pilną nuodų taure, jis grįš atgal, o prie staliuko jau sėdės seržantas.

Akimirksnį rodėsi, kad tai iškamša, negyvas karo simbolis, tačiau toks įspūdis bemat pranyko. Seržantas buvo tikras kaip mirtis ar beprotybė, apraizgiusi visą paveikslą. Jis sėdėjo atsilošęs, tvirtai įsitikinęs, kad kitaip ir negali būti, jis privalo čia sėdėti ir švelniai šypsotis. Taip šypsosi tik užkietėję sadistai.

– Sveikas, Bob, – jis prabilo draugiškai. Draugiškai, velniai rautų! – Ryt plaukiam į žemyną. Dalykėliai, ką?

O jeigu trenktum taurę tiesiai į snukį? Moneta už šukes, dešimt parų už muštynes.

– Didelė operacija. Vyras siunta, gavo ruošti helikopterius.

Tribunolui perduoti neturėtų, pulkininkas tingės tąsytis. Dėl kažkokio seržanto?

Bobas delsė. Taip, beliko vienas mėnuo. Trisdešimt tuščių dienų. Negalima rizikuoti, už muštynes kartais prideda mėnesį, net ir du. O šitaip gal pavyks išsprūsti, ar ne, Bob? Jis pagaliau atsisėdo, pamažu grimzdamas į purpurinę miglą. Tik armijoje galima to išmokti: nieko negirdi, nieko nematai, lieki rimtu veidu, atidaus žmogaus veidu, tokiu, kokio reikia. Sėdi nejudėdamas, o visas pamažu pradeda nykti. Pirmiausia dingsta garsai, aplink visiškai tylu, mirguliuojantis paveikslas apimsta, tik vos pastebimai pulsuoja, visos figūros – ypač anas jūrų pėstininkas kampe – vieniškai, neskubiai pūpčioja. Paskui pranyksta karštis, rodos, jo niekad ir nebuvo, pasidaro beveik vėsu ir beveik gera. Nebėra jokio karo, galva neveikia, tau beveik malonu, nugrimzti į tuštumą, tačiau ten neramu, ten knibžda visas, nuo ko prieš akimirksnį pasprukai. Keturi vyrai tingiai spardo tavo tėvą, o tu esi vienas iš jų. Ir kodėl tave persekioja šitas vaizdas, kurio niekad nematei, kurį sakosi matęs tavo tėvas? Sekioja kaip perkarusi dvokianti katė, kurią reikia pasmaugti savo rankomis. Tačiau dar anksti, kol kas dar anksti, tu įjungi garsą, paskui vaizdą ir apžiūrinėji seržantą. Jis kažką šneka, tau labai juokinga, nes nieko negirdi – net nejučia nusišypsai ir įsistebeiliji į emblemą ant jo apykaklės, lyg daugiau nieko pasaulyje nebūtų. Visa tai trunka ilgai, nes laikas beveik stovi, bet ūmai nesuvaldomas įsiūčio protrūkis išsviedžia tave iš miglos.

Iš užverstos taurės visas sugarmėjo į gerklę. Užėmė kvapą, o vaizdas akyse blykstelėjo – ryškiai, lyg magnio liepsnos apšviestas.

Aplinkui buvo jau daugiau uniformų, bet ne per daug. Raudonplaukis džiūsna be garso varstė burną, barmenas ilgais lygiais plaukais ritmingai siūbavo į šalis lyg keista geltonveidė kobra, prieš puldama auką. O seržantas šnekėjo, šnekėjo, šnekėjo... Bobas, nertardamas nė žodžio, pakilo, veltui bandydamas susitvardyti.

– ...jis nespėjo nė pasisukti, o kulka numušė jam...

Ką jis šneka? Kam jis šneka? Bobas nusvyravo prie baro ir pakišo taurę po nesibaigiančia kobros nuodų čiurkšle, pasirėmęs alkūnėmis nurijo kelis gurkšnelius, paskui grįžo, sudribo į kėdę ir suspaudė dantimis stiklą.

– Tai sutarta, Bob? Jeigu kas – įmesi, adresas užrašytas. Aš jaučiu, supranti, jaučiu. Nebe pirmi metai čia. Aš jaučiu, taip man dar nėra buvę.

Seržantas atsistojo, įkišo į Bobo kišenę baltą voką ir nužingsniavo į miglą. Jo veidas buvo liūdnas. Iš kilpos ištraukto savižudžio veidas.

Bobas pamažu duso. Seržantas nutolo, jo gal nė nebuvo bare, bet nepaaiškinamas šaltas įsiūtis neatslūgo. Bobo akys virto siaurais plyšeliais, dantys sukando trupantį stiklą, o seržanto žodžiai kalė į smegenis: *nuojauta... pirmas kartas... laiškelių žmonai... nespėjo pasisukti... kulka numušė jam...*

Į ankštą prirūkytą barą lėtai įsklendė dailus angelas baltu lygiu rūbu ir tylėdamas paženklino Bobo kaktą. O gal to nė nebuvo, gal tik paveikslo figūros vėl sustingo vildamosi, jog daugiau pajudėti nebereikės. Bet jeigu Bobas regėjo angelą, net ryškiau nei padūmavusias figūras, kurios vėl pajudėjo, – galbūt šis vis dėlto buvo, be garso atsklendė į vidų, o paskui ištirpo ore kaip cigaretės dūmas. Galbūt vis dėlto buvo, nes ūmai ir jos veidas veidrodyje pajudėjo, apsilaižė lūpas ir su nuostaba pažvelgė į savo atspindį, pakibusį virš baro.

Ji apsidairė ir vienu žvilgsniu išmeldė iš visų tylą. Ištisę permatomi kūnai susirangė prie baro, susipynė kaip vijokliai. Ji dar sykį

įdėmiai apsižvalgė. Galėjo prisiekti, galėjo prisiekti netgi protėvių vėlėmis, kad atpažįsta šį kambarį žemomis lubomis, ir pintas kėdes, ir žemus staliukus. Bet taip negalėjo būti, nes ji atėjo į barą pirmą kartą. Nė viena mergina nesilankydavo čia šiaip sau, o atėidama žinojo, ką daro. Jai buvo septyniolika metų. Rasi ji galėjo tą dieną dar neateiti čia – pati nesuprato, kodėl vis dėlto ryžosi. Gal todėl, kad žinojo, kas jos laukia. Prieš ją ant baro gulėjo trys didelės monetos, sudėtos viena ant kitos. Drumzlinas skystis, geltonveidės kobros nuodai, tingiai teliūškavo aukštoje taurėje. Ji sėdėjo nejudėdama ir laukė. Bijojo visų tų žmonių, ypač ano, raudonais plaukais ir taškuotu veidu, – šis visą laiką šiepėsi kaip piktas žvėris, o ji dar nebuvo mačiusi, kad žvėrys šypsotųsi. Šitie žmonės buvo be galo keisti. Jų dievas buvo liesas, o ant smakro jam žėlė tankūs susiviję plaukai – ji buvo ne sykį mačiusi tokius jo atvaizdus. Jų dievas draudė sėdėti čia, be saiko gerti balkšvą svaiGINANTį skystį, jų dievas draudė liesti ją. Kaip tik todėl ji tikėjosi, kad negrįš namo be pinigų.

Tik barmenas tuo abejojo. Dažnai naujokės veltui prastypso-davo kelis vakarus arba paskutinę sekundę pasprukdavo. Ši ne-buvo panaši į kitas, nė viena už savo pinigus neužsakinėjo to-kio brangaus gėrimo. Barmenas vis lingavo į šonus, tarsi kobra, sprendžianti, ar jau metas gilti. Jis galėjo pamoti drūtam vyrui, kuris klausiamai dirsčiojo nuo durų, kad išvestų ją lauk, atimtų pinigų ir nugintų šalin. Galėjo nusivesti ją į kambarėlį už baro ir skubomis patikrinti, ar jo klientams siūloma gera prekė. Jis galėjo padaryti viską, bet kol kas kilniaširdiškai leido jai sėdėti, nes netgi dievai retkarčiais iš nuobodulio padaro gerą darbą.

O viduje jau buvo pilna, paveiklo struktūra vis labiau iro, jo beveik nebeliko. Bobas pakilo, nusverdėjo prie baro ir sunkiai už-siriogolino ant aukštos kėdės. Stovintys greta vyrukai jau išbluko, neteko įmantrių formų, subliūško, papurtę jų veidai buvo raudoni ir įkaitę. Bobas ūmai pajuto, kad vėl sugeba protauti. Nenumal-

domas įsiūtis lyg ir atslūgo, nebetvindė visų smegenų. Virš įsiūčio iškilęs mažytis kyšulėlis ramiai skleidė mintis. Alkoholis viską galutinai sumaišė, nieko nebepakeisi, net angelas jau išskrido. Kai žmonės kariauja, angelai apsimeta, kad jiems tai nerūpi. Tokie jau yra angelai.

Dabar ji sėdėjo greta jo, tebejausdama, kad viskas bare jai pažįstama, net šis vyras. Tačiau taip negalėjo būti, ji apskritai pirmą kartą iš arti matė tokį didelį, stiprų vyrą. Jų dievas, matyt, išties buvo galingas, jei gebėjo leisti į pasaulį tokius milžinus.

O milžinas Bobas mokėsi protauti. Pranyko juodas automatas, seržantas ir lianos, ratas suiro, liko tik idėja ir įsiūtis. Veidrodyje prieš jį plytėjo naujas, nepažįstamas pasaulis. Bobas įžengė į jį paklaikęs ir apsvaigęs, vėl gebėdamas viską suprasti. Smegenys veikė pamažu lyg kūdikio. Pirmiausia jis liovėsi pykęs ant stiklo. Neverta, lėtai pagalvojo. Stiklas nekaltas. Stiklas yra skaidrus, per jį viskas matyti. Į taurę iš stiklo galima ko nors įpilti. Nereikia jos kandžioti, ji lūžta, pasidaro aštri, įpjauna lūpas. Nereikia pykti ant stiklo. O ant ko? Kas kaltas?

Seržantas? Dėl to, kad rėkia garsiau už kitus?

Juodas automatas? Dėl to, kad veikia be priekaištų?

Lianos? Dėl to, kad auga ten, kur joms skirta augti?

Karštis? Dėl to, kad sunkia prakaitą?

Tėvas? Gal tėvas? Bobas išsitraukė iš kišenės nuotraukas ir išsidėliojo ant baro. Visos buvo panašios, beveik vienodos. Visose Bobas stovėjo sukumpęs, atsukęs nugarą, nedrįsdamas parodyti veido. Daug Bobų slėpėsi nuo kameros, bet jų nugaros išdavė viską: ir baimę, ir nerimą, ir įsiūtį. Jis greit apvertė vieną nuotrauką, paskui kitą, norėdamas pamatyti anuos Bobus iš kitos pusės. Deja, ten tebuvo baltas blizgantis paviršius. Tėvas tvirtino, kad ano nusigrėžusio veido negalima pamatyti, tai esąs uždraustas veidas. Sūnau, sūnau! Nevyk ten, verčiau supūk kalėjime, tik nedaryk to, ką jie padarė tavo tėvui, sūnau!

Kažkas išjungė muzikos automata, bliuzas nutrūko viduryje žodžio. Bobas negrabiiai pasisuko, alkūnė nuslydo lygiu paviršiumi, jos taurė apvirto, lipnus skystis išsiliejo. Ji susigūžė ir sustingo. Po sekundės baras vėl blizgėjo, taurė stovėjo pilna. Barmenas buvo gerai išdresuotas, tylėjo ir veriamai žvelgė į Bobą.

– Aš sumokėsiu, – tyliai tarė ji. – Aš turiu pinigų.

Ji stumtelėjo į priekį savo tris monetas.

– Paslėpk savo metalą!

Bobas tęskė ant baro pirmą pakliuvusį banknotą. Siutas, jog to telaukęs, užvaldė jį visą. Viena mintis dunksėjo į smilkinius: kalti visi, kalti visi, vadinasi, ir ji. Ji visų kalčiausia.

– Turi daug... metalo? – paklausė ji, sunkiai, rinkdama žodžius.

– Taip, daug, – tarė Bobas ir pagalvojo apie visiškai kitokį metalą, tą, kuris išlekia iš vamzdžio ir skelbia savo filosofiją. Tą pat akimirksnį jis suprato, ką turi daryti. Jis juk mokėjo žudyti. Labai gerai mokėjo žudyti. Bobo įsiūtis seniai peržengė visas ribas. Dabar jis absoliučiai ramus.

– Nėra veido, – tarė ji, rodydama nuotraukas.

– Aš jau seniai neturiu veido.

Visi kalti.

– Tu viena? – paklausė jis. Kvailas klausimas.

– Taip.

Niekas nekaltas.

– Atėjai čia viena ir sėdi. Ko tu nori? Pinigų?

– Nežinau.

– Sėdi čia. Kodėl?

– Nepykit ant manęs. Kuo jūs vardu?

– Bobas.

– Bobas...

– Mama vadina mane Robertu. Kodėl?

– Aš nežinau. Nepykit ant manęs.

– Kodėl?

Tas „kodėl“ ūmai išsiplėtė, apžiojo visą barą kaip išalkęs slibinas, bet milžiniški žandikauliai sustingo neužsičiaupdami. Kodėl Bobas sėdi čia? Kodėl čia atėjo ta mergina? Kodėl seržantas kaip tik šiandien paliko laišką? Kodėl barmenas, panašus į gyvatę, dabar svajingai šypsosi? Kodėl tėvas išeinant kartojo: prakeikimas kris ant tavo galvos? Kodėl ant baro guli kažkokios nuotraukos? Kodėl keturi vyrai tingiai spardo dar visai jauną Bobo tėvą? Kodėl *dabar* ir *čia*? Kodėl?

– Kodėl tu mane stumi, ką? Kodėl tu...

Girtutėlis jūrų pėstininkas buliaus sprandu svirduliuodamas kėlė aukštyrą jos suknelę, norėdamas apžiūrėti šlaunis. Arkliškas jo veidas kraipėsi prietemoje, rodė, degė nenatūralia liepsna. Bobas susyk viską užmiršo, pasaulyje liko vien apšepęs smakras – gal to slibino žiauna. Net nutirpęs iš malonumo, jis žengtelėjo į priekį ir staigiu smūgiu, rodė tik palietė tą žvilgantį smakrą. Stambus kūnas plastiškai nusklendė ant grindų. Bobas stovėjo ir laukė, bet gulinčiojo draugai neskubėjo. Jie lėtai, lyg šokdami paslaptinę šokį, pavaikščiojo aplink, pagaliau pritūpė ir pakėlė nuo grindų buliasprandę galvą. Iš burnos pasipylė vėmalai ir dantų likučiai.

– O! – staiga džiaugsmingai suriko rudaplaukis džiūsnas nuo gretimo stalelio. – Trys savaitės lazarete! Ne mažiau! Aš žinau, esu sanitaras. Aš viską žinau. Dvesti eikit pas mane.

Bobas stovėjo beveik linksmas. Viskas buvo aišku. Anų liko trys, vienas rasi čiupinėjo peilį kelnių kišenėje. Kol kas jie dėsė, o dešinė Bobo ranka vis labiau tirpo, kumštis niekaip nesigniauzė. Reikia pulti, pamanė jis, ir išgirdo tylų atodūsių už nugaros. Dirstelėjo per petį ir pagaliau iš tikrųjų pamatė ją. Tyro nekaltumo išraiška pribloškė Bobą. Miniatiūrinė mergaitė buvo panaši į nuklydusį nuo bandos angeliuką. Bobas ūmai suvokė, kad ji priklauso jam. Nepaprastai smagu kankinti angelus, pagal-

vojo jis, kad jie réktų, draskytųsi, graibstytų rankomis orą, spoksojų išbadytomis akimis... Jūrų pėstininkai iš tolėliau žvilgčiojo į jo devyniasdešimt šešių kilogramų kūną. Buvo tylu. Bobas pasisuko ir nužingsniavo prie durų, gerai žinodamas, kad ji seks iš paskos.

Baras liko pilnas apgirtusių kūnų. Bliuzo nebebuvo, bet kažkas paleido vargonų muziką. Garsas kaip tinklas apgaubė visa, ką pasiekė. Uždarydamas duris, Bobas dar spėjo pastebėti, kaip pilka figūra atplyšo nuo baro, sunkiai ištrūkdama iš savo vietos, ir nuėjo nutildyti neprašyto, nereikalingo čia svečio.

Barmenas atidžiai palydėjo Bobą žvilgsniu ir įsimetė į burną mažą juodą žirnelį. Kodėl? Tie blyškiaveidžiai ateiviai visuomet taip klausia. Tiesiog toks jau yra pasaulio Kelias, ir negali būti jokių „kodėl“. Gyvatiškos barmeno akys lygiai abejingai palydėjo ir ją. Vargšėlė šiandien neužsidirbs pinigų. Išniekinta, sudarkyta ir žvėriškai sumušta – taip bus parašyta policijos raporte. Beje, žvėris nieko nesumuš be reikalo. Ir nėra čia jokių „kodėl“. Toks jau yra pasaulio Kelias, ir tiek.

Barmenui tereikėjo pamoti ranka lūkuriuojančiam prie durų drūtam vyrukui, ir Bobą būtų po valandos kitos suradę netoli baro perskelta galva. Tačiau jis nepamojo, tik patrynė liežuviu juodą žirnelį, kad geriau tirtų.

Bobas išsvirduliavo į tamsą. Viskas buvo skirta ne jam; oras priklausė ne jam, pasaulis sukosi kitiems. Svetimas ir nereikalingas, jis tolo į nebylią juodumą, nes jokio kelio nebuvo likę.

– Ačiū, – tarė tylus balsas už Bobo nugaros.

Vienu šuoliu jis atsidūrė greta, pakėlė ją ir trenkė kur pakliuvo. Ji negarsiai dežavo, o Bobas plėšė jos drabužius, stumdė į šalis rankas ir kojas. Bobas norėjo, kad ji jam paašskintų, kad atsakytų. Jis norėjo sumaitoti jos mažytį kūną, sutrypti delno didumo pilvą, sutraiškyti atvirtusias į šalis krūtis. Ji turėjo kentėti ir kentėdama išduoti jam paslaptį. Privalėjo atsakyti savo draskomu kūnu,

plyštančia makštim, lūžtančiais žandikauliais. Iš nakties ūmai atėjo šviesa. Bobas pamatė jos veidą, kuriame neįskaitė nieko, vien begalinę nuostabą. Sunkus kaustytas batas, užmynęs jos papilvę, sustingo, tarsi Bobo kūnas būtų staiga suiręs. Keturi apšepę vyrai nepažįstamomis uniformomis tingiai ramstėsi šautuvų buožėmis, tačiau jis žiūrėjo į vienintelį, tą nusigręžėlį, kuris pamažu suko galvą – labai pamažu, centimetras po centimetro, bet pagaliau atsisuko, ir Bobas išvydo. Toje vietoje, kur turėjo būti veidas, jo, Bobo, veidas, nebuvo nieko. Ten nebuvo nei lygios vietos, nei raukšlėtos vietos, nei kruvino krešulio, nebuvo netgi tuštumos. Toje vietoje absoliučiai *nieko* nebuvo.

Bobas ramiai, nepaprastai ramiai pasisuko ir nudūlino į tamšą. Ji liko gulėti ant kažkokių dėžių, parietusi kone sutrintą kairę koją, dejuodama pasivartė, paskui sunkiai atsikėlė. Kaulas, regis, vis dėlto buvo sveikas. Ji rankiojosi suknelės skutus, tyliai aikčiodama ir negalėdama suprasti, kodėl šitie žmonės yra tokie keisti – net keistesni negu jų barzdotas dievas.

Ji atsargiai įžengė į barą, nedrąsiai žvilgtelėjo į drūtą vyrą, nuobodžiaujantį šalia durų, ir nuėjo į savo vakarykštę vietą. Barmenas liovėsi lingavęs į šalis, akimirką tapo panašus į apstulbusią kobra. O ji lėtai, rūpestingai įsitaisė ant aukštos kėdės ir parėmė rankomis galvą, spausdama delne tris apvalias monetas. Niekas taip ir nesužinojo jos vardo. Barmenas nieko neklausdamas privarvino į aukštą taurę balkšvo skysčio ir pastatė prieš ją. Didelis veidrodis už jo nugaros atspindėjo visą barą. Jo vaizdas buvo neįlyginant didelis paveikslas. Kol kas žmonių buvo dar nedaug, bet muzikos automatas jau dūzgino bliuzą, kuris tačiau nesklaidė šaltos tylos.

Ji atsargiai apsidairė, ieškodama akimis Bobo. Viskas čia jau buvo gerai pažįstama: ir kambarys žemomis lubomis, ir pintos kėdės, ir blizgantys staliukai, net vienodos uniformuotos figūros

pasirodė jai matytos. Stigo tik Bobo, o šiaip jau viskas buvo paruošta: keliolika pilkų figūrų sėdėjo ir stovėjo, galėdamos bet kada pradėti savo keistą šokį, bliuzas švelniai glostė sienas, o drūtas vyras ilgesingai laukė, kad barmenas jam pamotų, – tuomet jis būtų bemat atlikęs, kas reikalinga. Tačiau barmenas nepamojo, tik įsimetė į burną juodą žirnelį ir įdėmiai pažvelgė į ją, sugniaužtais kumštukais teberamstančią apvalų smakrą. Rodėsi, jis tuoj sušnypš, o ji išgirdusi ūmai atšlis į šalį, nes tas šnypštimas apskelbs jai visą teisybę.

Bet nereikėjo nė laukti barmeno žodžių. Jeigu tik ji būtų atidžiau pažvelgusi į veidrodį, jeigu tik būtų plačiau pravėrusi akis, jei būtų tankiai sumirksėjusi – nelemtas šydas būtų nukritęs, ji būtų išvydusi, kaip du pikti, prakaitu permirkę kareiviai įneša Bobo kūną į sanitarinę palapinę ir numeta ant stalo, o rudaplaukis džiūsna, besikrapštąs panages, staiga džiaugsmingai šūkteli: „O! Taigi čia jis!“ Antrasis sanitaras, senyvas milžinas negras, profesionaliais judesiais iškrausto Bobo kišenės, ištraukia numerį, baltą voką ir nuotrauką, kurioje žydraakė mergina šypsosi ir jam, ir Bobo kūnui – visam pasauliui. „Reikia išsiųsti laišką“, – džiugiai sako rudaplaukis, tačiau negras purto galvą, įdėmiai žvelgdamas į Bobo kaktą, net ištiesia ranką ir čiupinėja ją, o paskui purto galvą. Džiūsna varto rankose voką ir klausia: „Kodėl?“ Tačiau negras atkakliai purto galvą ir kruopščiai žiūrinėja rudį, lyg spręsdamas, ar tas galės suprasti. Paskui tylėdamas rodo pirštu į Bobo kaktą. Dviejų kulkų skylės per patį jos vidurį atrodo lyg paslaptingas ženklas, kažkieno įbrėžtas kruvinu teptuku.

Ji gal net būtų pamačiusi, kaip rудis gūžtelėjo pečiais ir įsikišo merginos nuotrauką į kišenę. Tačiau ji neišžiūrėjo į veidrodį, tik baugščiai pažvelgė į du vyrus, kurie prisėdo prie baro ir pasičiupo barmeno pastūmėtas taures. Vienas buvo piktas ir raukšlėtas, o antrasis jai pasirodė panašus į jų dievą, matyt, dėl tankios barzdos, kurią be perstojo kasėsi.

– Vargšas Bobas, – tarė piktasis. – Mėnuo bebuvo likęs.
– Iš kur tos kulkos atsirado? Juk jie ėjo plynu lauku.
– Angelai jas žino. Beje, vakar jis sėdėjo kaip tik tavo vietoje.
– Ėėėė! – nutęsė juodabarzdis, sunkiai persikraustydamas ant kitos kėdės. – Ne, taip nebus. Ne, ne, taip nebus.

– Girdėjai? Visa kuopa apie tai tešneka. Kada prie jo prišoko, jis labai aiškiai kažką pasakė niekam nesuprantama kalba. Išplėtė akis ir pasakė kažką labai svarbaus. Visi net nustėro, nors nieko nesuprato.

– Taigi jis tik antros kartos. Jo tėvas iš šitos... iš... nepamenu. Tokia labai keista pavardė.

– Bet, supranti, jo smegenys nutiško per dešimt žingsnių, o jis dar prakalbo. Ir sakė kažką svarbaus. Visiems net kojos nutirpo, supranti?

Jų dievas gūžtelėjo pečiais ir siurbtelėjo iš taurės, o ji tankiai sumirksėjo, tik dabar – jau per vėlai – pažvelgusi į veidrodį. Barmenas tylėdamas padėjo priešais ją krūvelę nuotraukų. Bobas stovėjo atgręžęs nugarą, bet pamažu suko galvą, lyg norėdamas pažvelgti į ją. Ji išsigandusi atstūmė fotografijas, jos pakilo į orą ir, barmeno rankos vairuojamos, įkrito į šiukšlių krepšį. Ji atleido sugniaužtus pirštus, monetos nukrito, nuriėdėjo grindimis. Barmenas pasilenkęs pakėlė ir sudėjo visas tris priešais ją. Viduje buvo nyku ir tylu, tik pasieniais kaip šikšnosparnis be garso sklandė bliuzas. Jos atvaizdas veidrodyje sustingo, tame miglotame paveiksle nebuvo daugiau gyvų padarų, tik dar keliolika pilkų...

Berankis

Skiriu Gražinai B.

Tame krašte žiema trukdavo aštuonis mėnesius. Kitiems metų laikams likdavo keturi.

Tačiau upė niekad neužšaldavo iki galo. Jos tėkmė nelyginant gyva turėjo alsuoti oru ir regėti pasaulį. Ji nepasidavė jokiems speigams, buvo nenugalima tarsi bendra visų prie jos įkurdintų žmonių gyvenimo tėkmė. Galėjo pražūt dešimtys, šimtai, tūkstančiai. Tačiau jokia jėga negalėjo prapuldyti visų ligi vieno.

Upe plaukė vienišas netašytų rąstgalių plaustas. Jis yrėsi pirmyn pamažu, lyg būtų mirtinai pavargęs. Šalčio genami žvėrys stabtelėdavo pakrantėje ir nulydėdavo jį bugščiais žvilgsniais. Tačiau plaustui jie nerūpėjo, jis ieškojo žmonių. O žmonių vis nebuvo ir nebuvo.

Plaustas buvo tuščias. Tik labai gerai įsiziūrėjęs būtų pamatęs ant vidurinio jo rąsto kreivą balkšvą dėmę – gal suledėjusį žvėrelį, gal ženklą, o gal tik neryškų mirazą, neaprépiamą sniegynų atspindį.

Tasai noras užplūdo staiga. Perėmė ne tik dvasią, bet ir visą kūną tarsi liga, ilgai slapčia tūnojusi viduje ir laukusi savo triumfo valandos. Vytautas Berankis svarstė, kodėl kaip tik dabar. Galbūt kalta buvo pensija, marios laisvo laiko ir salsva tuštuma, per keletą savaičių apgaubusi gyvenimą. Abidvi dukterys rūpinosi išsvajotais atskirais butais, o nuėję parymoti prie Onos kapo, nerasdavo nė jai ką pasakyti, nemokėjo nieko paaiškinti, apibūdinti to gniuždančio, nenumaldomo troškimo. Rūkydamas prie ketinės

kapo tvorelės, jis laukdavo ženkle, pamėkliško Onos atsakymo. Bet joks ženklas nesirodė. Mirusieji linę tylėti, jie nekalba net sapnuose.

Jau aštuoneri metai kas savaitė rašydavo jai laišką, šeštadienio rytą garsiai skaitydavo jį tuščioje svetainėje. Rašė apie viską: alyvų kvapą, kumpą kaimyno nosį, debesų kontūrus, savo šunį senbernarą, kurio visą gyvenimą norėjo, bet niekada neturėjo, tik įsivaizdavo. Pasakodavo Onai viską, kaip buvo pratęs, nors kartais pagalvodavo, kad tuose laiškuose surašo kur kas daugiau, nei išpažintų jai gyvai. Atverdavo jai savo liūdesį ir silpnumą, gyvai jų niekad nebūtų išdavęs. Nesidrovėdamas atskleisdavo jai savo keistynes ir mažytes manijas: kad visą gyvenimą paniškai bijojo žuvų, kad skaito giminių laiškus tik tualete, kad šventai tiki, jog kaimyno katine įsikūnijusi vaikystės draugo Martyno siela. Neslėpė netgi to, kad dusyk buvo jai neištikimas. Laiškuose atskleisdavo daug daugiau savęs, nei galėjo atskleisti anksčiau, beveik patikėjo, kad gali išsipasakoti juose visui viską. Tačiau niekad neužmiršo, kad taip nėra. Niekaip nekilo ranka parašyti galbūt apie patį svarbiausią dalyką, tą dingusį ketverių metų tarpą. Apie jį niekad ir nekalbėdavo – nei su ja, nei su kuo kitu. Net kai kasmet kovo penktąją ateidavo Aleksys ir jiedu uždegdavo žvakutę prie nupieštų iš atminties portretų, – ir tada nekalbėdavo. Aleksys, scenos darbininkas, skųsdavosi, kad senajame teatre buvę paprasčiau, o naujosios scenos užgaidų nė pats velnias nesupaisytų. Vytautas Berankis kalbėdavo apie medžiagų stygių, pasenusias mašinas ir isterišką artelės direktorių. Sakytum bendravo šifruotai, galvodami ir trokšdami pasakyti visai ką kita. Apie svarbiausiąjį dalyką, dėl kurio čia susiėjo, jiedu nešnekėdavo, antraip iškart būtų turėję prisiminti, kad iš visų dvidešimt šešių vyrų išliko vien jiedu.

– *Žinia, visų svarbiausia yra žinia, – užsimerkęs kartojo Bronys, – aš parašyčiau tokią žinią, kad pas mus bemat atlėktų visas*

pasaulis, atlėktų viską pametęs. Bet aš neturiu nei kuo, nei ant ko rašyt.

Vyrų galvos sviro prie žemės, nors buvo lengvos it pūkai. Visų veidai buvo vienodi, ir akys buvo vienodos – visos terodė pastangas išspausti bent vieną mintį.

O debesys vis plaukė ir plaukė ta pačia kryptim, tarsi rodytų jiems kelią jei ne į laisvę, tai bent į gyvybę.

Prabilti būtų reikę iškart prisiminti tai, kas su didžiausiu vargu buvo pamiršta, ištremta iš atminties, supančiota ir įmesta į gilią gilią duobę, gal bedugnę, būtų reikę vėl išvysti tą išsikerojusį rudą kelmą it jaučio galva, kuris dantimis įsikibo jam į ranką, tą speigą ir pūgą, ar pirma pūgą, o paskui speigą, tolydžio griuvinėjančius į pusnį vyrus, jų veidus, visus vienodus, lygiai pajodusius ir be išraiškos, visai nepanašius į Aleksio nupieštuosius, nors kitados jie, matyt, buvo tikrai tokie, tikrai buvo tokie: Valius, Zenka Kaunietis, aniedu svetimieji, Pranas ir visi kiti, plokšti, nubrūžuoti neryškiu pieštuku (Aleksys visad piešdavo kietu grafitu), ratu apstoję vienintelę ploną žvakutę ant jo kambario stalo. O prisiminti, ryškiai prisiminti juos ir kitus, ir dar kitus, bevardžius ir beveidžius, jiedu su Aleksiu nenorėjo. Nenorėjo, nedrįso ir neįstengė. Tylėdami išlenkdavo po burnelę, paskui dar po vieną, gražiai ištuštindavo apeigų butelaitį, ir Aleksys atsidusęs tardavo: einu maitint Elenytės. (Jo žmona jau keletas metų nekėlė iš lovos. Mažoji Elenytė, dar vienas neleistinas prisiminimas: juodo sniego iššaldytos įščios, pasakiškas dešras dariusios rankos, skruzdė Elenytė nutraukytom kojėlėm.)

Aleksio ir Elenytės nebeliko, Ona neatsišaukė, nedavė jokio ženklų. Dukterys kasdieniškai riejosi ir vėl taikėsi su vyrais, retkarčiais paklausdavo, ar jam ko nestinga, ar nereikia padėti – o ko jam stigs, visai dar nesenam, drūtam vyrui, jis pats dar galėjo gražiai padėti kitiems, kad ir joms, jei tik būtų prireikę. Vasara beveik įsismagino, buvo galima kur nuvažiuoti, bet Vytautui Be-

rankiui patiko Vilnius, senos įkaitusios gatvelės rodėsi mielesnės už ramią tėviškės ežerų gaiivą.

Noras užpuolė iš pasalų, įgėlė tarsi gyvatė į nuogą, neapsaugotą blauzdą, nuodai bemat pasklido po visą kūną, užtemdė smegenis, sujaukė net sapnus. Tas nuodingas noras tvinkėsėjo širdy kartu su krauju, galgi patsai kraujas virto tuo noru, širdis virto tuo noru, inkstai ir kepenys, visas kūnas juo pavirto. Keista pagunda pergalėti save patį degino kaip ledinė ugnis, Vytautas Berankis staiga pajuto, kad visą gyvenimą nedrįso pripažinti sau, kas iš tikrųjų esąs, apsimetinėjo prieš kitus ir apgaudinėjo save, suniokojo svarbią savo sielos dalį, be kurios jis nebuvo tikrasis Vytautas Berankis, gyvena kaip kitas žmogus: kitokiu veidu, kitokiu vardu, kitokia siela. Išsižadėjo savęs, vos triskart pragydo gaidys, pats vienas buvo ir Jėzus, ir apaštalas Petras. Jam reikėjo surasti save, grįžti į save bent prieš mirtį.

Dingtelėjo mintis – gal ir Ona neatsiliepia todėl, kad nuslėpė nuo jos savo esmę, nepasakė jai apie savo ranką, klajojančią po pasaulį, o gal po dausas. Dabar toji ranka jo šaukėsi.

Senolis Rapolas kadaise patardavo: jei apims sumaištis, mesk burtą, o dar geriau lauk burto, tik ne iš šito nukryžiuoto dievo, o iš ąžuolų, iš alkos, iš šventos upės tėkmės, iš švento vilko kauksmo; tiesiog gyvenk ir lauk burto, sakydavo, nebūgštau, kad jį pražiūrėsi ar praklausysi, ne, kada jis pasirodys, – o būtinai pasirodys, – iškart jį pažinsi, jis prabils į tave garsiu balsu, ir jau viską žinosi, neišsiginsi jo nesupratęs; pasirink šventą vietą ir lauk. Vytautas Berankis taip ir elgėsi: klajojo Vilniaus gatvėmis (juk Vilnius – irgi niūri šventykla), žiūrėjo į senus stogų atbrailų lipdinius, traukė benzinu prakaituojančio miesto kvapą, vogčia klausėsi praeivių pokalbių, niekur neskubėjo, žinojo, kad ir pats lemtingasis ženklas ieško jo, ieško lygiai atkakliai, kad jie neišvengiamai susidurs.

Rado tą knygutę kietais viršeliais apirusioje bromoje, pavartė, virpančia ranka įsikišo į kišenę ir ūmai panūdo bėgti nuo savęs,

pasislėpti gūdžioje girioje, pasikasti po žeme, sudeginti tą knygelę, nes jau žinojo, kad kaip tik ji ir yra tasai burtas, žinojo tvirtai, kaip anuomet, tarp spygliuotų vielų, kai pakėlė nuo drėgnos žemės rinkę dešros, tikrų tikriausios kvepiančios dešros, lietuviškos dešros, – jis nedvejodamas pažino sielą gildantį namų kvapą, apsidairė (tuomet, zonoje, ir dabar, prie apirusios bromos) ir šlykščiai prakeikė savo likimą, jausdamas, kad bet kokia laisvė spręsti ir rinktis kelią dingo, kad dabar jį veda toji kvapnios dešros rinkė (toji knygelė kiek padrėkusiais kietais viršeliais), veda į nežinią, į prapultį, o gal ir į nebūtį. Jo likimą visad lėmė keisčiausi arba pribloškiančiai banalūs daiktai.

Tame krašte žiema trukdavo aštuonis mėnesius, tačiau upė net pačiam giliažiemį ligi galo neužšaldavo. Jos tėkmė nelyginant gyva turėjo alsuoti oru ir regėti pasaulį. Ji nepasidavė jokiems speigams, buvo nenugalima tarsi bendra visų prie jos įkurdintų žmonių gyvenimo tėkmė. Galėjo pražūti dešimtys, šimtai, tūkstančiai. Tačiau jokia jėga negalėjo prapuldyti visų ligi vieno.

Prie apleistos kirtimvietės atvežė juos dvidešimt šešis. Turėjo būti dvidešimt penki, bet paskutiniu momentu zonos viršininkas stumtelėjo prie kitų ir Vytautą Berankį.

– Kvapas tavo išdavė, berneli, – pasakė kone draugiškai. – Vagišius susmirdęs.

Berankis tebejautė burnoje aitrų česnako ir mairūno skonį, kadagio dūmo kvapą, namų skonį ir kvapą, kai zonos viršininkas slinko palei gretą, tarsi šuo uosdamas kiekvieną. Jis neturėjo nieko šuniško, povyza jis priminė pavargusį istorijos ar geografijos mokytoją. Tačiau artėjo prie Berankio kaip mirtis, kaip giltinė, vietoj dalgio rankoj suspaudęs dailų poliruotą steką.)

Sargybiniai balsu keikėsi, klampodami tuos porą trejetą kilometrų nuo perrūdijusios siauruko bėgių atšakos. Čia niekas nekirto miško turbūt jau keletą metų. Vyrų vilkosi vorele tylėdami, tik Aleksys vos išlipęs burbtelėjo:

– Ta dešra buvo mano. Elenytė tik ištremta, ji man perdavė. O tieji nugvelbė kaip visada. Ar skani?

Sniegas čia visai negurgždėjo, žmonių balsai bemat sušaldavo į ledą ir be garso krisdavo į pusnynus. Medžiai aplink stūksojo tokie, kokių nė nesusapnuosi, turbūt dažnas skaičiavo nebe pirmą šimtmetį. Jie buvo gildomai gražūs ir sykiu niūrūs – tarsi baisioj pasakoj be laimingos pabaigos. Regint juos apimdavo baimė, kad daugiau nieko pasaulyje ir nebėra, kad visą žemę užgožė tie rūstūs ir besieliai medžiai. (Jie yra besieliai, vėliau šaukė Bronys. Sielą turi ažuolas, gali turėti uosis, net drebulė – tik ne šitie pamėkliški milžinai.) Vyrai ropštėsi per pusnis, kiekvienas su savo ženklų, savu angelu viršum galvos. Bronį lydėjo jo sulysus dzūkiška mūza, Aleksį jo Elenytės atvaizdas, o viršum Vytauto Berankio galvos teskriejo kvapnios lietuviškos dešros dvasia, švytinti lyg aureolė.

Pagaliau atsivėrė apleista kirtimvietė. Sargybiniai patenkinti sutrepseno, purtydami nuo veltinių sniegą, tarsi būtų prieję namus. Kirtimvietė buvo vos akim aprėpiama, šiame krašte visa kas buvo nežmoniška, sakytum kitados čia būtų gyvenę milžinai. Tik tų milžinų seniai nebeliko. Teliko sargybiniai, jie vis trepčiojo, lyg bandytų žemės tvirtumą. O žemė čia buvo kietesnė už geležį, geležinė žemė.

– Ryt atvešim davinį, – tarė vienas užkimusiu balsu.

– Lig rytojaus mes pabėgsim! – atšovė Zenka Kaunietis, jis vienintelis jautėsi smagiai.

Sargybiniai nė neatsiliepė, nė negūžtelėjo pečiais. Žiemą šiame krašte joks žmogus negalėjo pajudėti daugiau nei keliasdešimt kilometrų – net su slidėmis, net su šautuvu, pasimedžiodamas gyvasties. Netgi prityrę medžiokliai per daug nenutoldavo nuo savo trobelių. Iš čia niekas negalėjo pabėgti, net žvėrys, net paukščiai – nebent debesys, kurie vis plaukė ir plaukė ta pačia kryptim.

– Negi paliks mus vienus? – nusistebėjo Bronys. – Negali būt.

– *Stebuklą Šaly viskas gali būt. Bet kas!* – atšovė Zenka.

Visi kažkodėl vadino tą kraštą, tos upės slėnį, Stebuklą Šalimi.

– *Rytoj atvešim maisto, – nueidamas subosijo sargybinis. – Visom dviem savaitėm.*

Jis žaidė ta knygutė kietais viršeliais kaip katė su pele, nors gerai suprato, jog tai ji, toji knygutė, žaidžia su juo, kankina jį, hipnotizuoja it smauglys sustingusį triušį. Ji svilino pirštus, bet vos nusviedęs ją į šalį, tuoj vėl pagriebdavo, atsiversdavo, šimtąjį kartą nužvelgdavo veidą mažoje fotografijoje. Vytautui Berankiui jis panėšėjo į Onos veidą: plataka burna, išsišovę skruostikauliai, didelės tamsios akys. Moteris fotografijoje atrodė gera ir pavargusi, tikriausiai buvo kokia melžėja pirmūnė, o gal audėja. Keletą dienų jis neapsakomai rimtai svarstė, kas įtikimiau, tarsi šitai turėtų kokios reikšmės. Svarbus buvo tik pats dokumentas, toji nelemta knygutė, kurios šeimininkė žvelgė į Vytautą Berankį liūdnomis ir geromis akimis, Onos akimis, suprasdama jį ir pateisindama, leisdama pasielgti kaip tinkamam. Pati siūlė jam pagalbą, nė neprašyta, jai visai nebuvo gaila tos knygutės kietais viršeliais, to garbaus liudijimo, duodančio šeimininkui teisių ir lengvatų, – juk ji buvo paprasta moteris, melžėja ar audėja, galgi nė nežinojo apie tas teises, kurių taip reikėjo jam, reikėjo trumpam, ne visam laikui, vien kelionei ten ir atgal, kelionei į praeitį, neleistinai, pavojingai ir turbūt neišvengiamai. Jis privalejo atrasti savo praeitį ir pažvelgti jai į akis. Žmogus, pamiršęs savo praeitį ar jos atsižadėjęs, tėra prisukama lėlė.

Jis nebeklausinėjo savęs, kodėl kilo tasai noras, betroško suvokti, kodėl kilo kaip tik dabar, širdim jausdamas, kad čia niekuo dėta pensija, niekuo dėtas laisvas laikas, juk skausmingos mintys kamuodavo jį visuomet, gniauždavo kvapą ir smaugdavo, kaukdavo uždarytos giliausiuose požemiuose, belsdamos į geležines duris. Bet niekad tų durų neišlaužė, nė nebandė laužti. Kodėl kaip tik dabar? Juk pagaliau gyvenimas susiklostė visai neblogai: darbas

didžiulėje artelėje, netgi šiokios tokios pareigos; pagyrimo raštai ir darbo veterano medalis; dvi mylimos dukterys, giminės ir bičiuliai. Niekas nepriminė to, ko pats nenorėjo prisiminti, veikiau jau padėjo užkniedyti tas požemio duris. Kodėl kaip tik dabar? Kodėl ne iškart po Onos mirties? Kodėl ne kurią nors kitą tų trisdešimt penkerių metų dieną, savaitę, minutę?

Viską ramiai apmąstęs nusprendė, kad jokių priežasčių nėra, net jautė, kad gniuždantis troškimas vis vien nugulės, jau nugulėjo. Rodės, dvasią užgrobė kitas žmogus, irgi Vytautas Berankis, bet kitoks, ne tas, kuris visus tuos metus darniai ir teisingai gyveno, dirbo ir stengėsi. Anas visad mokėjo priversti pasaulį, kad būtų toks, koks turi būti, sudėlioti daiktus ir mintis į deramas vietas, o šis, naujasis, pasėjo sumaištį ir pakrikimą, ne tik savy – visam pasauly, jam saulė netekėjo rytuose ir nesileido vakaruose, dukart du jam anaip tol nebūtinai buvo keturi, kvapai jam virsdavo skoniais, mintys – debesimis, vis plaukiančiais ir plaukiančiais viršum įšalusios žemės. Pasaulis ūmai prarado darną, kiekvienas daiktas egzistavo skyrium, pats sau, ir galėjo reikšti ką tik nori, čia viena, o po mirksnio jau kita. O blogiausia – tasai naujasis gebėjo prisiminti tai, kas buvo amžiam pamiršta, galbūt iš viso niekad neegzistavo. Pasaulis subyrėjo ir nebenorėjo susidėti į daiktą. Šitaip Vytautas Berankis buvo jautęsis vienintelį sykį gyvenime – per didžiąją devyniolikos vyrų tarybą (tiek buvo likę iš dvidešimt šešių). Sykį susigriebė šnekąs su kumpanosio kaimyno katinu, klausiąs vaikystės draugo Martyno patarimo. Suvokė, kad nenumaldomas troškimas galutinai jį pergulėjo. Reikėjo arba ryžtis (buvo jau seniai pasiryžta, tik jis delsė), arba išeiti iš proto.

– Galvoj kaip dykumoj. Kupranugariai ganosi, rupšnoja smėlį.

– Plaustas neišlaikys nė dviejų. Jis nė vieno neišlaikys. Nieko neišlaikys.

– Ar skani buvo Elenytės dešra? Ar skani?

– Vyrai, badas ir šaltis sukrečia dvasią. Mūsų mintys dabar nebėra mintys. Vyrai, atsikvošėkit, galvokit apie kokią paprastą dalyką. Nedarykit to, ką nusprendėt. Atsipeikėkit! Kaip paskui gyvenst, jeigu išgyvensit?

– Dievo balsas! Kas visiems sykiu atėjo į galvą – Dievo balsas!

– Aš turiu daug galvų. Ir visos tokios tuščios, tokios lengvos. Vyrai, klausykit, aš turiu daug galvų. Ir kiekviena šneka savaip.

– Didžiausio skaidrumo mintis. Didžiausio ryškumo mintis. Didelė mintis. Didis skaidrumas. Didis ryškumas. Didis plaustas. Didžioji žinia.

– Ar sutinki, Beranki?

– Ar skani buvo Elenytės dešra? Sakyk – ar skani?

– Aš – daktaras. Viskas bus gerai, be skausmo. Aš diplomuotas daktaras.

Vytautas Berankis atsargiai nuplėšė nuo dokumento tos geros ir pavargusios moters fotografiją, prieš tai garsiai jos atsiprašęs (senolis Rapolas visuomet mokė, kad žmogaus atvaizde slypi bent mažytė jo sielos dalelė, galinti išgirsti, suprasti ir atjausti). Kartojo sau, kad persidirba dokumentą vien norėdamas atrasti save. Nesiekė pavirsti kitu asmeniu, ką nors pagrobti iš tos nepažįstamos moters. Garbusis liudijimas tebuvo raktas, burtažodis nelyginant „Sezamai, atsiverk“, tik atsiversiančioje (galbūt atsiversiančioje) oloje tikrai nelaukė nei auksas, nei smaragdai, niekas jo ten nelaukė – nebent jis pats: sulysęs distrofikas, trisdešimčia metų jaunesnis, jis pats slibino pavidalu, plačiai pražiotais nasrais, trokštąs aukų, paskutinis iš dvidešimt šešių vyrų. Vytautas Berankis, paskutinis iš dvidešimt šešių, laiką rankose dokumentą moteriška pavarde, o kišenėlėje prie krūtinės tikrosios dokumento savininkės nuotrauką, tokią panašią į Onos atvaizdus.

Ūmai jam pasirodė be galo juokinga, kad į svarbiausiąją savo gyvenimo žygį išsirengė prisidengęs moteriška pavarde, jis kvatojosi springdamas, kvatojosi ligi ašarų, kurios bemat virto tikrų

tikriausiomis karčiomis ašaromis, nors Vytautas Berankis nesu-
prato, dėl ko verkia – dėl savęs, tos moters, Onos ar būsimos ke-
lionės, žinojo tik tiek, kad moteriška pavardė niekam neklius; nuo
anų laikų žinojo, kad ten, toli už Uralo, buvusioje Stebuklų Šalyje,
niekas neskiria ir neįsimena lietuviškų vardų nei pavardžių.

*Pūga liovėsi šėlus lygiai taip pat staiga, kaip buvo atūžusi. Ir
iškart užspigino nežemiškas speigas. Tokio neprisiminė nė vienas
iš dvidešimt šešių vyrų – netgi tie, kurie čia žiemojo nebe pirmą-
met. Pūga siautėjo dvi ar tris paras, nė vienas negalėjo pasakyti,
kiek buvo tų siaubo naktų kretančioje pašiūrėje – dvi ar trys. Du
ir trys visiškai susimaišė, šiame krašte galiojo kitokie skaičiai negu
visame pasaulyje.*

*Speigas spaudė neatlyždamas jau kelinta para, rodės, tuoj net
oras pavirs ledu ir pradės paukšėti. Visas pasaulis sustingo, nepa-
sidavė tik upė ir dvidešimt šeši apšepę vyrai. Ugnį kurstė kiaurą
parą, nes degtukų liko vos keletas. Tame krašte ugnis ir gyvybė
dažnai reiškė tą patį. Vyrai daugiausia tylėjo, tik Bronys tolydžio
kartoją, kad jie esą vaidilučiai, kad liks gyvi, jei įmes į laužą bent
menkiausią trinkelę ažuolo. Bet šiame krašte ažuolai nuo amžių
neaugo. Bronys vis kildavo ieškoti šventojo medžio, o vyrai niūriai,
bet nepiktai jį laikydavo.*

*Paskutiniai sauso davinio likučiai baigėsi, kai kurie jau prisi-
nešė iš miško žievių bei kankorėžių ir bandė juos krimsti. Kiti kasė
sniegą, kūrė laužą lauke ir bandė išsikasti stebuklingų šaknelių.
Tačiau įšalas čia buvo stipresnis už žmogaus kantrybę. Bent po
dusyk per dieną savanoriai žvalgai klampodavo ieškoti siauruko
bėgių ir grįždavo nieko nepešę. Jokių bėgių nebuvo, jie pranyko
amžiams kartu su sargybiniais ir šunimis. Liko vien pusnys ligi
juosmens ir nežemiškas speigas, nuo kurio sproginėjo gyvų medžių
kamieniai. O dar buvo upė, jos tėkmė nelyginant gyva privalėjo
alsuoti oru ir matyti pasaulį. Ji nepasidavė net šitam nežemiškam
speigui, buvo nenugalima tarsi visų prie jos įkurdintų žmonių gy-*

venimo tėkmė. Galėjo pradžiai dešimt, visi dvidešimt šeši, tūkstančiai kitų. Tačiau jokia jėga negalėjo prapuldyti visų ligi vieno.

Jie sumanė dirbtis plaustus, tačiau pamėkliški medžiai milžinai nelinkėjo jiems gero. Kirviai ir pjūklai trupėjo tarsi stikliniai, nors vyrai nuolat grįždavo į pašiūrę, prie ugnies, ir kantriai šildė bejėgę geležį. Bet medžių geležis buvo tvirtesnė. Net patys kantriausieji, paaukoję kone visus kirvius, tepadirbo mažą plaustelį, jis nebūtų pakėlęs nė lengviausiojo iš visų.

Į antros savaitės vidurį vyrai ėmė kvailioti. Tolydžio kuris nors, balsu šaukdamas, išlėkdavo iš pašiūrės į nežinią. Kai kurie ir negrįždavo. Išlaikiusieji bent kiek sveiko proto dar suvokė, kad nevalia trauktis nuo ugnies. Tame krašte ugnis ir gyvybė dažnai reikšdavo tą patį. Niekas nebežinojo, kur link reikėtų eiti, kur ieškoti pagalbos – visos kryptys seniai buvo vienodos. Jie beturėjo vienintelį sveiką kirvį. Jiems liko vos keletas degtukų, kiekvienas slapčia baiminosi, kad nė tie gali nebeužsidegti. Vyrai žiaumojo rūbų skiautes, žievę ir skiedras. Tolimame pašiūrės kampe keletas susimetusių į krūvą garsiai kliedėjo, tarsi susišnekėtų slapta kalba ar giedotų pamėklių choralus. Pranas išmušė Vaclovui dar likusius dantis, vos šis užsiminė, jog kažkas būtinai ateisiąs jų ieškoti – juk jie vis dėlto žmonės. Tvirčiausiai laikėsi Valius. Jei-gu ne jis, vyrai seniai būtų išklampos į nežinią, link abejingos mirties. Valius nieko nesakydavo, vien pažvelgdavo į sukilusius bedugnėmis akimis, rėžte įrėžtomis apšepusiam šventojo veide, ir vyrai ūmai nurimdavo. Bet kai kurių nė jis negalėjo suvaldyti. O tokių radosi vis daugiau. Vyrų kalbos seniai neteko prasmės. Vienas sakėsi skraidąs, kitas sekė ir sekė tą pačią istoriją apie lapės medžioklę, trečią apsėdo nuogos moterys, gundančios ligi pamišimo, o paskui sprunkančios. Šitai negalėjo ilgiau tęstis. Reikėjo kažką daryti.

Reikėjo kaip nors pasiųsti žinią į žmonių pasaulį, šitai suvokė visi. Vienintelis kelias buvo upė. Vienintelis žinios nešėjas – men-

kas plaustelis, kuris tikriausiai įstrigtų pirmam upės vingy. Vyrai ginčijosi ir svaičiojo. Jie negalėjo nieko parašyti, bergždžiai bandė kažką išskaptuoti ant plausto rąstgalių. Reikėjo sumanyti ženkla, kurį kiekvienas būtų išsyk supratus. Vyrai nusprendė sušaukti Didžiąją Tarybą. Toji mintis, šovusi į galvą Broniui, trumpam visus suvienijo, net klieдинčiųjų būrelis pritilo ir pasislinko arčiau ugnies. Visi stengėsi ką nors sumanyti iššalusiomis smegenimis, žiaumodami skiedras, žieves ir veltinių galus.

Tik du svetimieji nesijungė į bendrą bruzdesį, nėjo ieškoti siauruko bėgių, klykdami nelakstė po pusnis ir nekliedėjo. Penkis kartus per dieną kruopščiai nusiprausdavo sniegu rankas, veidą ir net kojas, pasisukdavo visad į tą patį pašiūrės kampą ir sukauptais veidais imdavo murmėti maldą. Jie buvo patys laimingiausi. Jiems nerūpėjo nei didžioji žinia, nei plaustas, nei valgis, turbūt net gyvastis. Jie buvo laimingiausi.

Tik nuvykęs tenai, tik nusileidęs į pragarą ir vėl išlipęs iš jo, tik parašęs ir išsiuntęs pirmąjį laišką suprato, ko visą laiką vylėsi, ko slapčia laukė. Tikėjosi nerasiąs čia nieko, kas kitados buvo, galėsiąs palengvėjusia širdim apsisukti ir grįžti atgal, įklijuoti į vietą pavargusios audėjos ar melžėjos fotografiją ir dorai atsisteisti su savim: jis stengėsi, darė viską, ką galėjo, ir dar daugiau, bet pats likimas nutrynė piktąjį košmarą nuo žemės paviršiaus.

Likimas nepanoro padėti, jis turbūt patogiai sėdėjo minkštam krėslė užmetęs koją ant kojos ir atsainiai žiūrėjo, kaip Berankis elgsis, ką darys. Dabar, kai visa (anaiptol ne visa) buvo jau praėję, pasibaigę, galėjo tatai prisiminti, nors ir nedrąsiai, vis tikindamas save, jog nieko baisaus nenutiko, viskas buvo paprasta, nepribloškė ir nevarė iš proto – šito jis bijojo labiausiai. Jam padėjo dar ir pagirios – Vytautui Berankiui jau seniai neteko gerti gyno spirito.

Pirmąjį laišką jis parašė vos atvykęs į pažįstamą miestelį, per tuos metus virtusį triukšmingu miestu: aplink burzgė buldozeriai, sunkvežimiuose plėšė dainas statybos būriai. Orai buvo gražūs,

jis tolydžio nusivilkdavo švarką ir nešdavosi persisvėręs per ranką, vis nuogaustaudamas, kad pames pinigus ir dokumentus. Jam rodėsi, kad kiekvienas sutiktas žiūri į jį įtariai, bet greit suprato, jog niekas nekreipia į jį dėmesio, jog jis niekam čia nekliudo, tiesiog yra nereikalingas. Visų žvilgsniai sakė: ko čia atsibeldei, ko ieškai, atsipeikėk, kol nevēlu.

Bet buvo jau vėlu. Jis taip ir parašė pirmajam laiške, vis dar naiviai džiūgavo, kad miestas toks didelis ir triukšmingas, visai nepanašus į atminty išlikusį purviną miesčioką mediniais šaligatviais. Čia viskas buvo pakitę. Vytautas Berankis kruopščiai išvedžiojo ant voko savo adresą, tada dar nemanė, kad tokių laiškų bus daug, laiškų Onai. Būdamas taip toli nuo namų, nuo ketinės jos kapo tvorelės, ūmai pajuto, kad ji tebėra gyva. Jos dėka jis išgyveno prieš trisdešimt su kaupu metų, išgyvens ir dabar, nes jo Penelopė laukia atstūmusi jaunikius, laukia sugrįžtančio nuo plachios, niūrios upės krantų.

Upe plaukė vienišas netašytas rąstgalių plaustas, yrėsi pirmyn pamažu, lyg būtų mirtinai pavargęs. Šalčio genami žvėrys stabtelėdavo pakrantėje ir nulydėdavo jį bugščiais žvilgsniais. Tačiau plaustui jie nerūpėjo. Jis ieškojo žmonių, galinčių priimti žinią. O žmonių vis nebuvo ir nebuvo.

Jis įlipo į autobusą švilpaudamas, dirščiojo pro langą į kažkokių gamyklų ar elektrinių griaučius, nė kiek neabejodamas, kad vien atlieka formalumą. Negera nuojauta sukirbėjo po širdim tik pamačius pelkę, kur tuomet versdavo pjuvenų kalnus. Jos dvokas ir dabar buvo lygiai toks pat. Dar sunkiau buvo pamatyti tvorą su spygliuota viela.

O sunkiausia buvo įeiti vidun, įžengti į gyvą praeitį, praver-ti zonos viršininko kabineto duris; nors ne, sunkiausia buvo užsidėti kaukę, nutaistyti deramą miną: solidžią ir kartu prašančią paslaugos, suokalbišką, bet nepakenčiančią prieštara-vimų. Sunkiausia buvo praverti burną – ligi to mirksnio dar buvo galima

trauktis, pasprukti, apsimesti paklydusiam. Zonos viršininkas be galo ilgai vėrė jį žvilgsniu, narstė po kauelį ir kiekvieną atskirai tyrinėjo, maigė, net apuostė, dar ilgiau maigė ir žiūrinėjo dokumentą. Vytautui Berankiui pasirodė, kad jau niekad iš čia nebeis-eis, tuoj pat atsidurs tarp spygliuotų vielų už dokumentų klastotę. Bet pagaliau viršininkas lėtai, nenorom pakilo nuo kėdės, apėjo stalą ir padavė jam ranką. Nuo to mirksnio viskas turėjo sektis, jis suprato, kad pasiekė pergalę, kad viską apskaičiavo teisingai, kad lemties srautas pagavo jį ir pats neš tolyn tarsi išalusi upė nebylų netašytų rąstgalių plaustą. Vytauto Berankio įžūlumas buvo beribis, bet jis apskaičiavo teisingai: visi čia pirmąsyk matė Aukščiausiosios tarybos deputato pažymėjimą, jis veikė kaip burtazodis, slaptosios durys iškart mažumą prasivėrė, zonos viršininkas, panašus į pavargusį geografijos ar istorijos mokytoją, iššyk suglebo, baiminosi tik dėl vieno: ar čia nekvepia kokiu pavojingu patikrinimu. Bet Vytautas Berankis neleido jam atsikvošėti, buvo gerai išmokęs vaidmenį, šimtąsyk repetavęs prieš veidrodį, nors dabar viską darė kitaip. Ketino šnekėti sausai, o atpylė ištisą monologą apie senatvę, norą pereiti jaunystės keliais, pasisakė kitados čia dirbęs (juk iš tiesų čia dirbo, tik visai ne tokį darbą), išpasakojo gausybę smulkmenų, užbėrė viršininką klausimais, valiūkiškai juokavo, paprašė, kad jo vizitas nebūtų pagarsintas, ištraukė atsivežtąjį spiritą, konjaką bei užkandą (šeimininko akys sublizgo) ir vis vadino zonos viršininką kolega. O toliau viskas dėjosi tartum sapne, tokiame sapne, kur košmariški peizažai daug tikresni už tikruosius, monstrai gyvesni už gyviausius žmones, o beprasmiai žodžiai turi daug daugiau prasmės už visą žmonijos išmintį. Bet tai buvo ne sapnas, toli gražu ne sapnas, jis pagaliau susivokė pakliuvęs į baisius spąstus. Viskas čia atrodė kitaip nei anuomet, bet tai neturėjo jokios reikšmės, Vytautas Berankis vis tiek matė senuosius barakus, senuosius takus, matė dabar jau nukastą kalnelį, užpiltas duobes, pažino kiekvieną seniai nukirstą medį, užuodė

seną, kažį kada išsisklaidžiusį kvapą, nepermušamą nuoskaudos ir nevilties kvapą, apraizgiusį zoną tvirčiau nei spygliuota viela. Ir žmonės dabar atrodė visai kitaip: aplink slankiojo niūriai dėbsančios žmogystos ir įžūlūs vaikigaliai, bet jis matė visai ne juos, jų veidai bėgint mainėsi, virto visai kitokiais, kitų žmonių veidais, pažįstamais ir nepažįstamais.

– *Už ką sėdi?*

– *Už reikalą, – pasakė Valius. – Nieko, ateis ir man geri laikai.*

– *O tu?*

– *Nežinau, – atsakė Berankis. – Už nieką. Per klaidą.*

– *O tu?*

– *Kaltino, kad padėjau miškiniams, – tarė Pranas. – O kaip tu jiems nepadėsi? Ar jie manęs atsiklausė, kai naktim užgriūdavo?*

– *Aš tai sėdžiu pagal planą, – pasakė Zenka Kaunietis, kaip visad išsišiepęs. – Atėjo sykį toks švabas, vienoj klasėj zubrinom, sako, mauk kur į kaimą ir pasislėpk – pagal planą tavo eilė priėjo. Patupėsi kaime, vietoj tavęs kitą išveš. Kol susikroviau, kol ką – naktį ir susėmė.*

Vytautas Berankis pagaliau suvokė, kodėl turėjo susidvejinti, kam buvo reikalingas tas antrasis Vytautas Berankis, viską daręs kitaip: dabar anas krėtė pokštus ir dairėsi guviu žvilgsniu, vaidino taip, kaip jis pats, tikrasis Vytautas Berankis, niekuomet nebūtų įstengęs suvaidinti (tikrai nebūtų įstengęs apsimesti, pats save varė į darbus per pusnynus, pats paliko save ir dar dvidešimt penkis vyrus pamaži eiti iš proto nežemiškame speige). Jis juokino zonos viršininką ir šaipėsi iš kalinių, o paskui narsiai gėrė neskiestą spiritą, traukdamas vis naujas smulkmenas, leido tikrajam Vytautui Berankiui neskubriai viską prisiminti, tyliai pavertkti, pagerbti vyrus tylos minute, begaline tylos minute, – kol anas plepėjo ir gėrė, vos nenugriuvo nuo laiptelių ir buvo parvež-

tas į viešbutį zonos viršininko mašina. Tik vienu tarpu neišlaikė, ūmai griebė šeimniną už pečių ir užkriokė: gražink man ranką, atiduok mano ranką! Bet niekas jo žodžių nesuprato, ačiū Dievui, nesuprato. O paskui jis prabilo plikoms viešbučio kambario sienoms, žvaigždėms, uždengtoms debesų, pamėklėms, susirinkusioms į kambarį, rašė antrą laišką, paskui trečiąją ir ketvirtąją, galbūt ir tūkstantąją, o gal išvis nė vieno. Stengėsi parašyti už visus dvidešimt penkis vyrus, nešioti savy dvidešimt šešias sielas, girdėjo vyrų balsus, matė jų veidus, jautėsi esąs jais visais susyk, bet tas jausmas buvo neaprašomas jokiai laiške.

Didžioji taryba tęsėsi ligi vakaro, bet vis nieko nenusprendė. Jie turėjo menką plaustelį ir vienintelį kirvį. Galėjo įsmeigti kirvį į vidurinę rąstgalį ir paleisti pasroviui. Ar tai būtų ženklas?

Vyrų galvos speiguotom smegenim nesilaikė ant kaklų, vis sviro. Jų mintys užšalo, jas reikėjo atitirpdyti. Vyrų lenkė galvas arčiau ugnies, vos tverdami kaitrą, bet mintys nenorėjo rasti.

Vyrų tolydžio žvelgė į Valių, bet jo akyse tematė negalių ir kančių. Maldaujama žvelgė į Bronį, tačiau jis vien kliedėjo, čia tyliau, čia garsiau murmėjo eiles, savas ir svetimas. Vaclovas be paliovos skaičiavo išmuštus dantis, žarstė juos delne tarsi žvirgždokus. Pranas kažį kodėl įsigeidė išsirengti nuogas. Aleksys kantriai žiaumojo seniai pražuvusių kito pilve Elenytės dešrą. Tai buvo didžiojo tylėjimo taryba. Kiekvieno tylėjimas jungėsi į bendrą tylėjimą, o tasai susiliejo su abejingu šimtamečių medžių tylėjimu, akinančiu sniego tylėjimu, dangum plaukiančių debesų tylėjimu. Tai buvo taryba be ginčų, be pasiūlymų. Niekas nerado ženklų, kurį būtų supratę išsyk visi žmonės. Tokio ženklų turbūt ir negalėjo būti. Pranešti, kad jie čia, kad lėtai merdi kūnu ir dvasia, tegalėjo gyvas žmogus. Bronys, kai dar neklidėjo, siūlė kuriam nors pavirsti nykštuku, kad jį pakeltų plaustelis. Valius pagaliau prabilo ir pasakė, jog netgi tasai nykštukas tokiame speige po valandos virstų ledokšniu.

Niekas nesusivokė, kaip ir kada švystelėjo didžioji mintis. Niekas nenugirdo, kas pirmasis ištarė tuos žodžius garsiai. Vyrams ūmai pasirodė, kad kiekvienas jau seniai šitaip galvoja. Jie suklegėjo vienas per kitą, nebereikėjo nė balsuoti. Tik Valius beviltiškai bandė vienas visus perkalbėti. Niekas jo neklausė, visi tik žvilgčiojo į Berankį. Jis privalėjo sutikti pats. Visi laukė jo prabylant, nors atsakas turbūt begalėjo būti vienas.

– Aš sutinku, – pagaliau tarė Berankis, – aš jau seniai sutikau. Tokia mano lemtis. Senolis mane kadai kadės įspėjo.

– Atsipeikėk, beproti! – tik suriko Valius.

Abu svetimieji, per visą tarybą nesupratę nė žodžio, liūdnai palingavo galvas ir ėmė praustis sniegu rankas. Buvo jau vidurnaktis, paskutiniuosios maldos metas.

Bigę jam maudė jau seniai, pradėjo mausti dar Vilniuje, vos užplūdo tasai nelemtas, beprotiškas noras. Slogus negerumas kamavo ir širdį, o tarpais viskas susipindavo: Vytautui Berankiui rodėsi, jog iškankinta širdis plaka ten, už jo kūno ribų, prarastosios plaštakos vietoje. Rodės, nori atgauti ne tiek ranką, kiek prarastą širdį. Nekaltino vyrų nei tada, nei vėliau – apskritai niekad neprišimindavo baisiosios tarybos, netgi nesapnuodavo (šitai dabar ji labiausiai stebino), nakties košmarai būdavo visai kitokie, o dabar klaikioji taryba išnirio lyg iš po žemių, jis vėl sėdėjo kretančioje pašiūrėje, prie laužo, ir negalėjo niekur pabėgti, nes už plonų lentinių sienų spigino nežemiškas speigas, o jokio kelio pas žmones nebuvo. Vytautas Berankis klajojo po burzgiantį, dvokiantį miestą, matė nešvarias gatves, pamatų duobes, blyškius žmonių veidus, tačiau kartu buvo ten, taryboje, girdėjo kiekvieną žodį, regėjo kiekvieno akis. Tarpais sustodavo, bejėgiškai atsiremdavo į medį ar sieną, rūpestingi praeiviai teiraudavosi, ar jam nepasidarė bloga, o jis tik purtydavo galvą. Negi galėjo jiems paaiškinti, jog kaip tik dabar, prie šio medžio, girdi Prano balsą ir mato perkreiptą Zenkos Kauniečio veidą, jau suvokė nuosprendį ir bando

susikaupti, prisišaukti nors vieną aiškią mintį? O mintis tebuvo viena: jeigu ranką tau atima priešas, tatai bent galima suprasti; jeigu ją nuplėšia savi – vadinasi, jau atėjo pasaulio pabaiga. Jis te-laukė, kad sutrimituotų prapulties angelas ir būtų atnešta knyga su septyniais antspaudais.

Vytautas Berankis seniai galėjo išvažiuoti namo. Išvykti iš čia nebuvo lengva, tačiau su nelemtuoju suklastotu pažymėjimu jis galėjo nusipirkti bilietą bet kada, netgi be eilės. Ir jau beveik savaitę niekur nevažiavo, tik kasdien parašydavo ir išsiųsdavo po laišką. Tokius laiškus galėjo nesibaimindamas skaityti tik mirusysis.

Jautė, kad privalo suprasti, kas nesuprantama, pajusti, kas nepajuntama, paaiškinti, kas nepaaiškinama. Jis tikino save, kad nevažiuoja namo todėl, jog laukia Onos atsakymo. Bet iš tikrųjų jį laikė vien širdies maudulys, širdies, plakančios už kūno ribų, prarastosios rankos vietoje. Jis negalėjo grįžti atgal neradęs tos rankos – vadinasi, ir savo širdies. Laiškų rašymo vakarais jį lankė senolis, rūkė savo riestą prūsišką pypkę ir liūdnai lingavo galva.

– Vaikeli, – sakydavo ilgesingu balsu, – toks jau mūsų giminės ženklas. Nieko nepaveiksi, toks jis yra nuo amžių. Net mūsų giminės vardas toks. Man ranką nutraukė šrapnelis, tavo tėvui nukirto bermontininkai. Daugsyk sakiau: pasirenk iš anksto, vaikeli, atsi-sveikink su ja. Ji priklauso tau tik laikinai.

– Jeigu nuplukdysim jo ranką, tokį ženklą pažins visi. Supran-tat, jei Berankis ištis paliks berankis, išsipildys slapta dievų va-lia. Suprantat? Dievai patys to šaukiasi.

Jis pasiryžo antros savaitės viduryje. Dabar jau nesivylė, kad ten, apleistoje kirtimvietėje, neberas nieko iš anų laikų. Jis regėte regėjo tą akim neaprėpiamą kelmynę, suverstus stuobrius ir su-puvusią pašiūrę. Regėjo tą milžinišką kelmą, panašų į jaučio gal-vą, jautė, kaip ranka beviltiškai spaudžia paskutinio kirvio kotą. Senolis sėdėjo greta jo kratnojančiame visureigyje ir paskutinį kartą bandė atkalbėti. Tačiau Vytautas Berankis žinojo, kad ten

nuvažiuos, vis vien nuvažiuos, jau nuvažiuo – tai buvo jau įvykęs dalykas, nors ir tebesislėpė ateityje. Ateitis, laiko tėkmė nieko nebereiskė, jis gerai žinojo, kas bus toliau, galėjo bet kam papasakoti viską ligi smulkmenų iš anksto, o paskui nusivežti į kirtimvietę, kad pamatyti, jog viskas ištis bus kaip tik taip.

Jau išlipęs iš visureigio ūmai panorės pasukti atgal. Bet raumenys neklausys. Pagaliau supras, kad negali palikti savo rankos (savo širdies) likimo valiai, nes kartu paliktų ir dvidešimt šešias čia įkalintas sielas. Apstulbęs, nes vieta bus lygiai tokia pat kaip kitados, net jų laužo likučiai bus nepaliesti. Nepiktai paspardys sutrešusius pašiūrės griaučius, tvirtu žingsniu nueis prie kelmo, panašaus į milžinišką jaučio galvą (jis dunksos visai arti pašiūrės – o tąsyk jie slinko iki jo gal pusvalandį), ir išmeigs į jį akis. Kelmas žvelgs į jį, o jis į kelmą, jiedu rungsis žvilgsniais – kuris kurį peržiūrės; rungsis ilgai, pamiršę laiką, o gal, grįžę trisdešimt su kaupu metų atgalios, stengsis vienas kitą sugniuždyti, nes šitai bus svarbiausias dalykas pasaulyje. Jis nė kiek nesibaimino, žinojo, kad nugalės, kaip nugalėjo tąsyk, žinojo, kad yra neįveikiamas, visą laiką buvo neįveikiamas, o ypač dabar, kai turi dvidešimt šešias sielas, – neįveikiamas kaip upės tėkmė, kaip saulės šviesa, kaip jo laukiančios Onos amžinoji kantrybė. Žinojo, kad kelmas pagaliau pasiduos ir suvirpės priešmirtiniu virpuliu, kai jis ryžtingai ir tvirtai padės ant jo dešinę, sveikąją ranką.

Į speigą jie išėjo keturiose. Gydytojas nešėsi tvarsčių, priplėšytų iš purvinų, prakaitu perdvisusių apatinių. Anksčiau jis vadinosi Andrius, bet jau keletas dienų kaskart liepdavo šaukti jį vis kitu vardu. Kartais slapčia prisipažindavo turįs daug galvų. Kartu su jaisėjo Zenka Kaunietis ir Aleksys. Zenka sakėsi matęs gyvenime visko, tad turįs pamatyti ir šitai. Be to, kadaise jis buvo dirbęs sanitaru. Aleksysėjo dėl viso pikto. Jei kartais Berankis nualpėtų, žadėjo parnešti jį ant rankų kaip kūdikį. Aleksys gerai žinojo dabar esąs stipriausias iš visų – kol kiti badavo, jis visą laik val-

gė nesamą Elenytės dešrą. Jie ėjo skubiu žingsniu, kad įkaitintas prie laužo kirvis nespėtų peršalti ir nesutrupėtų. Jie manė, kad spėiai žingsniuoja vorele, nors iš tiesų svirduliuodami šliaužė kas sau tarsi milžiniškos kriokčiojančios sraigės. Gydytojas nesiliovė balsiai kartojęs, kad šitoks speigas užmuša visas bacilas. Zenka Kaunietis pasakojo vis tą patį anekdotą, kurio niekas nesiklausė.

Jie paėjo už mažos kalvelės, kad nematytų suklypusios, garo kamuoliais apgaubtos pašiūrės. Taip norėjo Berankis. Jis tylėjo, neprabilo net priėjęs didelį kelmą, panašų į jaučio galvą, tik parodė į jį ranka. Užsimojo kirviu trisysyk, bet vis nekirto. Zenka Kaunietis sumurmėjo, kad kirvis peršals, ir pasisiūlė palaikyti ant kelmo patiestą plaštaką, kad Berankis nejučia jos neati-trauktų.

– Aš nelauksiu, kol ją atims kiti, senoli, – pasakė Berankis tuščiai erdvei. – Padarysiu šitai pats.

Kirvis atšoko nuo kelmo be jokio garso. Aleksys sučiupo griūvantį Berankį, o Zenka Kaunietis pagriebė kirvį ir užsikišo už ančio. Gydytojas pagaliau užsičiaupė, skubiai verždamas ir tvarstydamas krauju plūstantį strampgalį. Atskirta nuo kūno plaštaka tarsi nustebusi pajudino pirštus, virstelėjo ant šono ir sustingo. Kraujas iš jos beveik nevarvėjo.

Vilniaus liepos buvo jau nužydėjusios, gatvių asfaltas garavo vos regimu nesveiku garu. Jis paėmė iš kaimynės susikaupusius laiškus ir kruopščiai juos suskaičiavo, nors neatminė, kiek jų buvo išsiuntęs. Namai jam pasirodė visiškai svetimi, jis nenuėjo aplankyti dukterų, tik suvaikščiojo į parduotuvę ir prisikrovė pilną šaldytuvą mėsos konservų, kiaušinių, prisipirko šviežių bulvių ir užsirakino, niekam neatidarydamas durų, neatsiliepdamas į telefono skambučius.

Vytautui Berankiui reikėjo pagalvoti. Reikėjo apsiprasti su saviimi pačiu, visai kitokiu Vytautu Berankiu, žmogum, išdrįsusiu

praverti užgintas duris, nusileisti į pragarą ir sugrįžti, žmogum, panorusiu antrąsyk patirti tai, kas įmanoma pakelti tik vieną kartą, žmogum, nešiojančiu dvidešimt šešias sielas. Jam buvo keista, kad nori valgyti ir gerti, o paskui šlapinasi ir tuštinasi. Jam buvo keista, kad užmiega ir sapnuoja save berankį. Visą gyvenimą sapnuodavo save tik su abiem rankom. Beviltiškai stengėsi pajusti, ar jo pergalė tikrai yra pergalė (pergalė prieš ką?), protas čia negalėjo pagelbėti, protas senų seniausiai draudė išvažiuoti iš Vilniaus, jis nepaaiškino nei nelemto noro, nei kelionės, nei grįžimo. Vytautas Berankis nesuprato, kas jį išvarė į tą nelemtą kelionę, ką jis tikėjosi rasti, ką patirti. Taip, dvidešimt penki vyrai gaudžiai kvietėsi jį, paskutinį iš visų, bet juk galėjo ir nevažiuoti, tatau nebūtų išdavystė. Jis nieko nejautė širdim, visi per tas dvi savaites išgyventi jausmai buvo ne jo, kažkieno kito. Taip, jis laimėjo mūšį, galėjo ramiausiai prisiminti bet kurį anų dienų mirksnį, ilgai kalėję prisiminimai ištrūko į laisvę, bet nepajėgė jo įveikti. Kitados išplėštas gyvenimo gabalas vėl buvo savo vietoje, viskas buvo savo vietose, tik kažkur pradingo pats Vytautas Berankis, jo nebeliko, jį reikėjo atrasti, o gal iš naujo sukurti.

Keturias dienas skaitė savo laiškus (to kito Vytauto Berankio laiškus), brovėsi pro žodžių raizgalynę, norėdamas bent truputį suprasti tą kitą Vytautą Berankį (suprasti patį save), kuris taip niekad ir neištrūko iš ano speiguojančio krašto, liko ten visiems laikams, sėdėjo ant neužšalancios upės kranto ir vis laukė pasirodant rąstgalių plaustelio su ženklu, vis dar vylėsi, kad juodais vandenim lėtai atplauks jo ranka. Skaitė ir garsiai klausinėjo popierių, kodėl reikėjo dar sykį išgyventi tai, kas vienąkart išgyventa ir užmiršta. Nejau vien todėl, kad žmogus negali gyventi be atminties? Bet ar gali gyventi, pavirtęs gyva dvidešimt šešių vyrų atmintim?

Penktąją rytą sudėjo laiškus į gražią krūvelę ir perrišo kaspinu. Diena išaušo giedra ir vaiski, aptuštėjęs miestas negarsiai užavo,

kelis syk irzliai sučirškė telefonas. Vytautas Berankis užsikaitė arbatos ir kruopščiai papusryčiavo. Valgyti norėjo ne per labiausiai, bet arbata jam pasirodė tikrai gardi. Užsidaręs vonioje, jis dar praskalavo dantis ir grįžo į virtuvę, nes buvo pamiršęs degtukus. Telefonas vėl užčirškė, čirškė be galo ilgai ir atkakliai – toksai buvo paskutinis garsas, kurį girdėjo Vytautas Berankis.

Jeigu jo siela (visos dvidešimt šešios sielos) būtų galėjusi iš šalies pažvelgti į savo būstą, tą negyvą kūną, po keleto dienų, būtų pamačiusi, kaip su išlaužusiais duris vyrais vidun įsmuko storalūpė kaimynė, smalsiai, be jokio pasibjaurėjimo nužvelgė pamėlusį, išpurtusį jo veidą, išlindusį juodą liežuvį, blizgančią riebaluotą virvę, vos įžiūrimą ant sutinusio kaklo, vonią, pribirusią sudeginto popieriaus pelenų. Su nuoširdžiu gailesčiu tarė:

– Va tai tau! O aš galėjau lažintis, kad pirmas mirs Vaciuks iš keturiasdešimt šešto.

Duris laužusieji vyrai mėsaliai pavartė rankose pažymėjimą moteriška pavarde su įklijuota Vytauto Berankio nuotrauka ir santūriai paklausė kaimynės, ar pastaruoju metu jis nebuvo pradėjęs keistokai elgtis. Ar, pavyzdžiui, nenorėjęs pavirsti kitu žmogum, ar neaiškinęs, kad mirusiųjų pasaulyje geriau gyventi. Kaimynė išdidžiai papurtė galvą ir pasakė, kad Vytautas Berankis buvęs ramiausias, blaiviausias iš visų kaimynų ir niekad nesvaičiojęs. Jam niekas nerūpėję, dar pridūrė, vien jo dukterys ir kaimyno katinas.

Tame krašte žiema trukdavo aštuonis mėnesius. Kitiems metų laikams likdavo keturi.

Speigai įveikdavo viską – kas gyva ir negyva. Tik upė niekad neužšaldavo ligi galo. Jos tėkmė buvo nenugalima tarsi bendra visų prie jos įkurdintų žmonių gyvenimo tėkmė. Galėjo prazūti dešimtys, šimtai, tūkstančiai. Tačiau jokia jėga negalėjo prapuldėti visų ligi vieno.

Upė plaukė vienišas netašytų rąstgalių plaustelis. Jis buvo tuščias. Tik labai gerai įsižiūrėjęs būtų pamatęs ant vidurinio

jo rąsto kreivą balkšvą dėmę. Prie suledėjusios žievės surūdijusia vinim buvo prikalta žmogaus plaštaka. Ji buvo baltutėlė, pro matinę odą nesimatė net gyslų kontūrų. Toji plaštaka buvo ženklas, kurį privalėjo suprasti kiekvienas žmogus.

Plaustas yrėsi pirmyn lėtai, bet atkakliai. O žmonių vis nebuvo ir nebuvo.

„EKSPERIMENTAS NEBUVO PAPRASTAS. Stengėmės neporuoti netgi tolimų giminaičių, rinkomės individus iš skirtingų regionų. Kraujomaiša kenkia ne vien karalių giminėms“.

„Taigi, poruodami pačias gambiausias žiurkes, vylėtės išvesią žiurkių genijų veislę?“

„Visiškai teisingai“.

„Gundanti perspektyva. Tačiau genetinių kitimų turbūt reikia laukti labai ilgai?“

„Anaipol. Iš pirmųjų kartų nieko ypatingo nesitikėjome. Bet jau ketvirtosios kartos palikuonys buvo nepalyginti protingesni už bet kurį protėvį. O šeštosios kartos individai demonstravo tiesiog stebuklingus sugebėjimus. Bemat rasdavo maistą labirinte su aštuoniolika išsišakojimų. Paspausdavo reikiamą klavišą iš keliolikos – visai kaip delfinai...“

„Vadinas, jus galima sveikinti su pergale?“

„Deja... Šeštosios kartos žiurkės visos kaip viena baisios neurotikės. Jos rodo stebuklus tik suleidus stiprių raminamųjų, fenozepamo. Kol radom tą fenozepamą, apskambinom keliolika farmakologijos laboratorijų... Be raminamųjų jos išvis nieko nedaro, vien lenda į plyšius, spraudžiasi į kampus. Jų genialumas neišvenigiamai susijęs su stipria neuroze“.

„Tačiau šiočia tokia išeitis rasta. Fenozepamas...“

„Deja... Septintosios kartos žiurkės fenozepamas teveikia keliolika minučių, nors dozės milžiniškos, jau beveik pavojingos. Tiesa, jų intelekto galimybės ištis fenomenalios. Tačiau be ra-

minamųjų jos yra stačiai šizofrenikės. Jos sklidinios keisčiausių fobijų, jų reakcijos neadekvačios. Jos neėda ir nemiega. Sakytum gamta ginasi nuo pernelyg protingų individų. Mes manome nutraukti eksperimentą. Jis nebeturi prasmės“.

1987

Raportas apie šmėklas

Pastarųjų mėnesių įvykiai verčia mane imtis plunksnos. Šitai sudaro tam tikrų sunkumų. Jau seniai nesu ilgėliau laikęs rankose savo parkerio. Pensininkui retai tenka rašinėti, – nebent pildant mokesčių kvitus. Memuarų nusprendžiau nerašyti, nors tikrai turėčiau ką palikti žmonijai. Dienoraštį visad laikiau verksmingų mergaičių užsiėmimu. Be to, mano profesijos žmogui pavojinga rašyti dienoraštį. Šiaip ar taip, nuo rašto esu atpratęs, atsiprašau už galimus nesklandumus. Bet stengsiuos viską išdėstyti tiksliai ir aiškiai.

Gimiau 1923 metais Rokiškio apskrityje. Mano tėvas buvo stalius. Taip pat mano senelis ir prosenelis. Visoj mūsų giminėj buvo apstu stalių, račių ir dailidžių. O mūsų moterys stebuklingai melžė karves. Jei kieno karvė neišsimilždavo ir imdavo mykti, motina iškart rišdavosi skarelę ir eidavo ton pusėn. Žinojo, kad vis vien ją pakvies. Dabar giminė iškriko, nugirdęs pavardę Šukys, nė nežinau, ar čia giminaitis, ar šiaip bendrapavardis. Bet manau, jog kiekvienas tikras Šukys mėgsta ir geba meistrauti, nesvarbu, kokį darbą dirbtų. Tam visai nebūtina obliuoti lentynas. Galima direktoriauti taip, kad pats direktoriavimas būtų meistrystė. Tarkim, mūsų moterys meistriškai melžė karves.

Aš pats mūsų giminėje buvau balta varna. Visi broliai ir pusbroliai nuo vaikystės ką nors skaptavo, drožė ir klįjavo. O mane nuo mažumės apsėdo dvi aistros: etinė ir zoologinė. Vos pradėjęs rimčiau mąstyti, panirau į gėrio ir blogio problemas. Vos išmokęs

skaityti, grįždamas iš mokyklos darydavau didžiausią lankstą ligi Kamajų pašto – gal rasiu laikraščiuose ką nors apie žvėris. Mūsų miške ištisas valandas tykojau kiškių, stirnų, lapių ir barsukų. Galėjau gėrėtis žvėreliais be galo. Baranauskas buvo mano dievaitis. Mano tėvas mėgo medžioti, dėl to vos nepabėgau iš namų. Tačiau gamtininku taip ir netapau. Visas dvasios jėgas skyriau gėrio ir blogio problemoms, jos kamuoja mane lig šiol. Kaime, aišku, nebuvo filosofijos knygų, neradau jų ir miestelyje. Vienintelis mano žinių šaltinis buvo mokytojas Kalvaitis, nežinia kaip atsidūręs provincijos gimnazijoje dabita. Jis rūkė kvapnias cigaretes, įsidėjęs į ilgą mundštuką. Suprantama, jo žinios buvo padrikos, daug ką reikėdavo sugalvoti pačiam. 1948 metais Kalvaitį mums teko izoliuoti. Tačiau tuo metu aš jau turėjau kurių ne kurių filosofijos knygų ir galėjau pats tęsti savo tyrimus. Antra vertus, esmingų žinių semiesi iš paties gyvenimo. Labiausiai mane domino abstrakčios problemos. Tarkim, kaip atsiranda pačios gėrio ir blogio sąvokos. Dievo koncepciją iškart atmečiau. Dievas, sukūręs tokį pasaulį, kokį regim, turėjo būti arba beprotis, arba sadistas, arba žmogus. Pastarasis atvejis įtikimiausias. Mūsų kaimo žmonės neklausė pinklių mano šnekų. Galimas dalykas, buvau laikomas mažumą kvaištelėjusiu. 1940 metais padėjau organizuoti rinkimus, dėl to okupacijos metais vos nebuvau suimtas. Nuo to laiko mane labai domina moralinė įskundimo problema. Atsispindėjusi mano sąmonėje, ji sukėlė man daugybę klausimų. Ar Judui reikėjo pinigų, ar garbės, ar jis tiesiog keršijo Jėzui iš pavydo? Ar apgultų lietuvių pilių išdavikai veikė verčiami politinių paskatų, ar asmeninių? Ar išdavikai suka istorijos ratą pirmyn, ar jį stabdo? Vėliau atidžiai tyrinėjau įskundikus. Man beveik pavyko perprasti jų sielą.

Nuo okupantų mane atgynė Vingelis, kaimo seniūnas. Jis mokėjo vokiškai ir turėjo gerai pakabintą liežuvį. Buvo labai gudrus ir tikrai mielas žmogus. Itin gaila buvo 1948 metais deportuoti jį

į rytinius šalies rajonus. Tačiau vieno žmogaus likimas istorijos bėgse nieko nereiškia. Gerai suprantu, jog ir manasis taip pat.

Po karo mano broliai išsibarstė kas kur, o aš likau kaime, padėjau įvesti tvarką. Vasaros buvo neblogos, gerai užderėjo kviečiai, bulvės užaugdavo didelės kaip reta. Buvau jau suaugęs vyras, bet vis dar domėjausi miško gyvenimu. Prie pat kaimo įsikūrė bebrai. Daugybę laiko praleidau žiūrėdamas, kaip jie verčia medžius, kaip juokingai stypčioja. Nors šiek tiek ir gąsdindavo: jei kuris pliaukštelėdavo uodega į vandenį, rodydavosi, kad į mane vėl šaudo. Per operaciją gretimam kaime susiradau merginą, vardu Julė. Tą pat naktį ji tapo pirmąja mano moterim. Meilės reikaluose buvau visiškai žalias, tačiau vyriškumo man įkvėpė lovūgaly atremtas šautuvas. Lyties apraiškose jokių nukrypimų per visą gyvenimą savy nepastebėjau. Pirmąją savo moterį įsidėmėjau labiausiai. Julės akys buvo nuostabios rugiagėlių spalvos. Vedžiodavau ją po pievas, pasakojau apie bebrus, taip pat apie gėrį ir blogį. Jaučiau pareigą bent kiek ją pasirūpinti: anąją naktį ji neteko tėvo ir dviejų brolių. Ji visą laiką tylėdavo, net lytinio akto metu. 1946 metais mane pagaliau pakvietė dirbti tikrą, rimtą darbą.

Pritapimo laikotarpis buvo sunkus. Man beveik neliko laiko gėrėtis miško gyvenimu, nes darbo buvo per akis. Tačiau praktiniams gėrio ir blogio tyrimams atsirado be galo daug erdvės. O ir gausybė peno apibendrintoms išvadoms. Tuo metu mane tiesiog pavergė atsakomybės už savo poelgius problema. Taip pat kaltumo problema. Kiekvienas atvejis buvo unikalus ir savotiškai subtilus. Kolegos man pavydėjo, nes visi, kurių tik imdavausi, prisipažindavo esą kalti. Visi be išimties. Žinoma, prisipažinimas neturėjo didelės reikšmės, bet tuo metu aš jau kūriau savo etinės teorijos apmatų. Man reikėjo sau pačiam šį bei tą įrodyti. Aš nelaužiau kaulų ir neatmušdavau inkstų. Visi patys prisipažindavo esą kalti. Kiekvienas mūsų yra kaltas, įtariamasis yra dvigubai kaltas, o suimtas kaltas trigubai. Tik reikia pačiam šitai suvokti. Gerai įsidėmėjau vieną at-

vejį. Senyvas vyras buvo kaltinamas rašęs proklamacijas. Vienintelis jo gynybos argumentas buvo tas, kad jis esąs beraštis, todėl *negalėjo* rašyti proklamacijų. Jis iš tiesų buvo beraštis. Nežinau, kaip būtų pasielgę mano kolegos, o aš parodžiau atkaklumą ir valią. Aš išmokiau jį rašto, taigi, įrodžiau, kad jis *galėjo* rašyti proklamacijas. Jis pats suprato, kad yra kaltas. Jis buvo kaltas. Kaip ir kiekvienas. Kaip ir aš pats. Jeigu mane, tarkim, būtų suėmę, aš tapčiau kaltas. Buvau padaręs gausybę mažyčių nusižengimų. Mažų mažytėlyčių, beveik neapčiuopiamų, neįtamtų. Mažų kaip skruzdėlės. Kaip mikrobai. Bet juk gausybės be galo mažų dydžių suma yra visiškai apčiuopiama. Šito mus moko matematinė analizė. Vos pažvelgęs žmogui į akis, iškart matydavau, kad jis kaltas. Labai labai norėjau sutikti nors vieną nekaltąjį, bet taip ir nesutikau. 1949 metais mane už gerą darbą pervedė į Vilnių.

Tuo metu mane ypač kamavo atpildo problema. Nors ir atmečiau Dievo koncepciją, bet tikėjau, kad pasaulis visiems paskirsto atpildą už jų darbus. Aš tai įrodžiau kone matematiškai. Gėrio ir blogio pusiausvyrą šito reikalauja. Nekantriai laukiau atpildo, bet jokio konkretaus atsako taip ir negavau. Ypač pradėjau kamuotis po slaptos komandiruotės į rytinius šalies rajonus, kurios tikslų bei pasekmių nė šiandien negaliu atskleisti. Aš pirmąsyk suabejojau pasirinkto kelio teisingumu. Dar blogiau – suabejojau kai kuriais savo etinės teorijos teiginiais. Man būtinai reikėjo aiškaus atsako – kuo man atmokės pasaulis. Visuomeninis prestižas, geros gyvenimo sąlygos ir žmonių pagarba reiškė dar ne viską. Už savo darbą norėjau sulaukti daugiau. Ėmiau blogai miegoti naktimis ir klajodavau gatvėmis be tikslo. Miestas mane slėgė. Čia stigo medžių ošimo, bebrų ir lapių. Lapės pasirodydavo nebent ant moterų pečių – apykaklių pavidalu. Vilnius buvo pilnas mirusių lapių. Aš nekenčiau šito miesto, kol nesutikau Marijos. Visi man sakė, kad ji – bene gražiausia Vilniaus moteris. Man ji atrodė gražiausia pasauly. Net paniręs į gėrio ir blogio problemas, visad

garbinau grožį. Supratau, kad ji ir yra man skirtas atpildas. Netrukus Marija per klaidą pateko pas mus. Negalėjau leisti, kad ją visai nepagrįstai kaltintų antivalstybine veikla. Pats jai šitai pasakiau, ir ji mane suprato. Ji tapo nuostabia žmona. Mūsų šeima buvo ideali. Ne kiekviena moteris supras ir palaikys vyrą, kuris ištisas paras negrižta namo, o grįžęs griūna į lovą ir nenori nieko – tik miegoti. Ji užjautė mane, o aš ją. Mudu auginom du nuostabius pametinius sūnus ir buvom tikrai laimingi. Aš net atidėjau į šalį savo etinę teoriją. Negalėjau teorizuoti, kai gyvenimas buvo toks puikus. Žiūrėjau į pradedančius bėgioti savo vaikus, į akis nejučia plūdo ašaros. Pasaulis man suteikė viską, ko tik galima trokšti. Mano kelias buvo vien pergalių, didesnių ir mažesnių palaimų kelias. Turėjau mėgstamą darbą, dievinamą moterį, dailius, protinius vaikus. Kūriau teoriją, kuri turėjo palikti pėdsaką filosofinės minties istorijoje. Pasaulis mane mylėjo. Tuo metu tardžiau tokį gydytoją, pavarde Ginzburgas. Jis turėjo apščiai nuodytojo bruožų. Visa bėda, kad nieko neišmanė apie nuodus. Teko kruopščiai ir nuobodžiai jį mokyti, bet jis vis vien nieko neprisiminė. Arba apsimetė neprisimenęs. Terminas buvo konkretus, reikėjo neginčijamai įrodyti, kad jis yra nuodytojas. Jis pats turėjo šitai suprasti. Bet vis ožiavosi. Buvo labai sunku, mane ramino tik sūnūs. Valandų valandas žiūrėjau, kaip jie žaidžia. Tuo metu jie jau buvo pradėję čiaušketi. Namuose laikėm ištisą žvėryną: dvi papūgėles, ežį, vėžlį, tris pelėnus ir šunį. Labai gailėjausi, kad kebloka laikyti lapę ar bebrą. Tačiau net bendraudami su menkesniais gyvūnais mano vaikai artėjo prie gamtos. Medituodamas apie gamtą ir etiką pagalvojau, kad Ginzburgas irgi turi du sūnus. Būtų nepakėlęs, jeigu juos būtų ištikus kokia nelaimė. Tikrai gaila, kad mano pergalės prieš Ginzburgą niekam nebeprireikė.

Tą istoriją taip gerai įsiminiau todėl, kad kaip tik po jos itin atsidėjau savo etinei teorijai. Ji tiesiogiai nesisieja su šiuo raportu, todėl jos čia nedėstau. Kai kurie jos aspektai savaime atsispindi

šio raporto eilutėse. Ji atimdavo iš manęs beveik visą laiką, tikriausiai, beveik išstūmė visas kitas mintis. Aš net apleidau darbą, turbūt todėl 1956 metais buvau perkeltas į menkesnes pareigas. Daugiau manęs taip ir nebepaaukštino. Atsidūriau toliau nuo gyvų žmonių, buvau pervestas arčiau popierių. Tatai turėjo savų privalumų. Galėjau apibendrinti ne vien asmeninę patirtį. Sklaidydavau apdulkėjusius segtuvus, prieš mano akis kaip gyvi iškildavo juose aprašyti žmonės. Mėgau įsivaizduoti jų praeitį ir dabartį. Ilgainiui perprasdavau juos kiaurai. Pažindavau juos geriau, nei jie patys save. Mėgau kurti tolesnio jų gyvenimo istorijas. Kartais pamanaui, kad, ko gero, būčiau galėjęs tapti rašytoju. Spėliodavau, ką jie veikia dabar. Šitai suteikė peno ir manajai moralinio atpildo teorijai. Dažnai prisimindavau ir minėtosios komandiruotės į rytinius rajonus patirtį. Visi šie dalykai, atsispindėję mano sąmonėje, sukėlė galybę naujų klausimų. Kada žmogus liaujasi būti žmogum, ar galima tiksliai apibūdinti šio virsmo ribą? Ar polinkis pajutus pirmą pavojų išsižadėti idealų, gėrio ir grožio žmogui yra įgimtas, ar išugdytas? Ar daug buvo bevardžių džordanų brunų, ar ant laužo einama tik tvirtai žinant, kad vien šitaip gali patekti į istoriją? Ar visada didieji inkvizitoriai esti atsivertėliai – kaip Torkvemada? Ar „didysis inkvizitorius“ yra profesija, ar pašaukimas?

Man ir toliau visa kas sekėsi. Sunkiai gimė tik manoji teorija. Dirbdavau net naktimis, rizikuodamas sveikata. Visą gyvenimą buvau idealiai sveikas. Profilaktiniai tikrinimai mane vien erzino. Manau, kad gera sveikata irgi buvo pasaulio moralinis atpildas. Jeigu pasaulis nori ko atsikratyti, susargdina jį arba suvis numarina. Šias išvadas patvirtino ir mano sūnūs. Vyresnysis augo tvirtų pažiūrų ir geležinės sveikatos. Jaunėlis mėgo viskuo abejoti, visko klausinėdavo, todėl persirgo visomis vaikiškomis ligomis ir išaugo gerokai paliegęs. Abejonė graužia žmogų pikčiau negu vėžys. Tvarka gydo geriau už visus vaistus. Moralu yra tai, kas padeda palaikyti tvarką ir sklaido abejones. Visą gyvenimą elgiausi per-

dėm moraliai. Pavyko išsiaiškinti, kad jaunesnieji kolegos slapčia vadina mane Kurmiu. Manau, šios pravardės etimologija aiški: kurmis rausia giliai. Tikra tiesa: aš niekuomet neslydau paviršiumi. Tie patys pravardžiuotojai neretai prašydavo mano patarimo. Ir netgi kur kas aukštesni laipsniu kolegos. Jie mėgo sakyti: be tavęs – kaip be rankų. 1976 metais buvau išlydėtas į pensiją.

Marija buvo ne tik ideali žmona, bet ir ideali motina. Kai išrūpinau vaikams butus, ji persikėlė gyventi pas jaunėlį. Jam išties kiekvienam žingsny reikėjo pagalbos. Marija lankydavo mane kas savaitė ir sąžiningai atlikdavo savo šeimyninę pareigą. Nors buvau dar visai jaunas ir kupinas jėgų, kitokio darbo nesiėmiau. Džiaugiausi galėsiąs atsidėti vien savo etinei teorijai. Kaip pensinės dovanos paprašiau naujo buto. Manasis buvo labai geras, tačiau atokus. Neturėjau jokių kaimynų. Paprašiau buto didesniai name. Mano prašymas buvo patenkintas. Kaimynų įsigijau apsieičia ir galėjau tęsti savo tyrimus. Ieškojau įdomių, neordinarių asmenybių. Deja, dar sykį gavau nusivilti. Visi kaimynai buvo kalti ir bijojo atpildo. Įžvelgiau kaltę jų akyse. Bet aš esu atlaidus, be to, man šitai neberūpėjo – tapau pensininku. Visą gyvenimą ieškojau nekaltojo, žmogaus, kurį pamatęs savo kabinete būčiau galėjęs iškart paleisti. Deja, neradau. Galbūt tokių išvis nėra. Kieme greit sužinojo apie mano buvusią profesiją. Iškart pajutau žmonių elgesyje pagarbą ir net nuolankumą. Man prisiartinus, visi iškart pagarbiai nutildavo. Šitai mane bent kiek trikdė – visad buvau demokratiškas. Gyvenau vienas, sūnūs manęs beveik nelankė. Turbūt mūsų giminėje įprasta iškrikti. Man liko neaiškus tik vienas dalykas. Jaunėlis vesdamas kažkodėl prisiėmė žmonos pavardę. Neperpratau ir vieno reiškinio mūsų kieme. Pavyko išsiaiškinti, kad paaugliai slapčia vadina mane Muravjovu. Nesuprantu. Nei mano veiksmai, nei pavardė lyg ir neturi nieko bendro su skruzdėlėmis. Kiti kiemo gyvenimo reiškiniai man buvo daugmaž aiškūs. Žmonės kaip žmonės. Ilgėjausi aktyvaus darbo. Tiesa, protas

buvo užimtas etinės teorijos, bet kūnas troško veiklos. Teko kasdien ilgokai bėgioti greta augančiam pušynėly.

Ramus ir tvarkingas gyvenimas truko ligi pat pastarųjų mėnesių. Šį pavasarį netikėtai apniko nesuprantama nostalgija. Aš pradėjau kažki ką ilgėtis. Tai labai nesveikas jausmas. Šiek tiek maudžia širdį ir lyg ėda rėmuo. Be to, prakaituoja pirštai ir truputį tirpsta dešinė koja. Jokia loginė analizė nepadėjo susigaudyti, ko ilgiuosi. Aplankiau buvusią darbovietę, pabendračiau su kolegomis. Tatai nė kiek nepagelbėjo. Pasiginčijau su sūnumis, paskui bandžiau pagirtuokliauti. Šitai irgi nepadėjo. Nuvykau į gimtinę, paklaidžiojau jaunystės takais. Bebrų nelikę nė kvapo. Barsukai irgi kažkur dingę. Vienintelė stirna, kurią pavyko užklupti, buvo raiša. Galbūt aš jau pradedu senti. Nostalgija prislėgė dar smarkiau. Net pamaniau, kad vertėtų nuvykti į rytinius šalies rajonus, senosios komandiruotės vietoves. Atmečiau šią idėją kaip neįvykdomą. Pasaulio struktūrą nelengva iširti. Praktika iškelia teoriją. O teorija kartais gali duoti praktinį patarimą. Susimąsčiau, ką man patartų mano nebaigtoji etinė teorija.

Ilga ir skausminga kontempliacija pagelbėjo. Teorija man prisakė ir toliau daryti gera. Nešti žmonijai gėrį. Teorija teigė, kad aš tiesiog išsiilgęs gėrio. Visa bėda, kad nebuvo tiksliai apibrėžęs, kas yra gėris. Dirbdamas senąją darbą, gerai tą žinojau. Tačiau naujoje aplinkoje sąvokos kiek susipainiojo. Įvairiomis aplinkybėmis gėris esti vis kitoks. Smarkiai suabejojau, ar dora nešti gėrį kaltiesiems. Mano galvoje vėl susipynė aibė klausimų. Ar dora bejėgiškai žiūrėti, kaip tavo draugas miršta gangrena? O gal dora būtų jį užmušti? Ar dora įtikinti žmogų istorijos tėkmės neišvengiamybe, įrodyti jam, kad jis privalo išnykti, pasitraukti istorijos mašinai iš kelio? Ar nekalto vaikelio gyvybė išties tokia vertinga, kaip sakė Dostojevskis?

Kaip tik vaikai ir patraukė mano dėmesį. Vaikai, patys to nežinodami, neretai padeda išspręsti sunkiausias problemas. Pa-

stebėjau, kad mūsų kiemo jaunajai kartai stinga įdomių žaidimų. Nusprendžiau jiems padėti. Matyt, gebėjimas meistrauti slypi Šukių giminės genuose. Niekad ligi tol nebuvau dirbęs staliaus darbo, bet per vienuolika dienų surenčiau kieme dailių pasakų namelį. Tiesa, paskutines keturias dienas man padėjo du kaimynai. Nostalgija iškart atslūgo. Tačiau kitą dieną pasijutau nesveikas. Deja, šitai man nesukėlė jokio įtarimo. Pamaniau, kad tiesiog persitempia dirbdamas. Tai buvo pavojingas naivumas ir lemtinga klaida. Per keturias dienas visai įsiligojau. Niekuomet nesirgusiam kiekviena liga atrodo baisi. Bet manoji tikrai buvo keistoka. Septyniolika dienų nekrito temperatūra. Gydytojas tik raukėsi ir gūžčiojo pečiais. Man skaudėjo kepenis, inkstus ir šlapimo pūslę. Galva buvo sveika, deja, taip ir nesuvokė įvykių sąryšio. Matyt, todėl, kad ir sirgdamas jaučiausi kaip niekad džiugiai, beveik palaimingai. Pro langą žiūrėjau, kaip vaikai landžioja po mano namelį. Jaučiausi geriau nei jaunystėje, žiūrėdamas į bebrus. Sveikau labai pamaži. Žmona mane lankė ne dažniau kaip visuomet – kas savaitė. Dėl to ketvirtą kartą gyvenime susipykome. Į šitai, deja, irgi neatkreipiau deramo dėmesio.

Pasveikęs netikėtai pamėgau žiūrėti į veidrodį. Žinoma, ir seniau prieš veidrodį šukuodavausi bei skusdavausi. Bet visuomet žvelgdavau tik į savo plaukus, barzdą, gal dar į veidą. Niekuomet nebuvau įsižiūrėjęs į savo akis. Nustačiau, kad jos visai gražios: rainelės pilkos, o prie pat vyzdžių – maži gelsvi taškeliai. Tačiau mane pribloškė ne akių gražumas. Žiūrėdamas į veidrodį, suvokiau stulbinantį dalyką. Mano žvilgsnis sakyte sakė, kad esu nekaltas. Aš buvau nekaltas. Aš pats buvau tas nekaltasis, kurio visą gyvenimą taip ieškojau.

Šešias dienas negalėjau atsikvošėti. Vis eidavau prie veidrodžio ir žiūrėdavau sau į akis. Jokių abejonių neliko. Aš buvau nekaltas. Man visai nereikėjo blaškytis. Galėjau nurimti ir baigti savo dienas išdidžiai pakelta galva. Šitai tvirtino Aristotelio logika ir mano

pilkos su gelsvais taškeliais akys. Galėjau būti visiškai ramus. Bet nežinia kodėl mane vėl ėmė graužti nostalgija, dar stipresnė nei pirma. Ji ėdė mane kaip gyvas padaras. Ji gailino man krūtinę ir palikdavo burnoje kartėlį. Įsirangydavo į gyslas ir nušliauždavo ligi pat pirštų galiukų. Ji grauždavo kelias kūno vietas susyk. Naktimis negalėjau miegoti, nes ji raitydavosi pilve, keldama šleikštulį. Kuo ramesnis norėjau jaustis, kuo labiau tikėjau savo dievišku nekaltumu, tuo niršiau mane krimto tasai padaras. Nusprendžiau žūtbūt susirasti Julę, savo pirmąją moterį.

Dvylika dienų jaučiausi esąs tikras pėdsekys. Rasti Julę buvo nelengva. Turėjau pasitelkti visus savo sugebėjimus. Ji buvo tris-kart keitusi pavardę. Jos pėdsakai dusyk visai pranyko, o paskui atsirado visai nelauktoje vietoje. Radau ją atkampioje senelių prieglaudoje. Julė atrodė visai sukriošusi, nors jai tebuvo šešias-dešimt treji. Jos žvilgsnis tebebuvo rugiagėlių spalvos. Ji manęs taip ir nepažino. Vadino mane mesjė Buro. Jos akys be paliovos traiškanojo, o pro lūpų kampučius sunkėsi seilės. Ji išvien malė niekus, tarpais prašnekdavo prancūziškai. Absoliučiai nemoku prancūzų kalbos. Tačiau padariau viską, ką galėjau. Jos prieglauda buvo nešvari ir dvokianti. Išrūpinau jai vietą geruose pensininkų namuose. Palikti pinigų jai pačiai buvo neprotinga. Susitariau su viena rimta gydytoja, kad pasirūpintų Jule ypatingai, o kas mėnuo pateiktų man sąskaitą. Žmogaus griuvenų vaizdas nėra malonus. Viską sutvarkęs, kuo skubiausiai grįžau namo. Pasaulis atlygino Julei už jos gyvenimą, man nederėjo čia kištis. Supratau pasielgęs neteisingai. Tačiau nostalgija dingo be žymės. Jaučiausi keistai palengvėjęs. Rankos ir kojos buvo lengvutės kaip pūkai. Rodės, tuoj pradėsiu skraidyti. Pernelyg nedžiūgavau. Slapčia laukiau naujos mane užgriūsančios ligos. Atsirado slapta nuojauta, galbūt netgi šioks toks esmės suvokimas. Aš neapsirikau. Bevardė liga užpuolė mane po trijų dienų. Šįsyk man laužė kaulus, skaudėjo kasą ir stuburą. Kūnas protestavo prieš mano elgesį. Tiesa, temperatūra ne-

kilo. Kraujo sudėtis buvo normalių normaliausia. Kiti tyrimai irgi nerodė jokios patologijos. Ir vis tiek sunkiai sirgau trisdešimt dvi dienas. Pradėjau rimtai įtarti, kad liga slypi ne mano kūne, o vadinamojoje dvasioje. Pasveikau staiga. Po šios ligos visai nelauktai praradau lytinę potenciją. Žmona beveik liovėsi mane lankiusi.

Naivaus aklumo laikotarpis baigėsi. Pradėjau suvokti reiškinių sąryšį. Žiūrėjau į savo suręstą pasakų namelį pagautas siaubo. Tas namelis ženklino visų nelaimių pradžią. Kaip tik dėl jo dabar man tarpais skauda kepenis, o kai jos apimsta – skauda inkstus. Buvau padaręs baisią klaidą. Norėjau netgi nugriauti namelį, vildamasis šitaip pasigydyti. Po ilgokos meditacijos atmečiau šią idėją. Kaltas buvo ne pats namelis, o jo statymo faktas. Kalta buvo ne Julė, o mano pastangos jai padėti. Buvau esmingai apsirikęs. Mano etinės teorijos pagrindai braškėte braškėjo. Padariau klaidą, ir pasaulis ūmai nuo manęs nusigrėžė. Jėgų visai nebeliko, negalėjau net bėgioti po pušynėlį. Kontempliatyvi analizė nieko nepadėjo. Pagelbėjo grynas atsitiktinumas. Mane aplankė buvęs kolega. Mūsų profesijos žmonės lanko vienas kitą tik su reikalu. Kolega užėjo pasiteirauti apie mano jaunėlį. Ketino jį skirti aukštu viršininku ir siųsti į užsienio komandiruotę. Norom nenorom teko prisiminti, kad mano jaunėlis nesivadina Šukys. Ne iškart susiprotėjau, kodėl manęs klausinėja apie kažkokį Staugaitį. Pasakiau apie Staugaitį visą teisybę: kad yra keistokų pažiūrų, niekad nekėlė man pasitikėjimo. Be to, jis tylenis, o tyli kiaulė būtinai knisa gilią šaknį. Meluoti negalėjau. Visą gyvenimą buvau itin doras. Taip man prisakė mano etinė teorija. Kolega man nuoširdžiai padėkojo. Jam išėjus, be galo susikrimtau. Gerai žinojau, kad mano jaunėlis nebeužims tų aukštų pareigų. Gerai žinojau, kad jo karjera žlugs, o jis niekaip nesupras, kas nutiko. Visą gyvenimą negalės nieko suprasti. Taip ir mirs nesupratęs. Tikriausiai kaltins lemtį. Krimtausi kaskart labiau ir atsiguliau visai pasiligojęs. Rytą sveikata ūmai pagerėjo. Nebe-

skaudėjo nei kepenų, nei inkstų, kur kas lengviau kvėpavau. Kitą naktį susapnavau dvi gundančias merginas. Ilgai rinkausi, bet abi įnirtingai dėl manęs rungėsi. Nė viena nenorėjo nusileisti. Kiek sutrikęs pasidaviau abiem kartu. Rytą paklodė buvo išmarginta neabejotinos kilmės dėmėmis. Šis faktas mane įkvėpė. Pasiryžau vienu mostu baigti savo etinę teoriją. Medžiagos visiškai pakako. Pastarųjų mėnesių įvykiai padėjo paskutinį tašką.

Tačiau lazda visada turi mažiausiai du galus. Nostalgija, vadinamoji nostalgija, vėl siūbtelėjo ant manęs kaip jūros banga. Pargriovė mane, užliejo sūriu vandeniu ir pridusino. Jaučiausi sveikas ir pajėgus kaip niekad, bet kartu buvau leisgyvis. Negalėjau sėdėti. Negalėjau gulėti. Negalėjau netgi stovėti – vien vaikščiojau iš kampo į kampą. Rodės, kažkoks kitas žmogus nori išstumti iš manęs mane patį, apsitempti mano oda. Suprantu, jog tai skamba miglotai, bet kitaip nepasakysi. Sukau galvą, ką čia padarius. Suvokiau, kad einu į pražūtį, bet kitaip negalėjau. Norėjau tik vieno – kuo greičiau ištrūkti iš nostalgijos, vadinamosios nostalgijos, gniaužtų. Vis labiau įtariau, jog čia anaip tol ne nostalgija.

Mano dėmesį seniai buvo patraukusi viena jauna pora. Jie vargo nuomodami kambarį pas storą barningą šeimnininkę. Gaila buvo į juos žiūrėti. Aukštas laibas vyrukas vakarais kas penkiolika minučių lakstydavo į kiemą rūkyti. Bet koku oru. Jo žmonos, auksaplaukės pilnakrūtės, mergiškas grožis diena po dienos blėso. Buvo aišku, kad gyvenimo sąlygos gali sugriauti jų šeimą. Dar dvi dienas priešinausi, bet ilgiau neištvėriau. Pasikviečiau jaunuolį į svečius ir išdėsciau jam savo pasiūlymą. Mano bute du kambariai beveik negyvenami. Man visiškai pakanka kitų dviejų. Pasiūliau jiems apsigyventi pas mane. Be jokių sąlygų. Nemokamai. Žadėjau ilgai iškeisti butą į du ir vieną padovanoti jiems. Klausiausi pats savęs ir netikėjau, kad čia kalbu aš. Aš būčiau šitai padaręs. Buvau pasiryžęs kaip Jobas atiduoti paskutinį apsiaustą. Buvau pasiryžęs ap-

gyvendinti juodu savo bute, o pats nakvoti parkuose ant suoločių. Mano nuostabai, jaunuolis atsakė. Kategoriškai. Ir dar dėbsojo į mane vilko akimis. Išėjo neatsisveikinęs, maniau, nostalgija mane visai uždusins. Nuėjau gulti išpiltas šalto prakaito, o pabudau lengvas ir džiugus. Tariamasis nostalgijos neliko nė ženklų. Šitai patvirtino mano prielaidą, kad svarbiausia – noras ir siekimas, netgi nerealizuotas. Baimingai laukiau atpildo. Tikėjausi visko: širdies priepuolio, inkstų infarkto – tik ne to, kas mane užklupo.

Tą dieną mane pirmą sykį aplankė šmėklos.

Jos atėjo pavakare. Buvo vyriškos lyties. Viena baisiai didelė, maždaug dviejų metrų penkiasdešimties centimetrų ūgio, – ji kone rėmė lubas. Kita baisiai maža, vos metro ūgio. Iškart supratau, kad čia šmėklos. Turbūt dėl tų ne visai normalių dydžių. Mažasis išsyk šoko įžūliai raustis po stalčius. Ačiū Dievui, laikau savo etinę teoriją galvoje. Didysis elgėsi palyginti kukliai, tik pačiuopo krištolo vazą ir nuėjo į virtuvę atsigerti vandens. Abudu vilkėjo paprastais darbo drabužiais. Man rodėsi, kad jau esu juos matęs. Pirmas tris minutes negalėjau atgauti žado. Paskui smarkiai suabejojau, ar nesapnuoju. Vos taip pagalvojau, šmėklos guviais balsais patikino mane, kad tikrai nesapnuoju. Lig tol jos tylėjo, tad vėl netekau žado. Neūžauga sustūmė atgal stalčius ir suniurzgėjo, kad tikra etinė teorija turi galioti ir pomirtiniame pasaulyje. Jis dar kažką paistė apie mirusiuosius ir atpildo dieną. Pagaliau atgavau amą, bet neprabilau, tik paleidau į jį peleninę. Turbūt tikėjausi, kad ji perskries per neūžaugą kiaurai. Tačiau ji atsitrenkė jam į pakaušį ir subyrėjo į šukeles. Didysis flegmatiškai paprašė, kad nepradėčiau šaudyti iš vardinio pistoleto, nes kulkos galinčios apgadinti kambarį. Tik ne juos. Neūžauga visą laiką vaipėsi. Iš pradžių niekaip nesumečiau, ką daryti. Paskui dingtelėjo išgaininga mintis. Atsistoju ir išėjau į kiemą. Šmėklos iš paskos neskė. Surūčiau keturias cigaretes ir grįžau atgal. Šmėklų namuose nebebuvo.

Įsidėmėtina, kad apstulbau kur kas mažiau, nei buvo galima tikėtis. Turbūt nesąmoningai kažko panašaus laukiau. Mano išvargusios smegenys pamaži ėmė suvokti reiškinių sąryšį. Voliuntaristiški bandymai pataisyti pasaulio nelygybę turėjo susilaukti atsako.

Šio pikto pasaulio atsako priežastys galėjo būti tokios:

1) mano voliuntarizmas sutrikdė pasaulio stabilumą: kituose kiemuose nėra pasakų namelių, kitos iškvėšusios pensininkės tebegyvena purviniuose kambariuose; neleistina apsimesti Dievu tvarkytoju;

2) mano daromas tariamasis gėris iš tiesų buvo blogis; gavę pasakų namelį, vaikai įsigeis dievažin ko dar; stropiai prižiūrima, Julė atsikvošės ir suvoks savo padėtį; gera yra, kai nieko neturi ir nieko nežinai;

3) vien tiksliai reglamentuotas gėris iš tiesų yra gėris; kol nebuvau pensininkas, pasaulis teikė man vienam palaimą;

4) tokių žmonių kaip aš reta; šmėklos irgi panoro iš manęs gėrio;

5) aš nukentėjau dėl savo nekaltumo; pasaulis neapkenčia nekaltųjų; jei esi nekaltas, reikia vis vien apsimesti kaltam;

6) mūsų profesijos žmonėms nevalia išeiti į pensiją;

7) mano etinė teorija klaidinga; to negali būti, įrašau šį punktą vien paklusdamas Aristotelio logikai.

Taip prasidėjo naujas mano gyvenimo etapas, kovos su šmėklomis etapas. Pirmiausia bandžiau liautis daręs gerus darbus, tačiau nebeįstengiau. Pastaruoju metu išvien užleidinėju eilę nukamuotoms moterims ir nešioju krepšius senutėms. Geri darbai tapo vaistais nuo nostalgijos, tariamosios nostalgijos. Ji pradeda mane graužti apie dvyliktą valandą ryto. Lėkte išlekiu į gatvę, skubiai išnešioju senučių krepšius ir grįžtu namo laukti šmėklų. Tūnoti kieme jau šaltoka. Dažniausiai ateina visokie invalidai. Jie būva labai gražių, malonių spalvų – melsvos, žals-

vos, rožinės. Po pažasčia nešasi vienas ranką, kitas koją, o dar kitas – galvą. Jie nieko nešneka, tik susėda prieš mane ir spokso tylaus priekaišto kupinomis akimis. Kai kuriuos iš jų atpažįstu. Kartais pavaišinu juos cigaretėmis. Dar keturis kartus maldaute maldavau jaunąją porą, kad persikeltų pas mane. Vyrukas kas kart labiau niršo, o praeitą savaitę sužinojau, kad jie ūmai išsikraustė nežinia kur.

Naktinės šmėklos būva kitokios. Jos daug šneka, trukdydamos man miegoti, ir pašaipiai vadina mane Džeriu. Mano vardas Jeronimas. Neretai jos išgeria mano alų ir surūko cigaretes. Ir dar šaiposi: Džeriui juk negaila. Konceptualiai nesuprantu, kaip turėčiau su jomis elgtis. Šiek tiek nusivyliau savo etine teorija: iš esmės ji visai nenagrinėja šmėklų. Tačiau anaipol nenutraukiau savo tyrimų. Manau, teoriją dar bus galima plėtoti. Kol kas nustačiau mažokai neabejotinų faktų. Šmėklų niekad nebūna daugiau kaip septynios. Sykį paprašiau jų, kad atsivestų mano jaunystės bebrų. Bebrų atsivesti jos negali. Išoriškai jos visai normalaus sudėjimo. Tam tyčia išgręžiau tualetu duryse skylutę, kad šitai nustatytčiau: šmėklos dažnai šlapinasi ir tuštinasi. Ateina ne vien mirusieji. Keliskart apsilankė pažįstamų šmėklos, nors jie patys kuo sveikiausi ir gyviausi. Jokios šmėklos negali padaryti man fizinės žalos. Jos rodosi, ir tiek.

Neperprantamoje visatos reiškinių gausybėje savo vietą turi ir šmėklos. Šitai aš suprantu. Kiek sunkiau suprasti, kodėl jos rodosi kaip tik man. Nesijaučiu esąs tokia jau ženkli ar kuo išsiskirianti persona. Esu paprasta darbo bitė. Belieka daryti išvadą, kad šmėklos rodosi anaipol ne man vienam. Galbūt kiti šitai slepia. kažkas turi prabilti pirmasis. Kaip tik todėl rašau šį raportą.

Pavyko tiksliai nustatyti, kad šmėklos pasirodė tada, kai pradėjau savavališkai daryti tariamai gerus darbus. Pasaulis, lig tol mane mylėjęs, ūmai pradėjo mane žlugdyti. Regis, neapčiuotas gėris pažeidžia pasaulio pusiausvyrą. Tikrasis gėris visad yra iš

anksto nustatytas ir patvirtintas. Jokia anarchija čia neleistina. Ji tik prišaukia ligas ir šmėklas.

Šmėklų klausimu turiu dar keletą pastabų:

1) kadangi šmėklos neišvengiamai rodomi ne man vienam, galbūt yra rasta būdų nuo jų apsiginti; nuolankiai prašau, įvertinant mano nuopelnus, supažindinti mane su tais būdais;

2) visi iki vieno slepia savo šmėklas; tuomet mano raportas nušvies visai naują pensinio gyvenimo sritį;

3) apie šmėklas jau žinoma, tačiau būdų apsiginti nuo jų dar nerasta; šiuo atveju esu pasiryžęs ir toliau tirti jų gyvenimą bei elgseną, tuo pasitarnaudamas bendram reikalui;

4) šmėklas prišaukė tariamoji nostalgija; ja reikėtų itin susidomėti; galbūt kokie nors jau žinomi preparatai gydo šią ligą;

5) viskuo kaltas mano nekaltumas; man reikia tapti kaltam.

Kol kas sunku ką nors pridurti. Dvi vyriškos lyties šmėklos svetainėje žaidžia šachmatais. Moteriškos lyties šmėkla stovi man už nugaros, tolydžio dirščioja per petį ir krizena. Pasilenkusi stengiasi kuo stipriau prispausti prie manęs krūtis. Jaučiu, kaip po širdim jau kirba tariamoji nostalgija. Ketvirtą dieną rašau šį raportą, todėl padariau mažiau gerų darbų, negu derėtų. Pradedu įtarti, kad žmonės, kurie taip kaip aš visą gyvenimą nuoširdžiai rūpinosi pažangiąja žmonijos dalimi, pasauliui visai nereikalingi. Šmėklos šachmatininkės įtariai dirščioja į mano pusę, o tarpais įžūliai aptarinėja slapčiausius mano biografijos faktus. Jaučiuosi tarsi išrengtas. Nekantriai laikiu tos dienos, kai visas jas išmarinsiu. Antrą kartą išmarinsiu.

Tuo ir baigiu šį raportą. Nežinau, ar jis paklius kur dera. Šachmatininkai vis įtariau šnairuoja į mane. Matyt, moteriškos lyties šmėkla rodo jiems ženklus. Yra ir dar viena galimybė. Tuo atveju mano raportas irgi nepaklius kur dera. Taip negali būti, bet aš dar sykį paklūstu Aristotelio logikai. Teoriškai įmanoma, kad ir aš pats esu šmėkla.

Su liepsningais sveikinimais – Jeronimas Šukys, atsargos pensininkas

VIENAS TOLYDŽIO FILOSOFUOJANTIS VILNIAUS GYVENTOJAS primygtinai siūlė papildyti psichiatrijos bei psichologijos terminiją nauja sąvoka – „Senekos sindromas“. Jo argumentai gan įdomūs.

Liucijus Anėjus Seneka (4 m. prieš m. e.–65 m.) buvo bene garsiausias savo laikų filosofas, stoikų mokyklos atstovas. Kaip žinoma, anuomet (ir daugelį amžių po to) didžioji dalis filosofijos buvo moralės filosofija. Ji stengėsi atsakyti į klausimą, galbūt labiausiai rūpintį daugumai žmonių: kaip reikia gyventi?

Seneka buvo rūstus moralistas. Jo darbai skaitomi ir vertinami ligi šiol. Savo veikaluose nenuilsdamas mokė žmones, kaip be širdies skausmo atsižadėti turty, kaip išvaduoti dvasią nuo aukso valdžios, negarbinti prabangos ir gyvenimo malonumų.

Senekos kapitalas siekė kelis šimtus milijonų sestercijų. Jo užmiesčio rezidencijos prilygo imperatoriaus rūmams.

Seneka buvo labai visuomeniškas moralistas. Daug rašė apie piliečio santykį su valdžia, garbėtroškos ir pilietinės pareigos priešpriešą. Mokė žmones, kaip išvengti pagundos bet kokia kaina kilti valdžios ir galybės laiptais, kaip sutramdyti savy norą valdyti kitus.

Didžiąją brandaus gyvenimo dalį Seneka buvo Romos kvestorius ir netgi konsulas. Klaudijaus valdymo metais buvo ištremtas į Korsiką. Iš ten siuntinėjo į Romą tiesiog gėdingai palaižūniškus tekstus (tarkim, „Ad Polybium de consolatione“), kad tik būtų sugrąžintas į aukštuomenę. Be jokio saiko garbstė Klaudijų. Tą patį Klaudijų, kuris neteisėtai jį ištrėmė. Tą patį Klaudijų, kuris, nuvodijęs jo žmoną, kitą dieną irzliai paklausė, kodėl toji moteris vėluojasi pietų.

Šių sugretinimų jau bene pakaktų Senekos sindromui apibū-

dinti. Tačiau ypač grakščiai tas sindromas pasireiškė didžiojo moralisto gyvenimo pabaigoje.

Seneka daug samprotavo apie itin opią senovės Romai tironijos problemą. Mokė žmones nekęsti tironų, netiesiogiai kvietė atimti iš jų valdžią, netgi juos žudyti. Anot jo, kiekvienas žmogus, tarnaujantis tironui, yra kaltesnis už patį tironą. Įprastas pasiteisinimas – „kitas mano vietoj būtų daug blogesnis, tad verčiau aš, aš bent doras“ – jo galva, yra visiškai absurdiškas ir loginiu, ir praktiniu požiūriu.

Seneka ilgą laiką buvo Nerono auklėtojas ir pirmasis patarėjas. To paties Nerono, kuris sanguliavo su savo motina, o paskui ją nužudė. To paties Nerono, kuris savo smagumui padegė Romą. Motyvavo savo tarnystę tuo, esą būdamas greta tirono galįs jį sutramdyti, kad tas pridarytų kuo mažiau bloga. Istorija negailestingai rodo, kaip Senekai sekėsi tramyti Neroną. Tarnaudamas jam, Seneka tapo visų jo piktadarysčių netiesioginiu (ir tiesioginiu) dalyviu, vadinasi, ir jų rėmėju bei pateisintoju, „nes neįmanoma tarnaujant tironui daryti gera“ (Seneka, „De beneficiis“).

Per įsiūčio priepuolį, įtardamas Seneką prisidėjus prie sąmokslo, Neronas įsakė jam nusižudyti. Seneka galėjo pabėgti, tačiau nuolankiai pakluso įsakymui: romėnų papročiu persipjovė venas.

Ilgas lėtos agonijos minutes jis paskyrė dar vienai didžiai moralistinei prakalbai, kurią paliepė būtinai užrašyti ir išplatinti.

Taikos balandis

Kai pirmąsyk pamačiau tą mėlyną šėtoną, man turbūt protas buvo užtemęs. Juk turėjau iškart suvokt, dar ir kaip turėjau. Tiesa, karštis svilino neregėtas, net akyse raibo, galvoj tarytum perdžiūvusio šieno buvo prikimšta. Visai kaip tą vasarą, tą velnionišką vasarą. Ne prieš gera tokia kaitra, išsyk pamaniau, ne prieš gera. Miestas apsisiautė baltom dulkėm, o jau smarvių smarvelių kiek uždvokė – joms vienoms karštis krovė į naudą. Pargrižau namo visas šlapias, nors grėžk, o prie laukųjų durų jau laukė ta įsikūnijus prapultis, lyg iš anų laikų atskridus. Nė patupėt negalėjo, vis virto ant dešinio šono, rėmėsi sparnu, stripinėjo savo nucibusiom kojėlėm, kad suvis nepargriūtų. Visai glušas karvelis, nupiepęs apsigimėlis, nė nebandė skrist ar bėgt, tik nudėbė mane pabaisingu žvilgsniu. Ne piktumas buvo tose gelsvose akelėse ir ne baimė, bet kažį kodėl visa nugara nuėjo pagaugais. Rodės, iš tų akelių kažkas kitas žvelgia, tartum ne šio pasaulio padaras. Rodės, ilgiau į tas gelsvas sagutes pažiūrėtum – visai apkvaištum, lyg jos iš tavęs būtų pamaži siurbusios gyvastį. Taip negera pasidarė, taip negera, dar maniau, paspirsiu tą dvėseną, bet sakytum kojas būtų atėmę. Tik atsargiai lankstu apsukau, net artintis pabūgau. Ne veltui sako, kad karveliai atneša mirties žinią. Šlykštus visas buvo, purvinas, dvokiantis – net blogumas apėmė. Nė nepastebėjau, kad šlubuoja dešinė koja.

Paskum gavau ne tik tą pastebėti, įsiminiau kiekvieną jo plunksną. Aš tą mėlyną šėtoną ir dabar regiu prieš akis kaip gyvą, jo karpuotos trinagės raižo man širdį.

Tikri stebuklai, kad išvis dar turiu tą širdį. Visi stengėsi ją užgniaužt, uždusint, visas pasaulis. Randų joj liko nesuskaičiuotinai. Nelengva manąją sugildyt, būdavo, kitas net rauda, širdį jam kaip adatom bado, o man visos adatos į randus pataiko, nieko nejuntu. Tokia jau yra tikro lietuvio širdis, nieko nepaveiksi.

Pakilau į kambarį – visai karštis perėmė. Tarytum kokia tvanki sunkenybė ant viso miesto užgriuvo, lenkė prie žemės, net kojos nebelaikė. Visų langai atlapoti, visi žmonės skerspūtes manosi, kėpso be jėgų, nuogi išsirengę. Tik tasai senis kacapas po langais su savo šleivu šunėku tuzginasi. Pats klišakulnis, ir šuva klyvas, atseit, kiniškas. Kiūtinėja abu pakampėm, visur kaišioja nosis, senis susisukęs kaip kriauklė, maskoliškai burbuliuoja, lietuviškai nė žodžio. Šuo kaip špygutė, kiauksi kiniškai, tasai irgi savaip vograuja, kurią dieną abu vienu balsu užlos. Norėjau užsidaryt langą, bet taip ir apmiriau. Būva, kad lauki išsipildant blogo sapno, lauki, bet slapčia viliesi, kad nelaimė tave aplenks. Bugščiai dairaisi, rodos, nieko pikta nematyti, jau visai nurimsti, o tada ir trenkia perkūnas iš giedro dangaus. Taip ir tąsyk: šlubas karvelis jau tupėjo mano kambary.

Lyg ir negalėjo taip greit apie namą apsisukt, jisai vos paskrido, vis ant žemės puldavo. Bet juk negali netikėt savo akim. Kito tokio padaro visam pasauly nerasi. Tupi po kėde, akutes varto, tąsyk jau geriau įsižiūrėjau: plunksnos nušiurusios, šūdais išstepliotos, balkšvos kirmėlikės po jas ropinėja, kaklas apipešiotas, mažne plikas, nubertas kruviniais šašais. Ir vis stripinėja kaip girtas, akutės žvairios, bet yra, jaučiu, jų žvilgsny kažį kas pabaisinga, nuo to net šleikštu palieka. Gyslom vaikšto šiurpuliai, o burnoj kaupiasi negeras kartėlis. Puoliau vyt lauk tą pragaro išperą, o jis neskrenda, nors visi langai atlapoti. Slapstosi po kėdėm, po lova nuklibikščiavo, net ant stalo užšoko. Ir vis spitrėja į mane, mirties akim spitrėja. Niekaip negaliu išvart: prisiliest prie jo baisu, o iš tolo baidant anas į kampus sprunka, lyg pasislėpt norėtų, įsikurt

pas mane visam laikui. Pagaliau užspeičiau kampe, pačiupau storą knygą, manau, pridobsiu. Paskui jau kaip nors į laikraščius suksiu, rankom neliesdamas. Pasilenkiau, o širdis tik tvata, rankos ėmė drebėti. Jau užsimojau, o jis ūmai suplakė kleivais sparnais ir šoko man tiesiai į veidą.

Šioj žemėj tokių dalykų esu patyręs, kokių niekam patirt ne-linkėčiau. Bet šitaip šurptelėjęs niekad nebuvau. Tasai padaras plaka man sparnais veidą, balkšvos kirmėlikės skraido į šalis, lavono dvokas gniaužia kvapą, o karpuotos trinagės taiko iškabint man akis. Gelsvos žlibės beprotiškos ir, baisiausia, stebeilija be jokios pagiežos, be įniršio, šaltai lyg pati mirtis. Širdis sustingo, rodės, net pats laikas sustojo. Rodės, jau niekad nebeištrūksiu laisvėn. Nebijojau, kad tasai mane užkaupos ar akis išles – ką jis beišles, gaišena nususus. Bet šiurpus klaikas apėmė: lyg kas būtų į ausį sušnabždėjęs, kad nuo šiol visą laiką taip ir bus. Toji smirdinti dvėseliena plasnos man ant veido, į nosį lįs kirmėlikės, ir bus baisu baisu, kaip nuogam kūdikiui, pakliuvusiam tarp žvėrių. Ir niekad šitai nesibaigs, ir nieko daugiau pasauly nebebus. Jeigu žmogui šitaip ima rodytis – visai prasti popieriai. Nesučiupiau, kaip tasai vis dėlto išskrido, o aš likau, visas drebėdamas. Dėl visko net persižegnojau, nors jaučiau, kad pikta dvasia čia niekuo dėta.

Tik visiškas kvėša gali bijotis piktų dvasių. Tik davatka nutriušus gali pasikliaut Dievuliu. Viską pasauly daro žmonės, vien jų reikia bijot, tik žmonės yra ir piktos dvasios, ir dievai. Su tigras džiu glėse bendraučiau, gyvačių duobėj išgyvenčiau, bet jei kas išmestų negyvenamoj saloj su kitu žmogum – neištverčiau. Geriau iškart pasikart. Bet kokį žvėrį galiu mylėti, bet kokį gyvulį. Ir vilkas yra geras, ir gyvatė graži, ir asilas protingas. Tik ne žmogus. Pikčiausi šunys pjaunasi, vienas parvirs, atgręš beginklį pilvą – kitas jam žarnų nepaleis, gerklės neperkās. O žmogus – būtinai. Žmogus pats blogiausias padaras, o svarbiausia – gudrus. Piktas

dvasias pramanė, kad savo blogumą užslėptų, primestų vargšėm dvasiom visą savo šlykštybę.

Iškart supratau, kad tasai karvelis – visai ne karvelis. Žmogum jis man pakvipo, žmogaus dvasia.

Ir tik vienas žmogus galėjo šitaip dvokti – Kazimieras Rugaitis. Ne išsyk šitaip pagalvojau, žinoma, ne išsyk. Tik dabar viskas pamažu dėstosi į daiktą, nors dar ne viską suvaikau. Bet nesigailiu. Per vėlu dabar gailėtis, be to, mano viduj tiek visko privirė, tiek svetimos bjaurasties, kad ją vienu sykiu išspjovęs pasijutau kaip ir pasveikęs. O pasauliui, žinia, kiekvieną sveiką žmogų reikia pradžudyt.

Rugaitis tyčia prie manęs apsigyveno, tikrai žinau. Kad kasdien jį matyčiau. Toksai ponulis galėjo kur Antakalny įsitaisyti, prie pušynėlių, o mūsų rajonas paprastas. Sako, aną butą vaikams palikęs, bet aš nujaučiu, kad jis vien stengėsi mane uždusinti. Visą gyvenimą tykojo, juto smagumą kankindamas, net miręs nepaliko manęs ramybės. Anksčiau kasdien po langais slankiodavo. Kad man kąsnis burnoj strigtų, kad visas pasaulis bespalvis paliktų. Bamblinėjo, pilvą išvertęs, rankas už nugaros sudėjęs. Veidelis raudonas, apvalutis, su kaimynais šnekteli, mergaites pakibina. Suprask, tokiame senbezdaie dar jaunos mergaitės rūpi. O į mane ne dėmesio nekreipė, lyg visai nepažintų. Būva tokių žmonių: jei-gu tavęs nekenčia – žiūri pro šalį, atseit, nepažįsta. O jei prisieina kartu tarnaut ar šiaip bendrą bylą turėt, toksai niekaip tavo vardo, pavardės neįsidėmi. Stovi, akis varto, veblena sau: na, šitas... kaipgi jį... na, tasai... O juk žinai, kad tavo vardas pavardė jam kepenis ėda, naktim užmigt neleidžia. Tokie tad esti žmonės, o Kazimieras Rugaitis – pats pirmiausias apsimetėlis. Jis ne tik odos spalvą kaip chameleonas mokėjo keisti, bet ir akių spalvą, ir balsą. Jisai savo sielą galėjo triskart per dieną kaitalioti.

O per tuos karščius pradingo kaip į vandenį. Jau maniau – atsipūsiu savaitėlę kitą, bet kur tau. Sako, nežinomi Viešpaties ke-

liai. Žmonių keliai nežinomi, žmonių. Pradingt Rugaitis pradingo, bet savo vietoj paliko tą mėlyną karvelį, kad ramybės vis vien neturėčiau. Niekad nemaniau, kad besielis padaras galėtų taip žmogų persekiot. Jis man išsiurbė visą kraują, ištasė visas smegenis. Pats pražuvo, bet ir manąją prapultį atnešė. Priskreto prie manęs, vienas nė žingsnio žengt negalėjau. Kur beečiau, kleivojo iš paskos, skraidžiojo, vis ant žemės puldamas. Būdavo, nusi-leidi laiptais į kiemą – ano lyg ir nėra, žengi žingsnį – ir pajunti, kad jo gelsvos akutės ne tik į nugarą, o tiesiai tau į širdį spokso, siurbia paskutiniausias jėgas. Rankos apmiršta, pakaušis šąla, sakytumei, ten ledo gabalas riogso ir tirpsta. Ne prakaitas veidu žliaugdavo, ne mano kūno syvai, o kažkoks bjaurus ledinis vanduo. Visaip tą padarą vaikiau, viską dariau – niekas negelbėjo. Nė nepajutau, kad Rugaitis nebestypso po langais, nedūlinėja tarp namų. Viena man berūpėjo – tasai pamėkliškas karvelis. Apsėdo jis mane kaip slogutis, dievaž, naktim slogindavo. Būdavo, guliui patamsy pramerktom akim, ir vaidenasi, kad jis už lango tupi, laukia, kol užsnūsiu. Ir tokia negalia apima, kad, rodos, užmigsi – tikrai nebekelsi, tasai pragaro karvelis numarins tavo miegantį. O dieną šimtąsyk mano balkoną puldavo. Ant turėklų nenusilauko, tai plumpтели vidun ir rėplinėja, viską savo dvoku persmelkia. Žiūri į jį ir nieko negali suprast, tik klaikas ima. Bet dargi ko bijojau, niekaip nepermaniau. Kiek ten to paukščio tėra: sugniaužtum viena ranka – šlapia vieta teliktų. Juk nei nagų jis turėjo, nei kokių ilčių, o vis vien buvo baisu. Gal ne tiek baisu, kiek negera. Toks negerumas, toks neramumas apnikdavo, kad nors verk. O svarbiausia – pats sau nieko paaikšint negalėjau. Kol ramiai svarstydavau – karvelis kaip karvelis, tik smirda, bet vos pažiūrėdavau į tas jo akeles, vien slėptis magėjo, nors po žeme lįsk. Rodės, nevalia prie jo nė prisiliest, tarytum kokia dvasia jį būtų sergėjęs. Palytėsi – rankos kojos tau nudžius, smegenys išpus. Nemirsi, dar blogiau: tysosi kaip rąstas ir į pasaulį juodus pūlius

leisi. Kartais atslūgdavo tokios mintys, būdavo, jau pačiumpu kokį pagalį, jau įsidrąsinu, bet pamatau tas besieles giltinės akis, ir vėl rankos suglemba. Visą pasaulį tasai mėlynas šėtonas man užstojo. Nebeužuodžiau liepų kvapo, nebejutau barščių skonio, pabudęs pirmiausia prisimindavau jį. Iš viso miesto, visos žemės, viso dangaus liko vienas pamėkliškas karvelis.

Kaip aną velnionišką vasaros vidudienį iš viso pasaulio tebebuvo likęs vienas Kazimieras Rugaitis.

Net pradėjau slapstyti nuo to karvelio, slankiojau katinų takais, bet jis mane uoste užuosdavo, pajusdavo nežemišku jutimu. Niekur negalėjau pasislėpti, jis lakstė paskui mane kaip dūšia be vietos. Pažiūrėjau į veidrodį – savęs gaila pasidarė: veidas nubalęs, skruostai įdubę, akys žybčiojo beprotiška ugnimi. Jaučiu – reikia nugalabyt tą karvelį. Bet niekaip negalėjau prisiverst, nevaliojau prie jo nė prisiartinti. Ir pagalbos nebuvo ko prašyti. Vilniuj juk kaimynas kaimyno nepažįsta, nė vardo nežino. Nebėra lietuviškos bičiulystės, pradingo ji amžiams. Ir su kuo čia bičiuliausies, jei tų lietuvių aplink trys ir pusė. Gal su tuo šuniniu kacapu? Vienas turi viską daryt, pats su savim šnekėtis, pats sau guostis. Aplinkui tik šmėklos, tegu ir žmogiškais veidais. Jau maniau, taip ir nusmaugs mane ta pragaro išpera miegantį. Tik tada prisiminiau savo žalsvuosius miltelius.

Geri milteliai. Ką nori nugalabys: kirmėlę, žiurkę ar šunį. Du kart esu sapnavęs, kaip įteikiau Kazimierui Rugaičiui tortą, visą tais milteliais nubarstytą. Priviriau karveliui gardžiausio lesalo, o miltelių šūstelėjau, kad geram arkliui būt ganėję. Maišau maistą ir nė per nago juodymą netikiu, kad tasai lestų. Bet susyk puolė kaip smakas. Viską švariai surijo, rodės, net apsilaizė. Iškart pasidarė ramu ir gera, prisėdau, pats vienas burnelę išlenkiau, laučiau, kada anas stips. Žiū, jau parvirto ant šono, tad pasiėmiau kibirėlį, einu išmesiu. Tik pasilenkiau – tasai kad puls ant manęs. Dar aršiau nei anąsyk. Pasipūtė, papuro ir nuplasnojo sau, šnypš-

damas kaip gyvatė. Nė nemanė stipt, dar labiau ėmė šlubuot dešine koja.

Kad ne tas klibikščiavimas, turbūt niekaip nebūčiau susivokęs. Per visą gyvenimą vienai vieną padarą taip troškau nugalabyt, kaip tą karvelį. Vienintelis per visą gyvenimą regėtas padaras šitaip klibikščiavo. Mano galvoj tarytum kokie ratukai kitaip persisuko, akys ėmė kitaip regėt. Tik tada pagaliau susigaudžiau, kad senų seniausiai nematyti Kazimiero Rugaičio.

Tarsi juodą raištį nuo akių būtų kas nurišęs. Tarsi, išvien patamsiuos tūnojęs, būčiau ūmai išvydęs šviesą. Tarsi griausmingas balsas būtų tiesiai ausin pasakęs: atsibusk, Povilai, argi jau suvis nieko nebesupranti?

Vienui vieną padarą lygiai taip troškau nugalabyt – Kazimierą Rugaitį.

Pastojų jis man kelią tą velnioniškai karštą vasarą, prieš trisdešimt ketverius metus, pastojų ir jau nesitraukė. Kaitra buvo neapsakoma, smegenys galvoj užvirė, pukšėjo tartum košė. Tik todėl ir įkliuvau į pasalą. Manęs penkerius metus niekas pagaut neįstengė, o čia tasai iššoko kaip pilypas iš kanapių. Šuniškai nutykojo: paėjau į šalį nusimyzt, o jis strykt ir stovi priešais, akis vartydamas. Pasiduok, sako, bandite, žarnas paleisiu, bekiauši. O pats žiūri man į tarpkoją, akių neatitraukia. Lai žiūri, jei tikro lietuvio nematė. Ir vis vėp: tu bekiauši bandite! Na, galvoju, prisigyvenai, Povilai, penketą metų bunkery tupėjai, kad tave šitas špicas pagautų. Dievaži, augumo buvo kaip pono Valatkevičiaus špicas. Argi sribai ūgesnių susirinks? Stoviu, rankas iškėlęs, o tasai vis spokso man į tarpkoją, net žiežirbos iš akių lekia. Žinojo, gyvatukas, kas jam koją pamušė. Man net šaltis šakumą perėmė. Matau, iš akių matau, kad ano galvoj jau viskas įvykę, jau išties esu bekiaušis. Na, galvoju, Povilai, sakyk sudievu savo tarpkojai, visi tavo vaikeliai iš anksto į dangų eis, nė nepradėti. Laikų laiklaikius stovėjau priešais tą špicą, gėdingai išsivertęs, visur tą sto-

vėjimą atsiminiau – ir lagery, ir namo pargrižęs, visą gyvenimą atsiminiau. Kiti pirmą meilę prisimena, kokią didžiulę šventę, o aš vien tą stovėjimą. Stypso priešais mane tasai špicas: ant vieno delno padėtum, kitu priplotum – paliktų truputis smarvės, daugiau nieko. O tu stovi kaip kokia begėdė išsivertęs ir nieko nieko negali.

Tasai negalėjimas nusitęsė per visą mano gyvenimą. Kėliau ir guliau su tuo negalėjimu po širdim. Pirmiausia negalėjau turėt laisvės, jokios laisvės, nė menkiausios. Pjuvenas rijau, uogas ant šakų supuvusias, ir vis geru žodžiu minėjau Kazimierą Rugaitį. Kasdien dvasios akimis jį regėdavau. Paskui gyvent nei dirbt, kuo noriu, negalėjau. Maniau, jis tik mano galvoj man kelią pastoj, na, dar tą velnionišką vasaros vidudienį. O pasirodė – tikrų tikriausiai pastoj, kiekvieną mano žingsnį sekė, stribas prakeiktas. Nė tų stribų senų seniausiai nebeliko – tik jis vienas visoj Lietuvoj. Ligi gyvenimo galo toks liko. Nedrįso pribaigt, nedrįso išromyt, tai nutarė pamaži numarint. Kur benusidanginčiau, visur jo ranką jčiau. Jis man visas gyslas po vieną ištasė, širdį randais išraižė, nežmogum mane pavertė. Visi gyveno, kaip gyveno, viską nors galėjo. Tik mano vieno likimą persunkė negalia, o tą negalią pagimdė Kazimieras Rugaitis. Kur buvęs, kur nebuvęs, vis stodavo man ant kelio ir be garso sakydavo: tu bandite bekliausi! Mano kraują gėrė, mano mėsa užsikąsdavo. Jau, rodos, į žmones išeidavau, pamiršdavau, ko prisimint nenorėjau, imdavau šį tą galėt. Ir būtinai nežinia iš kur išdygdavo jis. Nė nematydavau jo, girdėt apie jį negirdėdavau, tik paskum viskas išaiškėdavo. Kaip šūdas paviršiun išplaukdavo. Čia yra tokia nuomonė, kad tamsta neatitinki, veblendavo koks nupiepėlis, kad tamstos, vanasi, praeitis. Kokia nuomonė, klausdavau, kaip tos nuomonės vardas? Bet nė klaust nereikėjo, iš anksto žinojau: Kazimieras Rugaitis. Jis prisiekė mane praryt. Iš vieno valsčiaus į kitą blaškiausi, o jis iš paskos sėlino. Speitė mane į kampą, matyte mačiau, kaip

mėgaujasi, viliasi kada nors visai mane sutraiškyt. Juo labiau pats kilo, juo smarkiau mane gramzdino. Patyręs, kad jį vėl paaukštino, išsyk žinojau, kad mane dar giliau į purvą įmurdys. Jis visą mano gyvenimą užnuodijo. Ne tik man kraują siurbė. Mano žmona jauna vėžiu pasimirė – jis kaltas, vien jis. Tikriausiai naktimis būrė, nuodingus spindulius leido, kad tik ji nusibaigtų. Jeigu žmogus visas persunktas neapykantos, apie jį pradeda skraidžiot nuodingos dulkelės, jos gali ir niekuo dėtus žmones pražudyti. Sūnus su mašina užsidaužė – be Rugaičio rankos neapsieita. Nežinau, kaip kelią nuslidino ar stabdžius sugadino, bet čia jo darbas. Visa, kas mane gyvenime blogo ištiko, – Kazimiero Rugaičio kliautys. Jis mane kaip tą akmenį, lašas po lašo pratašyt norėjo. Vienui vieną norėjo palikt, kad kaukčiau kaip vilkas, pats jam pasiduočiau.

Nužudžiau jį mažiausiai tūkstantį kartų. Galabydavau jį mažne kasnakt. Dieną jis darydavo savo juodą darbą, o naktį aš su juo atsiteisdavau savaip. Kartais sunkiai besulaukdavau vakaro. Per dieną patirdavau tiek skriaudų, tiek žmonių blogumo, kad širdy susikaupdavo didžiausias juodulys, mausdavo visus kraujuojančius širdies randus. Tasai juodulys kaip voras rėpliodavo po visą kūną. Ištisą dieną svajodavau, kad atsigulęs būtinai susapnuosiu ką nors gražaus: kvapnią stebuklingą pievą, o gal jūros pakrantę ir laisvę, kuria galima suvis išplaukti iš šio dvokiančio pasaulio. O vos užsnūdęs pradėdavau žudyti Kazimierą Rugaitį. Jis manęs neapleido netgi sapnuose, mudu buvom lyg surišti virve. Sapnai būdavo keisti: labai jau gyvi, kitąsyk nubudęs nesugaudydavau, ar sapną prisimenu, ar tikrą dalyką. Dar gerai, jei sapne būdavau visai kitoks nei gyvenime. Kada kečiau jam tą tortą su žaliaisiais milteliais, buvau negras virėjas, minkiau tešlą didžiulėj virtuvėj su raudonom spintelėm. Bet neretai sapne pasirodydavau visai toks pat kaip ir dieną. O Kazimierą Rugaitį visad sapnuodavau tokį, koks buvo iš tiesų: mažiuką, susivėlusį ir išdidų kaip po-

vas. Net pašiurpdavau, sapne pagalvojęs: o jeigu šitai dedasi iš tikrųjų? Juk žmogų nugalabyt – ne dvokiantį karvelį nudobt. Nenorėjau aš sapnuot tokių sapnų, tikrai nenorėjau. Bet rytą lyg ir geriau ant širdies tapdavo. Žinojau, kad Rugaitis nepražuvo, kad ir vėl mane persekios, bet didysis siutas kažgi kaip apmalšdavo, jutau, kad ne viską jis iš manęs atėmė, nors sapnai man dar paliko. Geriau jausdavaus, jeigu sapne aš būdavau visai ne aš. Tarytum išeidavo, kad ne aš Kazimierą Rugaitį nugalabijau, o lemtis ar Dievas, ar pati gamta. Sykį sapnavau, kad esu bitė. Gera žinojau, kad mano geluonis mirtinai nuodingas vienam vieninteliui žmogui, kiti mano įkandimo nė nepajauštų. Saugojaus, kad neįgelčiau kam per klaidą, veltui neišleisčiau nuodo, mirtino vieninteliui žmogui. Dūzgiau ir dūzgiau ištisą naktį, bet vis dėlto prisitaikiau ir įgėliau Rugaičiui – jis tuo metu savo viloj gurkšnų čekišką alų. Sapnavau, kad esu Perkūno žynio palaimintas kardas, kaip tik manim lietuvis karžygys turi perskrost Kazimiero Rugaičio krūtinę – mat anas mūsų pilį kryžiuočiams išdavė. Esu buvęs net akmeniu, krintančiu anam ant galvos. Lėkiau žemyn ir džiūgavau, matydamas, kaip jo pakaušis vis artėja. Šit kokie sapnai mane lankė: tikrai buvau akmuo, bet visui viską regėjau, galėjau netgi svarstyti, į kurią vietą trenksiuos. Taip jau išėjo, kad mudu su Kazimieru Rugaičiu tarytum visą gyvenimą rungėmės. Jis dieną mane priveikdavo, o aš naktį jam atsikeršydavau.

Rodės, diena buvo kaip diena, kai pagaliau susivokiau. Karštis atslūgo, visi žmonės lengviau atsikvėpė, o aš ūmai perpratau šlubojo karvelio paslaptį.

Mirė Kazimieras Rugaitis, pasimirė, bet manęs nepaliko ramybės. Ne veltui žmonės sako, kad karveliai – tai mirusiųjų vėlės. Anoks tai buvo karvelis, pagaliau supratau, kad jo vardas – Kazimieras Rugaitis. Tarytum antras regėjimas būtų atsivėręs. Staiga viską taip ryškiai išvydau, žvelgdamas į tą mėlyną šėtoną, net Kazimiero Rugaičio eigastį pažinau: lygiai taip pat šlubčiojo dešine

koja. Manė, kad priveiks mane gyvenime – ir bus jo viršus. Prie naujos valdžios pritapo, ponuliu pasidarė, o mane šiukšle pavertė. Bet pamiršo, kad tikrąsias sąskaitas pateikia vien mirtis. Sukriošo didysis stribas, subyrėjo į gabalus, o aš likau sveikutėlis, dargi visai drūtas vyras. Oi, koks pavydas ir nuoskauda turėjo jį apimt! Juk džiūgavo, mane žemėn įtrypęs, save didžiu žmogum laikė. O giltinė atėjus visai kitokią bylą pradėjo. Visą gyvenimą jis mane smaugė, bet nepergalėjo. Dabar pasimirė, kad ir kažkokio skyriaus vedėjas ar net pusministris buvo, o aš paliksiu ir dar metų metus nugyvensiu. Jis mane šiukšle laikė, o aš jį pergyvenau. Tad ir nusprendė net iš ano pasaulio mane persekiot, vylėsi bent iš proto išvarysiąs.

Tiktai Kazimieras Rugaitis galėjo taip pasielgt, tikrai galėjo – aš jį kaip nuluptą pažįstu.

Daug jis man į širdį prišiko, visko nė neįsiminsi. Visad į mano gyvenimą lindo. Kol Vilniuj pas sūnų priregistravo, per jo malonę tikrus kryžiaus kelius turėjau praeit. Negana to, dar tyčia greta įsikūrė, kad pačia savo povyza man gyvenimą nuodytų. Bet neišdegė, nieko jam neišdegė – tai šit koku būdu nutarė mane pribaigt. Bet ir vėl apsišovė.

Viską perpratus, apėmė kone palaima. Reikėjo tik kuo greičiau pridobt tą mėlyną šėtoną. Dabar net jo besieles akutes pažinau. Juk jos persekiojo mane visą gyvenimą. Keistai surėdytas tasai pasaulis: visokias smulkmenas pameni, o pamatęs svarbių svarbiausių dalykų išsyk jo nė nepažįsti.

Reikėjo tik gražiai tą mėlyną pabaisą nutyktot. Kokį pavojų įtaręs, būtų dar kuo pasivertęs. Negalėjau prašaut pro šalį, atėjo laikas visiškai Kazimiero Rugaičio atsikratyt, pribaigt net jo mėlyną plazdančią vėlę. Visą gyvenimą su juo grūmiaus, beliko paprasčiausi darbai. Galėjau nusimegzt kokį tinklą, galėjau susimeistrait spąstus. Tūkstantįsyk žudžiau jį sapne, bet taip ir nenugalabijau. Turėjau sudorot bent jo dvokiančią vėlę. Visą gyvenimą slapčia

to mirksnio laukiau, nė pats nesuprasdamas, ko viliuosi. Jaučiau, kad ateis ypatinga valanda, tik nežinojau kokia. Ir pagaliau atėjo, beliko ranką ištiest.

Nudobiau aš tą karvelį. Gajus pasirodė besąs kaip katė. Plunksnos į šalis lėkė, kirmėlikės ligi pat lubų skraidžiojo. Sako, katinas turi septynias gyvastis, o tasai mėlynas šėtonas turbūt kokias dvi dešimtis turėjo. Sudraskiau jį į skutus, visai sumaitojau, po kaulelį išnarsčiau, kol pagaliau amžiams sustingo. Valandą laiko rankas kvepiančiu muilu ploviau – nė tas negelbėjo. Atsiguliau visas sudvisęs, jokios ramumos nepajaučiau, jokio džiaugsmo. Po galvą slankiojo įkyrios mintys: negalėjo Kazimieras Rugaitis taip lengvai pasiduot, kokią niekšybę jis dar pramanė?

Užmigau sunkiai, ir iškart aplankė pažįstamas sapnas: vėl pradėjau galabyt Kazimierą Rugaitį. Net sapne širdį negerumas apėmė: tarp gyvųjų jo nebėr, ir jo vėlę nusmaugiau, o jis vis vien nepranyksta. Nėra nuo jo išsigelbėjimo kaip nuo kokio maro. O dar patį bjauriausią sapną sapnavau: buvau visai toks kaip gyvenime, net savo butą pažinau. Ėjau galabyt Kazimiero Rugaičio į jo namus. Tik tiek sapnas nuo gyvenimo ir skyrėsi: iš tikrųjų niekad tiksliai nežinojau, kur anas gyvena. Pastovėjau prieš veidrodį, pažiūrėjau sau į akis. Iš pradžių norėjau pasiimt kirvį ar peilį, bet paskui supratau, kad turiu pasmaugt jį plikom rankom, kad kiekvieną dvesiančio kūno virptelėjimą pajusčiau, kad jo gyvastis man per pirštus nutekėtų. Įgriuvau į jo kambarį kaip gyvas kerštas, jis nė burnos pravert neįstengė, iškart suprato, kas jo laukia. Anksčiau jį galabydavau lyg ir nenorom, tarytum iš prievartos, o šįsyk pajutau keistą smagumą. Bandė nuo manęs slėptis, į visus kampus lindo, o aš nė neskubėjau. Kur turėjau skubėt – juk žinojau, kad vis vien nugalabysiu, kaip jau tūkstantįsyk esu galabijęs. Vis į akis jam žiūrėjau: tos pačios geltonos besielės akelės. Blaškėsi po kampus, stalą apvertė, knygas iš lentynų ant grindų išgriovė. Žaidžiau su juo kaip katė su pele, kol pagaliau pabodo. Čiupau

ir plikom rankom pasmaugiau. Ilgai nesikankino, vos smarkiau spustelėjau – sprando kauliukai trakstelėjo, ir baigta. Atsisėdau, cigaretę užtraukiau – anas amerikoniškom buvo visą stalą nukrovęs. Menkas dūmas – man jau veikiau „Primos“ reikėjo. Šitų tik pakučiai dailūs – nieko neprikiši.

Tada ir prasidėjo tikras slogutis. Kažkas ėmė baladotis į duris, paskui spyną išlaužė. Sugriuvo į kambarį gal penki vyrai, čiupo už rankų. Paskui kažkur vedė, uždarė šaltoj kamaroj – iškart senus laikus prisiminiau. Ne tokiose esu tūnojęs. Atsisėdau ant grindų, rūkau amerikoniškas cigaretes ir laukiu, kol sapnas baigsis. Dar ne tokių baisybių esu prisapnavęs. Rytas išaušo, paskui visai įsidieniojo. Atėjo toksai vaikinukas su ūsiukais, žiūrėjo į mane, žiūrėjo, o paskui paklausė: ar žinojot, kad Rugaičiui buvo belikę gyvent koks mėnuo? Ar žinojot, kad antras mėnuo nė nevaikšto, kad vėžys baigia jį sugraužt? Ar žinojot? Ištardysim, sako, vėliau, dabar man kaip žmogui tokie klausimai rūpi. Kam šitai padarėt? Kas jūsų ranką valdė?

Nieko aš jam neatsakiau, pasėdėjo jis, pasėdėjo ir išėjo. O aš visai rimtai pagalvojau: kodėl tasai sapnas ligi šiol nesibaigia? Jau kelis syk bandžiau pabust – niekaip neišėjo. Sėdžiu šaltoj kamaroj ant grindų, amerikoniškas cigaretes jau baigiu ir visai nieko nebesuprantu. Tūkstantis syk Kazimierą Rugaitį galabijau, tūkstantį kart šalto prakaito išpiltas nubudau, bet šitaip baisu dar nėra buvę. Dažnai ir anksčiau pamanydavau: o kas, jeigu viskas iš tikrųjų dėjos? Bet juk negali būt, kad iš tikrųjų. Argi toks ponulis vienas namie merdėtų? Jam geriausioj ligoninėj palatą paruoštų ir gėlėm apkašytų.

Visą gyvenimą kenčiau nuo Kazimiero Rugaičio, net savo dvokiančią vėlę jis ant manęs užsiundė, į šitą šaltą kamara įkišo. Nepaliko manęs Kazimieras Rugaitis ramybėj ir, matyt, jau nebepaliks. Nė pats nežinau – gyvas jis ar miręs. Baisi mintis po galvą šliaužioja: o gal teisybę sakė tasai vaikinukas su ūsiukais? Tūks-

tantįsyk galabijau Kazimierą Rugaitį, nejau būčiau nugalabijęs, kada jau nė pribaigt nebereikėjo? Nejau būtų tokią klaikią niekšybę sumanęs: pats dvėsdamas, savo mirtim ir mane pražudyt? Cigaretės visai baigiasi, taip ir nusprendžiau: jei nežinia iš kur naujas pakelis rasis, žinosiu, kad čia sapnas. O jeigu nesiras?

1986

Kvailys narve (ir nieko daugiau)

0. PRELIUDIJA

Šis, ankstesnis už kitus, skyrius iš esmės yra tam, kad išspręstų svarbią problemą – nustatytų, koks yra šio kūrinio žanras. Žinovai momentaliai sugalvotų pavadinimą (jei tik iš viso teiktųsi atkreipti dėmesį), bet tai būtų bėgimas nuo problemos, o ne jos sprendimas. Taip paprastai jos imtis neverta.

Pagal prasmę tai turėtų būti dienoraštis, bet kas gi matė dienoraštį, kuriame visai nefigūruoja dienos, o ir pats laikas eina labai sąlygiškai. Pagal turinį tai didelio kiemo simfonija, bet savo ruožtu, ko gero, dar nebuvo simfonijų, iki galo parašytų telegrafiniu-šizofreniniu stiliumi, nes jis pas mus atėjo iš kosmoso ir dar nepalietė muzikinės kūrybos (žr. Kurt Vonegut Jr.).

Viena aišku: čia kalbama apie tokius dalykus, apie kuriuos visų lengviausia būtų tylėti, o žanro problemą teks palikti atvirą (nebent kiekvienas susigalvotų pavadinimą, koks labiau patiks), nes dargi Tralfamadoro planetos gyventojai, atgabenę mums skraidančių lėkščių ir telegrafinį-šizofreninį stilių, šiuo klausimu nieko pagelbėti negalėjo.

Tie, kurie nepakenčia telegrafo arba mistifikacijų, turėtų šio bežanrio kūrinio neskaityti.

1. ŽIBUČIŲ KVAPAS

To ir buvo galima tikėtis, nes viskas prasideda rytą.

Tada pirmiausia pažvelgiau pro langą. Visi jie išeina į kiemą. Keliuosi labai anksti, tokiu laiku vartai būva uždaryti. Tąkart viduryje kiemo stovėjo bukasnukis dengtas sunkvežimis. Niekada tokio nebuvo. Nebūdavo jokio. Keliese stūmė nuo viršaus didelę juodą dėžę. Keista buvo matyti: netikėti dalykai pas mus nevyksta. Kiemas pavyzdinis, geresnis už bet kuriuos kitus tokio tipo.

Šaldytuve gulėjo du maži dietiniai kiaušiniai. Išgėriau vieną žalią. Kitą palikau – niekada nežinai, ar bus laiko nusipirkti. Kaip tik tada į kambarį įlindo žibučių kvapas. Kai kiaušiniai kvepia žibutėmis, nelabai jauku. Ilgai vaikščiojau po tuščius kambarius, užkliūdamas už švitrinio popieriaus ritinių, bet kvapas vis nenyko. Negalėjau pasislėpti net vonioje, ji visai užsikimšo, neįmanoma įpilti dar nors kiek vandens.

Kaiėjau kiemu, jau buvau pamiršęs sunkvežimį. Jo ir juodos dėžės nebebuvo. Išvažiavo ir vyrai, tik viduryje kiemo kaip monumentas stovėjo didelis narvas. Jame ant minkštos taburetės sėdėjo liesas garbanotas vyras. Kai žengiau pro šalį, pažiūrėjo didelėmis akimis. Buvo labai liūdnas. Pavyzdiniame kieme visada lieki ramus. Viskas buvo aišku. Nuėjau į darbą.

Žibučių kvapo nuo to laiko niekad nejuntu.

2. TVARKA – TVARKOS MOTINA

Visada sušaukdavo susirinkimą, kai kas būdavo neaišku.

Dar dažniau tai darydavo be reikalo, bet niekas nepyko – taip buvo įprasta. Kai niekas dar nežinojo, kam stovi narvas, paaiškino taip pat susirinkime. Vadovas kalbėjo iš dailios geltonos tribūnos:

– Mes turėjome viską. Tai, ko mes neturėjome, mes taip pat turėjome, ir atvirkščiai. Dabar turime viską, ko neturėjome, ir dar kvailį narve. O tai didelio pasitikėjimo ženklas.

Geras buvo vadovas, išmanantis. Toliau jis labai susipainiojo bekalbėdamas, kaip paprastai, bet visi neseniai išmoko suprasti, kad ir kas ką sakytų. Viskas kartu reiškė, kad žmogus narve yra kvailys, ir bus galima eiti jo žiūrėti arba nežiūrėti. Visi, atrodo, buvo labai patenkinti, o aš nuėjau namo.

3. PLEISTRAS

Mano žmona mane paliko.

Kadangi pradžia būna rytą, vakare tenka daug galvoti. Kartais nebūna laiko. Tada einu pas savo draugą dailininką ir geriame romą. Jo paveikslus nusukame veidais į sieną, kad nematyti.

O mano žmona mane paliko. Pasakė, kad su manimi neįmanoma gyventi, ir dar pasakė – su tokiu žmogumi nerasi laimės. Ką reiškia „neįmanoma gyventi“, neradau net Didžiosiose knygose. Apie laimę parašyta: laimė nuo mūsų ne vilkas... Tai taip.

Ypač daug mėsčiau tą vakarą, kai pamačiau žmogų gatvių kampe. Buvo susmegęs iki kelių į šaligatvį, o lūpos suklijuotos pleistru. Lyg norėjo kažką sakyti, bet negalėjo praverti burnos. Neturėjau laiko sustoti.

Nepatiko man tas pleistras.

4. SARGAS

Niekas negali pats vienas susitvarkyti.

Net kvailiui narve paskyrėme sargą, nes buvo labai netvarkingas ir nesavarankiškas. Sargas valė narvą ir maitino kvailį. Surado

jį greitai. Mūsų kieme kiekvienas darbas garbingas. Nors buvo senas, bet labai linksmas, kai reikėdavo prablaškyti publiką. Tik vakare nurimdavo. Susidėdavo raktus į kvadratinę dėžutę ir tyliai lipdavo laiptais.

O kvailys visą laiką buvo liūdnas ir apatiškas. Niūriai slankiojo po narvą, dėbčiojo į visus iš padilbų. Kartais ištisas valandas sėdėdavo ant taburetės ir net nemirksėdavo. Tai gadino bendrą vaizdą, o nieko nėra blogesnio, kaip nevykęs bendras vaizdas. Tada pradėdi kreipti dėmesį į smulkmenas, o jos, aišku, visai jau netikusios. Senukas su kvadratine dėžute darė gerą įspūdį. Apskritai buvo neblogai. Ne taip kaip mano vonioje.

Deja, sargais tikėti neverta. Tikėti verta tik savimi. Jis dingo vienąkart, paėmęs avansą. Įtartina buvo dar anksčiau. Kvailys labai sulyso, ir niekas nematė jo valgant ar šukuojantis. Buvo galima suprasti, tačiau kažkas perskaitė populiariame žurnale, kad bepročiai visada nusiminę ir apatiški, jei tik nesiunta, ir atvirkščiai.

O sargas pabėgo. Visada nekenčiau populiarių žurnalų.

5. N A R V A S

Narvas traukė visus kaip muses prie musgaudžio ir net labiau.

Motinos atvesdavo vaikus ir sakydavo:

– Žiūrėk, kvailys.

O vaikai klausdavo:

– O kodėl narve? – ir krapštė nosį.

– Todėl, kad kvailas, – sakydavo motinos, ir viskas būdavo aišku.

Jos visos švytėdavo, vaikai nutardavo, kad bus galima iškaulyti ledams, ir nustodavo krapštyti nosį.

Toliau jie žiaumodavo ledus, o motinos kalbėdavo tarpusavyje ir atvirai didžiudavosi savo auklėjimo metodais.

Narvas stovėjo centre, tarp suoliukų ir takelių. Nė nežinau, į ką žiūrėdavau. Turbūt į žmones, nes jų buvo daug, o kvailys narve vienas.

Vyrai ateidavo su cigaretėmis dantyse. Pūsdavo dūmus, atlaižiai šypsodavosi ir solidžiai šnekučiuodavo apie pasaulines problemas (smulkmenomis pas mus niekas neužsiima). Veidai švietė palaima: puiku – kvailys narve. Po to jie eidavo į aludę arba miegoti. Miegoti visada sveika.

Atslinkdavo vyrukai ilgais nešukuotais plaukais (jie atsivesdavo ir šiokių tokių merginų), nubraukdavo nuo akių užkritis pluoštus, žiūrėdavo, valgydavo obuolius ir mėtydavo į kvailį graužtukus.

Visų geriausia buvo tai, kad buvo galima paklausti:

– Kvaily, juk tu kvailas, ar ne?

O tas nieko neatsakydavo.

Labiausiai šitai mėgo merginos. Paklaususios jos ilgai šypsodavosi ir širdyje džiaugdavosi, kad jų vaikinai visai ne tokie (šie ateidavo kartu, labai gražiais kostiumais, stovėdavo nuobodžiaujančiais veidais, niekinamai nužvelgdami vienas kitą, ir laukdavo, kol galės nusivesti merginas į savo butus ar šiaip kur atokiau). Joms būdavo puiku ir truputį gaila savęs. Tiesa, joms visada truputį gaila savęs, tai tas neturi jokios reikšmės.

Narvas tapo neatskiriama kiemo dalimi. Neretai girdėdavau:

– Ko vakar nebuvai prie narvo?

– Nuėjau į filmą. Šlamštas, geriau būčiau pasėdėjęs prie kvailio.

Ir panašiai.

6. DIDŽIOSIOS KNYGOS

Mano draugas dailininkas išvažiavo ieškoti pleistro. Pas mus jo niekur negausi nusipirkti.

Tada aš visą dieną skaičiau Didžiąsias knygas. Jas parašė Didieji filosofai. Yra dar ir Mažieji, bet į tuos neverta kreipti dėmesio. Jose galima surasti be galo daug vertingų teiginių ir taisyklių.

Pavyzdžiui: nedaryk to, ką darai. Visada šituo remiuosi. Kai mano peilis surūdija, valau jį švitrinium popieriumi. Popieriaus ritiniai stovi kambaryje, kaip jiems ir pridera.

Arba katės taisyklė: balta katė laiminga tik tada, kai ją paleidžia iš narvo. Iš to galima padaryti daug naudingų išvadų:

kvailiai – nelaimingi,
mano žmona – laiminga,
mano draugas – dailininkas.

Ir taip toliau.

Kai namuose dar buvo dėžutė, daug skaitydavau apie ją. Didžiosiose knygose yra atskiras tomas apie dėžutę. Niekada negalėjau nieko jame suprasti.

7. TVARKA PO VISKO

Tada, paskutinį kartą, mačiau tą žmogų, susmegusį iki kaklo. Nė nemaniau jaudintis. Kvartale daug žmonių, kas nors galėjo nuplėšti pleistrą ir išsiaiškinti. Dar pagalvojau: gal taip reikia, jei stovi. Beje, pleistras vėliau nukrito. Jis voliojosi šalia, bet žmogus nieko nesakė, tik mirksėjo ilgomis blakstienomis (jei sakė, tai labai tyliai, aš beveik nieko negirdėjau).

Gerokai vėliau, kai kieme atsirado kvailys, atsiminiau, kaip pranyko anas. Dingio, ir tiek. Niekas nežinojo, kaip tai atsitiko.

Gal visai susmego, gal kas nors iškasė. Ant betono nebuvo jokios žymės, tik mėtėsi pleistras. Negalėjau to leisti.

Paskambinau į Švaros komitetą, kad atsiųstų ką nors jį paimti. Labai mėgstu tvarką, tegu tuo metu ir neturėjau laiko.

Tas pleistras man nuo pat pradžios nepatiko.

8. UŽRAŠAS

Pakabinti lentelę nėra sunku. Sunku sugalvoti gerą užrašą ant jos.

Mūsiškėje (dukart rafinuotas varis) buvo kaligrafiškai išveždiota: KVAILYS, kas be ko, keliomis kalbomis. Visiems pašaliniam ir užsienio turistams. Jie nieko nesuprastų, jei ir ateitų, bet vis viena įdomu. Pats narvas buvo puikus, gerų lentų ir plonais virbais. Mėgau poliruoti juos švitrinu popieriumi. Labai estetiškas vaizdas. Niekam ne gėda būtų tokiam sėdėti. Paaiškinčiau tiksliau, tačiau bet koks tikslumas stumia į vienišumą. Taip sako mano draugas dailininkas.

9. DĖŽUTĖ

Daugiausia pamatau, eidamas pirkti valgyti.

Tada tas žmogus buvo susmėgęs iki juosmens. Nemalonus vaizdas, bet keletas stovėjo ir spoksojo.

Pleistras vis dar buvo. O ant sienos laiptų aikštelėje radau užrašytą: RŪKAI – SAVE DĖŽUTĖ. Tiesiog ant tinko juodais dažais. Pamenu, lyg ir vyko švaros savaitė.

Tada sargo dar nebuvo.

O dėžutę, lygiai tokią pat kvadratinę, radau prie durų. Joje gulėjo žibutė. Dėžutę atsargiai padėjau ant spintos, žibutę išmečiau į šaldytuvą. Žmona jau buvo mane pametusi, o telefoną atjungė.

Įdomu, ar ant pleistro buvo kas nors užrašyta? Rytą prie du-

rų dar radau pritepliota: ANKSTI KELSI – ŽEMAI PULSI. Va tai tau.

Dėžutės paskui niekur negalėjau rasti.

10. VONIA

Kai išėjo žmona, neliko kam pirkti valgyti, valyti vonią ir sumokėti už telefoną.

Blogiausia dėl vonios. Ji užsikimšo, ir visai nebuvo galima prauštis ar maudytis. Vanduo neturėjo kur nubėgti. Ji nedavė man ramybės. Turėjau sau vaikščioti nešvarus ir neplautais batais. Purvą nuo jų teko valyti peiliu. Jis baisiai girgžda, o tai išmuša mane iš pusiausvyros. Voniai išvalyti reikia žinių, paprastai nieko neišeis (supratau tai, kai pabandžiau kartą švitrinu popieriumi). Galų gale sugalvojau kompromisinį sprendimą: laikydavau vonioje visą naudotą vandenį. Ilgainiui šiek tiek nubėgdavo arba nugaruodavo, ir vėl būdavo galima vieną kartą nusiprausti, jei taupysi vandenį. Bet vėliau ji visai užsikimšo. Aš taip tiesiog nebegalėjau gyventi – su neveikiančia vonia. Nemiegojau naktimis.

Reiktų susigrąžinti žmoną.

11. VEIDRODIS

Niekas negali pasisukti iki galo, nes kitaip pasaulis kada nors pasibaigtų.

– Juk tu kvailas, kvaily? – kažkas paklausė kaip visada.

O jis netylėjo. Perėjo per narvą, suėmė už virbų ir atsakė:

– Ne, aš ne kvailas.

– Bet juk ir ne protingas?

– Veidrodis gali būti tik geras arba blogas.

Man buvo įdomu tik tai, kad kvailys prakalbo. Tipiškas bepročio sapaliojimas. Tiesa, niekad nemačiau tipiškę bepročių, bet juk netipiškų taip pat.

Visi išnyko staiga. Kitą dieną aplink narvą klaidžiojo tiktai keletas atsitiktinių. Kantriausiai laikėsi merginos (galima gailėti savęs ir šalia netikro kvailio).

Sargas, kaip jau sakiau, dingo anksčiau. Narvas – dar po kelių dienų. Niekas nematė, kaip jį išgabeno. Daugelis atėjo pažiūrėti, ar kvailio tikrai nėra. Logiškai mąstant, jis turėjo išnykti kartu su narvu, bet ko tik gyvenime nebūna. Šįkart viskas buvo tvarkoje.

Parėjau namo ir atsidariau šaldytuvą. Jis buvo tuščias. Beliko eiti į vonią. Ji buvo subirusi į šipulius. Neliko kur nepratekėti vandeniui, ir man nereikės daugiau dėl jos nervintis. Aš buvau laimingas.

O kiemas vėl tapo tuščias ir todėl dar labiau pavyzdinis.

12. POSTLIUDIJA

Šitas, paskesnis už kitus, skyrius reikalingas tam, kad paaiškintų, kas vis dėlto įvyko.

Simfonijos pabaigoje turėtų būti finalas, tai jums patvirtins kas nori, nors ir Tralfamadoro piliečiai. Tačiau, norėdamas išlikti nuoseklus stiliaus požiūriu, aš priverstas nieko nesakyti ir palikti viską kaip yra.

O šiaip, žinoma, gyvenimas nesustoja, kas nors atsitiko ir vėliau. Deja, tenka palikti viską su tokia pabaiga, tai yra visai be pabaigos. Ir nieko čia nepadarysi.

Tiems, kurie nepakenčia absurdiškų samprotavimų, nevertėjo viso šito skaityti.

Taikinys

Kulka tyliai zvimbtelėjo kažkur prie pat ausies ir dusliai išnyko už nugaros. Ramonas instinktyviai parkrito, matydamas po savi-mi žalumą, ir pakišo galvą po nukarusiais lapais.

Bet aplinkui jau buvo tylu, tik nepalaujamai tiksėjo laikrodis, užsislėpęs kažkur erdvės kampe.

Ramonas atsargiai pasuko galvą ir pro baobabo lapus pažiūrėjo į langą. Iš tikrųjų tai buvo fikusas, bet tai neturi jokios reikšmės, nes jis galvojo apie jį kaip apie baobabą. Jis augo dideliame mediniame vazone ir šakos leidosi iki pat kilimo. Kilimas buvo žalias žalias.

Lango stikle matėsi tik maža apvali skylutė, kuri bet kuriuo kitu atveju būtų nieko nereiškusi, bet dabar atrodė šalta ir grėsminga. Ramonas atsivertė ir pamatė, kad vidurinis triumf stiklas sudužęs į šipulius. Keista, bet trenksmo jis negirdėjo.

Jis atsigulė ant nugaros ir pabandė apmąstyti situaciją, kuri buvo daugiau negu keista.

Nežinomas piktadarys galėjo turėti du tikslus. Jeigu jis norėjo nušauti mane, – pagalvojo Ramonas, – jis dar bandys tai padaryti, jei jo tikslas buvo triumf, šitai jau atlikta. Kaip visada, negali nieko žinoti. Tik manai, kad gyveni ramiai, kol papuoli į patį įvykių sūkūrį. Gyvenimas praranda stabilumą tiesiog akyse.

Jis atsargiai prišliaužė prie lango, staiga kilstelėjo ir pažiūrėjo į gatvę. Ji buvo gerai apšviesta ir joje nesimatė nei vieno žmogaus. Paprastai tokiu metu būdavo nemažai praeivių. Dar neišmušė ir

vienuoliktos. Ramonas atsisėdo po langu, atsiremdamas nugara į radiatorių. Atrodo, kol kas niekas jam tiesiogiai negrėsė.

Ramonas pabandė perversti visas žinomas istorijas, galva veikė sunkiai, bet tai nieko nekeitė, nes tikrai niekam nebuvo atsitikę ko nors panašaus. Jis pabandė sugalvoti, ką reikėtų veikti tokioje situacijoje, bet išsigando atsakomybės. Reikėjo suktis pačiam, o tai visada nieko gero nežada. Geriausia neskubėti, – pagalvojo jis, – viską apgalvoti ir elgtis pagal generalinę liniją. Kažkur, be abejo, turi būti instrukcijos ir planai, kaip elgtis šiuo atveju, bet Ramonas niekur nebuvo apie tokias girdėjęs. Kaip skaudžiai tokiais atvejais jaučiama erudicijos stoka! Kaip tik tada pradedi prisiekinėti, kad išnagrinėsi visus nurodymus, bet kai viskas praeina, ilgainiui vėl aptingsti. Nedovanotinas aplaidumas, – pagalvojo Ramonas. Liko tik vienas kelias: rodyti asmeninę iniciatyvą. Tai irgi leistina, nors ir nepageidautina. Bet visada reikia kovoti ir nepasiduoti. Svajoti ir nerimti. Sunaikinti piktus priešų kėslus, o pačiam išlikti moraliai tyram. Reikia tik kiekvienoje situacijoje parodyti puikų pasiruošimą ir nepalaužiamą ryžtą, nuostabaus didvyriškumo pavyzdžius, kaip ir kiekviename darbo bare. Bet visų pirma reikėjo veikti planingai, nes kiekviename reikale be plano – nė žingsnio. O suplanuoti galima, kaip žinoma, viską, net ir tą patį didvyriškumą, nes neplaningai švaistomi žygdarbiai virsta banalybėmis.

Logiškas jo mintis sutrikdė antras šūvis. Kulka nemaloniai zvimbtelėjo ir įsisegė prie pat pirmosios žymės. Reikėjo palikti apmąstymus. Padėtis mobilizavo.

Pirmiausia Ramonas peršliaužė atgal po baobabu ir įsitaisė tarp jo lapų. Reikėjo sumėtyti pėdas, neleisti įsprausti savęs į kampą. Sumaniai manevruoti resursais. Kiekvienas naujas poelgis tokioje painioje situacijoje turėjo būti organizuotas moksliniu pagrindu, su automatiniu valdymu, remiantis begaline gyvenimo patirtimi. Nėra nė vieno nesvarbaus momento, – pagalvojo Ramonas. Kiek-

viena didelė pergalė susideda iš daugybės mažų laimėjimų, ir viską galų gale lemia didelis ir nuoširdus darbas. Taigi reikia dirbti, o ne mąstyti. Mąstantys visada tinginiai. Taip pat jie visada prieš progresą. Dirbti, tik prieš tai viską gerai numatyti. Kad nesiimtum nereikalingų veiksmų. Nors niekada nežinai, ko negalėsi padaryti, kol nepabandysi. Tiesa, visai įmanoma, kad bet kuriuo atveju nieko baisaus neatsitiks, – pagalvojo Ramonas. Šito tikėtis būtų beprotybė, bet lygiai tokia pat beprotybė būtų nepaisyti tokios galimybės. O visų geriausia – pasitarti su kolektyvu. Pastaroji tezė jam labiausiai patiko ir jis jau norėjo šliaužti prie telefono, bet laiku prisiminė, kad šis sugedęs, o meistras jau antra savaitė neateina, ir liko vietoje. Juk kritinėje situacijoje svarbiausia – taupyti jėgas. Jėgos yra pati svarbiausia kiekvieno vyksmo sudedamoji dalis, ir todėl svarbu kiekvienam, nors ir menkiausiam, poelgiui rasti pretekstą. O jei tokio nėra, lieka tik sėdėti ir laukti. Be preteksto juk nieko negalima daryti, – pagalvojo Ramonas, – nes kitaip galima padaryti nepateisinamų žingsnių. O blogiausia, kad nėra su kuo pasitarti.

Nejučiom jis net apsidairė, ieškodamas pagalbos. Kambarys buvo tuščias ir netgi kažkoks svetimas. Nežinomas piktadarys stovėjo (o gal sėdėjo) kažkur su paruoštu ginklu ir laukė tinkamo momento. Atrodė, kad bet kuris kampas gali tapti lemtingu taikiu, ir Ramonas dar giliau įsirausė tarp lapų.

Na ką gi, ir vienas lauke karys, – pagalvojo jis, – jei esi tikras žmogus. Jei nekeli individualių interesų aukščiau už visuomeninius ir nepamiršti savo šventos pareigos. Juk negali prarasti savitvardos dėl kiekvieno paiko atsitikimo ir pradėti kapstyti savo individualiose pažiūrose. Viską reikia spręsti visuomeniškai. Jeigu kažkas spjovė į tave, vadinasi, jis spjovė į visuomenę. O gal visuomenė spjovė į tave? Velniškai painus dalykas. Nepaprastai painus dalykas. Ir neaišku, kas gali padėti suprasti.

Lyg pagal užsakymą Ramonas pamatė ant grindų knygą, kurios anksčiau nepastebėjo. Gal todėl, kad jos viršelis buvo žalias. Jis iš-

tiesė ranką ir prisitraukęs ją atsivertė. Knyga – geriausias draugas. „Atsakymai į klausimus“ – skelbė pavadinimas. Jis atsivertė pirmą pakliuvusį puslapį (devyniasdešimt šeštą). Knyga, atrodo, buvo parašyta be galo moksliškai ir painiai. Ramonas galėjo prisiekti, kad niekada anksčiau pas save jos nematė. Devyniasdešimt šeštame puslapyje buvo atsakymo į klausimą „Ar matematika pagelbsti visur?“ pradžia. Matematiką jis išmanė puikiai, pačiu aukščiausiu lygiu, ir užsimiršęs įniko į supainiotą tekstą. Dėl skylutės lango stikle susidarė skersvėjis, baobabo lapai ritmingai lingavo, sukeldami rimties įspūdį, ir net laikrodis nutilo. Praslinko daugiau nei penkiolika minučių mirtinos tylos.

Staiga Ramonas, taip ir neprisikasęs iki puslapio galo, suvokė, kad jau kuris laikas nieko nevyksta. Palikęs klausimą apie matematikos visuotinumą atvirą, jis kuriam laikui išniro iš šios problemos sūkuriu ir ėmė galvoti, kad gal įvyko klaida (pasitaiko atskirų neatsakingumo atvejų). Iš tiesų kažkas šovė jam į langą, ir kodėl jis tai padarė? Matematiškai galvojant, galima nesunkiai surasti atsakymą. Kažkoks piktadarys šauna į tavo langą. Be abejo, jis gali iššauti į bet kokią langą. Toliau visų langų aibė, be abejo, generuoja grupę, sudarytą iš visų poaibių, kurioje sandauga apibrėžiama kaip simetrizuotas skirtumas (aibių teorijos prasme). Jei dabar apibrėšime endomorfizmą, kaip šios grupės atvaizdavimą į save, aišku, kad grupės generatoriai, t. y. langai, taps neatskiriami visų tokių endomorfizmų indukuojamose grupėse. Ramonas dar pagalvojo, ar tai tikrai endomorfizmas. Atrodo, kad taip. Taigi, jeigu piktadarys bus susipažinęs tik su grupine langų aibės struktūra ir nepriskirs generatoriams, t. y. langams, natūralios hierarchijos, aišku, kad jis beveik garantuotai iššaus ne į tą langą, į kurį nori. Bet Ramonas tuoj pat atmetė šią idėją.

Negalima eiti lengviausiu keliu, viską suversti vien klaidoms. Klaidų dar pasitaiko, bet tik žmogus su tyčiniu piktybiniu požiūriu gali kibti už jų pirmiausia. Pirmiausia reikia deramai iš-

nagrinėti padėtį, pažiūrėti, ar pats nepadarei klaidos, ir, jei reikia, drąsiai pripažinti savo kaltę. Reikia patikrinti, – pagalvojo Ramonas.

Jis atsargiai peršliaužė prie stalo. Čia viskas buvo visiškai tvarkinga. Kėdė stovėjo kaip visada. Lempa švietė gerai. Nesimatė jokių klaidų. Jis dar kartą pabandė pergaltvoti situaciją. Pažiūrėti į reiškinį naujoje šviesoje. Nebijoti gyvenime paradoksų. Ir štai – nepaprastai aiškiai prisiminė, kad antrą kartą buvo šauta, kai jis sėdėjo po langu, ir niekas negalėjo jo matyti iš gatvės.

O jei piktadario tikslas vis dėlto buvo triumf? Kiek pagalvojęs, Ramonas norėjo atmesti tokią galimybę. Mes neturime fetišizuoti daiktų. Ne koks nors veidrodis, o žmogaus vidus, jo dvasios polėkiai ir sielos lobiai turi dominti pirmiausia. Kitaip galima pradėti kalbėti apie daiktus, prekes, pinigus, po to, žinoma, eis vertė, įkainojimas, o tai dar, žiūrėk, pelnas ir kapitalas. Bet pamažu Ramonas suvokė, kad galimas ir kitas variantas, ir net nudžiugo. Piktadarys norėjo per veidrodį pažeisti jį patį. Sudaužydamas jį, nusikaltėlis (tai jau buvo nusikaltimas) norėjo atimti Ramonui galimybę stebėti save ir daryti išvadas. Supainioti jį individualizmo raizgynėje. Atimti norą pažvelgti į save, artimus ir pirmą kartą sutiktus. Piktadarys norėjo, kad tik menki gyvenimo atšvaitai paliktų Ramono sąmonėje. Jis net nusipurtė pagalvojęs, kas jo galėjo laukti. Filosofinė intoksikacija, aklas skridimas, nežinant krypties. Kaip puiku visada turėti atsargų. Juk sudužo tik vidurinis stiklas, du kraštiniai liko sveiki ir yra geros būklės. Ypač gerai prižiūrėti. Ramonas patenkintas nusišypsojo. Jis visada pirkdavo triumfą. Dar kartą pažiūrėjo į vidurinį stiklą ir suprato, kad yra teisus. Abi kulkos taikė beveik į vieną tašką. Per daug panašu, kad buvo šauta specialiai į veidrodį. Ramonas dar kartą suvokė, kad praktika yra vienintelis tiesos kriterijus: be dvigubos kulkų žymės viduryje veidrodžio, visa jo teorija neturėtų jokios realios prasmės. Ir tai visai dėsninga, nes priešingu atveju būtų galima

prigalvoti kiek norima daug teorijų, kurios tiek ir teturėtų, kad būtų paremtos kažkokia logika (ir labai neaišku, kokia logika).

Jis taip įtikėjo, kad visai pamiršo grėsmę. Prišliaužė ir pažiūrėjo į šoninį veidrodį. Jame pamatė save ant žalio kilimo ir kiek toliau baobabą, kuris iš tikrųjų buvo fikusas. Atsispindėjęs kambarys jau neatrodė toks šaltas ir svetimas.

Su pasimėgavimu jis pagalvojo, kad pakreipus šoninius veidrodžius tam tikrais kampais į pagrindinį jų nebus galima sudaužyti šūviu pro langą. Jis dar kartą nužvelgė triumfą. Koks puikus tai dalykas, – pagalvojo. Jis jau beveik pamilo šį įrenginį. Taip, – pagalvojo jis, – sunku pervertinti jo reikšmingumą. Šiuolaikinė valstybė, kuri neskiria reikiamo dėmesio triumfui, negali tikėtis iš savo piliečių lojalumo ir ištikimybės idealams. O juk be idealų galima būti tik ciniku ir šviesių gyvenimo pusių nesuprantančiu niurzga. Pesimistu, deginančiu tiltus prieš save.

Ramonas vis dar žiūrėjo į veidrodį, kai ant laiptų pasigirdo sunkūs žingsniai. Jie vis garsėjo, kol sustojo prie jo durų, ir nepažįstamasis ėmė kažką braškinti. Ramonas sukluso ir staiga suprato, kad atėjo lemiamas jo kovos momentas. Jau buvo nesvarbu, ko ieško nepažįstamasis – jo ar veidrodžio. Viskas turėjo spęstis dabar.

Jis peršliaužė į koridorių (negalima prarasti budrumo). Čia brazdesys girdėjosi garsiau. Atrodė, kad piktadarys nori atrakinti duris. Ramonas įsiklausė. Taip, jokios abejonės. Jis puikiai suprato savo padėties sunkumą. Ramonas nutarė nepasiduoti iki galo. Reikia likti tuo, kas esi, iki galo. Galima klysti, bet negalima išsižadėti principų. Kad niekada nesigailėtum po to ir kad niekas negalėtų žiūrėti į tave su panieka. Brazdesys nesiliovė, ir Ramonas tvirtai nusprendė nepasakyti nė žodžio ir likti savimi iki galo. Didvyriai miršta neparklupdyti.

Brazdesys ėmė darytis grėsmingas. Ramonas pamažu įlindo į sieninę spintą ir nepatogiai susiraitė. Pagalvojęs išsitraukė iš kišenės pieštuką ir ėmė rašyti ant sienos laišką. Tačiau pieštukas buvo

nekokybiškai pagamintas ir iš karto nulūžo. Ką gi, – pagalvojo jis, – kelias į šviesią ateitį visada būna grįstas bevardžiais herojais. Bet vis viena negalima paneigti objektyvių istorijos dėsnių. Pasukti istorijos rato atgal.

Bildesys aidėjo nelygiu ritmu. Ramonas sėdėjo ramus ir kvėpavo pilnu dulkių spintos oru. Tai buvo puiku. Tai buvo gyvenimas su visu savo daugiapusiškumu. Kasdieniška dabartis, kurioje jau stiebėsi šviesios rytdienos daigai. Trukdydamas susikaupti, bildesys nesiliovė, virto griausmu, atrodė, piktadarys laužte laužia duris. Užraktas neišlaikęs triokstelėjo. Kelias buvo laisvas. Ir iš burnos jam ėjo dviašmenis kalavijas? – pagalvojo Ramonas. – Ir jis buvo pilnas akių iš vidaus ir iš išorės? Ne, tai dar ne pabaiga. Jis aukštai pakėlė galvą. O nepažįstamasis, neidamas į vidų, ėmė kažką bilsnoti už durų.

Jis ruošia niekingus savo įrankius! Ir tegu.

Ir staiga bilsmas liovėsi, žingsniai vėl sudundėjo, toldami žemyn, ir po minutės vėl buvo tylu.

Iš spintos Ramonas nelindo. Istorija mus moko, kad atsitiktinamai kartais viską pakreipia bloga linkme. Rizikuoti nevertėjo.

Rytą jis išsirengė į darbą. Dėl to negalėjo būti jokių abejonių. Kiekvienas privalo dirbti, atlikti savo pareigą, net aukodamas save, pačiomis pavojingiausiomis aplinkybėmis. Didvyriškumas slypi ir kasdieniniuose dalykuose.

Užraktas buvo sveikas. Nustebęs Ramonas ieškojo ant durų smurto žymių, bet ten nebuvo nieko, net raštelio.

Gatvėje žmonės elgėsi kaip visada. Na ir gerai, – pagalvojo jis. Nereikia ieškoti pagarbos. Reikia išlikti nepastebimam ir kukliam.

Įstaigoje jis iš karto kibo į darbą, negaišdamas veltui nė minutės. Tik per pietų pertrauką jis viską sužinojo ir lengviau atsiduso.

Į kitus šaudė netgi anksčiau, apie aštuntą valandą vakaro.

Pelės

*Nes didi rūstybės valanda atėjo
ir kas galės stovėti?*

Apokalipsė 6, 17.

Pragyventi ir nepalikti žymės. Vienodai praleisti dienas ir numirti taip pat tyliai. Dar vargų pažinti. O juk yra visai kitaip – kyla baimė dėl nebyliosios prapulties, ir kaip juokingai ji atrodo iš toli. Aš pats jos bijau, nors gal reiktų sakyti – bijojau, buvo laikas, kai kiekvienas kažko nežinomo ar nesuprantamo blyksnis pakirsdavo kojas, dabar pats juokiuosi iš to. Tik ir viena, ir kita – blefas, kaip ir tai, kad aš sėdžiu fotelyje ir rašau. Niekas nesiryžta to pripažinti, pasakyti garsiai, o fotelis senas, nušiuręs ir apgraužtas, aš apsivilkau savo minkštą chalatą ir įsikandau mėgstamą pypkę. Ji man niekuo nepadeda, išdidi savo vienatvėje (daiktai daug geriau sugeba didžiuotis ir niekinti negu žmonės), jei būčiau nemigos iškankintas, tada gal parašyčiau geriau, bet ne, juk viskas, kas yra realaus – tai fotelis, pypkė ir gal dar chalitas. Daugiau tėra mano mintys, o jos visai kitaip atrodo popieriuje negu mano smegenyse. Žmona kitame kambaryje, ji man netrukdo, varto savo žurnalus, žinau, ji nekenčia jų, bet vis skaito iš naujo, nes mes nekalbame, aš čia pat, bet manęs nėra, aš išnykau, kai užmušiau paskutinę baltą pelę. Mano lagaminėlis ant stalo laukia, ir aš laikiu kartu.

Gal vėl pamatysiu tas akis, tuos pilnus paniekos ir neapykantos snukius ir griaušančią kūnų virtinę, trokštu to, ką naikinau begalinėje tyloje, fotelis primena man viską, ant jo dantų ir nagų

žymės, ir vėl aš sėdžiu jame naktį kaip tada, tik dega šviesa, nes žmona skaito žurnalą, ir laikiu pažįstamo krebždesio. Bet jo nėra, tik kada nors jis grįš, aš žinau, jis turi savo kelią, bet gal vėl palies mane, vėl valia įsitemps kovai ir aš nugalėsiu kaip tada. Kūnas pasiruošęs kiekvieną akimirką, o kol kas aš vien sėdžiu, kad paraščiau apie tai apsakymą.

Aplinkui liūdna ir tyku, aš galvoju, stengiuosi prisiminti viską nuo pradžios, ji turėjo būti kur nors toli pasislėpusi laike, atrodė, kad buvau ją radęs, bet iškyla tik toks vaizdas: pareinu namo palėdėjęs draugą, žmona stovi nugara į mane prie atdarų bufeto durelių ir jos pečiai trūkčioja. Pagalvojau, ji buvo sudėjusi ten keletą stiklainių uogienės (iš kur mūsų namuose atsiranda tokių dalykų, aš niekada nežinau). Pažengiau tuos kelis žingsnius ir pažiūrėjau: jie buvo uždengti tik plona plėvele, ir štai ji sutrūko, o gal sutraukė kas nors, uogienė išlipo kaip gyva, pasklido po apatinę lentyną ir kvepia. Žmona atsigrėžė, jos akyse buvo pasišlykštėjimas, keistas ir svetimas, kokio dar nebuvau matęs. Neramiai palenkiau galvą, akys apsiprato su apšvietimu, pamažu pradėjau matyti: uogienėje voliojosi kažkokie grumsteliai, dar pasilenkiau ir įžiūrėjau: tai buvo maži bejėgiai kūneliai, beviltiškai sulipę uogienėje gyvulėliai. Man buvo įdomu, priklaupiau, jie priartėjo, ir staiga pagalvojau, kad ir mano pečiai gali pradėti krūpčioti nepriklausomai nuo noro. Ten gulėjo mažyčiai pilki žvėreliai, jų pilvai buvo blyškiai rožiniai, kojیکės aplipusios uogiene, be galo plonos, kreivos ir šlykščios, viskas be galo bjauru ir svetima – pliki kūnai, ilgos uodegos, miniatiūriniai nasrai, iškreipti priešmirtinių spazmų grimasos, kūnų išsidėstymas – tai buvo kažkas kraupaus. Lenkiausi dar, privalėjau suprasti, bet nespėjau, tik lūpas ištempė blanki negyva šypsena: maži smailūs snukučiai galutinai pribloškė baisia neapykanta, ji skliste sklido su jau šiek tiek jaučiamu dvoku, ir neįmanoma panieka (man – klūpančiam prie pravirų durelių) stiklinėse be gyvybės akyse, lyg net dabar jaustų neišlyginamą lemtingą persvarą.

– Pelės, – tyliai pratarė žmona.

Tai buvo keletas paskendusių uogienėje pelių. Galvoje slankiojo maži pilkų snukučių paveikslai, uogienės kvapas ir trūkčiojo žmonos pečiai, aš sumišau, turėjau susigaudyti, bet nepajėgiau nusiraminti, jaučiau, kad ši išraiška turi man sakyti kažką, jau mačiau ją anksčiau, tik kodėl atėjo dabar ir čia? Gyvenome sename bute, kartu su kita šeima, jie buvo brolis ir sesuo, o virtuvė bendra, tačiau niekada anksčiau nebuvo pelių. Aš galvojau taip: jas prišaukė uogienė, ji atsirado nežinia iš kur, maždaug iš ten pat turėjo ateiti ir jos, bet ką tai reiškia – ateiti, ir iš kur ta triuškinanti panieka? Žodžiu, man pritrūko informacijos, tuo labiau kad žmona verste užvertė mane istorijomis, kuriose veikė pelės, jau kuris laikas trukdančios jai normaliai egzistuoti, ir aš nesugebėjau atskirti tikrųjų nuo jos pramanytųjų. Pirmas įspūdis nublanko, ir tiesiog pastačiau virtuvėje pelėkautus. Miegojau, reikia manyti, patenkintas, bet rytą jie buvo tuštutėliai, dingo net dailus pirmarūšio kumpio gabalėlis. Man buvo gaila, priklausęs ant vieno kelio ilgai varčiau rankose pelėkautus, ieškodamas nesamo trūkumo, ir galbūt tada pirmą kartą įtariau blogiausia.

Paskambinti į Pelių komitetą privertė žmona, aš nesu iš tų, kurie tuoj pat griebiasi civilizacijos ir visuomenės, kažkas iš protėvių paliko man savo vienišą, niūrų, atkaklų užsispyrimą ir pirmą kovos potraukį, kartais užsimiršęs apdalindavau pasišaipiusius tokiu žvilgsniu, kad mano žmoną neretai klausdavo, kaip jai su manimi sekasi gyventi. Nemėgau prašyti, o pasiduoti paprasčiausiai nemokėjau.

Į duris pabeldė malonus jaunuolis, atėjo pagalba, ir gerai ginkluota: milžiniškas jo portfelis buvo pilnas įvairių dėželių ir maišiukų. Nieko baisaus neatsitiko, pasakė jis mums ramiai, dar pasitaiko pelių, tam ir esąs Komitetas. Žmona pilstė jam kavą ir žiūrėjo kaip į karžygį, atėjusį nukapoti slibinui galvą. O jis kardo neskubėjo trauktis, net nepasiraitojo rankovių. Išėjo palikęs

simpatišką pažiūrėti skardinę kažkokių grūdelių, nuo kurių privalėjome saugoti vaikus, nes tai – baisūs nuodai (jis taip pasakė), ir silpną aromatą. Vaikų mes neturėjome.

Pelės nebuvo prieš, jos ramiai sušlamštė viską, pakampėse, kur pabarstėme grūdelių, dar niekada nebuvo taip švaru. Aš nelabai pasitikiu chemija, bet kelias dienas tikrai buvo tylu. Nereikėjo klausytis besikartojančių siaubo istorijų, žmona atsisėdavo ant grindų prie fotelio ir glostydavo mano rankas, visai kaip pirmaisiais metais. Deja, ji negali ilgai tylėti, dabar man jos kartais gaila, o tada ji pasakė: jos visos nudvėsė, guli po grindimis ir tuoj pradės smirdėti.

Geriau būtų reikėję atplėšti tas dvokiančias grindis, deja, lavonų nebuvo, kaip ir jokio menkiausio įtartinio kvapo. Aš, pamenu, nutariau, kad jos nuėjo mirti iš kur atėjusios, bet ketvirtą dieną dar nespėjau uždaryti durų, kai žmona užsikirsdama išpasakojo: šiandien jos koridoriuje vos neparvertė pelė arba koks visai nežinomas padaras, nes buvo žydros spalvos ir didumo... ji visai užsikirto... sulig mano batu (ji nekenčia mano batų, kam nešu purvą į kambarius, kažkodėl niekas niekada neužsimena apie purvą, kurį aš išnešu). Tylėjau, ką gi galėjau pasakyti, ir tą pat vakarą pamačiau jas – buvo žalios, ryškiai žalios, prašmėžavo pro kambarį lyg tartųsi kažką – petys į petį. Ilgai sėdėjau fotelyje, į naktį įsibrovė košmarai, atrodė, kad visa tai jau buvo, seniai seniai žinoma, aš buvau nepaprastai pavargęs po darbo ir užmigau, taip ir patinęjęs nueiti iki lovos. Rytą dešiniajame fotelio šone jau buvo pirmos dantų žymės. Liečiau jas pirštų galais, pamažu ir atsargiai, kažką pradėjau suprasti, dar pats nežinojau ką, bet, ko gero, jau tada, galėjau įsivaizduoti, beveik žinojau, kas gali vykti toliau. O kaimynas tuo tarpu taikliu plaktuko smūgiu nudobė vieną. Užteko pažvelgti į jos fizionomiją: tas pats neapykantos ir paniekos šypsnyš, didesnis ir todėl dar kraupesnis. Aš tylėjau, dabar jau kaimynas keiksnodamas paskambino į Pelių komitetą. Ji buvo kur kas didesnė už didžiausius mano batus.

Atėjo dar labiau kvepiantis jaunuolis, jie ten, matyt, varžėsi tarpusavyje, apžiūrinėjo lavoną ir nusišypsojo. Jam norėjosi šypsotis. Kurgi mes matėme tokio dydžio pelę, pasakė jis. Mes niekur nematėme. Tai žiurkė, tas aišku kiekvienam, tęsė. Ji buvo rudos spalvos, kaip kaštonai. Neretai pasitaiko gigantiškų tokios spalvos žiurkių. Jis taip ir pasakė – neretai, be to, vis dar šypsojosi (galbūt iš mūsų ištįsusių veidų). Nėra ką aiškinti žmogui, kuris šypso prie lavono, aš nutylėjau ir apie žaliąsias, ir apie išraišką, bet manęs visiškai neėmė juokas. Nuėjau atsikvėpti į fotelį, kad negadintų nervų, kiti bandė tartis, kad ir kaip keista, jiems pavyko (dvi moterys, iš kurių viena mano žmona, nieko sau), tiesa, kaimynas – labai energingas vyrukas. Pro uždarytas duris klausiau, kaip kažkas labai balsingai įrodinėjo, kad tai pelė. Dar sugebu atskirti žiurkę nuo pelės. Buvo visiškai teisus, jis sugebėjo. O pelės, – pasakė, – ne mūsų sritis. Reikia manyti, buvo iš Žiurkių komiteto.

Nieko geresnio net kaimynas nesumanė.

Tolesnės dienos prarado tikslas ribas, ir aš sapnavau baisius sapnus, nes ramybė dingo negrįžtamai. Jos šmižinėjo po visus kambarius, vartydamos kėdes, sakytum, ko ieškojo, nors graužė viską paeiliui arba tiesiog ką pakliuvo. Nesiskaitė su niekuo nė per nago juodymą, siautė su niekšišku aplombu. Žmona bandė daužyti jas kuo pakliuvo, ir kiekvieną kartą pataikius jos pečiai suvirpėdavo. Naktimis bučiavo man rankas ir maldavo bėgti, kur nors slėptis. Aš tylėjau.

Kaimyno sesuo neverkė. Ji, aišku, saugojo savo nuostabias akis. Įsispyrusi rankomis į klubus, sūpavo savo fantastiškas krūtis čia viename, čia kitame koridoriaus gale ir triukšmingai spardė peles. Vieną dieną pasakė, kad negali miegoti namie, ten, kur jos, ir todėl išėjo.

Eidavo nakvoti pas įvairius jaunuolius.

Brolis nenorėjo tikėti, kad ji ten vien miega. Girdėdavau, kaip jis vaikšto po kambarį, po to kažkur išeina. „Sutvarkysiu šitą rei-

kalą“, – pasakė kartą. Galėjau sau sėdėdamas svarstyti kurį: peles ar seserį, nes žmona visą laiką pradėjo leisti pas drauges, ir man pamažu ėmė dingti noras kur nors išeiti. Mečiau darbą, dar užteko nuotaikos nueiti paimti atostogų. Kaimynas grįždavo girtas, atrodo, sakė, kad tai dėl sesers (o gal ir nesakė). Matydavau ją dažnai, kol dar išeidavau. Ji padarė puikią karjerą per tokį trumpą laiką: visų jos palydovų kostiumai buvo pabrėžtinai geri. Žiūrėdavo į mane nedviprasmiškai, bet likau visiškai ramus, juk pas mane ji neis, pas mane pelės (žmona išsikėlė pas motiną, aš tik linktelėjau galva). Po kiek laiko jau negalėjau niekur išeiti, manęs jos vis vien truputį privengė, paliktos vienos būtų sugrauzusios ir sienas. Maisto tada parnešdavo kaimynas, dažniausiai kiaušinių, jam būdavo papildoma proga parsitempti dar vieną butelį (jau mokėjo gerti vienas, mat aš atsisakydavau), ir kepdavau omletą. Niekio daugiau nemokėjau, atvirai kalbant, žmona išėjo, ir pelės sugrauzė vienintelį mano disertacijos tekstą vieną dieną, kai aš marksčiausi nuo ryškios saulės virtuvėje, stengdamasis neapsitaškyti riebalais. Kaimynui, man atrodo, buvo vis viena, jis griūdavo miegoti kur pakliuvo, ir jos bėginėdavo po jo veidą. Aš jau beveik nereagavau į išorę, atpratau matyti ką nors, išskyrus peles, bet dar pastebėjau, kad kaimynas dingo, vienu metu maniau, kad kuri prarijo jį, ar kokią panašią nesąmonę, o apskritai man buvo tas pats, nes jos sugrauzė ir mano pypkių kolekciją.

Sėdėjau ir žiūrėjau, kaip jos siaučia po kambarį, įvairiaspalvės, įtūžusios, nešančios baimę. Kiti pasitraukė, jie jau padarė, ką sugebėjo ir kam buvo skirti, dabar mano eilė. Ištisas valandas stebėjau jų judesius ir spalvas, kaip jos ateina ir kur po to slepiasi. Kiekviena diena buvo tokia pati, jos nesikeitė, ir aš nesikeičiau, bet pamažu ėmiau fiksuoti kiekvieną veiksmą, veik galėjau pažinti bet kurią iš veido. Jos puldavo kiekvieną kartą kitaip arba tiesiog bastydavosi po kambarį, visai nekreipdamos dėmesio į mane, be prasmės, be tikslo, ir aš susikeldavau kojas ant fotelio, kad galė-

čiau galvoti. Turėjau surasti šitame veiksmų chaose kažką bendra, nekintama, sistemos atspindžius ar dar ką, nes pačios sistemos nebuvo, nors ne, ji buvo, privalėjo būti kur nors, ten, kur negalėjau prasiveržti savo mintimis, nors ir visas keturias kojas būčiau sukrovęs ant fotelio, jei tiek būčiau turėjęs. Aš tylėjau (su kuo gi kalbėti?) ir laukiau, kol smegenys sutrauks į vieną vietą viską – jei tik tai įmanoma – iš šio beprasmio vaizdo, ir vieną kartą supratau. Supratau niekšišką jų neapykantą, baisią ir triuškinančią, jų aistrą laužyti ir naikinti. Jos privalėjo tai daryti, tam buvo skirtos visą laiką, bet tik dabar gavo šansą. Niekas anksčiau nežiūrėjo į jų išraišką, nesidomėjo jų jausmais. Dabar išaugo ir nusidažė spalvomis, aš sėdėjau viduryje, likau jau tik vienas, jos baigė darbą arba manė, kad baigė (tai buvo klaida). Joms nereikėjo nieko aiškinti, mokėjo tik griauti ir naikinti viską paeiliui, privalėjo kelti siaubą savo jėga, vienybe ir nebaudžiamumu. Kartais atrodė, kad būdavo teisėjai, žiaurūs ir klastingi, o kartais budeliai, kiekvienas turėjo gauti tai, ką sau pats pasirinks, ir aš pasirinkau – susikrauti kojas ant fotelio ir galvoti. Jos to nenumatė, negalėjo nieko numatyti, sugebėjo daryti tik tai, ką darė, aš žiūrėjau į jas vis iš naujo, ir tai buvo viskas, ką galėjau suprasti.

O jeigu tai buvo teismas, aš turėjau teisę gintis.

Taip, aš galėjau gintis, dargi pasirinkti gynybą. Neilgai bandęs pamėgau mažytį kaustytą lagaminėlį. Jame surinkau daugybę mažų ir didelių plaktukų, kirvukų ir peilių. Visi jie blizgėjo prietemoje, ir tai tapo mano gyvenimu. Viskas nublanko, prarado kontūrus, protas ir veiksmai skendo nepajudinamoje schemoje: aš visą laiką dariau tą patį. Koviausi su beasmene, bevarde aibe, siaubas turėjo kaustyti kiekvieną judesį, bet aš nebijojau, neieškojau pagalbos (juk supratau, kad šį kartą visi atsako kiekvienas už save), galų gale man neliko laiko nei tam, nei kam nors dar. Pasirinkimo nebuvo, liudijau teisme pats už save, tai negalėjo taip paprastai nutrūkti ar baigtis, sėdėjau vienas ir nelaukiau nieko,

pavirtau įrankiu nuosavose rankose. Negalėjau susigaudyti, ar aš valdau peilius, ar jie diktuoja man valią (turbūt vis dėlto mano valią?). Dar galėjau pasiduoti, bet nemokėjau to daryti niekada.

Rytais būdavau pavargęs ir kruvinas, žudžiau be paliovos, ir man nesinorėjo plautis kraujo nuo rankų. O gal norėjau, aš negaliu prisiminti, kas buvo iš tikrųjų, man dingio laikas, dingio pasaulis, liko tik jos ir mano peiliai. Naktimis mėtydavau juos pagal garsą, dieną pelės jau bijojo rodytis. Iš pradžių džiaugdavausi kiekvienu pataikymu, atsikėlęs ilgai darkydavau dar šiltą kūną, bet pamažu įkarštis praėjo, dingio nemalonus virpesys išgirdus pažįstamą krebždesį. Kiekvienas šūvis pasiekdavo tikslą, aš pasiekiau tobulumą, man negalėjo būti lygių, peiliai klausė manęs, viskas, ką galėjau pasiekti ranka, klausė manęs. Jau netenkino paprastas pataikymas, beliko rungtyniauti pačiam su savimi, pradėjau taikyti vien į dešinę akį, tamsoje tai labai sunku, tačiau dariau tai idealiai, greitai netiko ir šitai, pradėjau sunkinti uždavinį – į kairę akį, po to į dešinę, po to vėl į kairę, jeigu pataikau į dešinę, kirvuku laužau stuburą, jei pataikau į abi kaires, arba vėl metu į dešinę (priešingu atveju), po to apsuku fotelį ir vieną praleidžiu, vėl metimas į kairę akį, ji ištrykšta ant grindų, tada dažniausiai atsuku fotelį, smūgis tarp akių, ir taip toliau ir be galo. Nežinau, kiek laiko tai truko, bet praėjo, nuslinko į nebūtį, likau viskam abejingas. Diena vijo dieną, man buvo neįdomu, kur pataikysiu, o gal net ar pataikysiu iš viso, neprisimenu, ką dar dariau, ką valgiau ir ar mačiau žmones. Liko tik vienas vaizdas: sėdžiu be galo tyliai ant apkramtyto fotelio ir laukiu: krebždesys dešiniajame kampe, aš sušvilpiu (tada ji sustingsta vietoje), ir tamsoje švysteli metalas. Atsikeliu, uždegu šviesą, ji blanki, aš noriu miego ir beveik nieko nematau, tik valau blizgantį paviršių ranka, gesinu šviesą ir griūnu atgal į fotelį. Galbūt aš miegodavau visą laiką, pabusdamas tik nuo jų garso. Nepamenu net kur dėdavau lavonus.

Paskutinė buvo baltut balta. Negaliu pasakyti, kaip tai atsitiko,

tik atsimenu, jog iškart žinojau, kad tai paskutinė, ir žinojau tvirtai. Ji pasirodydavo tik gilią naktį ir slinkdavo tamsoje be garso. Aš praradau tikslumą, ėmiau skubėti, daryti klaidų.

Pradėjau skaičiuoti dienas, vėl atrastas laikas pribloškė mane, dusau kambaryje, pilname lavonų tvaiko, nenugalimai traukė išdaužyti langus ir pagauti nors gurkšnį oro, nepaprastai norėjosi išbėgti į gatvę, kažką surikti ir kristi be jėgų. Ji slapstėsi, man tirpo rankos, kojos, atrodė, kad visas sutinstu ir vėl atsileidžiu, bet negalėjau palikti savo vietos, aš merdėjau, aš kenčiau tikras kančias. Dvidešimt trečią dieną užmušiau ją smūgiu tarp akių kirvuku iš šešių metrų.

Aš likau stovėti iki galo, bet pergalė nebuvo laiminga. Nuodugniai ir kruopščiai valiau kraujo dėmes, išmečiau baldų likučius. Niekaip negalėjau apsiprasti su tuo, kad niekas man negresia, kol nepagalvojau: kodėl gi turi grėsti? Ši triviali mintis sustatė viską į savo vietas.

Iš tikrųjų – kodėl visa tai buvo ir ką turėjo reikšti? Aš žinojau, kad to negalėsiu suprasti, bet ramus negalėjau likti. Ilgai stovėjau prieš veidrodį, bet nusiskutau ir barzdą. Rankų negalėjau atplauti keturias dienas. Visą laiką galvojau: o juk tai, kodėl aš likau vienas, kodėl pats neieškojau pagalbos, draugų ar bendražygių, kodėl viską ėmiausi daryti savarankiškai – tai aš galiu suprasti. Nuėjęs pas žmoną, pasakiau jai tik vieną žodį:

– Viskas.

Netrukus atsirado kaimynas, buvo nervingai linksmas ir gyvas, daug šnekėjo, bet vis apie tą patį: kad jam negalima gerti nė lašo. Jį gydė, ir sėkmė priklauso nuo to, ar jis sugebės susilaikyti. Aš tylėjau ir žvelgiau kažkur pro šalį nieko negalvodamas. Kiekvienam savo kova. Jo sesuo negrižo. Visi ją pamiršo, gal tiesiog niekas nepasakė, kad pelių jau nėra.

Viskas kažkaip susitvarkė, aš gyvenau toliau, bet kartais atrodo, kad miriau, tik fotelis liko nepakeistas, visa kita nauja, net vėl turiu

pypkių ir dargi vieną mėgstamą, bet tai nepadeda, vis vien lagaminėlis stovi ant stalo kaip prisiminimas, užmušiau save su paskutine pele, o gal ir dar anksčiau (nejau buvau teisiamas mirti?).

Begaliniam laiko monotoniškume, vienodoje ir paprastoje kasdienybėje aš visą laiką galvoju, sprendžiu ir sprendžiu savo problemą, į ją nėra vienareikšmio atsakymo, aš stumdau ir kaitaliuju viską vietomis, vis iš naujo permąstau tai, ką jau supratau.

Tai buvo baisi ir beprasmė situacija, niekad nesuprasiu, kam save į ją įstūmiau, tokia beprasmė, kad joje net atsirado prasmė. Šioje kovoje buvo visa tai, ko niekad neduos pilka kasdieninė rutina: idėja, kova, jėga prieš jėgą, tikslas...

O dabar vėl gyvenu diena po dienos, tie, kurie pabūgo, liko ramūs. Jie visada ramūs. Tik aš vienas galvoju, negaliu pakęsti to kvailo stabilumo, tų normų, kai žinai – neįvyks nieko, kas negali įvykti.

Tik viena viltis beliko, su žmona kalbu retai, tyliau beveik nuolat (vaikų mes neturime), ir tik viltis lieka, neaiški ir tolima, kad jos dar ateis, grįš, atsineš savo neapykantą ir siaubą.

Vėl bus tikslas – nugalėti jas, gal aš jau to nepajėgsiu, bet ne, galbūt bus kiti, taip, tikriausiai aš jau nebūsiu vienas, man padės daug kas, taip, be abejo, jie supras, kad jų negalima taip palikti, mes būsime kartu, ir niekas tada neatsilaikys. Taip, negalima po vieną, o kartu – kartu mes galbūt kada nors galėsime visi pasakyti: viskas.

O dabar dūmai baigiasi, aš eisiu miegoti (taip reikia), kol kas dar rašau, baigiu, dedu tašką, visa, kas liko realaus – tai fotelis, ir aš jaučiu pirštų galais žymes dešinėje jo pusėje.

Pasaka su katinu dideliems vaikams

PIRMA PRADŽIA

Nėra nieko keisto, jei trisdešimt ketverių metų viengungis, prieš lipdamas laiptais į butą, prisėda parūkyti ant suolelio ties įėjimu. Vaikai ir šunys iš viso kiemo atbėga gauti saldinių. Šunims reikia išvynioti. Kiti neturi laiko, namas didelis ir liūdnas, ketvirtas butas verda pietus, šeštas dar negrįžo iš darbo, vienuoliktas visada pareina vėliausiai, o gal ir visai nepareina.

Bet šįkart lijo lietus, visai nieko neliko, tik riebus katinas užšoko ant suolelio, visiškai sausas. Buvo truputį liūdna, ir saldainiai, lyg tyčia, netiko.

Viengungis buvo vardu Tomas. Jis mėgo laisvę ir todėl nesukbėjo vesti. Galbūt jis tikėjosi, kad kada nors pamils nelaisvę.

– Kaip reikalai, seni? – paklausė jis.

– Nieko, būdavo blogiau, – ramiai atsakė katinas.

Tomas susimąstė. Po to rūpestingai apsidairė, nors gerai žinojo, kad aplink nieko nėra. Gal koks vaikas, vienišas lietuje, bando juokauti?

„Aš išėjau iš proto, – pagalvojo jis. – Nuo persidirbimo.“

– Būdavo blogiau, – pakartojo katinas.

Jo vardas buvo Bobo. Kirtis ant antro skiemens.

„Kaip įdomu išėjus iš proto“, – pamanė Tomas.

Po to jis pažiūrėjo dar kartą, bet nepamatė nieko naujo, tik

katiną, balą ir vandens lašus. Viskas buvo per daug įprasta ir kasdieniška. Jis vėl susimąstė, tuo labiau kad versija apie persidirbimą neturėjo jokio realaus pagrindo. Lietus vis stiprėjo, ir Tomas negalėjo apsispręsti, kaip privalo elgtis.

„Papuoliau į istoriją. Ką daryti?“ – paklausė jis mintyse.

„Visi mes kur nors papuolame“, – atsakė Bobo taip pat mintyse.

„Be abejo, pakalbėti su juo man niekas negali uždrausti“, – pagalvojo Tomas jau pats sau. Atsargiai išsitraukė cigaretę ir įsikišo ne tuo galu.

– Niekada nesilaikiau nuomonės, kad taip skaniau, – šaltai pasakė katinas. – Beje, galėtumėt ir mane pavaišinti, gerbiamasis.

Užtraukęs dūmą, jis pagyrė:

– Neblogas rūkote.

– Ne visą laiką, kartais parūpina pažįstami.

Kurį laiką abu tylėjo, tik lašai pliauškinio balas. Bobo liūdnam įsispitrijo į tolį.

– Splinas? – išdrįso paklausti Tomas.

– Senyvas amžius, gyvenimo rutina, kasdieniniai praradimai, – greitai sumurmėjo Bobo.

– Gal praradote gerą draugą? Arba meilę liko be atsako? – paklausė Tomas.

„Ko jis čia kimba?“ – pagalvojo Bobo.

„O tu rūkai mano „Kent“, – kažkodėl atsakė Tomas.

Taip pasikeitę mintimis, abu kurį laiką tylėjo.

– O apskritai man vis viena. Manau ilgiau čia neužsilaikyti.

– Komandiruotė? – paklausė Tomas

„Jis idiotas“, – pagalvojo Bobo.

– Ne, trauksiu į Floką.

– Atleiskite?

– Flokas. Yra tokia vietelė.

– O ką, ten geriau?

„Ko aš su juo prasidėjau?“ – pagalvojo Bobo.

– Visur geriau. Afrikoje, pavyzdžiui, karšta. Be to, užsienis.
 – Ir visus... jūsiškius išleidžia?
 – Ne, tik nusipelnčius.
 – Įdomu, – pasakė Tomas ir pagalvojo, kad kitais metais būtinai nusipirks kelialapį į Varną.
 – Na gerai, aš trauksiu. Ačiū už tabaką.
 – Prašau. Klausykite, o... kodėl jūs kalbate?
 – Noriu, tai kalbu, – Bobo jau atvirai nusišaipė.
 – O kodėl kiti jūsiškiai nebando?
 – Istorija mus moko, kad iš to nieko gero neverta laukti. Pavyzdžiui, po pastarojo tokio bandymo prasidėjo ledynų periodas.
 – O jūs?
 – Visur yra laisvamanių. Be to, aš pirmą kartą.
 Jis pamažu nužingsniavo tolyn.
 – Koks jūsų vardas? – šūktelėjo Tomas.
 – Ornetas, – atsiliepė Bobo.
 – Tomas. Labai malonu.
 – Man taip pat.
 „Velniai mane griebtų, jeigu čia ne Ginto katinas“, – pagalvojo Tomas Dorys.

Bobo pasuko už kampo, pasirąžė ir, suniurnėjęs: štai ir užmezginėk pažintis, pasuko link namų. Po to dar pagalvojo: ne veltui Gintas jam nerašo, iš Amerikos brangiai kainuoja.

A N T R A P R A D Ž I A

Gintas nemėgo draugijos. Taip pat jis nemėgo būti vienas.

Kai jam buvo treji metai, jis pirmą kartą sugebėjo atsklęsti sunkias bibliotekos duris. Motina jam neleisdavo ten eiti, nors tėvas, atrodo, nebijojo dėl savo knygų. Lentynose dulkėjo daugybė lapų, ir visus juos reikėjo skaityti. Gintas paėmė storą tomą ir parimo

tyloje. Taip jį ir surado tėvas: Gintas sėdėjo atsivertęs didžiulę graviūrą, iš kurios į jį skrido nemalonus juodas padaras.

– Nebaisu? – pasiteiravo tėvas.

– Ne. Mano manymu, tai Bobo.

Tėvas pažiūrėjo į graviūrą. Ten buvo velniai žino kas.

– Matai, Gintai, aš linkęs į šitą dalyką žiūrėti fatalistiškai. Jei čia pavaizduotas toks padaras, jam nelieka nieko kito, kaip tik būti šituo...

– Bobo?

– Na taip, Bobo.

– Aš irgi... fatalistiškai.

Tėvas nusišypsojo.

Išmokti skaityti pasirodė visai lengva. O geriausia žiūrinėti dides iliustracijas. Jis su pagarbiu džiaugsmu atversdavo kiekvieną piešinį, laukdamas Bobo. Bet ne, ten buvo marsiečiai, pora slibinių, kartais kokie nors padarai be pavadinimo, kurie, beje, nieko nedomino, ir viskas.

– Na kaip, – klausdavo tėvas, – dar nėra?

– Bus, – tvirtai sakydavo Gintas, nes žinojo, kad sako tiesą.

Taip ir įvyko. Bobo atskrido vakare tiesiai į miegamąjį, apsidairė ir palindo po Ginto lova. Tuo metu pas motiną jau užeidavo Simonas su savo akiniais. Jis ateidavo, kai tėvo nebūdavo namie, Gintą tada kažkodėl varydavo pasivaikščioti, o Simonas be perstojo šypsodavosi. Lauke apie Bobo galvoti buvo šalta, gal todėl jis išėjo toks piktas ir bjaurus.

Tarp jų vykdavo maždaug tokie dialogai.

– Skaitom? – sugergždavo Bobo, įskridęs į kambarį.

Gintas neatsakydavo.

– Pasidarysim mokslininkai ir viską žinosim, – tęsdavo Bobo.

Gintas tylėdavo.

– Prausimės, valysim dantis ir klausysim tėvelių, – tyčiodavosi Bobo.

Gintas jį ignoruodavo, ir jis nusklęsdavo į kampą su nepriklausoma išraiška. Simonas visą laiką trindavo akinius arba šypsodavosi, kas reiškė tą patį.

– Ką tu apie tai manai? – paklausė Gintas Bobo.

– Šaunus vyras, visuomenės ramstis. Ką?

– Tai aš turiu sakyti – ką. Ko erzini?

Bobo tylėjo.

– Kas yra visuomenė?

Bobo tylėjo.

– Ką jie veikia, kai aš išeinu?

Bobo nusišaipė.

Nebuvo galima susigyventi su tokiu. Vieną dieną jis gavo akinius, visai tokius kaip Simono, ir ilgai vaikštinėjo po kambarį išdidžia mina. Gintas nekreipė į jį dėmesio.

Po kelių dienų Bobo išskrido ir negrižo, palikęs Gintą pažinti pasaulį vienumoje. Gintas anaip tol nebuvo poetas ir nematė vienviečių jokių privalumų. Kai jam suėjo penkeri, jis pasakė tėvui:

– Klausyk, tu negali nupirkti man Bobo?

Tėvas ilgai į jį žiūrėjo, dar ilgiau mąstė, po to pasakė, kad dar pagalvos. Gintas atėjo vėl po metų. Tėvas ilgai žiūrėjo jam į akis. Gintas viską suprato.

– Aišku, – pasakė jis.

Dar kiek pagalvojo ir pridūrė:

– O tu negali nupirkti man Simono?

Tėvas liūdnai nusišypsojo ir pasakė, kad su Simonu bus sunkoka.

– Geriau aš tau nupirksiu šunį.

– Šuns nereikia, – pasakė Gintas.

Nuo to meto Gintas pamėgo vonią ir veidrodį. Vonioje buvo galima praustis, o veidrodyje – matyti save.

Prie veidrodžio jį ir surado tėvas, kad pasakytų:

– Gintai, aš į tave kreipiuosi pirmą kartą. („Ir be reikalo“, – pa-

manė Gintas.) Reikalas labai rimtas. Mes su mama skiriamės. Mums reikia tave pasidalyti.

– Manau, kad aš sunkiai dalysiuosi, – tepasakė Gintas.

– Ne tave patį. Mes dalysimės tavo dienas.

– Kas savaitę ar kaip? – pasidomėjo Gintas.

Tėvas tylėjo.

Lygiai taip pat jis tylėjo ir teisme. Daug kalbėjo motina ir teisėjas. Visų įdomiausias buvo mažytis advokatas, kuris viską žinojo ir davė Gintui saldainių. Saldainius jis išmetė.

Kai viskas pasibaigė, Gintas paklausė tėvą:

– Tu vėl... fatalistiškai?

Reikėjo persikelti pas Simoną, bet juk tai nesvarbu. Dienas Gintas dalijo, kaip jam patiko.

Kai Gintas baigė mokyklą, jam įteikė aukso medalį. Jis pasijuto labai labai turtingas, nuėjo į turgų ir nusipirko mažytį kačiuką. Parnešęs patupdė ant stalo ir pavadino Bobo. Kirčiuotas antras skienuo. Nušokti nuo stalo Bobo iš pradžių nemokėjo. Be to, Gintas įstojo į matematikos fakultetą.

Gintas nemėgo draugijos.

Gintui tereikėjo, kad kas būtų šalia. Bobo tam tiko nuostabiai.

Draugija Ginto taip pat nemėgo. Draugija mėgo vyną.

Visi girdėjo, kas yra studentiškas gyvenimas. Kartą per mėnesį stipendija, dukart per metus – sesija. Kartais pokalbis su prodekanu ir net su dekanu. Dar koks nors choras, kuris kada nors galbūt važiuos į užsienį, ir visa kita. Taip gyveno draugija. Viskas aišku, nes yra taip, ir neaišku, kaip galėtų būti dar. Kai juos bardavo, jie stovėdavo nuleidę akis ir tylėdavo, nes žinojo, kad dar reikės skolos lapelių bei stipendijos. Ir tai buvo puiku, nes visų svarbiausia yra paklusti.

Gintas negalėjo jų suprasti ir ilgainiui nutarė, kad ką nors suprasti nebūtina. Jis tikrai duodavo pinigų vakarėliams, tvirtai pa-

siryžęs šikart būtinai nueiti, bet vakare vėl likdavo su Bobo, nes kalbėti visada geriau negu šokti. Dėl to jis nusipirkdavo viena knyga mažiau, bet tai neturėjo jokios prasmės, nes vėliau knygos vis viena pabrango.

Metus kitus Gintas tik dairėsi aplinkui, niekaip nenutardamas, ką veikti. Simonas į viską turėjo vieną atsakymą.

– Jei tu mokysies kaip pridera, laikui bėgant pats rasi ką daryti. Supranti?

Gintas linksėdavo galva ir galvodavo, iš kur atsiranda kvaili žmonės.

Tėvas dabar dažniausiai sakydavo: „Tu jau suaugęs, pats žinokis. Geriau išgerk su manim taurelę“. Taurelės Gintas negerdavo.

Vieną kartą jis stipriai susiginčijo su filosofijos dėstytoju auklėjimo klausimais.

– Aš nenorėčiau būti jūsų vaikas, – su šypsena pasakė dėstytojas.

– O aš – jūsų tėvas, – atsakė Gintas be šypsenos.

Po valandėlės jis stovėjo kabinete, klausėsi riksmų, uostė dūmų kvapą, niauriai žiūrinėjo suglamžytas dekanos kelnes ir galvojo: „Taip, su tokiais vaikais ilgai netempsiu“.

Vakare jis pasakė Bobo:

– Man persilaužiamasis laikotarpis.

Bobo sukniaukė lyg užmintas ant uodegos.

– Ateik, pakalbėsim apie žmogaus vietą visuomenėje.

Bobo palindo po sofa. Gintas užgesino šviesą ir nuėjo į vonią pamąstyti.

Kitą dieną jis drąsiai nužingsniavo pas visų gerbiamą profesorių.

– Aš noriu pas jus dirbti.

Profesorius nesidomėjo studentais. Jis vadovavo doktorantams ir mokslo komisijoms. Tačiau jis buvo išauklėtas žmogus.

– Puiku, – pasakė jis. Po to pasirausė tarp popierių ir ištraukė krūvelę lapų.

– Štai, – jis ištiesė ranką. – Čia dvylika uždavinių. Išspręskite ir ateikite.

– Kam? – paklausė Gintas.

– Aš juk turiu jus išegzaminuoti.

– Man nusibodo egzaminai.

– Brangusis mano, – nusišypsojo profesorius, – per anksti nusibodo.

Gintas nieko neatsakė, ir jis pridėjo:

– Kai niekas nebenorės nustatyti, ko jūs vertas, bus pats laikas išeiti į pensiją, nes tai reikš, kad visiems aišku, kad jūs jau nieko vertas.

Gintas linktelėjo ir išėjo. Parėjęs pasakė:

– Bobo, turiu uždavinių, spręsim?

Bobo minkštai nužingsniavo prie durų.

– Ir tai vadinasi kolega, – pasakė Gintas ir atsivertė pirmą lapą.

Lygiai po šešių mėnesių jis atėjo pas profesorių ir padėjo ant stalo tris storus sąsiuvinius.

– Ačiū, – pasakė profesorius.

Visą vakarą jis įnirtingai vartė lapus. Dvylika uždavinių buvo klausimai, kuriuos jis mokėjo užduoti, bet nemokėjo išspręsti. Jo gyvenimo uždaviniai.

– Iš kur jis iškrito? – garsiai paklausė savęs profesorius šeštos dienos pabaigoje, kai buvo viską peržiūrėjęs. Šeši uždaviniai buvo išspręsti teisingai.

Sutikęs Gintą koridoriuje, jis paklausė:

– Jūs žinote ką nors apie C^* -algebras?

– Labai mažai.

– Bus proga sužinoti daug. Atrodo, galima šį tą padaryti statistinėje mechanikoje. Pirmaujanti sritis.

– Betgi tai fizika.
– Mes turime jiems padėti. Fizika darosi per sunki fizikams, kaip sakė mūsų garsus kolega. Jie ten pridarė baisios netvarkos.
– Gal tada geriau kvantuotų laukų teorija?
– O jums žinoma, kad kvantuoti laukai neegzistuoja?
– Aišku, – pasakė Gintas.
– Jei reikės – aš jūsų paslaugoms. Arba nueikite pas kolegas į akademiją.

– Aišku, – pakartojo Gintas.

Simonas namie paklausė:

– Kaip mokslai?

– Šauniai, – atsakė Gintas.

Į paskaitas jis nevaikščiojo jau pusę metų.

– Na, nesigirk. Ką tik per sesiją gavai keturis.

– Sunku.

– Žinau. O tu stenkis.

– Be abejo, – pasakė Gintas.

Galų gale jis pasiekė, kad jam ėmė trūkti laiko. Algebros buvo didžiai mistinės, su konstrukcijomis ir savo struktūra priminė Klė paveikslus. Neradęs profesoriaus, Gintas nuėjo pas kolegas į akademiją. Šie sėdėjo kambaryje ir gurkšnojo konjaką iš mažyčių taurelių.

– Reikia užsirakinti, – patarė jis.

– Tfu, maniau, kad šefas, – atsipūtė Dorys.

– Kokie vėjai?

– Algebros nedarba.

– Nedarba, sakai?

– Nedarba.

– Kokios algebros? – pasidomėjo Lapelė.

– C su žvaigždute, – pasakė Dorys.

Lapelė palingavo galva.

– Na ir kas? – paklausė Dorys.

– Gal padėsite?

Dorys pažiūrėjo į Lapele. O Lapele pasakė:

– Klausyk, negi jūs nežinot, kad Lietuvoje vienintelis užsimat šita velniava?

Gintas susimąstė.

– Na ką gi, atleiskite.

Namie jis pasakė Simonui:

– Įsivaizduoji, matematikai geria.

– Nesąmonė. Geria fizikai. Matematikai išeina iš proto. Kuo užsiima tie vyrukai?

– Turbūt matematine fizika.

– Na matai.

– Jei tu nelankysi karinio rengimo, tavęs nelaikys universitete, – paaiškino Simonas.

Gintas jau ilgą laiką vienas kovojo su statistine fizika, nes profesorius Pranaitis važinėjo po užsienį, darydamas pranešimus iš Ginto uždavinių, ir jau ėmė garsėti net ten.

– O Škliaras nelanko, – pasakė Gintas. – Išlošia visą dieną per savaitę.

– Matyt, serga.

– Ak štai kaip.

Kitą rytą jis nuėjo pas gydytoją ir pasakė:

– Aš sergu. Negaliu lankyti karinio rengimo.

– Kuo skundžiatės?

Apie tai jis nepagalvojo.

– Man... – jis abejodamas užsikirto.

– Kas dar?

– Be to, laikau keiksmus netinkamu dalyku.

– O ką, karininkai vis dar keikiasi?

– Dar ir kaip.

Daktaras susimąstė.

– Tu žiūrėk, niekas nepasikeitė, – pratarė jis. – Mano laikais taip pat keikdavosi.

– Be to, aš turiu katiną...

Gydytojas nereagavo. Jis buvo nugrimzdęs į prisiminimus.

– Jo vardas Bobo.

– Na ir kas?

Gintas tylėjo ir galvojo, kad įkliuvo į kvailą istoriją.

– Nusirenkite, – paliepė gydytojas.

– Ir visai be reikalo, – pasakė Gintas. – Mano vidaus organai absoliučiai sveiki.

– O kas tada nesveika?

Gintas nežinojo, ką geriausia pasakyti.

– Aš turiu katiną, – pradėjo jis.

– Aha! – pasakė daktaras. – Ir seniai jums atrodo, kad jūs turite katiną?

– Nuo ketverių metų. Anksčiau jis buvo su akiniais.

– Aha, – pasakė daktaras. – Mes, atrodo, artėjame prie tikslo.

Sakote, jis turėjo akinius?

– Na, ne visai taip. Tada jis dar nebuvo katinas.

– Bet jau turėjo akinius?

– Be abejo. Aš gerai pamenu, kaip prašiau tėvo nupirkti...

– Akinius?

– Ne, aš prašiau nupirkti...

– Katiną?

– Ne.

– O ką gi tada?

– Bobo.

– O kur jūsų tėvas?

– Nežinau.

– Ahaha, – pasakė gydytojas. – Viskas aiškėja. Deja, aš šioje srityje nekompetentingas. Aš jus rekomenduosiu kolegai.

Kitas gydytojas buvo labai rimtas ir didelis.

– Taigi, katinas?

– Katinas.

– Geriate?

– Ne.

– Visai?

– Visai.

– Rūkote?

– Ką?

– Rūkote?

– Taip.

– Ką?

– Rūkau, rūkau.

– Ką? Pasistenkite prisiminti, ką jūs rūkote. Tai labai svarbu.

Gintas susidomėjęs sekė jo darbą. Jis niekad anksčiau iš taip arti nematė gydytojo. Po geros valandos jam nusibodo.

– Gal baigiam? – atsargiai paklausė jis.

– Galim baigti, – noriai sutiko gydytojas.

– Na ir kaip?

Gydytojo veidas įgavo paslaptinę išraišką.

– Sunku pasakyti. Reiktų nuodugnesnių tyrimų. Jūsų šeimoje niekas nebuvo nukritęs nuo arklio?

– Ne, – užtikrino Gintas.

– Gaila. Labai gaila.

Kurį laiką abu tylėjo.

– O ko jūs, apskritai kalbant, norėjote?

– Aš noriu, kad mane atleistų nuo karinio rengimo.

– O kodėl jūs manote, kad iš jūsų neišeis karininkas?

– Aš nieko nemanau.

Gydytojas paėmė nuo stalo kelis lapukus ir ištiesė juos Gintui.

– Kas čia?

– Testas.

– A, šitie niekai.

– Visai ne niekai, – užprotestavo gydytojas. – Rimtas moksliskas testas. Nėra tokio žmogaus, kuris išspręstų viską per nustatytą laiką.

Po to jis pasakė, kad be reikalo nėra kreipiama dėmesio ir kad daug kas yra be reikalo. Jis būtų dar daug ką pasakęs.

– Ak štai kaip, – Gintas paėmė lapukus. Po dvidešimties minučių jis ištiesė prirašytą popierių. Gydytojas ilgai vartė jį rankose, murmeldamas: „Nieko nesuprantu“ ir „du šimtai ir dar“. Garsiai jis pasakė:

– Nieko nesuprantu.

Ir:

– Jūs žinojote šitą testą?

Gintui galutinai nusibodo tokia istorija.

– Aš išmokau atmintinai visus testus, kokius tik galima sudaryti per artimiausius dvylika metų, – Gintas ėmė gailėtis, kam čia atėjo.

Gydytojui, atrodo, sutriko širdies darbas, nes jis pradėjo labai dažnai ryti seiles.

– O kuo čia dėtas katinas? – paklausė jis kažko, kas, matyt, kabėjo ant lubų.

– Koks katinas? – mandagiai pasiteiravo Gintas.

Tuo metu Bobo nusibodo laukti už durų ir jis įlindo į kabinetą.

– Čia dabar kas? – sumurmėjo gydytojas.

– Kaip kas? Bobo, mano katinas.

– Koks katinas?

– Retas. Angoros triušio ir kai kurių Afrikos paukščių hibridas, – Gintas nutarė pasidaryti kandus.

Gydytojas pirmą kartą per dvi valandas nesurado ką pasakyti.

Gavęs dar vieną laisvą dieną per savaitę, Gintas susimąstė, ką veikti.

– Mes paskirsime šią dieną visapusiškam lavinimuisi, – pasakė jis Bobo.

Bobo slankiojo, kraipydamas uodegą.

– Galima dar linksmintis, – pagalvojęs pridėjo jis.

Bobo nė kiek nereagavo.

– Arba miegoti.

Bobo numojo uodega.

– Na ką? Nebent melstis. Tu moki kokių nors psalmių?

Bobo aiškiai ignoravo ir religiją.

– Klausyk, katinai nihilistai dabar nemadingi.

Duris pravėrė Simonas ir pasakė:

– Tau reiktų pailsėti, jei jau iš tikrųjų sergi. Aš nė nemaniau. O tai pradėjai kalbėti pats su savimi.

– Na taip, – atsiliepė Gintas. – Mes su Bobo eisime vaikščioti.

Nuo tos dienos abu su Bobo išeidavo į gatves ir be galo eidavo, dvi, tris, keturias valandas, kol pavargdavo. Tai buvo keistas ieškojimas. Nė vienas nežinojo, kam tai reikalinga. Gal sveikatai, jei jai tikrai naudingas grynas oras. Bet kam dabar rūpi sveikata?

Profesorius galų gale baigė Ginto uždavinius ir grįžo atgal. Kartais Gintas už jį atsakydavo į laiškus, nors turėjo pakankamai darbo ir su savais. Mokslai beveik visai pasibaigė, karinį rengimą net draugija sunkiai beprisimindavo, bet penktadienis taip ir liko Gintui vaikščiojimo diena. Jis mechaniškai slinkdavo paskui Bobo, kol staiga pamatė, kad jo nėra. Sugrįžo atgal už kampo, bet ir ten nieko nebuvo. „Atsigimė į krikšto tėvą“, – pagalvojo Gintas. Jis pasuko atgal ir staiga pamatė Bobo, kuris ramiau-siai kažką veikė su dailia mergina. Gintas ryžtingai priėjo prie jos, ji pakėlė akis ir pažvelgė. Jos žvilgsnis buvo toks ryškus, akys tokios gilios, kad Gintas niekaip negalėjo suprasti, kokios jos spalvos.

– Tai mano katinas, – nelauktai nuolankiai pasakė jis.

– Nieko sau. Nemaniau, kad kas gali vaikštinėti su katinu.

– Aš galiu.

– Matau, – pasakė ji ir nusišypsojo.

Jai nereikėjo šypsotis. Bobo pašaipiai žiūrėjo, kaip Gintas trypinėja nežinodamas ką sakyti.

– Aš noriu su juo pasivaikščioti. Jūs ne prieš?

– Tai jo reikalas.

Bobo buvo už.

Po dviejų dienų Gintas nuėjo pas Ritą gerti kavos. Duris atidarė barzdotas vyras.

– Labas, – pasakė Gintas.

– Na taip, – atsakė balsas kažkur iš barzdos gilumos. – Užei.

Pirmame kambaryje stovėjo molbertas su nebaigtu paveikslu. Gintas kaip tik ruošėsi pradėti suprasti, kas jame pavaizduota, kai įėjo Rita.

– Labas, – pasakė ji.

– Na taip. Tavo brolis?

– Dailininkas, pats matai, – ji nusišypsojo. Jai nereikėjo šypsotis.

Sugrįžo barzdyla.

– Eime, Gintai, netrukdytime.

– Kai sumanysit trukdyti, atekite.

Antrame kambaryje taip pat buvo paveikslai. Gintas įdėmiai įsižiūrėjo į vieną, kuriame buvo daugybė spalvotų dėmių ir dar kažkas.

– Tai aš, – pastebėjo Rita.

– Matau.

– Kaip tu manai, nieko, jeigu brolis mane tapo nuoga?

– Visai?

– Visai.

– Turbūt nieko.

– Aš norėjau su triko, bet jis pasakė – su triko man pripozuos tiek ir tiek pozuotojų. Dabar įpratau.

Gintas apsidairė, nežinodamas ką veikti.

– Jūs kada nors ateisite man trukdyti? – paklausė barzda, įlindusi pro duris. – Aš negaliu dirbti, kai man netrukdo. Nejaučiu kontakto su visuomene.

– Mes dar nespėjom pasakyti nė dviejų žodžių vienas kitam.

– Aš nekaltas, jei kava taip greitai verda.

– Eime, Gintai.

Molbertas buvo patrauktas į šalį, ant stalo stovėjo puodukai ir visa kita.

– Sėskis.

– Ačiū.

– Su cukrum?

– Niekada gyvenime negėriau kavos su cukrum.

– Kava buvo gera.

– Kuo verčiasi tavo numylėtinis? – barzda nepripažino ceremonijų.

– Aš matematikas.

– O mokslas! Nuostabu. Kiek suprantu, dėliojame akmenukus iš kišenės į kišenę, nors neaišku, ar nuo to bus geriau ir tuo labiau – ar tai kam nors reikalinga.

– Taip išeina.

– Ką gi, užsiėmimas vertas dėmesio. Ir seniai?

– Kuris laikas.

– Atsakymas vertas dėmesio.

Kurį laiką visi tylėjo. Kava buvo gera. „Keistas vizitas“, – pagalvojo Gintas.

– Gintai, o kodėl tavo tokie ilgi plaukai? – nelauktai paklausė Rita.

– Auga.

– O ko nenukerpi?

– Vis viena auga.

– Jaunuolis – Samsonas, – įsikišo barzda.

– Nieko panašaus. Samsonas buvo garbanotas.

– Tikrai?

– Be abejo. Aš – Absalomas, jei jau taip.

– Ką ką? – paklausė Rita.

– Kava puiki, – atsakė Gintas. – Reikia paskambinti į namus.

Ragelį, matyt, pakėlė Bobo, nes buvo girdėti tik švilpesys.

– Taip ir maniau, manęs pasiilgo.

Palydėjo abu.

– Broliuk, tu ne prieš, jeigu aš nupaišysiu tavo portretą? – paklausė barzda.

– Daug pozuoti?

– Tik iš atminties.

– Delakrua?

– Sakysim.

– Prašau. Kokia poza?

– Rasim.

– Puiku, – pasakė Gintas. – Tai sakai, viską iš atminties?

– Tik.

– Ir aktus?

– Kai kada ne.

– Viso gero.

– Na taip. Apsilankyk. Aš ne visada namie, – atsiliepė barzda.

Bobo pasitiko prie durų.

– Estetiška aplinka. Broliukas – intelektualas. Moka Bibliją ir Beketą, – pasakė Gintas.

Bobo nekenė tapybos, bet dievino Ritą. Jis buvo daltonikas ir nenorėjo niekam pripažinti teisės pasakyti ką nors spalvomis. Gintas su Rita užsidarydavo palikę jį brolio kambaryje, ir Bobo privalėjo mėgautis. Naujame paveiksle nepaprastai ištįsęs kūnas, už plaukų pakibęs ant vienišo medžio šakos, beviltiškai stengėsi pasiekti kojomis žemę. Atrodė, kad jis visą laiką ilgėja, o aplinkui plytėjo dykuma. Veido dar nebuvo, ir apie visa tai Bobo tebūtų pasakęs, kad tokių ilgų kūnų nebūna.

Jie mylėdavosi pilvais, keliais ir visa kuo, ką vienas pas kitą rasdavo.

– Bobo nuobodžiauja, – sakydavo Rita, net savo ilgais plaukais neįstengdama uždengti krūtinės.

– Meno studijos neturi vykti nuobodžiai.

– Kartais man atrodo, kad tu viską žinai.

– Taip atrodo. Aš tik žinau, ką galiu padaryti.

– Ir tau visada pavyks?

– Ne, tu nesupratai. Aš darau, ką noriu.

– Nesuprantu.

– Aš irgi.

– Bet tai nebaisu?

– Nė kiek.

– Pasakyk eilėraščių.

– Tu niekšams neskubėk ištarti paslapties...

– Šitą aš žinau.

– Gerai.

*Visuose kilometruose,
visus metus
seniai, atstatę žemas kaktas,
stovi, kad rodytų kelią vaikams
gelžbetoniniu pirštu.*

– O šito nesuprantu. Kieno?

– Niekieno.

– Tavo?

– Ne mano.

– Tu nerašai eilėraščių?

– Ne. Aš, žinai, matematikas.

– Papasakok ką nors apie matematikus.

– Nėra ką.

– Vienas fizikas man sakė: mums sunku, mes po trupinėlių išmaldaujame iš gamtos savo dėsnius. Gražiai, ar ne?

– Kvailai. Elgeta, kuris skundžiasi nepriteklumi – apgailėtinas diletantas.

Po to jie kalbėdavo apie Koulmeną. Ir apie Sartrą. Po to truputį apie pasaulį ir – daugiausia – apie save. Ji vėl sakydavo:

– Bobo turbūt nuobodžiauja.

O jis:

– Klausyk, kas tau galų gale rūpi?

– Oi, Gintai, nesakyk taip, – ji pamiršdavo savo plaukus, krūtis, bučiuodavo jį ir Gintas suvirpėdavo, kai nuoga oda paliesdavo visą jo kūną iš karto. Po to jie mylėdavosi vėl, o Bobo numanė, ką jie ten veikia.

– Brolis nebenori piešti manęs nuogos, – kartą pasakė Rita.

– Ką jis sako?

– Jis nieko nesako.

Gintas prarado stilių. Stilius yra labai svarbus dalykas, kai kalbama apie matematiką. Per seminarus jis žiūrėdavo pro langą. Jo visai nedomino, kad kolegos daro klaidas.

– Stenkitės, brangusis, – pasakė profesorius. – Jau pusę metų pas mus dirbate.

– Taip.

– Dar kiek, ir pasiūsimė jus kur nors pasibastyti po pasaulį. Viena galva gerai, bet tokių galvų yra daug.

– O kur?

– O kur norite?

– Visur po truputį.

– Į tolimes šalį? Pasidairyti šen ten, ar ne?

– Į tolimes neleis.

– Kas neleis?

– O kas leis?

- Mes leisime.
- Ne nuo jūsų vienių priklauso.
- Bet mes galime stengtis.

Profesorius žinojo, kad jo autoritetas gerokai išaugo. Pastaruoju metu.

- Taip, mes galime stengtis. Stenkitės ir jūs.

O Gintas prarado stilių. Kolegos viską pastebi. Jie patyliukais šaipėsi. Kolegos beveik visada tokie.

- Na kas? – paklausė Dorys.
- Nieko.
- Kas – nieko?
- Eik velniop.
- Ko tu jaudinies? Vesk. Apginsi kandidatūrą – skirkis.
- Toliau?
- Vesk. Apginsi daktarinę – skirkis.
- O kas toliau?
- Kaip – kas? Vesk. Tik būtinai pačią jauniausią aspirantę.
- Viskas?
- Viskas.
- Viso geriausio.
- Ačiū, aš turiu kitų planų.

Pas Ritą jis būdavo kiekvieną dieną.

- Kai tu neateini, man tuščia tuščia.
- Galbūt.

Brolis visą laiką tapė baltus kubus.

- Ką čia veikia šitie kubai? – paklausė Gintas.
- Simbolizuoja.
- Klausyk, Teo, tu nenuoseklus.
- Aš ne matematikas.

– Ne apie tai kalba. Kodėl tu neįtapai mano portretui veido?
Pritrūko atminties?

- Neskubu.

– O gal atminties?
– Paklausk kritikų. Jie išaiškins. Nesubrendo apibendrintos sprendimo analizės...

– Aišku, – Gintas mandagiai pasišalino.
– Tu matai, šitas tipas mano, kad jo fizionomiją sunku nutep-
ti, – pasakė Teo. – Aš galiu įklijuoti fotografiją, jei taip jau reikia.
Arba dvi.

Bobo klausėsi susidomėjęs. Jis turbūt sutiko su tuo. Jau nebe-
šokinėdavo eidamas pas Ritą. Gal paseno.

– Teo tavęs, atrodo, nemėgsta, – pasakė Rita.

– Ne, ką tu, mes dideli draugai.

Ji palingavo galva. Moterys per daug žino.

Dienos beveik sustojo. Liko nuogas Ritos kūnas ir kažkas ne-
išspręsta.

– Matematika sunkus dalykas, – netikėtai pratarė Pranaitis
vieną dieną. Gintas sukluso.

– Gyventi reikia mokėti. Ir daryti karjerą, – profesorius trykš-
te tryško banalybėmis.

– Na taip, – įtaigiai pasakė Gintas.

– Arčiau reikalo. Pristatėme jus konkursui. Dveji metai sta-
žuotės Amerikoje. Tiks?

– Tiks.

– O jūs galite netikti. Pastarieji darbai kažkokie blankūs. Bet
koks pasikaustęs kandidatėlis taip suregs.

– Aš dar ne kandidatas.

– Nepaistytikit niekų. Studijuodamas rašėt daug geriau. Kiek-
viena formulė žėrėte žėrėjo. Kas nors atsitiko?

– Nieko.

– Žiūrėkit. Dar keturi mėnesiai.

Vakare Dorys nusitašė bendrabučio kambaryje ir uždainavo.

– O ko tu negeri, seni?

– Galiu ir išgerti, – pasakė Gintas.

Kai Rita atidarė duris, jis net nenorėjo užteiti į vidų.

– Rita, aš neturiu laiko.

– Aš laukiu, – rimtai pratarė ji. Uždariusi duris paklausė, kaip jis lipa laiptais, ir pasakė į tuštumą:

– Kokios tavo šaltos akys.

Ji laukė savaitę, dvi, tris. Ketvirtą atėjo Bobo.

– Tu vienas?

Bobo tylėjo. Jis buvo nekalbantis katinas.

Teo susikaupęs vaikštinėjo gatvėmis. Sutikęs Gintą tik paklausė:

– Kas tave, kiaulę, mokė?

– Niekas.

– Kam plaukus nusikirpai?

– Reikia. Absalomas...

– Idiotas, – nukirto Teo. – Ir dar kiaulė.

– *Thanks*.

– Ką?

– Nieko. Prisimenu anglų kalbą.

– Galiu papraktikuoti. Keiksmazodžius jau pakartojai?

„Keista, – pagalvojo Gintas, – storas visiškai nepažįstamas dailininkas“.

Rita parėjusi nusirengdavo nuoga, ilgai glostydamo savo pečius, krūtinę ir sakydavo:

– Čia jis bučiavo. Ir čia. Ir čia.

Ir po to klausdavo Bobo:

– Kiekgi galima dirbti?

Bobo atsargiai žiūrėdavo į ją, gabalėlis po gabalėlio, vildamasis surasti ką nors netikro, negražaus ir taip išsigelbėti. Bet tokių vietų nebuvo. Bobo mylėjo ją tyliai ir liūdnai išslinkdavo iš kambario, kai ji rengdavosi. Jis puikiai suprato, kokia keista ir beviltiška aistra jį persekioja, bet nedarė iš to tragedijos. Juk reikia tik viską suprasti. Bobo buvo protingas katinas.

Teo darė iš baltų kubų peles, norėdamas priversti Bobo suprasti tapybą, o vieną vakarą pasitupdė jį ant stalo ir ėmė tapyti veidą Absalomo paveikslui. Iš natūros.

Vieną vakarą telefono skambutis nutraukė seansą. Ragelį pakėlė Rita, Bobo nušoko nuo stalo ir nuslinko į virtuvę, žvairuodamas į jos krūtį, lipančią per chalato kraštą. Virtuvėje įsispitrijo į kampą ir matė ten kažką, kas turbūt jo visai nedžiugino.

– Gali manęs neieškoti, – šaltas Ginto balsas atrodė sukurtas telefoniniams pokalbiams. – Aš išvažiuoju ilgam.

– O kam tavęs ieškoti? – paklausė ji. – Kam iš viso ko nors ieškoti?

– Niekam, – pasakė jis.

– Tu jau baigei?

– Taip.

– Bobo pas mane.

– Taip, taip, – pasakė Gintas. – Visi pas tave.

Tą dieną saulė, pasikinkiusi vėją, siautė po miestą, visi sėdėjo ant suoliukų kiemuose, ir aerodrome buvo tuščia.

– Kur palikote Bobo? – paklausė profesorius.

– Jūs klausiate, kaip laikosi mano katinas? – pasakė Gintas. – Jis laikosi blogai. Jis mirė.

Niekas dar nesibaigė. Gintas jau antri metai gyvena USA ir niekam nerašo laiškų. Rita mėgsta pasivaikščioti. Bobo slankioja po kiemus terorizuodamas šunis ir užmezginėja pažintis. O, apskritai, jis visada buvo tinginys. Teo ruošia asmeninę parodą ir, sako, mano, kad ji pavyks. Kartais Rita vaikštinėja kartu su Bobo. Tik ne penktadieniais.

Užrašai iš savigarbos

Vytautas visuomet buvo kietas, kiek be pamenu. O pamenu jį dar visai jaunutį, paauglišku judesiu, trinantį kumščiais užverktas akis. Kada merdėjo jo motina, jis verkdamas savo kambaryje, sandariai užsisklendęs duris. Paskui kruopščiai nusiprausdavo, pamasažuodavo paakius ir vėl ateidavo pas ją ramus, giedra veido išraiška. Beviltiškai bandė apsimitinėti, nors kambaryje jau tyrojo mirties kvapas. Jo motina ilgai gulėjo pusiau mirusi, tačiau iš paskutiniųjų kabinosi gyvenimo, o jis stengėsi jai pagelbėti, kol pats patrūko.

Žmonės miršta negražiai. Jie nepratę vienusyk atsisakyti éda-lo, išeiti iš namų ir tyliai nugaišti, susiradę tam deramą vietą. Tokią, kur mirė jų protėviai, o gal tiesiog žemė kvepia puriu, šviežiu mirties kvapu. Tačiau žmonės tempia gyvybės siūlą ligi pat galo: šleikščiai ir nedailiai. Jie daug šneka apie amžinąją nemarią sielą, o iš tiesų rūpinasi vien savo kūnu. Vien jį myli ir puoselėja. Filosofišškai tariant, žmogus tėra kūnas, kuriam retsykiais trukdo karaliauti nelemtos smegenys. Tačiau dažniausiai žmogus pajėgia numaldyti savo smegenis.

Žmonės moka verkti. Ašaros jų pasaulyje išreiškia neviltį ir skausmą arba atvirkščiai – palaimingą pasigėrėjimą. Žmonės neretai apima prieštaringi jausmai. Žiūrėdamas iš šalies, nė nesupaisysi, ar jie verkia iš nevilties, ar dėl nesuvokiamos ekstazės. Esu

prisižiūrėjęs visokių ašarų. Mano akyse verkdamo įvairūs šlapukai švelnutėlių spalvų švarkais ir margaspalviais kaklaryšiais. Gražuolės ilgomis kojomis ir milžiniškomis akimis. O sykį netgi sapnavau verkiančius angelus. Šių ašaros buvo pačios apgaulingiausios, žmonės verkia natūraliau. Nors kartais pamanau, kad žmonės išvis nebūna natūralūs. Jais neverta tikėti, kaip ir jų ašaromis.

Vytautas labai žmogiškas, jis rūpinasi savo kūnu ypatingai. Kankina save sunkiais gelžgaliais po dvi valandas kasdien. Turbūt norėtų, kad ir aš kankinčiausi, bet aš galvoju kitaip. Jis kilnoja tuos svarmenis, o aš tysau ant sofos. Mano požiūris toks: reikia tenkintis tuo, ką davė gamta, nedera dirbtinai stiprinti savo kūno. Tačiau Vytautas mano kitaip. Visos jo geležys sukrautos tame kampe, kur kitados stovėjo merdinčios motinos kušetė. Numanau, kad jo skausmingos treniruotės tėra keistas atnašavimas mirusiai motinai. Vytautas tarytum skiria savo sugeležėjusius raumenis jos atminimui. Man kartais pasirodo, jog kai kilnoja tas geležis merdinčios motinos kampe, jo skruostais vėl ritasi ašaros, kaip anuomet. Tačiau tai tik iliuzija, iš tiesų per jo veidą terieda prakaito lašai. Paskui jis kruopščiai nusiprausia ir išsitepa odą kvapniu kremu. Nuo to kremo mane ima čiaudulys. Jeigu išties sučiaudžiu, Vytautas šypsosi. Aš mėgstu jo šypseną, netgi tada, kai ji beviltiškai niūri.

Vytauto šypsena esti niūri, kai šneka su kaimynais ar kokiais mažai pažįstamais žmonėmis. Man rodos, jis mažumą juos niekina, rodo savo viršenybę. Turi teisę šitaip jaustis, nes yra tikrai kietas. Jis nepanašus į didžiumą kitų žmonių. Jau vien todėl, kad dažnai šypsosi, o jo šypsenos būna labai skirtingos. Didžiuma kitų žmonių išvien paniurę. Į juos nemalonu žiūrėti. Jie sukelia niršulį ir net dantų skausmą.

O Vytautas šypsosi dažnai. Kartais jo šypsena plėšri. Dažniausiai tuomet, kai skaito kokią nors knygą. Tuomet jo lūpų kampučiai pakyla, dantys prasišiepia, rodos, tuoj įkės tai skaitomai knygai. Tokiais akimirkšniais jo geriau nekliudyti, gali užsidirbti niuksą. Tuomet jis gyvena piktame knygų pasaulyje, kuris kitiems žmonėms veik atstoja tikrąjį. Kolegos mėgsta šaipytis, jog tegebu perskaityti parduotuvių pavadinimus. Tai šmeižtas. Visad perskaitau Vytauto knygų pavadinimus, kad bent žinočiau, kas verčia jį taip šlykščiai šypsotis.

Tačiau jo šypsena būna ir skaidri, kerinčiai paguodžianti. Tokia pasirodo jo veide retokai, tik tuomet, kada jaučiasi gerai atlikęs savo darbą ir pasiekęs tikslą. Tvarkyti reikalų visad vykstame drauge. Aš visada būgštauju, ar jam gerai pasiseks. Mūsų darbas itin pavojingas. Tačiau dažniausiai pasiseka, tad vėl išvystu jo skaidriąją kerinčią šypseną.

Koks nors šlapukas guli visas sutalžytas, pasvilintas įkaitinta geležim ar net mažumą papjaustytas, o Vytautas plačiai, kerinčiai šypsosi. Tuomet jo veidas šviesus ir tyras, akyse glūdi gili išmintis. Iškart matai, jog perpranta visą šį pasaulį, kiaurai mato viską, kas dar tik įvyks, yra visažinis ir visagalis. Jo kerinti šypsena tėra antspaudas, patvirtinantis, jog yra kaip tik šitaip

Žmonės visą gyvenimą siekia tapti visažiniai ir visagaliai, pasitenkina net slapta galia, tačiau visada trokšta, kad jų galią pajustų ir kiti – nors keletas, nors vienui vienas.

Arba vienui viena. Vytautas stulbinančiai gerai perprato moteris, jis tikras jų žinovas. Kiaurai permato trapią moterišką sielą. Kai žiūriu, kaip jis niurko ir niokoja naują gražuolę, visad stebiuosi, jog kaskart pasirenka visiškai kitokią, nepanašią į ankstesniąsias. Jis tarytum siekia aprėpti visą moterų įvairovę, visą moteriškąjį pasaulį. Jis yra tikras kolekcionierius. Renkasi tas žvaigždutes televizoriaus ekrane ar kokių laikraščių puslapiuose. Vytautas įsiungia televizorių tik tada, kai rodo gražuoles. Žiūri į jas įdėmiai

ir kruopščiai renkasi. O išsirinkęs atkakliai siekia tikslo, paleidžia į darbą visus savo kerus. Niekad nesitenkina tokiomis, kurias galima tiesiog nusipirkti. Tatai mums per menka. Mudu siekiame aukštesnių tikslų ir didingesnių pergalių. Vytautas parsiveda savąsias gražuoles namo gan retai, nė viena čia ilgėliau neužsibūna. Visos jos turi pereiti skastyklą ant mirusios jo mamos kušetės ir suvokti, kas jos yra. Visos privalo pajusti tikrąją Vytauto prigimtį ir jo didybę. Visos privalo paklusti, nors kai kurios pasiduoda anaip tol ne iškart. Šios pastarosios paskui guli išdarytos ir suniokotos, neretai dar ir verkia. Tuomet labai svarbu, kad perprastų savo esmę, kad suvoktų, kas jos yra. Vytautas atveria joms akis pamaži, tačiau beveik visada tuo pačiu būdu. Jos springsta ašaromis ir svaidosi prakeiksmiais, o jis tylėdamas deda į krūvelę banknotus.

Žiūrėti, kaip džiūsta gražuolių ašaros, tilsta prakeiksmas ir kinta akių išraiška – neprilygstamas malonumas. Vytautas tikrai perprato moters sielą. Jis galėtų jas priversti ir įbauginti, tačiau visada elgiasi sąžiningai. Aš jį gerbiu. Banknotų krūvelė ant stalelio prie lovos vis storėja, gražuolių akys vis smarkiau apsigaubia keista migla, o galiausiai jos suvokia tikrąją teisybę. Lig šiol visos pasiėmė tą krūvelę, tyliai apsirengė ir išėjo. Visos ligi vienos. Jos tylėdamos išeina, o Vytautas gražiai, prasmingai šypsosi. Labai mėgstu tokią šypseną. Jis tikras žmogus.

Didžiuma gražuolių paskui vėl stengiasi apsilankyti, kitos kone vaikosi Vytautą. Visos jau būna suvokusios, kas jos yra. Vytautas yra didis mokytojas ir didis moralistas. Jis atveria toms merginoms akis. Jis tikrai kietas.

Jo fantazija įvairi, anaip tol ne monotoniška. Vieną gražuolę prisimenu ligi šiol, ypač jos milžiniškas rudas akis. Tąsyk jos buvo išsiplėtusios, kaip gal jau niekad gyvenime nebeišsiplės. Jos buvo didelės ir gilios kaip rudi ežerai. Iš pradžių jos išsiplėtė todėl, kad Vytautas laikė nutaikytą į ją pistoletą. Jis mėgsta pistoletus. Turi

net keturis, vienas jų itališkas, begarsis ir labai brangus, skirtas vien aukščiausio rango žmonėms. Nepamenu, ar kaip tik ji tąsyk buvo nutaikęs rudaakei į kaktą, bet man patiko manyti, jog būtent ji. Pamojo man kita ranka, išsyk supratau, ką man reikia daryti. Mudu nuo amžių gyvenam kartu, dažniausiai man nereikia jokių žodžių nei komandų. Aš skaitau Vytauto mintis. Tąsyk ir aš turėjau dalyvauti praregėjimo apeigose.

Mikliai užšokau ant lovos ir įsitaisiau jai tarp šlaunų. Man nebuvo nei ypač smagu, nei šleikštu. Tai buvo grynai dvasinis aktas. Jos šakuma kvepėjo gera žuvimi, man iškart nutįso seilės. Laižiau ją atsidėjęs ir įnirtingai. Jos skonis buvo rūgštokas ir nelabai gardus. Tačiau viską atpirko josios žvilgsnis. Nei prieš tai, nei po to nesu matęs tokių akių. Atrodė, jog tuoj užgoš visą jos kaktą, visą veidą. Jose glūdėjo siaubas, mirties troškimas ir ruda neviltis. Ji žvelgė tiesiai į mane, negalėdama nei atitraukti akių, nei užsimerkti. Rodė, tegali arba čia pat numirti, arba išprotėti. O Vytautas gražiai šypsojosi, nenugręždamas pistoleto taikiklio jai nuo kaktos.

Kai atlikau savo darbą ir vėl nušokau ant grindų, ji netgi neraudojo, buvo paklaikusi ir nebyli. Rodė, ji jau mirusi, o gal išprotėjusi. Tačiau Vytautas gerai žinojo, kaip ją atgaivinti. Tiesiog kaip visuomet pradėjo vieną po kito kloti šimtinius banknotus į dailią krūvelę ant stalelio prie lovos. Klojo ir klojo, o ji lyg pakerėta žvelgė vien į juos. Vytautas ją hipnotizavo, o toji hipnozė gydė visas negales. Jos akys vis mainėsi, vis siaurėjo ir pamaži paliko visai normalios, ji pradėjo kvėpuoti, paskui žvilgsnyje atsirado išraiška.

Vytautas ir tąsyk laimėjo. Rudaakė gražuolė ūmai pašoko, susitvarkė ir net neprasisplovusi išėjo, pasiėmusi visą krūvelę. Lygiai taip pat, kaip visos kitos, nors josios praregėjimo apeigos buvo tikrai skausmingiausios. Vienintelį sykį gyvenime pamylėjau gyvą moterį. Tatai Vytautui kainavo septynis tūkstančius septynis šimtus dolerių.

Dolerių Vytautas turi kalnus, tačiau ne itin juos gerbia. Gerai matau, kaip kitų žmonių rankos sudreba, palietusios tuos popierius. Tik ne Vytauto. Čia mudu sutariam: pinigai tėra pinigai, jų galia tesiekia tiek, kiek ji siekia. Nors, antra vertus, tai didi galia. Neverta jos visai sumenkinti. Didžiumą žmonių valdo pinigai, tokių kaip Vytautas išties reta.

– Pinigai tėra priemonė, o ne tikslas, – mėgsta sakyti man pamokomu tonu.

Žinoma, kad taip. Pinigų nesusėsi, jais neprisidengsi nuo šalčio. Jie tereiškia tiek, kiek jie reiškia, nors šitai supranti tik tada, kai tų pinigų turi ganėtinai daug. Mudu jų nestokojame, tad žinome jų tikrąją vertę. Pinigų atžvilgiu mudu esame poetiški. Nesistengiame jų kaupti ar gausinti, verčiau jau atveriam akis kokiai gražuolei. Kokiai mirštančiai iš nevilties ir siaubo gražuolei rudomis akimis.

Mano akys irgi rudos, bet veikiausiai nesu itin gražus. Vaikai kieme sako, kad esu panašus į paršėlį. Ant vaikų neįmanoma pykti, juk vaikiškas kvapas bemat nustelbia ir niršulį, ir įžeidimą. Jie yra tiesiog vaikai. Jeigu koksai šunėkas įkanda vaikui – tai paprasčiausias neurotikas. Tokiam derėtų kreiptis į psichoterapeutą. Deja, šunys šiuo požiūriu yra nuskriausti. Mes daugeliu požiūrių nuskriausti. Vytautas tikrai mane myli, tačiau, kolekcionuodamas savo gražuoles, labai retai teprisimena, kad pasimylėti gal norėčiau ir aš.

– Nepyk, seni, – mėgsta aiškinti. – Jeigu surandu tau gerą kalę, tu išsikraustai iš proto, o paskui dar porą dienų būni be ryšio. Man reikia tikro pagalbininko, o ne kokio lovelaso. Nepyk, seni. Tokia jau tavo dalia.

Jis teisus, kaip visada. Tokia jau mano šuniška dalia. Žinoma, esu begal brangus bulterjeras su pitbulio kraujais. Žinoma, edu tai, ko mano gentainiai nė nesapnuoja, tačiau vis dėlto esu šuo. La-

bai svarbu šito niekad nepamiršti. Tuomet neišgysite liguistų kompleksų. Kiekvienam pasaulyje sava vieta. Aš savąja nesiskundžiu.

Pasaulis – tarytum milžiniška piramidė, kurioje kiekvienas yra nelyg akmuo. Vieni remiasi į kitus, stovi kitiems ant pečių. Vieni yra aukščiau, kiti pačiame dugne, prislėgti tūkstančių ir tūkstančių ant jų nugarų užverstų akmenų. Tokia jau yra piramidės sąranga.

Žmonės lyg ir suvokia, jog pasaulis yra kaip tik toks, tačiau begal linkę viską supainioti. Tokie jau jie yra. Kiekvienas įsivaizduoja vis kitokią pasaulio piramidę, kuri dažniausiai visai nepažįsta tikrąją. Toje menamoje svajų piramidėje kiekvienas regi save esant kur kas aukščiau, negu išties yra. Jeigu tikroji pasaulio piramidė būtų tokia, kokią įsivaizduoja patys žmonės, joje teliktų viršutiniai akmenys. Juk visi manosi esant viršūnėje ar bent arti jos. Bet kuris protingesnis šuo supras, kad tokių piramidžių nebūna ir negali būti. Tikroji piramidė tėra viena ir yra tokia, kokia yra. Kiekvienas užima joje tokią vietą, kurios nusipelno. Tačiau labai retas žmogus suvokia savo vietą. Labai labai retas.

Vytautas gerai žino savąją vietą. Jis – tarsi skrajojantis akmuo, įsiterpiantis čia vienur, čia kitur. Tačiau jokioje vietoje ilgai neužsibūna, jį vėl vis traukia skrajoti. Kartais atsiduria aukščiau, kartais smukteli, tačiau visad lieka arti viršūnės. Ir visad pasirenka tokią vietą, kur jokie akmenys neguli jam ant pečių. Tik pats Vytautas užgula kitus, dažniausiai tokius, kurie naiviai manosi stovį pačioje viršūnėje. Man rodos, jam paprasčiausiai smagu parodyti tokiems pasipūtėliams, kur jų tikroji vieta. Atverti jiems akis. Gražinti juos į protą.

Tos gražuolės merginos – tai menka bendros sistemos dalis.

Daugybė šlapukų švelnių pastelinių spalvų švarkais manosi esant labai reikšmingi ir svarbūs, kol jų neaplanoko Vytautas. Tačiau jam apsilankius iškart paaiškėja, kad jie tėra spalvoti šlapukai, verkšlenantys ir prašantys pasigailėjimo. Vytautui labai retai tenka pa-

grobti kokį jų vaiką. Labai labai retai. Didžiuma šlapukų sukiūžta bematant, pasiduoda nė nepradėję tikros kovos. Jie labai greit suvokia savo tikrąją vietą piramidėje. O kitų Vytautas nė pirštu nepaliečia, vien surenka tam tikrus popierius, pokalbių įrašus ar nufilmuotus susitikimus. Visai nebūtina daužyti kiekvieną pistoletu rankena per galvą, nors Vytautas šitai ir mėgsta. Bet niekad nedaro net pamėgtų dalykų vien savo smagumui. Jis dirba sklandžiai, taupiai ir prasmingai. Vytautas yra tikras žmogus.

Jeigu popieriai ir įrašai padaro daugiau negu pistoletas, Vytautas jo net neišsitraukia. Apsiginkluoja vien savo neprilygstama šypsena. Ji žudo geriau už kulkas. Jis beprotiškai žaviai šypsojosi tam ministrui, kurį užspeitė viloje. Ministrus dera bauginti ne kumščiu, o dokumentais. Tasai ministras buvo visiškai kvailas: jis net įsirengė toje viloje mažą baseiną. Aš jame paplaukiojau. Baseino vanduo dvokė šlapimu. Tasai ministras manė esąs pasaulio piramidėje taip aukštai, kad jo niekas niekas negalės pasiekti. Jis buvo tikrai kvailas. Iš pradžių baudėsi verčiau suvis pražūti, negu pripažinti, kad Vytautas jį priveikė. Jis net nesuvokė savosios prapulties gylio. Tikrojoje pasaulio piramidėje netgi aš esu gera dešimčia eilių aukščiau už tokius. O Vytautas prarado su juo kur kas daugiau laiko nei su gražiausia mergina. Vytautu dėtas, aš suvis neprasi-dėčiau su ministrais. Daug snarglių, daug isterijos ir maža naudos. Tačiau Vytautas tvirtai laikosi principų. Jei ką pradeda, užbaigia tatau ligi galo. Net jeigu tenka kišti rankas prie tokio šūdžiuko.

Jei aš neišlaikau ir pridirbu kur nors netoli namų, Vytautas kantriai surenka mano šūdžiukus. Visad stengiuosi susiturėti, tačiau kartais nepavedžioja manęs labai jau ilgai. Retsykiais kažkur slapta dingsta, palikęs mane vieną, bet šiaip jau mudu visur einame ir važiuojame kartu. Bet jeigu vis dėlto man pasitaiko bėda, Vytautas viską kruopščiai sušluoja į tam tyčia nešiojamą maišelį.

– Nedera teršti savo kiemo, – niūriai aiškina. – Žmogui išvis nedera teršti pasaulio sodo.

Manau, jam vis dėlto mažiau šleikštu valyti mano šūdžiukus, negu prievartauti keliolika tūkstančių dolerių iš kokio ministro. Sprendžiu iš jo akių. Žmonių akys labai daug išduoda, netgi per daug. Šunys šia prasme kur kas didesni slapūnai. Mus tegali išduoti nebent uodega.

Uodegos išties neįmanoma suvaldyti, ji vizga nevalingai. Reikia beribės savitvartos, jeigu nenori išsiduoti. Dažniausiai tatai nėra sunku. Svetimi žmonės man arba kelia įtūžį, arba palieka abejingą. Tačiau gražios merginos kartais kelia simpatiją. Aš dar nespėju nieko pagalvoti ar pajusti, o nelemtoji uodega jau vizga. Tai sakytum manasis šuniškas viską išduodantis žvilgsnis.

Nors šiaip jau bulterjerai yra santūrūs. Jų nė nepalyginsi su kokiais erdelterjeriais, kurie susijaudinę net striksi. Nei su ryzenšnauceriais, kurie niekad nesubręsta ligi galo, nepatiria filosofiškos rimties. Mes, bulterjerai, esame bent kiek paslaptingi ir smarkiai apgaulingi. Mūsų romios ir kiek mieguistos akutės veik nieko neišduoda. Esame visai nepanašūs į kokius vilkšunius, kurie tolydžio žaibuoja žvilgsniu ir šiepia iltis, vos pyktelėję. Žvelgdamas į mus, koks žmogelis gali pamanyti, kad į jį nekreipiame dėmesio, o gal net jį gerbiame. Ir jau kitą mirksnį patirs mūsų ilčių klaikumą. Mes puolame be perspėjimo ir nuožmiai, puolame iš pačios savo akių gilumos. Esame apsigimę kovotojai, tikri kariai. Nesutramdomi ir bebaimiai kaip samurajai. Jei gerai įsižiūri į bulterjero išraišką, tikrai išvysti joje kilmingų japoniškų bruožų. Mes tvirtai žengiame kario keliu. Mes niekad nesitraukiame. Gyvenimas – išvien kova. Mes, bulterjerai, niršiai kaunamės vien su tikrais, numanomais ar menamais šeimininkų priešais. O žmonėms dar tenka tolydžio kautis patiems su savimi.

Aš regėjau didžiąją Vytauto kovą su savimi, gerai ją prisimenu. Jis vis mažiau ir vis rečiau valgė, bet juo noriau maitino mane.

Jei būčiau rijęs visa, ką man kišdavo, būčiau virtęs tikru paršeliu. Tačiau nejutau tikro gardumo. Bet kokio maisto skonį gadino Vytauto kvapas. Nuo jo visą laiką dvelkė neviltimi, juoda beprasme neviltimi. Jo motina kamavosi vis labiau, tačiau jis nė nebeverkė. Kaip tik tuomet jam išsibaigė visos ašaros, daugiau jų nebeatsirado ligi pat šiai dienai. Jis vien kvepėjo neviltimi ir vis mažiau valgė. Liko vienui vienas menamam mūšio lauke, kuriame turėjo kautis pats su savimi. Bet pagaliau nugalėjo. Jis negalėjo pralaimėti. Toks jau yra mano šeimnininkas.

Tą vakarą jo motina užsnūdo arba nualpo. Gulėjo tylutėliai – galėjai pamanyti, kad jau numirė. Tačiau mudu žinojome, kad ji vis dar gyva. Kad bus dar keletas ar keliolika, ar keliasdešimt begalinių skausmingų dienų, kad ji vėl kauks iš skausmo ir šnekės su angelais. Šie vis atskrisdavo jos aplankyti, bet niekaip nepasiimdavo su savimi. Jiems reikėjo pagalbos. Vytautas taip ir padarė.

Motina buvo užsnūdusi arba nualpusi. Jis įžengė į kambarį, palikęs duris praviras, kad viską matyčiau. Jam reikėjo nebylaus liudininko. Tokio darbo negalėjo pakelti vienui vienas. Jis užspaudė jai miego arteriją. Žino visus ypatingus žmogaus kūno taškus kaip tikras samurajus. Turbūt jo motina vis dėlto buvo nualpusi, ji net nespurdėjo, nuskriejo pavymui savo angelams ramiai ir be garso. Vytautas neverkė net atsisėdęs prie negyvos motinos guolio. Jo ašaros jau buvo išsekusios anksčiau. Jam tikrai reikėjo paramos ir pritrimo, bet aš tegalėjau palaižyti jam ranką. Kaip tik tą ranką, kuria užspaudė dar tvinksinčią miego arteriją. Negalėjau kitaip jo paguosti. Mums, bulterjerams, nėra leista žmogiškai prakalbėti. Gal taip ir geriau. Jis vis vien suprato, kad pritriu jam, kad visiškai palaikau jo samurajišką sprendimą.

Tąsyk Vytautas pasielgė kaip tikras bulterjeras. Nugalėjo pats save ir padėjo motinai išsilaisvinti. Mes, bulterjerai su pitbulio kraujais, darytume tik šitaip, jei tik galėtume.

Per motinos išėjimo metines Vytautas nesiima jokio darbo, būtinai uždega kambaryje žvakutes, apstato jomis visas grindis. Aš kaskart laikiu, kad jis pravirktų, nors ir žinau, kad nebeturi ašarų. Žvakių dūmai labai aitrūs, turėčiau išvien čiaudėti, tačiau stebuklingai susilaikau. Guliu jam prie kojų ir lažau ranką, tą ranką, kuria kitados užspaudė dar tvinksinčią miego arteriją. Paskui dar daug ką ta ranka darė, tačiau anas veiksmas jam ligi šiol liko reikšmingiausias. Visi kiti tos rankos veiksmai nublinksta prieš tąjį.

Žvakės turėtų kvepėti šviežiu vašku ar kitokiais smilkalais, bet tekvepia liūdna žmogiška neviltimi. Juoda beprasme neviltimi.

Jo dešinė ranka nuo to laiko paliko užkerėta. Ja gali padaryti bet ką. Joks kitas žmogus, jokia kita ranka negali įvykdyti to, ką sugeba šitoji. Ta ranka Vytautas spaudžia pistoleto gaiduką, krauna merginoms šimtinių dolerių banknotus, ta ranka glosto mane. Glostymas jį ramina ir padeda susikaupti. Jam būtina visą laiką likti ramiam ir susikaupusiam. Vytautas dirba logiškai ir viską apskaičiuoja. Jis kruopščiai žaidžia savo gyvenimo žaidimą, tik tasai žaidimas yra vangus ir kruvinas. Jėga išsikovoja krūvą pinigų, o paskui išsvaido tuos pinigus, ne jie yra jam reikalingi. Jam nereikalingi visi tie blizgantys automobiliai, kuriais laksto. Nereikalingos tos gražuolės merginos, be kurių neapsieina nė keletos dienų. Man rodos, kad nė mylimi pistoletai jam iš teisybės visai nereikalingi.

Galbūt jam tereikia vien galios pasijusti stovint aukščiau kitų. Galimybės parodyti jiems tikrąją jų visų vietą. Galimybės užuosti keršto visam pasauliui goslių kvapą. Taip kvepia visos jo aukos. Taip pradeda kvepėti ir jis pats, kai grįžtame namo su dar vienu dolerių pluošteliu. Netiesa, kad pinigai nekvepia. Jie kvepia labai įvairiai: kartais tiesiog spaustuvės dažais, kartais prakaitu, juodom panagėm ar kaip tik prabangiausiais kvepalais. Jie slepia savy daugybę įvairių kvapų. Tikrai niekad neturi jokios prasmės.

Vytautas nedirba visiškai vienas. Žmonių, kaip ir šunų, pasaulyje yra buriamasi į rujas. Vytauto ruja keistoka, labai jau skirtingi yra jos nariai. Kreivakojis Žorikas – tikras taksas, veržlus ir nepriklausomas. Jo ilga nosis visad niršiai uodžia orą, jis randa bet kokių žmogų, kad ir kaip gerai pasislėpusį. Žoriką visuomet siunčia iškrapštyti pasislėpusių iš jų olų. Žorikas kaip tikras taksas užspeičia tokių pačioje olos gelmėje ir išvelka į dienos šviesą, kur jau laukia kiti. Dirba slapčiausiose olose, pavojingiausiuose užkaboriuose, todėl nemėgsta įsakymų nei komandų, viską sprendžia pats. Jis nekenčia manęs.

Martynas irzlus ir isteriškas tarsi terjeras. Beje, tai viskas, ką galima pasakyti apie terjerus. Stasekas sunkus ir vangokas tarsi rotveileris, tačiau iš tos trijulės pats išmintingiausias. Ilgokai dūsauja, kol ką nusprendžia. Bet nusprendžia visad išmintingai. Beje, jis mane myli. Tikra šunų ruja niekaip nesusidėtų iš tokių skirtingų veislių. Žmonės yra lankstesni ir geriau prisitaiko. Ypač jei rujai vadovauja toks bulterjeras kaip Vytautas.

Mūsų rujoje tikrai nesijaučiu pastumdėlis, esu lygus tarp lygių. Vytautas visad paima mane į rujos žygius, taip pat ir į rujos smagumus. Būryje svarbiausia yra sutarimas. Mus vienija bendri tikslai ir bendri pomėgiai.

Man smagu suleisti dantis į gyvą šiltą mėsą ir jausti, kaip per nasrus varva kraujas. O dar galiu draskyti standžius, iš baimės sukietėjusius raumenis: dažniausiai Vytautas nurodo man šlaunis. Tai nėra koks žaidimas ar šiaip pomėgis. Tai rimtas darbas. O kartu ekstazės akimirksniai. Retam šio pasaulio padarui darbas kartu yra tikras dvasios orgazmas. Tik tokiais akimirksniais pasijuntu išties reikšmingas ir svarbus, tik tuomet pajuntu tikrąją savosios būties vertę. Kaip ir manieji rujos bendražygiai. Mums tai nėra tiesiog juodas vargingas darbas. Mums tai – tikroji saviraiška. Kol šito nesuvoki, nepajunti ir tikrosios būties lengvybės. Būtis

nėra vien vargana dienų tėkmė. Jos tikrąją prasmę sudaro mažieji džiaugsmai, pilnatvės akimirksniai: tik tuomet suvoki, kad gyveni šioje žemėje ne veltui. Šlaunų ar moterų krūtų draskymas nėra aršumas dėlei aršumo, o tik kilni manosios būties lengvybė. Krūtis man leido draskyti tiktai dukart, tačiau to niekad nepamiršiu. Tuo metu galėjau matyti tų moterų akis. Tiktai aukų akys suteikia tikrąjį pasitenkinimą, pakylėja mus viršum nykios minios, gerokai virš žmogiškojo pasaulio piramidės apatinių eilių. Tos akys yra reikšmingiausias ženklas, visa kita tėra tylą ir menkybė.

Kartais labai panoriu, kad Vytautas pasiūlytų man dar kurią iš savo gražuolių. Manęs nevilioja šakumos kvapas nei rūgštokas skonis. Tačiau su palaima prisimenu anos merginos rudas akis, jų pakylėjančią į dieviškas aukštumas išraišką. Joje buvo galima pasąskęsti. Viską užmiršti ir plaukti gundančios palaimos bangomis.

Jau vien dėl tokių akimirksnių verta gyventi.

O dar verta gyventi dėl neprilygstamo bendrybės jausmo. Kada atlikę darbą važiuojame namo, smarkiausiai gildo ne išpildytos pareigos džiaugsmas ar numanomi ateities smagumai. Didžiausią prasmę turi neprilygstamas bendrybės jausmas. Visa ruja tuomet esti vieninga kaip bendras kūnas. Vieni be kitų mes nieko nereikštume, o vienam daikte esam didi jėga. Tiktai visi kartu įgyjam prasmę. Tiktai visi kartu pakylam aukšty, artėliau dievų. Mūsų bendrybė yra mūsų esmė.

Gaila, toksai jausmas neilgai teišlieka. Jaudulys pamaži atslūgsta, išblėsta kraujo skonis nasruose. Mane vėl ima erzinti Martyno judrumas, vėl varo į neviltį Staseko vangumas. Ruja po truputį subyra, visi vėl lieka kiekvienas sau ir praranda savo didžiąją jėgą. Žmonių pasaulyje šitai įprasta, tačiau man kaskart lieka begal skaudu. Visa laimė, kad bent su Vytautu mudu visuomet kartu. Pačiam vienam būtų visai prastai.

Matyt, ir Vytautas negali likti vienas. Galbūt ir tas merginas vedžiojasi ne tik sau, bet ir man: kad viską matyčiau, kad užuosčiau jų kvapą, kad jausčiau mūsų bendrą galią ir vienybę.

Kartais bijau pats savęs. Jeigu manęs nesustabdytų komanda, draskyčiau žmogų ligi galo. Jei neturėčiau šeimininko, visai pašėlčiau. Vien komandų tvarka ir darna mane prilaiko. Laisvė elgtis kaip tinkamam gali atnešti vien pražūtį. Tai apgaulinga vertybė, neverta nei tikro šuns, nei tikro žmogaus. Juk pasaulis visada tau pikta komanduoja. Gali tik apsimesti, kad esi laisvas. Geriau jau rasti saldžią laisvę įsakymuose ir komandose. Man gaila ieškančiųjų tariamosios visiškos laisvės saldumo.

Tikroji laisvė visad reiškia klusnumą. Juk vien paklusdamas komandai gali įsisiurbti į gyvą šlaunų mėsą. Tiktai kiekvienam atskirai darniai paklūstant, gali suderinti rujos veiksmus. Būtina kam nors tarnauti, jei nori pasijusti tikruoju šeimininku. Tarnystė nėra pažeminimas. Tarnystė yra tikroji išmintis. Aš tarnauju su pasimėgavimu, visiškai atsiduodu šeimininkui. Tokia ir yra mūsų buvimo prasmė. Kas šito nejaučia ir nesuvokia, yra baisingas nelaimėlis. Man tokių tikrai gaila.

Man gaila tų Vytauto merginų, kol jos dar nieko nesuvokia. Kol dar mano, kad yra laisvos. Tiesa, jos gana greit atsipeikėja. Vytautas išties nuoširdžiai stengiasi atverti joms akis. To švento sugebėjimo aš jam net pavydžiu. Tikras žmogus privalo ne tik pats tarnauti, bet ir mokyti kitus patirti didįjį tarnystės pasitenkinimą. Tų merginų akys suvokiant pasaulio esmę ir savąją vietą pasaulyje pamaži tampa kilnios ir tobulos. Žmonės sugeba akimis parodyti begal daug. Šia prasme jie gabesni už mus, bulterjerus. Mūsų akelės visuomet apsiblausios ir bereikšmės.

Tačiau žmonės turi du didelius trūkumus. Jie nemoka skaityti kvapų rašto ir per daug mąsto. Mąstymu jie vadina galvos sukimą

ir laužymą dėl vis tų pačių ir tų pačių dalykų. Rodos, toks bulterjeras kaip Vytautas turėtų visad apsispręsti akimirksniu. Tačiau jis vis dėlto nėra grynas bulterjeras. Jis dar ir žmogus, todėl vis laužo sau galvą. Be to, nemoka skaityti slapto kvapų rašto. Kartais labai norėčiau jam pranešti, ką man sako kvapai. Bet ir aš turiu savų trūkumų: negaliu kalbėti. Taip ir gyvename kartu – kiekvienas su savais trūkumais.

Labai dažnai norėčiau persergėti Vytautą dėl mūsų rujos kvapų. Ypač dėl Žoriko: apskritai nekenčiu taksų, jie labai išdidūs, kaip visi neūžaugos. Tai šit, Žorikas kvepia blogiausiai. Ne sykį ir ne du skaityte perskaičiau jo kvape neapykantą Vytautui. Juk žmonės dažnai šypsosi, laido juokelius, o tuo pat metu kvepia klaikia neapykanta. Štai šitaip neretai kvepia Žorikas. Kol aš greta Vytauto, galiu jį apginti. Tačiau kartais mudu išsiskiriame. Tiesa, jis pats ne iš kelmo spirtas. Sykį susibarė su Staseku. Gražu buvo žiūrėti, kaip tvarkė tą nerangų rotveilerį. Tačiau kvapų raštas tąsyk mane vėl įbaugino. Prie Žoriko neapykantos jau buvau pratęs. O tąsyk ūmai plykstelėjo ir terjero Martyno liepsningas kvapas. Tai buvo neapykantos kvapas. Jame slypėjo beprotybė, noras žudyti be jokios prasmės nei tikslo, troškimas išbadyti Vytautui akis.

Žmonės tikrai per daug mąsto. Vytautas galvoja ir galvoja apie savo motiną, tarsi galėtų ką nors pakeisti. Žmonės nepajėgia suprasti: kas įvyko, jau įvyko. Vytautas dažnai šneka su manimi apie motiną. Jis jaučia kaltę. Jis bijo atpildo. Jis netgi norėtų įtikėti kokiais dievais ir jiems melstis. Žmonės labai keisti padarai.

Atsišnekėjęs apie motiną į valias, jis nusigriebia dar kokią neregėtą gražuolę ir pradeda su ja sąvąsias apeigas. Paskutiniąją jis apšiko. Paguldė ant pilvo, pririšo prie lovos ir apšiko. Joks bulterjeras su savo kale taip nepasielgtų. Bet Vytautas dar yra ir žmogus. Tai didžiausia jo nelaimė ir bėda.

Nelaimės ir bėdos nevaikšto tarp žmonių po vieną. Kai tą rytą susirinko visa ruja, kvapų raštas, kurį skaičiau, buvo klaikus. Visai stengiausi įspėti Vytautą, bet jis vien suirzo. Mudu esam tikri draugai, bet jis taip ir neišmoko manęs suprasti. Jis pamanė, kad šitaip dūktu ir painiojuosi po kojomis. Tai buvo lemtingiausia jo gyvenimo klaida. Aš jau beveik žinojau, kas nutiks, man norėjosi verkti. Tačiau mes, bulterjerai, esam tikri kariai, mes niekad neverkiame.

Aš net sudariau planą. Turėjau šokti ir perkąsti taksui Žorikui gerklę. Staseką Vytautas būtų lengvai sutvarkęs pats. O isterikas Martynas tebutų blaškęsis, troškęs išskersti visą pasaulį, bet taip nieko ir nedaręs. Buvau sudaręs rimtą, gerai apskaičiuotą planą. Ir pamiršau, kad tesu šuo. Vytautas visiškai suirzo ir galiausiai uždėjo man antsnukį. Aš likau paralyžiuotas. Likau nebylus stebėtojas. Aš likau gyva šuniška kančia išplėstomis akimis. Netgi loti pajėgiau tik pusbalsiu. Nebeįskaičiau nė kvapų rašto. Visus kvapus užgožė kvailas antsnukio metalo spindesys. Jie akimirksniu pavertė mane, tikrą karį, bejėgę iškamša, šuns lėle, tinkama nebent vaikams pažaisti.

Pirmąsyk gyvenime taip ryškiai suvokiau, kad tesu šuo. Kad gyvenimo piramidėje teuzimu visai menką vietą. Tatai ir buvo skaudžiausia. Ne tiek gedėjau Vytauto, kiek gailėjausi savęs. Niekad nemaniau, kad mes, bulterjerai, esame tokie savagarbiai. Lemtingu momentu galvojau ne apie šeimnininką, o vien apie save. Apie savo nelemtą gyvenimą ir ateitį, kurios jau nebeturėsiu. Prisiminiau moterų krūtis ir šilto kraujo skonį. Prisiminiau mudviejų vyrišką draugystę ir netgi Vytauto motiną. Panorau uždegti jai žvakutę, o paskui gal iš anksto uždegti pačiam Vytautui. Bet labiausiai bijojau vienatvės. Nenumaniau, kaip galėsiu gyventi vienas, be šeimnininko. Kaip galėsiu gyventi be komandų. Kaip apskritai galėsiu gyventi.

Laukiau kankinimų ar bent ilgų prakalbų. Laukiau, kad Žorikas išsvies savąjį neapykantos kvapą išorėn, kad Martynas išties išbadys Vytautui akis. Kad Stasekas, atsisteidamas už nuoskaudą, sukandžios Vytautą nuo galvos ligi kojų. Tačiau jie tebuvo žmonės. Jie buvo ruja, tačiau viso labo žmonių ruja. Žorikas šaudė begarsiu pistoletu. Sakytumei, tiesiog keletą kartų suplojo delnais.

Ramiai pasilenkė prie Vytauto ir atidžiai apžiūrėjo galvą. Keisčiausia, nuo Žoriko visai nebesklido neapykantos kvapas. Tik terjeras Martynas kaip visad isteriškai kvepėjo troškimu išbadyti visiems akis. Vieną mirksnį man net pasirodė, kad jie gal susipjaus tarpusavyje, tačiau tik vieną mirksnį. Jie veikė darniai, kaip geriausia tikrų šunų ruja.

Buvau vienišas tarsi koks šunų Dievas tuščiam kosmose. Visai nenorėjau staugti. Aš nieko nenorėjau, netgi nugaišti. Aš nieko nieko nieko nenorėjau.

Jie paliko mane prie Vytauto, tarsi dar turėjau jį saugoti. Jo nebereikėjo nuo nieko saugoti, jis jau buvo apsaugotas amžiams. Nuo savo merginų, nuo prisiminimų apie motiną ir net nuo savo minčių. Jie jau buvo sulipę į automobilį, kai Stasekas mąsliai pratarė:

– Reikia nušauti ir šunį. Humaniškais sumetimais.

Visad žinojau, kad Stasekas iš jų pats išmintingiausias. Aš nenorėjau, kad mane nušautų, tačiau pasakė jis gražiai. Rudas automobilis urzgė ir šnopavo kaip pyktelėjęs prancūzų buldogas. Oras buvo giedras ir gal kiek per sausas. Prie vairo sėdėjęs Žorikas tik gūžtelėjo pečiais ir užtrenkė dureles.

Jie taip ir nenušovė manęs. Deja, jie viso labo buvo žmonės.

Galbūt

Galbūt taip:

Pirmiausia iš tamsos išnyra žvilgsnis, gildantis kaip nelaimės nuojauta žvilgsnis. Aš tebeinu pirmyn, bet jau stoviu, paliečiu virpančią ranką skruostą, noriu ją nuvalyti, tarytum prie jo tebebūtų prilipęs tas keistas voratinklis, kuriame tūno *jis*, atidžiai seka mane, stebi iš visų pusių susyk akimis be vyzdžių. Veriantis tamsos žvilgsnis stingdo kraują, jaučiu, kaip *jis* stovi už nugaros, nors aplink nieko nėra – vien tamsa. Tamsa, žėrinti kaip juoda liepsna, kurioje tyliai, be jokio garso, dega ir parėmęs dangaus skliautą senos bažnyčios bokštas, ir balta, purvina katytė, ir aš pats, kasdien vis kitaip, bet visada vienodai – tarytum mus visus būtų uždegusi žvaigždė, kuri nukrito ant trečiosios žemės dalies ir trečiosios vandenų dalies, ir trečiosios mano dalies, visų mūsų – tavo, žaliaakės moters, jo dalies... Nedalijamo mūsų *ego* dalies... Ne, ne taip.

Galbūt taip:

Garsai nebeturi prasmės, nebeliko tarp jų jokio ryšio, liekna merginos ranka šliaužioja lygiu staliuko paviršiumi kaip balkšvas voras, ryjantis purias kambario dulkes, voras, vardu Rimas, kuris irgi sėdi čia, prie kavinės staliuko (galbūt mudu sėdim prie kavinės staliuko), abejingai žvelgdamas į dulkes, purius uolėtos pakrantės pelenus, sulipusius žaliaakės moters plaukus; beakis voras, kurio nariuotų kojelių ženklai slypi biriuose jūros pakrantės ornamentuose, bebalsis voras, kuris tyliai, bet pražūtingai kartoja paskui

haliucinuojantį Frydrichą: *turime meną, idant neišprotétume nuo realybės...* Ne, vėl ne taip.

O galbūt taip?

Rimo kvapas, ir vėl Rimo kvapas, drėgnų pelenų kvapas, kuris galbūt ir yra tie debesys, tie trys padžiūvę medeliai, tas paukščių mėšlo dvokas, sklindantis nuo juodo niūraus akmens, kuris galbūt ir yra keistasis žvėris, lindėjęs pačiame duobės dugne, kerštingai barškančios dėžutės dugne, laiką stabdančio Bleiko ketureilio dugne, diktofono juostelėje, šaižiai šnypščiančioje apie klaidų mišką, kuriame viskas atrodo *kitaip*... apie žalsvą jūros vandenį... visų vandenų vandenį... kuždantį upelių, ežerų vardus, o paskui pramanytus pramanytų vandenų vardus, grakščius beprasmius žodžius... Bet tai vis vien yra Rimo kvapas, tikrai tikrai jo kvapas.

Jo veido bruožus aptinku netikėčiausiuose vaizdų deriniuose, jis persekioja mane, tyko už kiekvieno kampo, jis tūno kiekviename daikte, kurį paliečia mano pirštai. Rimas sakytum sykiu ir egzistuoja, ir neegzistuoja – nelyginant mudu skirtų neregima siena iš keisto stiklo, kuris, žiūrint iš vienos pusės, yra permatomas, o iš kitos – atspindi viską lyg veidrodis. Rimas atidžiai stebi mane, gali prieiti ir atsistoti greta, žinodamas, kad iš mano pusės stiklas viską atspindi, kad aš jo nepamatysiu. Nebent aptiksiu keistus jo paliktus pėdsakus: šilumą ant krėslo atkaltės ar skvarbų pypkės tabako aromatą.

Galbūt privalėjau tą patį pirmąjį vakarą iš paskutiniųjų atkalbinėti savo bičiulį Rimą Vizbarą. Galbūt reikėjo perspėti jį iškart, nes paskui buvo jau per vėlu. Nors kažin ar man galėjo pasisiekti: turbūt ir tada jau buvo per vėlu. Turbūt visada buvo per vėlu jį stabdyti – nelyginant žvėrį, jau atsispyrusį nuo žemės, jau pakiбусį ore. Aš taip ir neprabilau, galbūt todėl, kad iš pradžių visa ši istorija nepasirodė man esanti kokia ypatinga. Tiesa, smelkė kažkokia keista nuojauta, tikra nuojauta, galbūt net... Dabar, kai viskas jau baigėsi, taip ir maga pasirodyti jautresniam, įžvalgesniam,

nei buvau iš tikrųjų, tačiau Rimas, tūnantis kiekviename daikte, atidžiai stebintis mane, neleidžia meluoti. Labai sunku papasakoti teisybę apie tą vakarą jau žinant, kas vyko paskui. Norisi vertinti viską kitaip negu tada, detalės, kurios tuomet nieko nereiškė, pažū tapo ištisais pasauliais. Bet reikia kažkaip pradėti, ir galbūt geriausia pradėti nuo tamsos.

Tą vakarą aš sėdėjau vieniui vienas, nežiebdamas lempų. Aš mėgstu tamsą. Ji manęs nebaugina (tada nebaugino). Ir tamsa, ir tyła kažkuo mane traukia. Man anaip tol neatrodo, kad jos yra tuščios ir nykios. Man regis, tamsoje slypi visos įmanomos spalvos, visi atspalviai, visi šviesos niuansai, tyloje glūdi visi pasaulio garsai. Tik viskas yra paslėpta, kol kas dar neišsiveržę į paviršių. Kiekvienas garsas tėra tylos skambtelėjimas. Kiekvienas vaizdas – tamsos žybsnis. Tai tik trumpi pavieniai akordai, o tamsoje ir tyloje glūdi viskas susyk. Žodžiai „rimtis“, „harmonija“ man visuomet rodėsi esą tamsūs ir tylūs. Galbūt todėl aš ir mėgstu tamsą (tada mėgau).

Taigi sėdėjau vieniui vienas, orai buvo ūmai atšalę, net į kambarį brovėsi ligi kaulų smelkianti žvarba. Pirštai sustiro, vos nulaikiau telefono ragelį ir net nudžiugau išgirdęs Rimo balsą, tarsi jis būtų galėjęs sušildyti. Turbūt dažnas yra patyręs, kaip kartais atgaivina ir sušildo draugo balsas. Tik ne Rimo. Net dabar nepaaiškinčiau, kokia buvo tos nesmarkios antipatijos priežastis, tačiau kiekvienas jo pasirodymas sukeldavo dvilypius jausmus. Aš jo savotiškai išsiilgdavau, gal todėl, kad bičiuliavomės nuo mažumės, ligi kokių penkiolikos net gyvenom viename kieme; tačiau, sutikęs jį ar sulaukęs jo apsilankant, kiekvieną kartą likdavau kone priblokštas, niekaip nesuprasdavau, kas gali mudu sieti. Įsivaizduoti Rimą būdavo daug maloniau, negu bendrauti su juo gyvu. Jis nesuteikdavo ir nepriimdavo nei užuojautos, nei paguodos, tiesiog tyčia neleisdavo nusidriekti neregimai bendrumo gijai. Jis tik rydavo kitų jausmus, mintis, rodėsi, šie nugarma į kažkokią gūdžią be-

dugnę, žiojinčią jo viduje. Paspaudęs jo tingią ranką, pažvelgęs į skvarbias, it ledas žvilgančias akis, iškart pasijusdavai nustumtas į šalį, kone paniekintas. O kartais – nelyginant patiestas ant mėsinėtojo stalo. Kai jis įžengdavo į kambarį, visi daiktai sustingdavo ir susigūždavo, net saulėtą dieną ūmai nusileisdavo prieblanda. Rimui išėjus, paimdavau skudurėlį ir kruopščiai nušluostydavau stalus, krėslų atkaltes, spintas. Ir, dievaži, visur būdavo nugulusios purios, sunkios dulkės. Galbūt jos atsirasdavo todėl, kad Rimo Vizbaros kūryba man visuomet primindavo dulkėtą, ankštą seno namo palėpę, prikimštą keistų, paslaptinių daiktų. Rimas turbūt buvo labai talentingas rašytojas, bet aš nemėgau jo apsakymų. Jie būdavo dailūs, išmoningai sukonstruoti, tačiau negyvi. Kartais stačiai apstulbindavo reljefiškas, kone apčiuopiamas jų grožis, kartais patraukdavo santūrus apmąstymai. Rimo apsakymai būdavo trapūs arba ažūriški it voratinkliai, o kitąsyk – drastiški, net žiaurūs, bet visuomet primindavo keistas arabeskas, abejingai grakščius ornamentus, nubraižytus aksominiame dulkėtos plynės paviršiuje. Rodės, žiūrinėji juos rymodamas jūros pakrantėje, nuklotoje lygiu, pilku pelenų sluoksniu, o tolumoje kaupiasi grėsmingi audros debesys. Bet ūmai nematoma ranka mostelėjo skepetaite, ir vaizdas sustingo, amžiams nurimo: bangos pasviro, keistai užlinko – jau niekad nebepajudės, – angelas, krintas į jūrą, pakibo virš žalsvo gūbriuoto paviršiaus. Nutilo paslaptingas uolų gaudimas, o labirintus primenantys piešiniai tose pakrantės dulkėse (ar pelenuose) jau niekuomet nepakis, jie negali pakisti, niekad neturėjo vidinės galios pavirsti kuo nors kitu. Jie atsirado patys iš savęs ir mirė (jau mirė) savyje. Aš, matyt, kalbu ne apie Rimo apsakymus – vėl panorau kažin ką suprasti, todėl ir nupiešiau šį peizažą. Taip, Rimas išmanė savo darbą. Daugelis žavėjosi jo rašiniais. O mane jie savotiškai žeidė. Tos skvarbiu lediniu žvilgsniu pamatytos gelmės, neįspėjamos paslapties kupini įvykiai man sukeldavo vien kartėlį. Net kraupokos, patologiškos scenos,

kuriomis Rimas neretai mėgaudavosi, tebuvo sustingę, granite iškalti monstrai. Jie niauriai tylėdavo, jie nestaugdavo, neriaumodavo, nesmaugdavo vienas kito. Negalėdavau skaityti jo apsakymų po kelis kartus. Pirmojo įspūdžio migla bemat išsisklaidydavo, ir išvysdavau... Nežinau ką. Galbūt grubiai suvirintą geležinį karkasą, ant kurio būdavo prikabinėta vaškinių gėlių.

Man regis, Rimas nejausdavo džiaugsmo atverdamas kodus, kurių dauguma žmonių nė neįtaria esant. Jei prilyginčiau jį demiurgui, naujų pasaulių kūrėjui, turėčiau sąžiningai pridurti – jis buvo abejingas kūrėjas. Planetos, sykį išsprūdusios iš jo rankų, vėliau jam neberūpėdavo, o dingstis joms sukurti buvo... Ar aš žinau?.. Galbūt kažkoks begalinis, visuotinis nuobodulys.

Ne, aš nelaukdavau nei jo apsakymų, nei jo paties. Tiesa, retkarčiais jo lyg ir išsiilgdavau. Be tingios gracijos kupinų Rimo judesių, be jo pašaipaus žvilgsnio mano pasaulis likdavo skurdesnis. Deja, sulaukęs vėl perskaitydavau arba pamatydavau tą patį, ką jau seniai žinojau, ir vėl nusivildavau. Dievai žino, gal aš ir buvau teisus. Beje, reikėtų sakyti: kažkuris iš manųjų *ego* buvo teisus, nors turbūt nė vienas nekalbėjo absoliučios teisybės. Bet gal visi kartu ir išreiškė... Dievai žino.

Tą vakarą ilgokai lūkuriavau prie lango. Kiemas irgi laukė, jis visuomet kažko laukia. Vakaraus du sustingę žibintai nušviečia jį pamėkliška melsva spalva. Jis nė nekvėpuoja. Milžiniškas niūrus stačiakampis, grįstas nevienodos formos akmenimis. Aplink – ilgi dviauksčiai namai, tarsi barakai pavyzdinėje koncentracijos stovykloje. Pačiame viduryje du niekad nežaliuojantys medžiai – nelyginant paliegusios, iš po žemių kyšančios rankos. Rodosi, po grindiniu guli suvargęs, iškankintas milžinas. Kai be perstojo kieme siaučiantys skersvėjai įvaro pro seną bromą sausų lapų ar popiergalių sūkurį, būtinai pagalvoju: *jis* vėl atsiduso. Apačioje, greta mūsų laiptelių, nuo lenkų laikų styro kapsintis čiaupas girgždančia rankena. Grindinio akmenys šalimais visada drėgni ir

slidūs, apsitraukę blizgančia plėvele, jų pakraščiai apžėlę maurais. Einant pro čiaupą dingojasi, tarsi žengtum gličiomis gyvų padarų nugaromis – net per batų padus jauti šlapius, virpančius kūnus.

Rimas pasirodė tarpuvartėje staiga. Jam pavymui į kiemą plūstelėjo negyvai blizgančių dulkių liežuviai – nelyginant balkšvos plėnys. Jos pakybojo ore ir vėl pamažu nusileido. Žibintai nemirkėdami skleidė veik apčiuopiamą balzganą šviesą. Keletą sekundžių kiemas atrodė kaip apmirusi gaisravietė mėnesienos naktį. Rimas užgirgždėjo laiptais, aš jau laukiau pravėręs duris ir iškart pažinau jo išraišką.

Jis lėtai, plastiškai įžengė į kambarį, įsitaisė fotelyje ir tuoj pat įsikando pypkę, tyrinėdamas mane įprastu abejingu žvilgsniu. Kartais pagalvodavau, kad Rimas turbūt išmoksta savo judesius prieš veidrodį: jie visuomet būdavo nenatūraliai grakštūs. Jis visas buvo sklidinąs nenusakomo tingaus grakštumo, kone paslaptingas. Paprasčiausias jo judesys, kai imdavo nuo stalo degtukų dėžutę ar pasukdavo galvą, atrodydavo esąs visiškai betikslis – tarytum neturįs jokios prasmės, jokio ryšio su mūsų ritmišku, tvarkingu pasauliu. Taip galėtų pasisukti ūmai atgijęs paveikslas – tik ne gyvas žmogus užguito mūsų miesto vidury. Buvo laikas, kai galėdavau pusę valandos stebėti, kaip jis sėdi fotelyje ir tingiai raivosi visu kūnu lyg milžiniška apsnūdusi katė. Galbūt jis norėjo ir pats būti estetinė vertybė.

O tą vakarą mačiau dar ir blizgančias akis, pašaipiai sučiauptas lūpas, truputį surauktą kaktą – Rimas Vizbara mėgavosi saviimi, savo protu, galbūt visu savo buvimu. Rimas Vizbara atsinešė naują idėją. Pamenu, nejučia ėmiau svarstyti, ką jis šįsyk svies ant stalo. Apsakymą apie žmogų, kuris atėjo iš nebūties pažvelgti į savo mirtį, rūstų lietuvių karžygį, regintį, kaip jis pats merdi banaliausioje girgždančioje lovoje, pervažiutas purvino sunkvežimio, gabenusio į sandėlį tuščius butelius? Pjesę, kurios pagrindinis herojus šneka paslaptinga ir skambia, tačiau tik jam vienam su-

prantama kalba, o antraeiliai personažai tyli? O gal nebūto filmo kadra: moteris ryškiai raudonu paltu lėtai eina per bekraštę, akinančią sniego dykumą.

– Puiki diena, – gargtelėjo jis.

Rimas privalėjo pirmiausia išskirti save iš kitų: visam miestui ta diena turėjo atrodyti bjauri. Beje, grožėtis juo galėdavai gana trumpai – kol jis neprabildavo. Rodės, Dievas laiku apsižiūrėjo pernelyg jį nudailinęs ir skubiai prikerė jam tą šiurkštų, kimų balsą, gergždžiantį tarsi sugedęs mechanizmas, pilnas kreivų ap-rūdijusių dantračių. Jis net norėdamas negalėjo pasakyti melo-dingos frazės.

– Nuostabi diena, – tęsė Rimas. – Šalta, nyku, netraukia niekur eiti, nesinori net alaus. Iš pat ryto pajunti, kad tave baksnoja į nugarą, pristumia prie stalo, pasodina ant kėdės: rašyk! Mūza, čia mūzos darbas. Beje, visos mūzos yra perpuvusios šliundros. Jos gali pergulėti su kiekvienu. Jos laksto perbadėjusios lyg pavasarinės katės. Kaip rašė Džei Džei? Grakšti kaip stirna ir gosli kaip katė! Moters idealas! Mūzos yra profesionalios prostitutės, o kiekvienas dėmesio vertas rašytojas – paleistuvis. Klausyk, o kodėl niekas niekada nesusimąsto, ką pagimdo tos lyrų tampo-tojos? Aš manau, kad jos deda kiaušinius.

Koks nors prašalaitis rasi būtų pamanęs, kad Rimas tyčia dar-kosi, paistydamas pirmas ant liežuvio galo pasipainiojusias nesą-mones. Bet aš gerai žinojau, kad jis apgalvojo šią įžanginę kalbą labai kruopščiai, ilgai kaupėsi sėdėdamas troleibuse. Apie meną jis būtinai kalbėdavo brutaliai, net vulgarokai, ne tik savo bičiuliams ar kolegoms – netgi vadinamajai viešai auditorijai. Jo autorinių va-karų rengėjai iš anksto šluostydavosi nuo kaktų šaltą prakaitą. Ri-mas Vizbara galėjo pasakyti publikai bet ką. Kodėl? Manau, todėl, kad jis taip norėjo. Daugelis niršdavo, beveik visi vadindavo tokį elgesį pasimaivymu ar poza, bet aš abejojau, ar viskas čia taip jau paprasta. Matyt, tokie akibrokštai slėpė ne vien tuštybę. Galbūt

tam tikra jo esybės dalis tiesiog neleido jam kitaip elgtis. Kada visi kalbėdavo apie įkvėpimą, jis privalėdavo prašnekti apie prostituciją. Jei kiti aiškindavo rašą apie tai, kuo gyvena, kuo kvėpuoja, Rimas turėdavo pareikšti kvėpuojąs oru, o rašąs apie visiškai jam nereikalingus dalykus. Jei kas pradėdavo aikčioti, esą nerašyti negali, esą iš jo veržte veržiasi mintys ir vaizdai, Rimas bemat subaudavo, kad sunkiausia pasaulyje yra prisiversti ką nors parašyti, o „veržiasi“ tik vanduo iš tualetu bakelio. Jis tiesiog siutindavo tuos, kurie kalbėdavo visa povyza rodydami, kad dėsto ak kokius rimtus, ak kokius gilius dalykus. Turbūt tyčia, be abejo, tyčia visus erzindavo, tačiau tie šokiruojantys pasakymai reiškė ne vien pašaipą ar pozą. Beje, jis nekentė savo kolegų. „Varnų pulkas, – mėgdavo sakyti, – karr, karr! Ak, įsisukus į jų tarpą su geru šratiniu!“ Man regis, jis būtų galėjęs be didesnio sąžinės graužimo iššaudyti trečdalį mūsų miesto. Tokių norų Rimas Vizbara tikrai nestokojo.

Tą vakarą, kaip ir visuomet, klausiausi jo išvedžiojimų ir abejingai, ir pyktelėjęs, ir sumišęs. Tačiau susidomėjęs. Jis atpasakojo paskutinę Handkės pjesę, keletą naujesnių Donoso prasimanymų (Rimas skaitė keturiomis ar penkiomis kalbomis), patogiau įsitaisė krėse ir lyg tarp kitko sviedė:

– Visi nūnai be galo vislūs. Net šmėklos. Įsivaizduok, mano šmėklos taip pat sudėjo kiaušinį.

Iš pradžių, rodos, pamaniau, jog Valdui gimė vaikas. Valdas, mudviejų bičiulis, buvo ką tik vedęs vėžininkę, ir dar turinčią penkiametį sūnų. Nei vyras, nei žmona neturėjo jokių iliuzijų, jiems viskas buvo aišku, o blogiausia – kad ir visiems jų pažįstamiems. O, šitiems tai jau tikrai viskas buvo aišku! Pirmąsyk patyriau, kiek bjaurasčių gali pridaryti žmonės, netverdami noru kištis į svetimą gyvenimą. Jie tvarkė, akino Valdą su kažkokiu nesuprantamu įniršiu, rodės, atkeliavusiu tiesiai iš Ortegosa raštų. Antrasis iš keturių didžiųjų žingsnių: kaip Jis drįsta būti kitoks negu Aš! Ne ką lengviau buvo ir man, jau žengusiam ir ketvirtąjį žingsnį. Aš irgi jau-

čiausi kaltas. Visuomet jaučiuosi kaltas matydamas, kad žmonės šitaip elgiasi, – juk jų ydos parodo ir tam tikrą nemalonią manosios prigimties dalį. O Rimas, neilgai laukęs, parašė stulbinantį apsakymą apie visą tą sąmyšį. Turbūt apie tai – nors jis viską sąžiningai ir labai gražiai prasimanė. Apsakymo veiksmas vyko 1826 metais, herojus buvo šlubas ir išvien sapnuodavo gaisrus. Apsakyme kažin kodėl atsirado galybė arklių... Beje, neverta pasakoti, geriau jį perskaityti. Apsakymas vadinosi „Šmėklų vestuvės“. Beveik visi pažįstami pasmerkė Rimą, jiems ir vėl viskas buvo aišku. Dievo užmirštamė mūsų mieste žmonės dar mano, kad literatūra yra pasaulio veidrodis, kad ji privalo teigti moralės normas, kad psichologinis tikroviškumas yra literatūros šerdis, kad... Velniai žino, ką jie dar mano. Ortega šiuo klausimu kalba labai aiškiai. Beje, Rimui išties nerūpėjo, kas ką mano. Rimas Vizbara tarėsi stovįs aukščiau už visus. (Vėl vienas iš mūsų *ego* skeptiškai šypsosi: Rimas mėgavdavosi, kai apie jį visi kalbėdavo, nesvarbu ką. Ir kaip šitą pomėgį pavadintų Ortega, kad jau prisiplakė čia nelyginant benamį šuo?)

Rimas pasiekė savo tikslą, vieną iš tikslų – „Šmėklos“ sukėlė šioją tokį triukšmelį. Tačiau ne tai buvo svarbiausia. „Šmėklos“ netilpo į mano schemą, joms nebuvo vietos toje apmirusioje jūros pakrantėje. Šis apsakymas kažkuo skyrėsi nuo kitų Rimo rašinių. Kuo – net dabar nepasakysčiau. Jame pulsavo kažkokia gyvybė. Jis nebuvo panašus į sustingusį nebepakeičiamą paveikslą, kurį panoręs gali nusukti į sieną. Tasai gaisrus sapnuojantis šlubas buvo gyvas, iškart matei, kad jo taip lengvai neišmesi iš galvos, neuždarysi raižinėtoje dėželėje. Galbūt todėl išsyk dingtelėjo, kad „Šmėklos“ gali keisti pasaulį: kad Valdui gimė vaikas.

Bet šmėklų kiaušinis pasirodė besąs visiškai kitoks, nei tikėjaisi. Dabar galėčiau perteikti Rimo pasakojimą labai kruopščiai, su visomis smulkmenomis, tačiau pats Rimas neleidžia man taip elgtis. Jo akys ūmai pažvelgia iš tuščio balto lapo, jo pulsas sutvinksi mano pirštų galiukuose, glostančiuose stalo plokštumą. Rimas

Vizbara nenori, kad vertinčiau senus įvykius jau *post factum*, kad įprasminčiau keistus jo dvasios judesius, kurių tądien galbūt nė nepastebėjau. Tą vakarą suvokiau tiktai faktus. Rimas gavo nepažįstamos moters laišką, kviečiantį kuo skubiau ateiti pas ją į ligoninę, „kol dar yra laiko“. Ji perskaičiusi „Šmėklos vestuves“ ir ūmai supratusi, jog turi papasakoti Rimui visa, ką išgyveno. Ne biografiją, ne įvykius, o tikrąją savo istoriją, visą teisybę. Ji perduosianti savo buvimą, savo dvasią jam ir galėsianti ramiai numirti. Maždaug taip jis viską ir nupasakojo: ramiai, sausiai, be jokių emocijų. Net patinęjo paieškoti gražesnių žodžių. Galbūt Rimas būtų patinęjęs ir ją aplankyti, bet – koks palankus atsitiktinumas! – ji gulėjo palatoje, kurią šefavo dar vienas mudviejų bičiulis, Obuolių Petriukas.

Klausydamas trūkios Rimo šnekos, bandžiau įsivaizduoti tą moterį. Ji iškilo vaizduotėje neryški, beveidė. Ji niekuo nekvepėjo. Nebūčiau net pasakęs, kokio ji ūgio, kokios spalvos jos plaukai. Ta moteris buvo be galo toli, tarytum nė neegzistavo – ne žmogus, o iš žodžių sukabinėtas fantomas. Jos povyza kaip tos kiemo dulkės lėtai pasklandė ore, o paskui vėl nugulė į savo vietą – į nebūtį. Dar viena keista Rimo Vizbaros istorija tarp daugybės kitų keistų Rimo Vizbaros istorijų.

Maždaug šitaip viskas dėjosi tą patį pirmąjį vakarą. Tikriausiai aš viską prisimenu dabar. Dabar... Šis žodis gali pribaigti bet kurį žmogų. Na ką reiškia „dabar“? Kas yra „dabar“? Žybčiojanti konjako taurė ant stalo, apsimestas ramumas ir labai tikras niršulys, kurio priežasčių neįmanoma protingai paaiškinti. Kalibanas niršta, išvydęs savo atvaizdą veidrodyje. Kalibanas niršta, nematydamas savo atvaizdo veidrodyje.

Keisčiausia, kad aš visiškai rimtai pasakoju apie kažkokius įvykius, rezgu paprastesnes ir sudėtingesnes frazes, tarytum jos išreikštų tai, kas buvo ir yra arba galėtų būti. Tarytum tie įvykiai būtų tokie pat negyvi kaip šios sustingusios frazės. Tarytum ta

žaliaakė moteris atgytų, pasakius šimtą tam tikra tvarka sudėliotų žodžių, tūkstantį tam tikra tvarka sudėliotų žodžių, dešimt tūkstančių žodžių. Tarytum ruda Obuolių Petriuko kepuraitė tereikštų tiek, kiek reiškia žodžiai „ruda odinė kepuraitė“. Tarytum ši istorija būtų išties prasidėjusi tą vakarą, kai mane aplankė Rimas Vizbara, o pasibaigusi po aštuonių mėnesių, bežiūrint pro langą į gilų sniegą. Aš nerandu pradžios, o svarbiausia – nerandu galo. Sakytum kiekvieną naktį, kai aš miegu nieko nesapnuodamas, laikas vogčia sugrįžta atgal, vėl perbėga visą praeitį, tik jau kita vaga. Atsikeli rytą ir pamatai, kad pradžia buvo visiškai kitokia, nei mane vakar, o pabaiga... O pabaigos išvis nėra ir negali būti. Nebent pačiam ateitų galas.

Aš nedrįstu, aš bijau pasirinkti, nes pernelyg gerai žinau, kad bet koks pasirinkimas bus klaidingas, bet koks žodis bus netikslus. Pasakiau „žaliaakė moteris“ ir tuoj pagalvojau, kad jos akys nebuvot tik žalios. Jose dar slypėjo ir kažkoks balzganas pilkumas, o kai ji nusigręždavo į langą ir vėl atsikusdavo, aiškiai pamatydavau jose rudą spalvą, lyg į tas akis būtų persikėlusi už lango stūksanti niūri ruda siena. Tačiau aš sakau „žaliaakė moteris“, pražudydamas visas kitas spalvas, visas kitas galimybes, nors gerai žinau, kad absoliučiai, negailestingai tikslus gali būti tiktai tylėjimas. Aš privalėčiau ištylėti šitą istoriją, kantriai ištylėti, nepraverti burnos, tuomet tame tylėjime išliktų visa, kas buvo ir yra arba galėtų būti. Tačiau aš kalbu, nes privalau pasakyti bent menką dalį to, kas slypi tame visuotiniame tylėjime, skubu kalbėti, antraip Rimas Vizbara niekuomet nuo manęs nepasitrauks, jis ir toliau tūnos kiekviename daikte, kiekvienoje sekundėje, persekios mane, vis vien neleis man tylėti. Tad žvejoju žodžius, kurie reiškia tai, ką jie reiškia, o Rimo Vizbaros istorija juk nėra nei žodžiai, nei sakiniai. Aš tiesiog nežinau, ką turiu pasakoti. Viską? Viskam neužtektų mano gyvenimui skirto laiko. Reikia rinktis, tačiau renkuosi aš, o aš juk nesu Rimo Vizbaros istorija.

Ne, aš nerandu nei pradžios, nei galo. Tiesa, yra viena išeitis, labai paprasta išeitis: pasakoti tai, ką įprasta pasakoti, ką susitar-ta pasakoti, ką paprasčiausia papasakoti ir lengviausia suprasti. Pasakoti taip, kaip pasakoja dauguma. Bet kas yra toji dauguma? Varnų pulkas, sako man Rimas Vizbara. Karr, karr!

Tą vakarą įsidėmėjau vieną Rimo išraišką. Ji tolydžio apgaub-davo jo veidą lyg debesis, iš kurio į mane žvelgė jo nemirksinčios akys, daugybė skirtingų nemirksinčių akių. Pamatęs, kad ta išraiš-ka vėl atsiranda, nė neklausydavau, ką jis šneka, vien žiūrėdavau į tą daugiaakį debesį. Tuomet Rimo kalbėjimas tarytum egzis-tuodavo pats sau vienas – lyg garso įrašas, visai nederantis prie vaizdo. Atrodydavo, kad Rimas ūmai pranyksta, iškeliauja kažkur anapus, į kažkokią vietovę, kuri yra taip toli, kad jos sakytum išvis nėra. Nelyginant staiga užmigtų, o po valandėlės vėl kaip niekur nieko pažvelgtų į tave, be perstojo šnekėdamas. Tarytum vietoj savęs pakištų kažkokį mechaninį antrininką. Galėdavai jį ko nors paklausti, jis atsakydavo, bet paskui nieko neatsimindavo. Jis pa-prasčiausiai kažkur dingdavo, palikęs kambaryje išnarą – prisu-kamą kalbančią lėlę. Tie jo pabėgimai sukeldavo man ir pavydą, ir įniršį. Kartais norėdavau atsidurti ten, greta jo, nors pavydėti turbūt nebuvo ko – jis nieko iš ten neparsinešdavo. Tada jo vei-dą ir apgaubdavo keista išraiška, kurios turbūt niekas neįstengtų apibūdinti. Man rodos, įsidėmėjau ją dar vaikystėje. Pirmąsyk iš-vydau tada, prie duobės.

Ta vasara – apskritai pirmoji, kurią aš gerai pamenu: kaitra, perdžiūvusi žemė skeldėja ir gūžiasi, medžiai, užuot teikę pavė-sį, dar stiprina ir taip jau nepakeliamą tvankumą. Beje, medžių aš neprisimenu. Prisimenu tik pilkšvą dulkėtą plynę ir mudu – trumpakelnius smėlėtais keliais, šlapius nuo prakaito. Mudu su Rimu ir pilka dykuma. Saulė buvo mažytė, daug mažesnė nei pa-prastai, tačiau kur kas kaitresnė. Pakakdavo ištiesti ranką link jos,

ir delne pajusdavai deginantį karštį. Jei rankos galėtų būti ilgesnės, jei jos būtų galėjusios pasiekti erdvę, kurioje vėsesnėmis dienomis skraidydavo paukščiai, jos būtų užsiliepsnojusios nuo tos mažytės įkaitusios saulės. Todėl net paukščiai lėtai sklandė pažeme. Mūsų miesto dar nebuvo, tuomet turėjome tiktai kiemą, kuris galėjo pavirsti kuo panorėsi. Tačiau nuostabiausias dalykas buvo duobė. Nežinau, kas ją išrausė mūsų kieme. Galbūt darbininkai, kurie čia pasirodydavo, čia vėl pranykdavo nelyginant dykumos miražas. O gal beduinai, ieškantys po žeme vandens ar atnašaujantys savo sunykusiam dievui, valdančiam aibes slaptos drėgmės, – nors kažin ar mes tuo metu buvom girdėję apie beduinus. Duobė mus masino net labiau nei tamsūs pusrūsių koridoriai. Ji buvo neapsakomai gili, apirusiais kraštais, įkaitusi, lyg naktį joje slėptųsi ta mažytė sunki saulė. Prie duobės mums buvo uždrausta artintis, tačiau mudu kruopščiai ją ištyrinėjom. Dugne mėtėsi lentgaliai ir du metaliniai įrankiai, kuriuos buvo palikę miražo beduinai. Į duobę suplūsdavo karštis iš viso kiemo, subėgdavo kaip neregimas švelnus vanduo, kunkuliuodavo ir verždavosi per kraštus. Vos prisiartinęs pajusdavai tvoskiančią į veidą kaitrą, tarytum duobėje būtų lindėjęs didelis karštas žvėris. Klūpant ant duobės krašto, jo kvėpavimas gūšiais skverbdavosi į šnerves, ausis, plaukus, o nuleidus ranką, ją apčiaupdavo sausi bedančiai nasrai. Galbūt niekas pasaulyje mudviem nerūpėjo taip smarkiai kaip didžioji paslaptis: kas tūno ten, apačioje, po lentgaliais, prie nusvidintų blizgančių įrankių. Prišliauždavome prie duobės krašto labai atsargiai, užgniaužę kvapą, ir ilgam parimdavome suglaudę galvas, kad būtų drąsiau. Žiūrėdavom, kol paskausdavo akis, bet niekas nepasirodydavo. Žvėris miegojo arba slapstėsi.

Kaip tas nutiko, nesuvokiau, atsipeikėjau duobės dugne, miglotai prisimindamas keistą jausmą – lyg kas būtų įsiurbęs mane į karštą gelmę. Rimas buvo ten, viršuje, įdėmiai žvelgė žemyn – paslaptinai ir piktokai, tarsi aš būčiau tas duobės žvėris.

Iš duobės pasaulis atrodė kitaip. Ji staiga pasidarė triskart gilesnė, šlaitai – kur kas statesni. Po lentgaliais tebuvo paprasčiausia akmenuota žemė, į kurią vėliau iki kraujo nusibrozdinau kelius. Išsyk puoliau ropštis lauk, pasriūbaudamas ir vėl nurimdamas, beviltiškai kabarojau sičiomis akmenuotomis sienomis, krisdamas atgal ir nusimušdamas alkūnes. O duobė vis gilėjo, ji gilėjo kas akimirksnį, aš smukau žemiau ir žemiau. Iš pradžių dar mačiau pakibusį aukštybėse Rimo veidą, šaukiausi pagalbos, iškėlęs rankas maldavau, kad jis man padėtų. Jis viską girdėjo, tačiau net nepajudino galvos, tik žvelgė į mane nemirksinčiomis akimis. Paskui nė jo nebemačiau, koriausi į viršų, kone dantimis kabindamasis įkaitusių šlaitų. Apačioje, kur neužpūtė nė menkiausias vėjelis, karštis buvo nepakenčiamas. Net šlykštūs kiemo garsai čia pranyko, buvo paslaptinai tylu, girdėjau tik savo paties šniokštavimą. Padangėje retkarčiais sutavaruodavo Rimo veidas, visada toje pačioje vietoje. Bemat įskaudo visus sąnarius, bet labiausiai kankino baimė, ji stačiai varė mane iš proto. Ūmai nusprendžiau, kad žmogus, per ilgai išbuvęs atokaitoje, sustangrėja kaip kietai virtas kiaušinis ir nebegali pajudėti. Ne, aš ne šiaip nusprendžiau, aš tikrai tą žinojau. Aš tik tą ir nežinojau, tai buvo vienintelė mano mintis, visas mano protas. Mano baimė turbūt lipo per duobės kraštus ir jau buvo užtvindžiusi visą kiemą. Kartkarčiais imdavau šiurpiai klykti, ropodavau po duobės dugną, ieškodamas nesamo pavėsio. Aš jau buvau pradėjęs virsti kietai virtu kiaušiniu. Niekuomet gyvenime, nei prieš tai, nei po to, nebuvau taip klaikiai vienišas. Pasaulyje nebeliko ne tik žmonių, nieko nebeliko – nei garsų, nei kvapų, nei minčių, nebeliko paties pasaulio. Aš buvau vienas, o viršum manęs vietoj saulės kabojo ramus, abejingas Rimo veidas. Paskui mane apsidė veiklos manija: dėliojau dugne sumestus lentgalius, tarpais dar mėgindamas ką nors prisišaukti, ir vėl kabarojau į viršų, net pamiršęs baimę. Svaigo galva, kartais prarasdavau nuovoką, pabūgdavau nukristi į dangų ir tol grai-

biausi už lentgalių, kol sugrioviau beveik pabaigtą lipynę. Pagaliau, pats nežinau kaip, išsigavau į viršų ir leisgyvis parpuoliau ant žemės, nė nepatyręs išsigelbėjimo palaimos.

Kai vėl pajėgiau įžiūrėti Rimą, pamačiau jį tebesėdintį ant duobės krašto. Jo veidas nebuvo nei piktdžiugiškas, nei išsigandęs. Rimas visą tą laiką tylėdamas prasėdėjo prie duobės, apkabinęs rankomis kelius, apgaubtas keisto melsvo debesėlio, iš kurio žvelgė daugybė abejingų, nemirksinčių akių.

Tą abejingą Rimą, sėdintį ant duobės krašto, parėmusį ranka sunkią, protingą galvą, visada prisimins ir vertins nuskaustas baikštus berniukas ilgesingomis akimis – dar vienas manasis *ego*. Jis iki pat mano gyvenimo galo kiekvieną įvykį ar daiktą regės patį pirmąjį kartą, stebės bauginantį, tačiau stebuklingą pasaulį iš siaubo ir nuostabos išsiplėtusiais vyzdžiais. Kartais aš būnu tasai berniukas, o kartais aš būnu... Aš nežinau, kas aš būnu. Nežinau net, kas yra tasai „aš“. Kuris iš jų yra tasai „aš“? Kada „aš“ išties būnu aš? Kada sėdžiu ir tyliu – tada, kai klausausi Rimo, o gal tada, kai prisimenu senus įvykius? Bet juk prisimena kiekvieną kartą vis kitas žmogus. Vis kitas ir kitas. Nė nežinau, kiek jų telpa manyje. Kodėl tat aš turėčiau apsimesti tik vienu? Aš klausausi Rimo pasakojimo ir juntų, kaip pamažu darausi kitoks, vėl kitoks, dar kitoks. Burną praveria vienas žmogus, o sakinį užbaigia jau kitas – kitoks, vėl kitoks, dar kitoks. Kur yra tas vientisas, vienareikšmis žmogus, kur yra toji vieninga dvasia, parodykit man, kur ji slepiasi. Kur yra tasai Rimas Vizbara, apie kurį būtų galima papasakoti? Kada greta manęs būdavo tikrasis Rimas Vizbara – ar kai liedavo savo girtus vapaliojimus, ar kai įstūmė mane į duobę, ar kai išbadė gyvam paukščiui akis? Kuris iš jų buvo Rimas Vizbara? Apie ką aš turiu pasakoti?

Kur yra Rimas Vizbara ir kur esu aš? Turbūt mūsų nėra. Bet kas tuomet yra, kas egzistuoja? Yra tik vidiniai gyventojai, daugybė

vidinių gyventojų. Kas jie tokie? Aš pasakysiu: tai padarėliai, kurie gyvena mumyse. Žmogus tėra indas, kuriame gali sutilpti tūkstančiai *ego*, tūkstančiai pavargėlių vidinių padarėlių. Žmogus – tai kerštingai barškanti dėžutė, prigludžianti tuos pavargėlius, kurie, beje, tik apsimeta esą pavargėliai. Žmogus – tai žvelgiantis į veidrodį padaras, jis pats nežino, kurį iš savo veidų kada pamatys. Geriau įsižiūrėjęs gali pamatyti ir šimtą veidų susyk – švelnius, svajingus, perkreiptus vidinių gyventojų veidus, dirščiojančius iš tos kaustytos dėžutės, daugybę skirtingų nemirksinčių akių. Ne vien veidus – ir kaukes, ir žvėrių snukius, ir demonus, – visi jie lygiai svarbūs, lygiai reikalingi. Jie paskrajoja, pašliaužioja ir vėl sulenda atgal į žmogų – tą kerštingai barškančią dėžutę. Ir kiekvienas mato pasaulį skirtingai, kiekvienas elgiasi skirtingai, kiekvienas šoka savo šokį. Gerai įsižiūrėkite į Boscho paveikslus ir pamatysite, kuo gali virsti vidiniai gyventojai.

Siaubinga nešiotis savyje tokį knibždėlyną, jo negali suvaldyti, sutvarkyti. Todėl kas mirksni aš esu vis kitoks, kitoks, kitoks. Kol gali palaikyti nors šiokią tokią tvarką, kol šiaip ne taip rikiuoja tuos sprūstančius iš rankų padarėlius – dar nėra taip baisu. Bet jeigu jie išsivaduoja, ištrūksta iš varžtų, sudrasko barškančios dėžutės sienelės...

Beje, aš jau nurimau. Čia net ne aš kalbėjau. Tiesiog vienas mano vidinis gyventojas, seniai praradęs viltį ką nors išsiaiškinti, sykį paslaptinai sušnibždėjo: „kerštingai barškanti dėžutė“. Dabar kalba jis, jis jau nurimo, o aš tik klausau. Prisimindamas praeitį, jis visuomet pagalvoja apie kaleidoskopą – ne kokį simbolį, o paprasčiausią kartoninį vamzdelį, kurio viduje yra trys veidrodžiai ir saujelė spalvotų stikliukų. Gal todėl jis kiekvienąsyk nustemba, kai žmogus, sekdamas jam įsiminusią istoriją, nuoširdžiai sako: buvo taip. Toks žmogus, be abejo, tiki tuo, ką pasakoja, stengiasi kuo tiksliau (ir, matyt, kuo įdomiau) apsaityti, ką mato žvelgdamas pro kaleidoskopo plyšėlį. Bet kodėl jam pakanka žvilgtelėti vieną

kartą? Juk tereikia kitaip apšviesti matinį vamzdelio galą – ir ornamentai ūmai sutviskės visai kitokiomis spalvomis. Tereikia vos vos pasukti magiškąjį cilindrelį – ir išvysi dar neregėtą ornamentą. Nuolat besimainanti praeitis niekuomet nesusidėsto visiškai taip pat, tad ką reiškia tas „buvo taip“? Kodėl įprasta nusviesti šalin stebuklingąjį žiūroną ir demonstruoti visiems kažkada įsidėmėtą – o gal nufotografuotą – ornamentą? Geriau jau fotografija, ypač jei ji nusisekusi, sako ramus, blaivaus proto vyras, lindintis mano viduje, geriau jau fotografija nei bejėgiškas suvokimas, kad visko susyk neaprėpsi, suvokimas, kuris niekuo negelbsti. Praeitis apskritai neegzistuoja, baugina kitas, pasitaisydamas apvalius akinukus, visi tavo prisiminimai tėra sapnas, teismus buvo Raselas ir senovės actekų išminčiai. O trečiasis...

Žinoma, geriausia būtų sudaužyti kaleidoskopą ir eiti išgerti alaus. Tačiau Rimas, tūnantis visuose daiktuose, pasigirstantis rytiniame lietaus teškeime, įsiveržiantis į kambarį sykiu su malamos kavos kvapu, verčia mane kautis iš paskutiniųjų.

Ir kas man belieka? Žiūrėti pro kaleidoskopo plyšėlį, sukti kartoninį cilindrelį, regint vis kitokius ornamentus, gal net nufotografuoti gražiausius – juk jie nesikartoja. Ir niekuomet nesakyti: buvo taip. Geriau paklausti to vidinio gyventojų pamokymų ir tarti: jei kaleidoskopą gerai supurtytume ir matiniu stiklu uždengtą jo galą atgręžtume į šviesą, galbūt išvystume maždaug tokį ornamentą...

Tą vakarą Rimas išsinešė mano diktofoną. Jis ir dabar guli lentynoje, tarp knygų, o tuomet mėgdavau įrašinėti į juostelę įvairias šovusias galvon mintis, neretai tiesiog įjungdavau aparatą ir, prikišęs mikrofoną prie lūpų, kalbėdavau bet ką, stebėdamas, kaip mano žodžiai monotoniškai susiveja į ritę. Paskui klausydavausi iškreipto, veik nepažįstamo balso, dėstančio kažkokius samprotavimus man pačiam, savo antrininkui. Kartais jis mane apstulbin-

davo. Kartais aš jo bijodavau. Jis žinodavo kažką, ko aš nežinojau. Tikrai žinodavo: ganėjo paklausti jo ramaus, tvirto balso, kuris ūmai nutildavo vidury sakinio ir tik po ilgos pauzės ištardavo kitą žodį – ne tą, kurį iš pradžių ketino sakyti. Aš iškart tą pajusdavau. Jis paskutiniu momentu stabtelėdavo ir nutylėdavo esmę, nepasakydavo paties svarbiausio. Jis neišduodavo paslapties, nors ją žinojo. Jis kažkodėl manim nepasitikėjo.

Tų įrašų klausymas dažniausiai sukeldavo man tik nuoskaudą ir keistą baimę, bet negalėdavau savęs įveikti: beveik kas vakarą vėl įsijungdavau diktofoną. Tai buvo vienintelis būdas perprasti savo vidiniams gyventojams. Juostą įkalbėdavo vienas mano vidinis gyventojas, o klausydavo kitas. Antrasis galėdavo pamatyti pirmąjį iš šalies, tikriaus, paklausti iš šalies, šis valandėlę tarytum atsidurdavo išorėje. Labiausiai mėgdavau pilnas padrikų frazių juostas, iš kurių žodžiai išsivyniodavo lyg ir be jokios tvarkos, atkakliai ir piktai urgzdavo, puldinėdami niekam nežinomą prasmę, kurią jie patys ir stengėsi išreikšti. Tokios juostelės būdavo vertingiausios. Vakarą po vakaro klausydavausi to paties įrašo, vis labiau įtikėdamas, kad artėju prie tos nesuvokiamos prasmės. O kartais įvykdavo stebuklas: klausydavau balso, kartojančio ir kartojančio vis tą patį Bleiko ketureilį, kol ūmai Bleikas (o gal pats ketureilis?) sužvangindavo barškančios dėžutės užraktus, įsibraudavo vidun, pavirsdavo dar vienu mano vidiniu gyventoju. Ūmai suvokdavau, kad ketureilis nebėra tik ketureilis, tada greit ištrindavau įrašą, greit paslėpdavau diktofoną – mane baugino ta žodžių magija, tas naujo protoingis padaro gimimas.

Toks mano pomėgis be galo žavėjo Rimą. Šiaip jau aš niekam nesigyriau šia savo keistyste, tačiau Rimu kažkodėl pasikliočiau. Aš tikėjau, kad jis supranta daugiau už kitus. Mano diktofoną jis vadino veidrodžiu. Žodžių veidrodžiu. Man rodėsi, kad Rimas Vizbara supranta, kodėl aš valandų valandas klausausi padrikų įrašų. O tą vakarą kuo ramiausiai pasikišo mano aparatą po

pažastim, nė kiek nesijaudindamas, kad išneša galbūt vienintelį mano pašnekovą. Atsisveikindamas pamojavo ranka ir nubarškėjo laiptais žemyn. Jam tiesiog prireikė diktofono. Tad jis pasiėmė diktofoną.

Pirmiausia, žinoma, pajutau gailestį, tačiau beveik iškart pagalvojau apie tą moterį. Pagalvojau apie jos balsą, tyliai šliaužiantį į diktofono juostelę. Kažkuris mano vidinis gyventojas išgirdo tą balsą, pamatė jį, palytėjo pirštais. Tas niekad negirdėtas balsas sakė man kažką baugaus ir grasinamo. Aš pirmąkart pagalvojau, kad Rimui nereikėtų eiti pas tą moterį.

O paskui vėl prisiminiau jo „Šmėklas“. Niekuomet neįstengdavau iki galo suprasti, kaip Rimas pajunta, suvokia dalykus, kurių negalėtų patirti gyvenime. Rimas niekuomet nebūtų sugebėjęs aukotis ar beviltiškai pasiryžti, jei būtų matęs prieš akis tik neišvengiamą vilčių žlugimą. O „Šmėklos“ buvo nepramanytos, gyvos, ir dar kokios gyvos! Regis, bent kiek įsivaizdavau, kas yra talentas, įkvėpimas, bet tas miglotas supratimas nieko nepaaiškino. Rimas nebuvo išties artimai susijęs su jokių žmogum, jis neturėjo tam nei gabumų, nei noro – tad iš kur galėjo žinoti subtiliausius žmogiškojo artumo niuansus? Juk nesakysi, kad jo ranką vedžiojo mūza, o jis pats vien vapėjo įkvėptus žodžius nelyginant apsikvaišinusi, Dievo ar velnio valdoma pitija. Rimas būtų pirmas protestavęs prieš tokias įmantrybes. Rimas Vizbara nemėgo nei Sokrato, nei Platono teorijų. Beje, nei šiedu išminčiai, nei kinų poetinė trilogija, nei dzeno estetika čia nieko nepaaiškintų. Pats galėčiau prikalbėti galybę grakščių, poetiškų samprotavimų apie meną, galėčiau net paspekuliuoti savo žiniomis, nuginčyti bet kurį oponentą. Bet aš vis vien nesuprantu, aš nepajuntu, net nesusapnuoju, kaip Rimas gebėdavo viską sužinoti. Kokių galių jis įgydavo ten, *anapus*, išnykdamas vidury pašnekesio.

Beje, visa tai metafizika. Tą vakarą aš galvojau daug paprasčiau. Rimas netgi nebuvo vedęs. Man rodės, kad tokiam žmogui būtinai

reikia moters, kuri nuolatos būtų greta. Tikriaus – būtų greta tuomet, kai jos prireiktų. Netgi ne draugo, tiesiog bendrabuvio, kuris kantriai išklausytų naujas jo idėjas, asmens, kuris tvarkytų buitį, pagaliau žmogaus, su kuriuo būtų galima susipykti ir vėl susitaikyti. Rimo žmonos dalia, be abejo, būtų buvus nepavydėtina, tačiau norinčiųjų nebūtų pristigę. Bet jis nepageidavo nei pagalbininko, nei tylaus šešėlio, palaikančio tvarką namuose. Jam nereikėjo netgi šuns. Tik iš pirmo žvilgsnio tai rodosi suprantama. Pabandykite įsivaizduoti, kad greta jūsų nėra jokio padaro, kuriam rūpėtų, ar sugrįšite namo sveikas, kad jūsų kambaryje nėra net akvariumo su auksine žuvyte, kuri, pamačiusi jūsų šešėlį, kraipydama uodegą priplaukia prie stiklo ir išleidžia pasisveikinimo burbuliukus. Retai kas savo valia pasirinks tokį buvimo būdą. Laisvė? Dieve mano, kaip aš kartais noriu, kad kas nors mane valdytų!

Ne, aš neįstengiau perprasti Rimo Vizbaros, nors kartais rodydavosi, kad esu jau visai visai arti tiesos. Aš nujaučiau, kokia galybė vidinių gyventojų knibžda jo viduje. Ten, už nepramušamų dėžutės sienų, jie mylėjo, ne kentė, ten siautėjo, ten vyko jų beprotiški šuoliai į nežinomybę. O Rimas Vizbara, kurį matydavau kitapus stalo, tebuvo šaltakraujis stebėtojas, visagalis to vidinio siautulio tvarkdarys. Aš net įtariau, ko jis siekė rašydamas apsakymus. Jis paprasčiausiai negailestingai žudydavo savo vidinius gyventojus, parašydamas apie juos viską. Vidinis gyventojas, išsviestas į išorę – jau lavonas. Bet juk negalima be atpildo žudyti netgi savo vidinių gyventojų. Rimas Vizbara gerai tą žinojo. Rimas Vizbara sąmoningai balansavo ant bedugnės krašto.

Bet aš vis vien neįstengiau jo perprasti. Tarkim, aš buvau teisus. Tarkim, jis ištis bendravo tik su savo vidiniais gyventojais, sugebėdavo aprašyti kiekvieno aistras, nesėkmes ir neviltį. Tarkim, vienas jų buvo tasai estetas, braižantis ornamentus pajūrio smėlyje, o kitas galėjo vesti vėžininkę. Bet aš niekaip negalėdavau perprasti to, kuris pasirodydavo išorėje, sėdėdavo krėsele kitapus

mano stalo, abejingai žvelgdamas į mane. O tą vakarą negalėjau suprasti ir dar vieno dalyko – kam Rimui Vizbarai prireikė tos mirštančios žaliaakės moters.

Rytdienos pavakare, išgirdęs skambutį ir pravėręs duris, išvydau ant slenksčio Rimą. Laiko tarpas – beveik para, – skyręs aną jo atsisveikinimą ir šį atėjimą, sakytum pranyko, sakytum Rimas ką tik užtrenkė duris, apsisuko ir vėl paskambino. Aš nustebau: šiaip jau jis užsukdavo retokai, tik turėdamas kuo pasigirti, galėdamas pasididžiuoti nauja pergale. Tąsyk pažeidė savo paties prasimanytas taisykles, elgėsi ne visai įprastai. Jau tuomet pradėjo elgtis neįprastai. Mažai tesėdėjo krėsele, blaškėsi po kambarį, berdamas žodžius beveik nuoširdžiai, tarytum pamiršęs, kaip turi elgtis Rimas Vizbara. Stebėdamas jį pagalvojau, kad vidinių gyventojų ne visad pakanka. Kartais jam vis dėlto pristigdavo nesamo šuns.

Jis kalbėjo ilgai. Tarpais suklusdavau, bet daugiausia žiūrėjau. Žiūrėjau į jo krutancias lūpas, ant krėslu atkaltės šokančius pirštus, tankius plaukus. Rimo judesiai išreiškė daugiau negu įgriusios, sustabarėjusios žodžių prasmės. Nežinau, kas čia buvo kaltas – ar ypatinga nuotaika, ar mano draugas Rimas Vizbara, pasiryžęs įteigti man daugiau, negu galima pasakyti žodžiais. Jo begalinis monologas man priminė no teatrą, kur tvarkingą, gana aiškų tekstą papildė daugybė keistų judesių, simboliškų ženklų, kur viskas nepaprastai svarbu – kiekvienas autoriaus vėduoklės kryptelėjimas, kiekvienas šviesos blyksnis, kiekvienas balso tembro pasikeitimas. Galbūt visa tai ir sukūrė tą ypatingą nuotaiką – tarsi eitum gerai pažįstamu taku, žengtum ir žengtum vis tolyn ir ūmai atsidurtum visiškai nežinomoje vietoje, kur net žolės kitokios, kur medžių lapai kitokie, kur viskas atrodo *kitaip*; tarsi atsidurtum tokioje vietoje ir staiga suprastum, kad pamiršai kelią į namus. Rimas tąsyk buvo nuklydęs toli. Tokio jo dar niekad ne-

buvau matęs. Rodės, kažkas jį pamainė. Spėlioju, koks jo vidinis gyventojas galėtų šitaip kalbėti, bet Rimas staiga prabilo visiškai kitu tonu, aš sakytum atsipeikėjau, vėl aiškiai girdėjau žodžius, supratau visa, ką jis sakė.

– Žmogau, tu nė nenumanai, kaip tai puiku, – kartojo Rimas, pagaliau atsisėdęs, smegdamas gilyn į krėslą. – Ji kalba ir kalba, aš vos suskumbu keisti juostas. Tai košmariškai įstabu. Supranti, ji nesiruošia iš anksto, nerenka faktų ir nemezga siužeto, ji kloja ant stalo kas pakliūva, be jokios tvarkos, be atrankos – visus įrašus, kurie išliko jos smegenyse. Ji negalvoja, ką dabar sakyti, leidžiasi plukdoma žodžių srauto, kuriame netikėtai atgimsta jos tikrasis gyvenimas, jos buvimo mechanizmas. Supranti, tas tikrumas... Ji niekuomet jo nepasiektų, jei stengtųsi būti nuoširdi. Tada ji išduotų paslaptis, supranti – „paslaptis“, pasakotų siaubingus dalykus, supranti – „siaubingus dalykus“, žodžiu, viskas bemat žlugtų. O ji be perstojo pila man viską iš eilės, viskas yra lygiai svarbu, tad juostose kaupiasi ištisas pasaulis, kuris nuo jos netgi nepriklauso. Ji tik veidrodis, fotokamera, savaip nufotografavusi visą šitą fantasmagoriją. Tai juk ištisas pasaulis, žmogau! Supranti, aš parašysiu knygą, kokios dar niekas neparašė! Molės Blum monologas prieš manusius įrašus tėra kūdikio švebeldžiavimas, Endis Vorholas su savo romanu „a“ gali lipti atgal į urvą – jis juokingas. O, man visiškai nesvarbūs jos žodžiai. Svarbiausia, kad aš suprasiu, suvoksiu, įmiksiu jos pasaulio paslaptį. Žmogau, aš privalau išspausti, išsunkti iš jos viską, nes aš *rašysiu* šitą knygą. Kitas pabūgtų, o aš ją parašysiu. Mano juostose bus suslėpti šifrų raktai, kurių pats niekuomet neįspėtum. Mįslių mįslės. Aš išvysiu kambarius, į kuriuos mirtingasis nėra įleidžiamas. Pats vienas to nepamatytum, žmogau. Tam reikia štai tokios moters – kad ji tau pakalbėtų savaitę ar dvi, kad tavo akyse išleistų paskutinį kvapą. Kad pamatytum, kaip jos gyvybė gęsta, kad pajustum, kaip jos gyvybė gęsta, kad pajustum mirties smarvę, patį paskutinį aki-

mirksnį, kai atsileidžia visi sfinkteriai... O! Tą dvoką juto ne tik Džei Džei, jį pajusiu ir aš!..

Rimas darėsi vis panašesnis ir panašesnis į save, jo žodžiai – vis aiškesni ir aiškesni, pamažu prarandantys bet kokią paslaptinę. Džoisas rungėsi su Muziliu, Šopenhaueris šaipėsi iš Laodži, o Endis Vorholas (koks dabar, po velnių, Vorholas?) kategoriškai atsisakė kurti, nes pamatė, kad Rimo Vizbaros pranokti neįmanoma. Rimas įsikirščiavo, plaukai užkrito jam ant veido, susipynė su barzda. Apsigaubęs ta juoda aureole, jis buvo savotiškai gražus, netgi labai gražus. Jo išraiška keitėsi kas sekundę – lyg šimtavedžio juodojo Krišnos, pasiryžusio suvilioti šimtą merginų susyk; tik Rimas Vizbara turbūt norėjo suvilioti visą pasaulį. Jis kažkodėl vis labiau niršo, ir šiaip jau ne itin malonus jo balsas gergždė kaip užrūdiję vyriai. „Aš išsunksiu ją, išsunksiu kaip citriną, nepaliksiu nė lašo“, – sviedė galą gale piktai ir nutilo. Žvelgė ne į mane – kažkur pro šalį, o aš negalėjau atitraukti akių nuo jo rankų. Pirštai mėšlungiškai gniaužėsi lyg paukščio nagai, tarytum būtų stengęsi išsunkti nematomą citriną. Tačiau man ūmai pasivaideno visai kitoks vaizdas, turbūt net ne vaizdas, gal įvaizdis – jei tik žmogui gali vaidentis įvaizdžiai. Prieš akis mačiau vien susimąsčiusį, kramtantį lūpas Rimą, bet kažkuris mano vidinis gyventojas, pasislėpęs labai giliai, pačiame kaustytos dėžutės dugne, matė šiurpų paveikslą, o gal pats jį nutapė: Rimas Vizbara, pavirtęs boschišku pusiau paukščiu, pusiau žmogum, pasimėgaudamas gniaužė žaliaakės moters kaklą (tada aš dar nežinojau, kad ji žaliaakė), gniaužė vis stipriau ir stipriau, o jo veide tvyrojo nuožmi šypsena. Tas paveikslas šmėkstelėjo mintyse labai trumpai, ir aš vėl mačiau vien plėšrius Rimo pirštus, o akis jis atkakliai suko į šalį. Tačiau vis vien privalėjo bent dirstelėti į mane, negalėjo pasprukti vogčia, mūsų žvilgsniai susitiko, ir man užgniaužė kvapą, nes išvydau gyvo Abadonos akis, Abadonos, akimirksnį nusiėmusio juodus akinius, bespalves Rimo akis, kurios bemat vėl apsigaubė abejin-

gumo šydu. Tą akimirksnį aš jį beveik perpratau ir pamačiau, jog jis žino, kad aš jį beveik perpratau.

Visa tai išties tetruko akimirksnį. Rimas staiga pašoko ir, sags-tydamasis odinį švarką, išėjo į koridorių. Užšoviau duris, kiek pastovėjau užsimerkęs, o paskui priėjau prie veidrodžio. Aš privalėjau pažvelgti į savo veidą. Privalėjau pamatyti, kuris iš mano veidų pasirodys veidrodyje. Bent kiek baiminausi, bet nieko ypatingo neišvydau. Veidas buvo truputėlį pageltęs, mažumėlę persikreipęs, tačiau gana ramus. Iš miego pabudinto žmogaus veidas.

Mano vidiniai gyventojai vėl supainiojo pasakojimo eigą. Kažkuris nuskriejo į nebūtas erdves, pajuto tamsų pirmą virpulį, atpažinęs Abadonos akis. Kai kurie iš manųjų *ego* yra susibūrę į slaptą frakciją, kurios tikslas – atsekti paslaptįingiausias analogijas, keisčiausius ryšius. Kiekvienas daiktas jų sąmonėje apauga galybe įvaizdžių, minčių ir metaforų – kaip kad jūros akmuo apauga gličiais maurais ir dumbliais. Jie išplėšia žmogų iš įprasto pasaulio ir varu įgrūda jį į kitokią erdvę, kurioje kvėpuojama įvaizdžiais, o geriamas yra tasai pirmą virpulis. Matyt, kitaip ir negali būti. Pasaulis yra pasaulis, o kaleidoskopas yra kaleidoskopas, trijuose veidrodžiuose niekad nepražys gyva gėlė, spalvoto stiklo šukės niekuomet nepakvips medum.

Tačiau kiti vidiniai gyventojai nenori nė girdėti apie Abadoną, tikriau – ginčija, kad, išvydęs keistą Rimo žvilgsnį, aš prisiminiau Abadonos akis. Privalėjau prisiminti kito žmogaus akis. Man tąsyk pasivaideno kaip tik tas žvilgsnis. Tikriausiai kaip tik tas.

Aš privalėjau, tiesiog privalėjau pagalvoti, jog kartais Rimas be galo panašus į savo tėvą. Buvau jį matęs vos keletą sykių, jiedu su Rimo motina išsiskyrė, kai šiam tebuvo treji ar ketveri. Gimdytojas aplankydavo sūnų kartą kitą per metus. Jis atvykdavo apsilankęs rasi geriausią savo eilutę, savotiškai orus, kalbėdavo rimtai ir santūriai. Tačiau kruopščiai slepiamą jo būdą vis vien

išduodavo kažkokie nenusakomi ženklai, kurie šiaip jau beveik neprasikišdavo.

Vincas Požarskas keturiasdešimt devintaisiais užkapojo kirviu kolūkio pirmininką ir tik po keturiolikos pavasarių šiaip ne taip pakliuvo į amnestuotųjų tarpą. Šią Rimo giminės istorijos dalį gaubė paslaptingas tylėjimas. Tik vieną sykį Rimas, gerokai nukaušęs, ūmai prabilo ir pasakė, kad šis nelemtas įvykis nebuvo susijęs nei su politika, nei su nauja valdžia, o... Deja, Rimas nutilo taip ir nepraskleidęs uždangos. Laikai nebuvo palankūs Vincui Požarskui. Tardytojai ir teisėjai, žinoma, nesuabejojo dėl žmogžudystės priežasčių, neieškojo lengvinančių aplinkybių ir, manau, nesunkiai prikerė Rimo tėvui ryšius su miškiniais ir apskritai visa, ko jiems reikėjo. Tačiau sušaudymo jis kažkaip išvengė, gavo dvidešimt penkerius, o Rimui taip pat be galo pasisėkė: tuomet jis jau gyveno mieste ir vadinosi Vizbara. Jo motina tarytum nujautė Vinco Požarsko tykančius įvykius. Rimui visuomet sekdavosi. Net krūptelėdavau pagalvojęs, koks galėjo būti Rimo Požarsko likimas. O Rimui Vizbarai daugių daugiausia tekdavo už nugaros išgirsti žodelį „benkartas“.

Savo tėvą Rimas priimdavo svečiuotis labai mielai. Negalėjau suprasti, kodėl jis toks prielankus Vincui Požarskui. Kartais nusprenddavau, jog, šiaip ar taip, Požarskas jam tėvas (Rimo motina tuomet jau buvo mirusi), o kartais... Sakytčiau, jiedu turėjo tam tikro bendrumo. Kai kurie vienodi mostai, įpročiai žaibiškai nužvelgti žmogų iš padilbų, nemalonus polinkis kalbant nežiūrėti pašnekovui į akis... Vardiju labiausiai pastebimus panašumus, nors anaip tol ne jie mane baugino. Juodu siejo daug gilesni ryšiai, bet jų aš nemoku apibūdinti.

Vincas Požarskas paliko man slogų įspūdį. Neretai prieš užmigdamas išvystu kampuotą, išsišovusiais skruostikauliais jo veidą ir niaurias akis, žvelgiančias iš po sužėlusių juodų antakių. Ausyse ir dabar kartkartėm suskamba jo šiurkštus balsas, o kadaise

dar tankiau jį išgirsdavau, dažniausiai – Rimui prakalbus. Pakakdavo užsimerkti, ir galėdavau manyti, jog šneka Vincas Požarskas. Tas kimus balsas eidavo per mane kiaurai. Sėdėdamas su Vincu Požarsku, aš paprasčiausiai bijodavau, visą laiką bijodavau.

Jis buvo labai nekalbus, o apie save išvis nieko nepasakodavo. Tik vienintelį kartą, lyg atsakydamas į mano nebylų klausimą, į mano abejonę, sugriaudamas paskutinę nedrąsią viltį, nei iš šio, nei iš to pasakė: „Na, nudobiau aš tą Žeimėną, nudobiau...“

Tie žodžiai buvo šiurpiai gražūs. Netyčia išsprūdęs stulbinamai ramus pasakymas sukrėtė mane, tačiau kartu sukėlė baugštaus grožio jausmą. Pasijutau esąs visiškai bejėgis prieš tą plačiapetį žmogų, bijojau jo, tačiau kažkuris iš manųjų *ego* jautė jam pagarbą, netgi juo grožėjosi. Galbūt tas vidinis gyventojas ilgėjosi senųjų laikų (jei tokie išvis buvo), kai viskas buvo sprendžiama kalaviju, galbūt slapčia pavydėjo kokiam nors mano proproseneliui galvažudžiui. Tačiau šis gyventojas buvo vienas. Šiaip jau Vinco Požarsko akivaizdoje mano vidinis pasaulis prarasdavo prasmę. Mudu nebūtume galėję susišnekėti. Jis nebūtų supratęs mano žodžių, mano mintys jam nieko nebūtų reiškusios. Žiūrėdamas į jį, jutau kaustančią sąnarius, kone metafizinę baimę. Krūptelėdavau, kai jis vienu kartu išmaukdavo stiklinaitę degtinės ir žybtelėdavo nauriomis akimis. Jutau, jog mudu gyvename ir visuomet gyvensime skirtinguose pasauliuose. Jis nebuvo toks kaip kiti: šie buvo kažkokie įprasti, „normalūs“, žinodavau, kaip jie mąsto, galėdavau perteikti jiems savo mintis, numatydavau, ką jie gali iškrėsti, o ko niekuomet neįstengs. Vinco Požarsko ši darni schema neapėmė. Jis buvo nepažinus lyg milžiniškas uolos luitas, kuris gali tave užgriūti bet kada. Prieš jį aš buvau bejėgis, visiškai bejėgis. Negalėdavau jo perprasti, nežinojau, iš kurios pusės tikėtis užpuolimo – gal iš visų susyk? Kartais rodydavosi, kad galėčiau pereiti kiaurai jį neužkliudydamas, tarsi egzistuotume skirtingose erdvėse.

Pamatęs blykstelėjusias Rimo akis, privalėjau atpažinti tą žvilgsnį (ne, ne Abadonos – Vinco Požarsko), atskriejantį iš anapus tos aklinos sienos, vos nulaikančios nesuprantamus impulsus ir gaivalus; galbūt atpažinau tą žvilgsnį, verčiantį visus vidinius gyventojus susigūžti ir tik vienui vieną gėrėtis.

Tą naktį sapnavau gražų sapną. Matyt, neįmanoma tiksliai papasakoti, ką tada mačiau, girdėjau, galvojau. Sapnas keisčiausiu būdu susiliejo su realybe, įsiskverbė į ją, man rodos, netgi šį tą joje pataisydamas, pakeisdamas. Šiaip ar taip, kuo toliau, tuo jis man atrodo svarbesnis. Kartais dingojasi, kad sapnavau jį ne vieną kartą, nes atsimenu viską be galo ryškiai.

Iš pradžių buvo labirintas. Tas labirintas buvo Rimo valdžioje, arba buvo pats Rimas, arba aš, o tikriau – menka mano (arba Rimo) dalis, nors aprėpė visą pasaulį; jo koridoriai sukosi ne tik erdvėje, tai buvo ir garso labirintas, ir kvapo, ir skonio, ir laiko labirintas; aš vaikščiojau painiais jo koridoriais ir (jei įmanoma tą įsivaizduoti) girdėjau koridoriais, ir uodžiau koridoriais. Nebuvau pasiklydęs, neieškojau išėjimo, nes negalėjau niekur išeiti – labirintas aprėpė viską.

Kartu tas labirintas buvo laiptai, begaliniai platūs laiptai, kuriais aš leidausi žemyn, kopiau į viršų, sukausi spirale, viską darydamas vienu metu, o tikriau – tuose laiko koridoriuose, kuriuose nebuvo nei „vienu metu“, nei „prieš“, nei „paskui“. Buvau labai senas, ką tik buvau regėjęs savo veido atspindį šaltinyje: raukšlėta oda, žila barzda ir bespalvės akys. Labai panašus į vieną pažįstamą žmogų, tik niekaip negalėjau jo prisiminti. Jis pats stovėjo pakalnėje (aš ja leidausi žemyn, labirintas buvo pranykęs) ir, iki kelių įsibridęs į aguonas, negailestingai kapojo jas ilga plokščia lazda; jis darbavosi tolumoje, gerai neįžiūrėjau, tačiau supratau, jog jis yra tas pats žmogus arba aš esu tas pats. Jis buvo aš arba aš buvau jis. Mojavau lazda be jokio pasitenkinimo, dirbdamas nuo-

bodų ir sunkų darbą, raudoni žiedai lakstė į visas šalis didžiulėmis šūsnimis – tai buvo kraujo čiurkšlės; visas aguonų laukas skausmingai vilnijo po kiekvieno kirčio, bet žmogus abejingai varė savo darbą toliau. Privalėjau nutraukti šį beprasmį naikinimą, stovėjau pakalnėje ir žiūrėjau į užsiglaudusį už krūmelio dešimtmetį Rimą, kuris lūpine armonikėle grojo negirdimą melodiją, – visa ši scena buvo begarsė, – kuri pavirsdavo linijomis ir spalvomis, tapydama horizonte milžinišką senio veidą, mano veidą, veidą labirintą. Rimas degė ryškiai mėlyna liepsna, tiesiog akyse tirpdamas, jo liesi pečiai gūžčiodavo, kai jis pamatydavo mano išpėjantį žvilgsnį; apsidairiau, aguonų kapotojas jau buvo dingęs, liko tik numesta lazda, kurią paėmiau, nors nenorėjau tęsti jo darbo. Iš visų jėgų daugiau glėžnus stiebus, kurie skriejo man pavymui, painiodami kojas. Širdį slėgė baisus blogumas, nes Rimas jau žingsniavo per aguonų lauką baigdamas degti, retkarčiais atsigręždamas, nors iš jo bebuvo likusios vien akys, kurios žvelgė iš liepsnos. Atsidusau ir ištiesiau ranką, norėdamas nuvalyti nuo lazdos kraują, tačiau ji buvo švarutėlė, blizganti, tik pačiame gale virpėjo prilipęs gležnas žiedlapis; oras aplink Rimo akis degė akinamai mėlyna ugnimi, liepsnos liežuviai atgaivindavo vis naujas jo kūno dalis, jis pamažu vėl užgimė liepsnos kamuolyje; aš leidausi nuo kalno, nors kilau kaskart aukščiau, norėdamas suskubti prie pakibusio virš manęs senio veido, kuris baigė tirpti, nykti tuštumoje; negalėjau atsigręžti, nes žinojau, kad aguonų laukas negailestingai čaižo žilabarzdį vyrą lanksčiais stiebų vytiniais, aš buvau jis, mano nugara apsipylė skaisčiu aguonų krauju, jaučiau baisų skausmą, kuris plėtėsi apimdamas ir laiką, ir garsus, ir kvapus. Tačiau širdyje buvo lengva, mane visą persmelkė neapsakomas tyrumas, nes šaltinio vandenyje išvydau Rimo veidą, arba savo veidą, arba senio veidą, ką tik pranykusį debesyse, į kuriuos vedė laiptai, garmantys stačiai žemyn. Jie sukosi spirale, sugrįždami vis į tą pačią vietą, į tą patį laiką, tą

patį kvapą, tą patį skonį, sugrįždami į pabaigą, kuri buvo ir pradžia, nes pabaigoje vėl buvo labirintas.

Ką aš noriu papasakoti? Istoriją ar patį Rimą Vizbarą? Jeigu tik istoriją – reikia vyti šalin abejones ir kuo tiksliau išdėstyti faktus, nutapyti kuo gražesnius vaizdus. Reikia susikaupti ir papasakoti viską iš eilės. Tačiau, vos pabandęs susimąstyti, suprantu, kad šitaip nieko neišeis, nes nėra jokių „vaizdų“, nėra jokios „eilės“. Yra Rimas Vizbara, serija aistringų jo monologų, yra Obuolių Petriukas su odine kepuraitė, yra veidrodis, kuris atspindi manąjį Aš. Veidrodis – siaubingas instrumentas. Jis parodo žmogui jo paties ego iš šalies. Ar gali kas būti baisiau? Pamatyti savąjį Aš taip, kaip matai kitą žmogų, paversti Aš į Tu... Veidrodis ir lytinis aktas yra lygiai kenksmingi, nes didina žmonių skaičių, moko mus Borchesas Ukbaro ereziarcho lūpomis. Visus veidrodžius reikia nupjaustyti Okamo skustuvu. Žmonės, jeigu jau neįstengiate atsisakyti lytinio akto – bent nežiūrėkite į veidrodžius! Aš vėl cituoju Rimą Vizbarą.

Labai norėjau likti pašaliniu stebėtoju. Pagaliau juk tai buvo Rimo dalykas, jo ir tos moters, o aš įsipainiojau į šią istoriją tik todėl, kad turėjau diktofoną. Mirštančios moterys, šmėklų vestuvės – visa tai šiame pasaulyje buvo skirta Rimui Vizbarai. O aš privalėjau likti pašalinis, deja, įsipainiojau į sukūrį nelyginant atsitiktinis praeivis, kuris netikėtai tapo svarbiausiu bylos liudininku, nes lietingą trečiadienio popietę vienintelis iš visų praeivių turėjo kišenėje degtukų. Tada aš dar vyliausi, kad audra praeis pro šalį, kad nė būti nebus jokios audros, kad nieko nenutiks. Juk nieko nenutikdavo, nors aš kiekvieną vakarą mindydavau gyvų, kenčiančių padarų nugaras – tuos maurais apžėlusius akmenis greta kapsinio čiaupo. Perėjau jomis ir vieną nykią drėgną pavakarę, praslinkus gal porai savaitių po tų dviejų netikėtų Rimo vizitų. Tąsyk kaip niekad realiai atrodė, kad mindau sukniubusio žmogaus nugarą, jis tuoj pakils – kraupus, pusiau suakmenėjęs – ir pasiųs man pavy-

mui baisų prakeiksmą. Paspartinęs žingsnį, užlipau į viršų ir išvydau besišypsantį Rimą Vizbarą, sėdintį ant paskutiniojo laiptelio, greta mano buto durų. Jis nerangiai atsistojo, lėtai siūbuodamas pirmyn atgal, ir, kreivai dėliodamas lūpas, suburbėjo:

– Supranti, dedasi keisčiausi dalykai. Tau kada nors teko sapnuoti patį save? Įsiveli į patį įvykių sūkurį, kažin ką išdarinėji, tačiau tematai save iš šalies, supranti? Nežinai, ką tasai „tu“ galvoja, ką jaučia, kodėl taip elgiasi, gali vien spėlioti. Bet viską darai tu, be abejo, tu pats. Košmaras, ką?

Rimas jau stovėjo tiesiai, žiūrėdamas man į akis, o aš tik tada supratau, jog jis nežmoniškai girtas. Blaiviai girtas – pats Rimas Vizbara vadindavo tokią būklę tik taip. Jis galėdavo valandų valandas su didžiausiu pasimėgavimu klasifikuoti bet kokius pojūčius ar būsenas: skonį, erotinį pasitenkinimą ar girtumo laipsnį. „Blaiviai girtas“ reiškė, kad Rimas išplempė baisybę balto kubietiško romo arba „Benisterio“ – nelygu ko pasiūlė barmenas. Pasiekus tokią stadiją, jo intelektas keisčiausiai deformuodavosi, tačiau kažkodėl visiškai nesusilpnėdavo; kone baugindavo pamėkliškos Rimo pranašystės, sakytum be jokio ryšio svaidomos mįslingos frazės. Matyt, aš vis dėlto labai juo tikėjau – aš net jose rasdavau reikšmingų dalykų. Rimas mirktelėjo man, įėjo į vidų, kažkodėl pamygęs išsikišusį spynos liežuvėlį, ir sunkiai sudribo į krėslą, sagstydamasis švarką nemirtingojo Džefrio Fermino judesiais. Jam pačiam „blaivus girtumas“ turėjo būti siaubingas, nes pagirios tuomet ateidavo kartu su girtumu.

– Tai tikras košmaras, tik jis apima nesapnuojant, supranti? Ar tau kada nors teko atsispindėti veidrodyje, kuris parodo ne tik vaizdą, bet ir tavo norus, ir... Ne, aš ne tą šneku... Žinai, kada aš rašau – nieko negalvoju, manęs tada nebūna. Aš tik stengiuosi, kad smegenys būtų įtemptos kaip stygos, bet nieko negrotų. Aš tik įdėmiai klausau, o ramus balsas šnabžda į ausį įvairiausius gražius ir įdomius dalykus... O dabar viskas apsivertė. Supranti,

viskas susipainiojo. Jokie balsai nieko nešnabžda, tik ta moteris kalba ir kalba... Mano protingasis šnabždėtojas išsigando ir pasislėpė, matai, kokie bjaurūs dalykai. O aš pats irgi bijau, tu supranti, man irgi darosi baugu. Kažkas ne taip, kažkas visai ne taip, kaip turėtų būti. Jokių balsų, jokių mūzų – tai košmaras, aš jau pradedu būgštauti dėl savo sielos... Aš tau šimtąsyk sakiau, kad esu paleistuvis, dvasios prostitutė, o tu manei – Rimas pozuoja, apsimeta ciniku. Bet aš išties esu prostitutė, tik užsiimu sakraline paleistuvyste. Šventoji žynė voliodavosi ant šventyklos grindų su kuo pakliuvo, tačiau žinodavo, kad ją myli dievas, o ne kažkieno mirtingas kūnas... Tu gal ir netiki, bet manęs nėra, iš tiesų nėra, aš pats nežinau, ką reiškia Rimas Vizbara. Todėl aš nieko ir negalvoju rašydamas. Juk tai būtų siaubinga šventvagystė. Įsivaizduok, kad aš sakralinio akto metu pradedu svarstyti: dabar pasislinksiu labiau į dešinę, o dabar kilstelsiu mūzos užpakalį, kad būtų patogiau. Ne, tu nevartyk akių, tu atsakyk!.. O dabar, ką aš darau dabar? Tai nėra šventas aktas, tai...

Įdėmiai žiūrėjau į seilėmis ir bodleriškomis vizijomis besitaškantį Rimą, godžiai stebėjau jo veidą. Rimo akys buvo visiškai protingos, net neblizgėjo girtu blizgesiu, tik atrodė be galo išvargusios. Tą vakarą visur buvo labai tylu. Taip tylu, kad burnoje pradėjau just keistą kartumą. Gergždžiantis Rimo balsas buvo vienišas toje tyloje. Jis pamažu aprimo, pradėjo šnekėti bent kiek rišliau, netrukus jau galėjau įsivaizduoti ankštą mirtininkų vienutę, rudą sieną už apdulkėjusio lango ir net kaulėtą žaliaakės moters veidą. Bet labiausiai mane pribloškė tas kvapas. Jis išlindo iš mano kambario (ar mirtininkų palatos?) kampų tarsi neregima migla, kilo nuo grindų aukštyn, erzindamas šnerves. Galbūt buvo kiek panašus į drėgnų pelenų kvapą. Iš tiesų jis buvo į nieką nepanašus, bet juk reikia kažką apie jį pasakyti. Galbūt tą kvapą būtų galima sugroti – bet tam reikėtų tokių instrumentų, kokių pasaulyje nėra. Galbūt jį būtų galima nutapyti – tačiau tam neužtektų

spektro spalvų. O tinkamų žodžių geriau nė neieškoti – jų nėra si net „Finegano budynėse“. Jis buvo nelyginant visuotinė kvapų tyla, tikriau sakant, pats pirmasis vos girdimas šlamėjimas, bent kiek panašus į drėgnų pelenų kvapą. Tebūnie taip – negi svarbu, kaip jį pavadinsi. Rimas turbūt irgi pajuto tą kvapą: kiek aprimo, išsitraukė cigaretę ir neskubėdamas užsirūkė.

– Ji kalba ir kalba, supranti? Jos akys čia žvelgia į mane, čia atsigręžia į tavo aparatą. O kartais ji užsimerkia, matyt, norėdama įtikėti, kad šneka pati sau, niekas negirdi. O aš turiu sėdėti greta ir klausyti, kaip ji beria padrikus sakinius, pavienius žodžius, o kartais... Įsivaizduoji, retkarčiais ji išvis nieko nesako, vien kažkaip keistai krenkščioja ar ūkauja... Gal nori perteikti kažkokius jai įsiminusius garsus, nežinau... Arba ištisą valandą pasakoja apie upelį, prie kurio praleido vaikystę, apie vandens čiurlenimą, almėjimą, teškenimą. Ir ūmai viskas pradeda teškėti: ir stogai, ir debesys, ir laikas; pagaliau – lašai, kurie nuvarva nuo jos nuogų krūtų plėšiant rūbus iš kvailai besišypsancio berno rankų – jis patykojo ją prie maudyklės. Paskui vėl grįžta upeliai, ji kartoja jų pavadinimus. Visokiausių upelių pavadinimus, vėliau vardus, kuriuos pati jiems pramanė – grakščius beprasmius žodžius. Paskui pradeda sekti pasaką apie vandenį, visų vandenų vandenį. Ar kada pagalvojai, kiek daug žmogaus gyvenime gali reikšti vanduo? Klausyk, aš nesu nieko panašaus girdėjęs, aš nė neįtariau... Dar vėliau iš vandens išnyra kažkokie žmonės, kažkokie daiktai, kažkokie ryšiai ir santykiai, kažkokie... Supranti, aš klausau, žiūriu į ją, ir man darosi baisu. Vis baisiau ir baisiau... Klausyk, šitaip negalima, aš galiu išeiti iš proto... Tai jau nebe istorija, nebe vaizdai ir įvykiai, tai gyva dvasia, kuri sulenda į besisukančias juosteles, o kartu ir į mano vidų, užimdama ten vis daugiau vietos, išstumdama iš manęs mane patį. Man pradeda rodytis, kad, įteikdama man savo metus, savo laiką, ji atima manąjį, kad ji čiulpia iš manęs syvus, vitalines jėgas. Greičiau, greičiau viskas baigtųsi, aš ne-

beišversiu... O blogiausia, kad palatoje sėdžiu ne aš, dievaži, ne aš, kažkas kitas. Aš negaliu jo suvaldyti, jam paliepti, tai jis mane valdo... O jis nepaiso nieko – nei moralės, nei mirties... Aš ir pats negerbiu mirties, negerbiu jos vaizdo. Stačiai bjaurus dalykas, ir tiek. Aš sielvartauju dėl savo neišvengiamos mirties tiek pat, kiek ir dėl to, kad kažkada buvau negimęs. Mirties akivaizdoje... Visi mes esame mirties akivaizdoje, nuo jos, kaip žinoma, nepabėgsi net į Samariją... Tu pastebėjai, kad šiame pasaulyje nėra grynų aukų? Kiekviena auka kartu yra kankintojas, nelygu iš kurios pusės pažvelgsi. Žūstanti dvasia bejėgiškai judina čiuptuvėlius, tie judesiai beprasmiški, nekoordinuoti, tai jau galas, bet tik leisk jai atsipeikėti – ji pagriebs tave, supančios ir pavergs... Bet kodėl aš čia verkšlenu, ką? Negali būti jokių „blogai“ ir „gerai“, tokia dichotomija mums privalo neegzistuoti. Mūzos riteris paklūsta bušido taisyklėms. Jei tau reikia arklio – pasiimk arklį... Kas gali mane smerkti? Mane ar tą kitą, sėdintį palatoje? Mudu abu. Mus visus. Kas gali mus smerkti? Kas jie tokie, ką? Save vertinti galiu tik aš pats... Žmogau, tau reikia būtinai pamatyti, kaip aš mušu save per veidą, kai pats sau nepatinku...

Ir taip toliau, ir panašiai, vis ironiškiau, vis ramesniu balsu. Rimas Vizbara pamažu atsigavo. Jis sėdėjo dar kokią valandą, žarstydamas cigarečių pelenus į visas puses. Rodėsi, pats iš lėto smilksta, apsigaubęs tankiu dūmų kamuoliu. Kažkur jo viduje ruseno žarija, paverčianti jį pelenais: pirmiausia nubyra pirštų galiukai ir išpuoselėti nagai, paskui pirmoji kaukė, atidengdama naują išraišką, antroji kaukė... Pelenai nuplevėna ant odinio švarko atlapų, bet tas jam menkai terūpi, jis tik atžariai nubraukia juos rankove.

Aš tiek daug kalbu apie pelenus todėl, kad vėl prisiminiau drėgnų pelenų kvapą. Jis tebesilaikė kambaryje, tolydžio stiprėdamas, primindamas, jog esame ne tik mudu, jog kažkur toli, ankštoje patalpoje, guli žaliaakė moteris. Aš mačiau Rimo akis ir gerai su-

pratau, kad jis irgi galvoja tą patį. Galbūt todėl jis išeidamas atsi-
gręžė ir tyliai tarė, parodęs savo sveikutėlius dantis: „Iš nieko nie-
kas neatsiranda. Norint ką nors sukurti, kažką reikia pražudyti“.

Kai Rimas užtrenkė duris, greit priėjau prie lango, norėdamas
pamatyti, kaip jis žengs šlapiais akmenimis greta čiaupo. Bet jis
dingo tamsoj, išvydau jo nugarą tik kiemo viduryje. Rimas ne itin
tvirtu žingsniu nudūlino į tarpuvartę, nušviestas negyvos žibin-
tų mėnesienos, o du nudžiūvę medeliai tiesėsi jam pavymui tarsi
kaulėtos, iš po žemių besibraunančios rankos.

Likęs vienas, kiek aprimau. Net drėgnų pelenų kvapas apsilpo,
liko vos juntamas. Stengiausi galvoti apie Rimą gerai. Juk tasai
smilkstantis (o sapne netgi liepsnojantis) žmogus, ką tik sėdėjęs
priešais mane, kitapus stalo, kažko siekė. Atkaklus jo siekimas
buvo regimas po žodžių ornamentais, po besirangančia sakinių
uždanga. Juk toji moteris galėjo numirti tyliai, kaip tūkstančiai
kitų, visi būtų praėję pro šalį ir nieko nepastebėję. Tačiau į sceną
užkopė Rimas Vizbara, liepsnojantis sapno berniukas, pasiryžęs
bet kurį akimirsnį šokti į begalybę; ne trokštąs nuskrieti toliau
už kitus, viršyti rekordus, o kaip tik toks – pasiryžęs šokti į be-
galybę. Aš galbūt pagalvojau (galbūt kaip tik tą vakarą pagalvo-
jau), kad privalėčiau būti dėkingas Rimui. Juk jis nuveikia darbus,
kurių aš nedrįstu (taip, nedrįstu!) imtis, įsivelia į istorijos, kurios
mane baugina, įsivelia nebijodamas sudegti. Juk jis nebijojo duoti
valią tam vidiniam gyventojui, kurį aš kruopščiai sergėdavau, lai-
kydavau užrakinęs, kad jis neprikrestų nepataisomų eibių.

Aš išties stengiausi galvoti apie Rimą gerai, mano nuotaika buvo
keistai pakili, bet nedavė ramybės kažkoks vaizdas, kažkoks prisi-
minimas, įstrigęs sąmonėje ir niekaip nenorįs išplaukti į pavir-
šių. Ilgai sėdėjau ir laukiau, kol tas vaizdas pasirodys, bet vis vien
jis užklupo iš netyčių. Staiga pamačiau Rimo tėvą, jo niūrų rauk-
šlėtą veidą, prašieptas lūpas ir kreivus, pageltusius dantis. Pamenu,
niekaip negalėjau suprasti, ar tikrai matau kreivus geltonus dantis

tame prisiminime, ar įsivaizduoju juos atskirai. O paskui Vincas Požarskas tikrai parodė savo iltinius – jo lūpos nemaloniai sukru-tėjo, išleisdamos iš narvo žodžius: „Na, nudobiau aš tą Žeimėną“.

Tada mums buvo po penkiolika ar šešiolika. Rimo akyse dar nepastebėdavau pašnekovus gniuždančio blizgesio, rainelės tebe-buvo ryškios, nors niekad nesuprasdavau, kokios jos spalvos. Rasi mėlynos, pilkos ar žalios, susiliejančios atspalviai gaubė vienas kitą koncentriškais apskritimais. Jie, matyt, visuomet likdavo vienodi, tačiau man rodydavosi, kad keičiasi vietomis – vienas susitraukia, kitas padidėja. Kartais jo akyse nustebęs aptikdavau gelsvą ar rus-vą spalvą. Rimo akys buvo daugialypės, kaskart kitokios – nelygu metų laikas ar jo paties nuotaika. Bent jau taip aš viską prisimenu.

Mudu ilsėjomės pajūryje. Vanduo dieną naktį būdavo šiltas ir pilnas medūzų. Plaukiojant jos lipdavo prie pilvo, prie kojų, dil-gindavo, lyg norėdamos išvyti mus atgal į krantą. Užsimerkus atrodydavo, kad nuogas žengi per drėgną pirmąją brūzgyną, glostomas paslaptingų gličių augalų, kurie kažkada galbūt pavirs dilgėlynais. Geriausia būdavo naktį. Įlankos paviršius plytėdavo lygut lygutėlis – nė menkiausio raibuliavimo. Virš horizonto ky-bodavo kerštingas žalsvas mėnulis. Jis susiurbdavo jūros spalvą, nutiesdavo kone ligi pat kranto pamėklišką, blausiai žibantį taką, tarytum atkeliavusį čia tiesiai iš eilėraščio eilučių.

Rimas dar nebuvo Dievo pateptasis, rašinėjo pirmuosius trum-pučius apsakymus apie voratinklius, kvailius, tūnančius narvuose, ir spalvotas peles, kurios nusiaubia vienišas pamiškės sodybas. Tų apsakymų niekas nespausdino, bet Rimas neėmė to į širdį, mė-gaudamasis galų gale patirtais aitrokais suaugusiųjų pasaulio ma-lonumais, kurie tuomet buvo dar naujutėlaičiai, neįgrisę ir labai reikšmingi. Malonu būdavo į jį žiūrėti. Aukštas, liesokas, tačiau plačiapetis, vikrus kaip katė, bet pabrėžtinai santūrus ir išdidus – tokį jį prisimenu. Jis jau tada keldavo man pavydą. Teturėdamas še-

šiolika, jis kaip lygus tarp lygių jausdavosi besitrinkančių po pajūrį studentų draugijose, o svarbiausia – drąsiai ir sėkmingai atakavo juodaakes merginas, kurios neretai dingdavo su juo keletui valandų, o aš gaudavau liūdnai gurkšnoti sausvynį tarp likusiųjų, kurios, deja, su manim elgdavosi lyg su jaunesniuoku broliuku. Tą vasarą pirmąkart pagalvojau, kad Rimas turbūt negalėtų gyventi, jei būtų nors dešimčia centimetrų žemesnis: tiesiog nepajėgtų bendrauti su žmonėmis, jei nežvelgtų į juos iš viršaus žemyn.

Studentų draugijos greit iškrikdavo, mes likdavome vieni du bent kiek romantiški robinzonai. Aš tikrai buvau toks. O Rimas... Jau tada nepajėgdavau suprasti kai kurių jo poelgių. Naktimis mudu nuogi plaukiodavome jūroje arba tysodavome ant šonus badančių akmenėlių, kartais palypėdavome ant neaukštų pakrantės uolų. Mėnesienoje aš žiūrindavau Rimo kūną ir, dievaž, puikiai suprasdavau tas tamsiaplaukes merginas. Valandų valandas šnekėdavome apie įvairiausius dalykus, o kartais tylėdavome. Jau tada mes abu mokėjome tylėti. Gal koks puskilometris nuo kranto iš vandens kyšojo vienišas akmuo, mudu dažnai į jį žiūrėdavome. Ypač įstabiai jis atrodydavo paryčiais, kada sukildavo rūkas, jūra pajuoduodavo, netgi truputėlį pasišiaušdavo. Tada akmuo atrodė itin reikšmingas – dar juodesnis nei vos įžiūrimos bangelės, gūdus ir toks tvirtas. Paukščių įlankoje beveik nepasitaikydavo, matyt, čia nesiveisė žuvis, bet tais ūkanotais rytais vienas ar keli atskrisdavo ir nutūpdavo ant to tamsaus gauburio. Vokai lipdavo iš miego, tačiau mudu kažkodėl nė nemanydavome eiti namo, spoksodavome į jūrą, kol akys apraibdavo, o balti paukščiai ištirpdavo tirštame rūke. Tada aš pirmąsyk pamačiau keistąjį Rimo Vizbaros žvilgsnį. Sėdėjome ant akmenų, virpčiodami nuo ryto vėsos, kažką kalbėjome, aš pasakiau savo žodžius ir nutilau, tačiau Rimas neatsiliepė. Atsigrėžiau į jį ir pamačiau jo akis, ryškiai regimas net tamsoje. Jis žvelgė į kažkokį kitą tolį. Aš apstulbau, negalėjau suvokti, kur žvelgia jo godžios, sustingusios akys. Taip

žmogus gali žvelgti tik į praeitį, be juk tais laikais Rimas dar neturėjo jokios praeities. Jis žiūrėjo kažkur kitur, dabar aš jau įpratau prie tokio jo žvilgsnio, bet tuomet jis buvo naujas ir netikėtas.

O Rimas ūmai atsipeikėjo ir pasiūlė paplaukioti. Mes nesimaudydavome tokiu laiku, bet aš iškart sutikau, galbūt paveiktas jo beprotiško, ilgesingo žvilgsnio. Sukritome į vandenį, kuris turbūt buvo šaltesnis nei perdrėkęs oras, ir pamažu nusieksniavome pirmyn. Rimas plaukė priekyje, girdėjau jo trūkų alsavimą, kuris mane irgi nustebino. Dar negalėjo būti uždusęs, mes vos tepradėjome plaukti. Jis tolydžio spartino tempą, o aš stengiausi neatsilikti. Paplaukėme gerą šimtą metrų, paskui antra tiek, rūkas vis tirštėjo, nors dar įžiūrėjau kranto uolas ir tolyje parimusį akmenį. Buvo pats metas sukti atgalios. Mudu toli gražu nebuvome puikūs plauikai, panardę tarp bangų penketą septynetą minučių išlipdavome į krantą gerokai nuvargę. Net Rimas neslėpdavo silpnumo, griūdavo ant nugaros, plačiai atmetęs į šalis ilgas laibapirštes rankas. Tačiau tąsyk jis narsiai stūmėsi į priekį, jau nebespartino yrių ritmo, bet neatsipūsdamas varėsi į priekį. O aš?.. Aš stengiausi neatsilikti.

Nuovargis kaip visuomet patykojo iš pasalų. Ūmai pradėjo rodytis, kad vanduo atšalo. Raumenys ėmė stingti, ypač maudė pečius ir šlaunis. Magėjo bent jau apsiversti ant nugaros ir nors minutėlę paplūduriuot pučiant į viršų giliai įkvėptą orą ir vandens purslus. Tačiau Rimas atkakliai tebesiyrė. Jo šnopštimas jau aiškiai rodė nuovargį, bet jis narsiai plaukė priekyje. Nebūčiau galėjęs jo pasivyti, juo labiau pralenkti. Stengiausi tik neatsilikti. Na ir, žinoma, nešuktelėjau, nepasiūliau pailsėti. Kapanojau į priekį jausdamas, kaip darosi kassyk sunkiau iškelti veidą virš vandens. Tai buvo beprotybė, bet aš juk negalėjau pasiduoti pirmas.

Niekuomet nežinau, kada šitai atsitiks. Pajutau, kad kairė koja neišsitiesia, įnirtingai sumojavau rankomis ir bemat prisisiurbiau vandens. Mėšlungis nebuvo stiprus, koja šiaip ne taip – kad ir

ne iki galo – atsitiesė, bet įkaitintos žnypliukės spaudė šlaunį vis smarkiau. Lioviausi sieksniavęs ir stengiausi kvėpuoti labai ramiai. Aš alsavau ritmingai ir giliai, tarsi vaikštinėdamas po mišką. Taip atsidėjęs sekiau savo kvėpavimą, kad nieko aplinkui nebemačiau. Kai pagaliau atsikvošėjau, akmuo buvo nebetoli, už kokių penkiasdešimties metrų. Pasidairiau į šalis, ir tik tuomet seniai tykojusi baimė pervėrė mane visą – iki staiga sutrauktos kojos kauliukų. Rimo greta nebuvo.

Pirmiausia panorau rėkti, klykti visa gerkle, tačiau iš burnos išsiveržusio gargaliavimo niekas nebūtų išgirdęs nė už trijų metrų. Visa mano drąsa lig tol laikėsi tik todėl, kad greta buvo Rimas. Pasijutęs esąs vienas, stačiai paklaikau, o paskui staiga nusprendžiau, kad Rimo gal nė nebuvo, kad apskritai nieko nebuvo. Pasijutau nelyginant sapne. Tvirtai tikėjau, kad viskas privalo baigtis gerai. Reikės tik iškentėti siaubą – iš lėto, su visomis smulkmenomis. Jo nenutrauksi ir nepaskubinsi. Bet paskui viskas baigsis gerai, nes, ačiū Dievui, viskas pasaulyje praeina ir pasibaigia. Aš tiesiog netikėjau, kad galiu nei iš šio, nei iš to nuskęsti. Taip negalėjo nutikti, negalėjo, ir tiek. Tai būtų buvę taip kvaila ir beprasmiška, kad apie tą nevertėjo nė galvoti. Juk aš ką tik gulėjau ant šonus spaudžiančių akmenukų, o paskui... o paskui eisiu namo, atsigulsiu į lovą... Ne, ne, viskas galėjo vykti tik šitaip. Kiek pasivartalojau, iškišau veidą virš vandens – ir tada pamačiau Rimą.

Jis buvo čia pat, už kelių metrų, jau atsilikęs. Jo rankos pašėliškai kapojo vandenį, ūmai stojusioje tyloje girdėjau kiekvieno purslelio tėkštelėjimą, duslų gargaliavimą, ką tik sklidusį iš mano gerklės. Dabar gargaliavo Rimas. Jis skendo, jam, matyt, buvo daug prasčiau negu man.

Keisčiausia, kad aš visiškai nebebijojau. Suvokiau, kad visa, kas dabar vyksta, yra apspręsta iš anksto. Jau žinojau, ką toliau darysiu, kas toliau bus. Aš perpratau artimiausią ateitį: ji jau buvo praeitis. Visa, kas turėjo atsitikti, jau buvo atsitikę, tik reikėjo to sulaukti.

Ačiū Dievui, Rimas nebuvo visiškai paklaikęs. Kai sugriebiau jį už pažasties, jis kažką murmėjo, tačiau neišsikibo į mane, beviltiškai stengėsi irtis pats. Tos dvi trys minutės buvo ir siaubingos, ir neprilygstamai gražios. Mudu kapanojomės vietoje, tačiau vis dėlto judėjome, artėjome prie juodo gūdaus akmens, kuris ūmai pavirto švyturiu, išsigelbėjimu, pačia gyvybe. Rūkas vis tirštėjo, pamažu ėmė brėkšti. Visiškai negalvojau apie mirtį, apie išsigelbėjimą, visos mano mintys sukosi apie vandenį. Jutau burnoje šleikštų jo sūrumą ir galvojau apie daugybę dalykų, kurių yra pilnas mūsų gyvenimas. Kiek jame visko buvo be šito glitaus vandens: ir gėlės, ir pilki vienodi namai, ir gundančios moterys, ir didingi kalnai, ir nuostabios surūdijusios šiukšlynų skardinės. Kiek įstabių skonių: ir aitrios karstelėjusios kavos, ir mielas nuo viršutinės lūpos nulaižyto prakaito skonis, ir perkąsto pipiro skonis, ir – o Dieve! – šviežutėlio medaus su ką tik nuskintu agurku skonis. Aš tiesiog nesupratau, kad šiame pasaulyje reikalingas tas vanduo, šleikščiai sūrus, šiltas jūros vanduo, kuris užlieja burną ir nosį. Tačiau pasaulis atkakliai, pamažu, bet neišvengiamai virto tuo vandeniu: pirmiausia dingo prisiminimų skoniai ir kvapai, o paskui ir patys prisiminimai – jie irgi pavirto vandeniu. Man netgi nebuvo ypatingai sunku, nes aš ir pats jau buvau vanduo.

Paskutiniuosius metrus jau plaukėme abu: Rimas, matyt, visiškai atsigavo. Akmuo nebuvo juodas, veikiau pilkas – slidus, paukščių apdergtas. Sunkiai užsikabarojau į viršų, tempdamas Rimą, išvirtau be jėgų ir užsimerkiau. Tos tylos neįmanoma apsaakyti, negirdėjau net savo kvėpavimo nei širdies plakimo. Ji privalėjo trukti amžinai.

Atsiskyręs nuo vandens, pagaliau vėl pajutau, kad išties esu, kad yra jūra, yra akmuo, ant kurio mudu gulime, kad kažkur yra debesys, yra mėnulis virš mūsų galvų, o svarbiausia – esu aš, tikrai tebesu. Ir staiga išgirdau duslų pliaukštelėjimą. Atsimerkti man buvo sunkiau, nei užkopti į aukščiausią pasaulio kalną, bet

tai, ką išvydau, turbūt prilygo net pasaulio stogo vaizdui. Rimas plūduriavo anapus akmens ir lėtai lyg sapne judino rankas, irdamasis tolyn, bet ne į krantą – į atvirą jūrą.

Žinojau, jog privalau tuoj pat pašokti ir pulti jam į pagalbą. Supratau, jog Rimas stačiai išprotėjo, jį ištiko nervinis šokas. Mano mintys buvo aiškos, galva blaivi, tačiau kūnas manęs nebeklausė, visiškai nebeklausė. Negalėjau pajudinti nė menkiausio raumenėlio. Mačiau Rimą išnykstant rūke, supratau, kad jis nebegriš, nepajėgs grįžti, tačiau nieko negalėjau padaryti. Kūnas atsisakė paklusti, pirmą ir vienintelį kartą pagalvojau apie jį tarsi apie atskirą padarą, nepriklausantį tai visumai, kurią vadinau „aš“. Mano kūnas buvo visiškai atskirtas nuo manęs mėsos, kaulų, gyslų gniutulas. Aš veržiausi į pagalbą, o jis tysojo nejudėdamas. Aš verkiau iš nuoskaudos ir nevilties, o jis ilsėjosi, nepajudindamas nė vieno raumenėlio.

Gulėjau ant dvokiančio akmens dvi, tris, dešimt amžinybių. Jau visai prašvito. Supratau, jog niekur nepasitrauksiu, liksiu čia, negrišiu į krantą be Rimo. Supratau ir tai, kad, žinoma, grįšiu ir gyvensiu toliau – tas ir buvo baisiausia. Norėjau, kad mano kūnas ištirptų, pranyktų, kad liktų pūti ant pilko, paukščių apdergto akmens, o aš galėčiau gyventi vienas, be jo, be to mėsos, kaulų ir gyslų gniutulo.

Tebegulėjau neįstengdamas pajudėti, kai Rimas parplaukė. Jis užsikorė ant akmens ir atsisėdo greta manęs, netardamas nė žodžio. Pakėliau į jį ašarotas akis, jau visai nieko nesuprasdamas. Negalėjau net rankų pakelti, pačiupinėti jo, įsitikinti, kad jis išties realus. Rimas irgi pažiūrėjo į mane, jo akys prieblandoje buvo neįžvelgiamos, tačiau aš pamačiau jose tai, ko man reikėjo. Tą anksytvą rytą jos pirmąsyk pasidarė bespalvės.

Jau supratau, jog Rimas šoko į vandenį pats, savo valia, bet tas supratimas negelbėjo, neįstengiau suvokti, kodėl, kam jis tai padarė. Aš paklausiau jį, – nors dar nepajėgiau prabilti, – paklau-

siau akimis ar dar kuo, paklausiau vienintelio dalyko, kuris man rūpėjo: kur, kur tu plaukei? O Rimas atsiliepė, jis atsakė, – galbūt irgi akimis ar dar kuo, nes vėl stojusioje tyloje žodžių nebuvo, – jis man atsakė: ten. Mudviejų nuogi kūnai tysojo ant kyšančio iš jūros akmens. Koks nors žmogus, pažvelgęs nuo kranto, turbūt galėjo pamanyti, jog ten, ant juodo gauburio, boluoja pavargę paukščiai. Tačiau niekas mūsų nematė ir negalėjo matyti: visą pakrantę gaubė tirštas, balkšvas rūkas.

Dabar man reikia vėl grįžti į tą vakarą, sklidiną drėgnų pelenų kvapo, liūdno tuomet dar nematytų žalių akių kvepėjimo. Rimas jau buvo išėjęs, aš taisiausi gulti, bet į kambarį nelauktai įsiveržė šaižus garsas. kažkas isteriškai spaudė skambučio mygtuką skalambydamas, lyg skelbtų Paskutinio teismo dieną. Kiek suirzęs pravėriau duris ir išvydau Dičių, Obuolių Petriuką, pasispaudusį po pažastim konjako butelį. Tą vakarą man buvo lemta bendrauti su įgėrusiais žmonėmis.

Petriukas įstrykčiojo į kambarį nesisveikindamas, išsidrėbė ant sofos, nenusiėmęs visais metų laikais dėvimos odinės kepuraitės, ir ėmė nervingai purtyti užgesusios cigaretės pelenus į perpildytą peleninę. Supratau, kad galiu sulaukti netikėtų naujienų. Kepuraitė nukeliavo ant pakabos, konjakas buvo atkimštas ir paragautas, o svečias išsyk pradėjo spjaudyti žodžius, vis pakeldamas akis į lubas, lyg baltame fone būtų regėjęs kitiems nematomus ženklus.

Na, ką jums papasakoti apie Petriuką? Keliskart pagalvojau, kaip derėtų pristatyti Petrą Dičių, bet visi būdai pasirodė man bent kiek įtartini, gal net pavojingi. Tiesa, kaleidoskope matai įvairiausius ornamentus, turbūt visos spalvos čia tinka. Tačiau, žinoma, nustebtum, stačiai nepatikėtum savo akimis, ūmai išvydęs kaleidoskope nesimetrišką arabeską. O Petriuko dvasios asimetrija atsispindėjo net jo veide: vienas antakis aukščiau už

kitą, skruostikauliai nevienodai išsišovę. Balsas čia dundena kaip griaustinis, čia spygteli nelyginant šunytis, kuriam netyčia primynei uodegą. Belieka pridurti, kad Petriukas tikėjo dvasiomis. Tiesą sakant, aš abejoju, ar jis išvis kuo nors tikėjo, tačiau mistiška terminologija švaistėsi pasimėgaudamas. Juk negali pasakyti, kad matematikas „tiki“ kongruencijų teorija ar algebrine topologija. Tai tiesiog įdomūs jo žaidimai, tam tikra kalba, kuri turbūt irgi atspindi kažkokį pasaulį. Petriukui buvo įdomu žaisti astrologiją ar kabalistiką. Jis jautė keistą potraukį magijai. Turbūt tik todėl ir pasirinko mediciną – tą nuoseklios logikos ir baltosios magijos mišinį. Ką dar galėčiau apie jį pasakyti? Nebent brūkštelėti būdingą vaizdelį: Petriukas sėdi ant grindų turkiškai parietęs kojas, kremta savo husariškų ūsų galiukus ir skaito naujų vaistų aprašymus; tolydžio sumurma „chemija, chemija“ ir nusispjauna ant grindų. Paskui nubloškia lapukus į kampą, mėsiai pažiūri į lubas ir pareiškia: „Pasaulis yra Kosminis Obuolys“.

Iš pradžių aš ne itin suklusau. Petriuko įžangos visuomet būdavo maždaug vienodos. Jis šiurpiai vartė akis, kraipė ūsus, paslaptingu balsu dėstydamas naujienas: jo vėžininkai sukuria patalpose ypatingą astralinį lauką, kiekvieno ligonio antrininkas tam tikru būdu generuoja – jau nepamenu, ką generuoja. Ir taip toliau. Bet iškart po paskutiniųjų žinių Petriukas prašneko apie Rimą, ir aš ne juokais suklusau.

– Tik pamanyk: aš įsileidau jį į savo skyrių, aš, galima sakyti, sudariau jam visas sąlygas. Kitas būtų išsiryškinęs jo horoskopą, pasitikrinęs, ar toks tipas nesujauks visos tvarkos, o aš iškart sutikau. Ta žaliaakė taip norėjo, jis taip norėjo – tebūnie. Beje, tu pastebėjai, kad žaliaakės visuomet turi hipnotinės galios? Ne? Keista... Aha, aš suprantu, viską suprantu: merdinti moteris, gydytojo etika ir panašiai. O aš skersą dėjau ant tos etikos, jeigu nori žinoti. Visa tai yra nevykęs farsas. Gera, aš gerbiu Rimuko talentą, man apskritai patinka visokiausio plauko pamišėliai. Jie

nors nesieltgia banaliai. Tasai man pripaistė devynias galybes nešamonių apie mūzas, dievus ir buvimo prasmę. Tipiškas šizikas. Ne, tu nemanyk, aš išties gerbiu pamišėlius, jie stovi arčiau tikrųjų dalykų. Faktas. Bet argi aš galėjau numatyti, kad dėsis tokie košmarėliai, do jasnej cholery! Jis įsirengė toje vienutėje įrašų studiją. Valio! Jis sėdi ten kiauras dienas ir trukdo man marinti tą giltinę. Triskart valio! Aš bandau mandagiai jį iš ten išgrūst, o jis atsiperka plepalais apie amebas, septyniasparnius angelus ir genetinę epistemologiją. Šaunu! Tačiau aš negaliu dalyvauti tokiose istorijose! Tu paklausyk: šiandien išgirstu palatoje triukšmą ir, suprantama, neriū ten. Ką aš matau? Ta išsekusi pamėklė plėšia jam iš rankų tuos įrašus, o jis su ja kaunasi. Jis laužia jai rankas, sukioja pirštus. Taip, taip, mano mielas, jis su ja išties kaunasi! O ta dvėseliena, beje, irgi draskosi kaip išprotėjusi katė. Aš jam mandagiai sakau: Rimuli, damn your mother, arba tu iš čia išsimėži, arba nežinau kas bus. Toliau: jis išstumia mane iš palatos, įsivaizduok sau, psiakrew, mane iš mano palatos! Aš susivaldau, tik surūkau už durų penkis pakelius cigarečių, o antra tiek sukramtau. O ką veikia jis? Jis paguldo tą kažin ką vapančią mumiją į lovytę ir pradeda ją kalbinti. Matka boska, ko tik aš neprisiklausiau! Ir kad amžinoji ugnis, ir kad Bodleras, ir kad pamiatnik nerukotvornyj, ir kad Leonardas da, ir kad egzistavimo prasmė, ir kad nebežinau kas. Jis ten ją hipnotizavo, o aš bandžiau nusipiešti tą mielą vaizdelį ir siutau. Įsivaizduok: ji vos bepajuda, klupdama siekia tų juostelių, Rimukas stumia ją nuo savęs, o jo akys ramios ir šaltos. Tu pastebėjai, kad jo akys bespalvės? Žinok, aš nesusivaldžiau, įsiveržiau į palatą ir išspyriau jį lauk! Ta, žinai ką, guli pastačiusi akis stulpu, kažin ką vapa, o mūsų herojus bando tą kliedesį įrašyti į juostelę. Vajėzau Marija! Klausyk, aš nesu ortodoksas, bet vis dėlto turi būti kažkokios ribos, ką? Ne, tu pabandyk įsivaizduoti: ji tiesia tas giltinės rankas... Ką čia įsivaizduosi. Aš jį grūdau lauk, o jis šalčiausiai kaišiojasi kasetes į kišenes ir žiūri kažkur pro šalį.

Ramus kaip dievas. Stovi sau, dirščioja į ją ir, žinoma, galvoja, kaip čia vėl prie jos prisibrovus. O jau akys! Tas belzebubas įmestų į laužą savo motiną, jeigu tik jam prireiktų smagaus epizodo kokiai nors sušiktai knygelei. Aš suprantu, suprantu: menas, aukos, ars longa – pats kažkada atmintinai mokiausi. Betgi jis inkubas, nu-sviestas stačiai į mano palatą. Tegu siautėja kur nors kitur. Tik be manęs, gentlemen, be manęs! Jis organizuojasi mano palatoje Alefą, tai, žinoma, labai gražu, bet mano vėžiukai – ne blyneliai su uogiene. Aš neleisiu Rimčikui jos praryti! Aš...

Toliau ėjo nė nebežinau kokios srities terminų papliūpa. Deja, aš nieko nesupratau. Aš ligi šiol neskiriu inkubo nuo sukubo. Žiūrėjau į šėlstantį Petriuką ir galvojau, kad Rimas visuomet išsprūsta iš rėmų, kuriais jį mintyse apriboji. Manęs nepribloškė Dičiaus pasakojimas, manęs jau niekas nebegalėjo apstulbinti, nė pats Rimas Vizbara, kurį vėl buvau ne taip supratęs. Jis buvo nelyginant žodis, kurį vaikystėje išmokai klaidingai ir tik peršokęs per trisdešimt ūmai pamatai, kad visą laiką sakei „diritambai“, o ne „ditirambai“. Nors ne, veikiau kaip koks nors besislapstantis žodis, „išgąstis“, kurį pakaitomis rašai čia su nosine, čia be nosinės, niekad nežinai, kaip reikia iš tikrųjų. Tik tų nosinių žodžiai „Rimas Vizbara“ turi (arba neturi) galybę. Rodos, jau suskaičiuoji jas, sudėlioji į vietas, įsimeni, tačiau Rimas vėl išsprūsta ir išsprūsta iš rankų, pasirodo jau kitoks, apsigaubęs juoda plaukų ir barzdos aureole.

Aš gėriau ir kalbėjau. Aš godžiai pyliu į save taurelę po taurelės, purčiau cigarečių pelenus po stalu ir kalbėjau. Dariausi vis drąsesnis ir drąsesnis, nes mane jau pradėjo imti baimė. Kodėl tu stebiesi, kuo tu stebiesi, prisispyręs klausinėju Petriuką, o pats kartojau žodžius, kuriuos Džefris Ferminas pasakė, žvelgdamas į paprasčiausią paukštienos ragu. Mes visi esame siaubūnai, kartojau aš, mes ryjam nekaltus padarėlius – ir kad nors kas. Leisk jam daryti, ką jis nori, kartojau aš, tai jo žaidimas, mes nežinom nei kokios yra jo figūros, nei kokios taisyklės, tad negalim būti

teisėjai. Jam reikia laisvės – tai duok jam laisvę, duok jam laisvę, vis vien tu nenuvarysi šalin to grifo, mintančio lavonais. Tu nesusaldysi to inkubo, nes tavo magija nesiekia tiek toli, kiek jo čiuptuvai. Pasislėpk, spruk, jei nenori būti bendrininkas. Mums nerūpi moterys, kurių mes niekad anksčiau nematėm akyse, kurių mes nelaidosim. Aš prikalbėjau šurpių dalykų, galbūt naiviai vildamasis, jog konjako butelio (Petriukas beveik negėrė) pakaks, kad kitą rytą nieko neprisiminčiau. Netiesa, kad mes galime pasirinkti. Už mus renkasi atsitiktinumas. Mes gimstame atsitiktinai ir mirštame atsitiktinai. Tą vakarą aš pasirinkau. Aš pasakiau daug keistų dalykų. Esu pakankamai doras, kad neišsižadėčiau tų žodžių.

O pagaliau – aš nesiteisinu. Galbūt aš buvau teišus. Jei būčiau ką nors įtaręs iš pat pradžių, tikrai būčiau atkalbinėjęs Rimą iš paskutiniųjų. Tada jau buvo per vėlu.

Tada jau buvo per vėlu. Ji atėjo šlubčiodama, vilkdama kairę koją, piktai sugirgždino duris ir atsistojo man už nugaros. Bijojau atsigręžti, nors gerai žinojau, kad jos nėra, negali būti, kad ką tik išlydėjau Obuolių Petriuką, ir svirduliuodamas priėjau prie sienos, kažkodėl panoręs ją apspjaudyti. Jos nebuvo, jos čia negalėjo būti, bet aš vis neatsisukau, stovėjau nusigręžęs į sieną ir kažko laukiau. Nuo sudžiūvusio it mumija jos kūno dvelkė keistas drėgnų pelenų kvapas, persekiojęs mane visą tą vakarą. Bandžiau įtikinti save, kad kambary nieko nėra, tik tas kvapas, bet staiga ji tyliai atsiduso, o paskui išgirdau trūkų, skausmingą jos kvėpavimą. Gerai žinojau, kad jos kambaryje nėra, kad nieko kambaryje nėra. Reikėjo atsigręžti ir pažiūrėti į nurimusį stalą, pastumtą iš savo vietos krėslą ir suskilinėjusią sieną. Reikėjo pažvelgti į ją, be baimės pažvelgti jai į akis. Kažką reikėjo pasakyti, reikėjo pasirinkti. Supratau, jog ji gali *arba* čia būti, *arba* nebūti. Bet tai nieko negelbėjo: ji kartu *ir* buvo kambaryje, *ir* nebuvo.

Ji alsavo giliai, truputėlį švokšdama, retkarčiais nurydama seiles. Stovėjo man už nugaros kaip nebylus pageltęs priekaištas, skleisdama drėgnų pelenų kvapą, skausmingai sudejavo ir vėl nutilo. Turbūt ta tylą ir buvo baisiausia. Geriau jau ji būtų kalbėjusi, būtų barusi mane ar skundusis. Bet ji atkakliai tylėjo. Ji puikiai suprato, kad aš žinau, ką ji gali sakyti, žinau net tai, ko ji galbūt niekuomet neišdrįstų pasakyti. Kartais ji sujudėdavo, gal pasitrindavo sausą plaštakų odą, čežančią kaip perdziūvę roplio žvynai. Reikėjo atsigręžti ir pažiūrėti tiesiai į jos žalias akis, pažiūrėti ramiai ir abejingai, kaip, be abejo, būtų pasielgęs Rimas Vizbara. Juk pagaliau ne aš buvau kaltas, tikrai ne aš, aš negalėjau būti kaltas.

Reikėjo atsigręžti ir ką nors jai pasakyti. Reikėjo atsigręžti ir pamatyti, kad jos tikrai nėra, nes jos tikrai nebuvo, negalėjo būti (ji *tikrai* buvo). Reikėjo atsigręžti ir švelniai paglostyti sulipusius, riebaluotus jos plaukus, paglostyti ir nusišypsoti. Tačiau aš pabūgau, tankiai alsuodamas sulaukiau, kol ji pati, šlubčiodama kaire koja, išėjo pro duris, palikdama tik stiprų, nemalonų drėgnų pelenų kvapą.

Aš dar ilgai neatsigręžiau, žiūrėjau į sieną galvodamas, kad reikia skubiai užsikamšyti visas skyles skylutes, kad reikia sunaikinti tą kvapą. Kad reikia užsidengti akis ir užsikimšti ausis. Užčiaupti burną ir užsiimti nosį. Galvojau, kad privalau neįsileisti jos, o jei vis dėlto pasirodys – išvartyti, išbrukti lauk...

Juk ji tikrai neturėjo pas mane ateiti, argi ne?

Dabar turiu papasakoti apie naktį mieste. Jų buvo daug, ištisa begalybė – tų miestų ir naktų, nors miestas buvo vienas, o gal ir naktis buvo viena. Pagaliau argi tas taip jau svarbu.

Galbūt reiktų pradėti taip: bokšto laikrodinis išmušė dar vieną tamsią ir liūdną nakties valandą. Miestas jau buvo ištuštėjęs, jame galbūt telikome vien mudu. Geraį girdejome nykų varpo skambėjimą, sėdėjom netoli Katedros bokšto, skverelyje prie stingdomai

vėsios bažnyčios. Mudu dengė dvigubas šešėlis – ne tik nakties juodumos, bet ir tos senos, pavargusios bažnyčios. Buvome bent kiek sužvarbę, šildėmės cigaretėmis ir konjaku iš plokščios Rimo gertuvės, spjaudydami į burną lendančią tamsą.

Mes dar buvome studentai, o konjakas dar buvo pigus. Tiesa, mūsų kolegos dažniausiai gerdavo degintu cukrumi atsiduodantį vyną, tačiau Rimas Vizbara visuomet stengdavosi nusipirkti konjako – bent jau tais vakarais, kai likdavom dviese. Jo gertuvė buvo iš stiklo ir negadindavo skonio. Vienas jos kampas nuo amžių buvo įskilęs, kiekvieną tokią naktį nuogaustadavome, kad konjakas nejučiom išvarvės lauk. Rodėsi, be tos gertuvės nebūtų buvę nė tų naktų: juodumos įskilusiais kampais, erdvės, sklidinios drėgnų dulkių ir pūvančių lapų kvapo.

Mes kaip visuomet pavaikštinėjome tuščiomis senamiesčio gatvelėmis, o greta lyg trečiasis žmogus ėjo naktis, įslinkdama į kiekvieną šiukšlinų kiemų kertelę, braudamasi į blausių lempelių ginamas tarpuvartės, linguodama savo vieniša galva. Visi langai jau buvo užtemę, rodėsi, kad miestas išmirė, kad senuose siauruose namuose niekas negyvena, nebent vaidenasi paslaptinių kalčių kamuojami senbuviai.

Vienas ištuštėjusiame mieste nebūtum galėjęs išverti. Gal nebūtume galėję ir dviese, bet gelbėjo konjakas, šilta gertuvė įskilusiais kampais. Tas naktines klajones visuomet organizuodavo Rimas. Aš būdavau tik priedas. Rimas Vizbara visada mokėdavo elgtis taip, kad kiti greta jo būtų tik priedas. Tuo metu jis jau buvo ištaškęs pirmąsias kliūtis, keletą jo apsakymų skaitinėjo mudviejų pažįstami, ir ne tik pažįstami. Rimas netgi turėjo gerbėjų. Tiesa, daugiausia tai buvo pilnakrūtės merginos, besistengiančios susipažinti su gyvu ir netgi tokio visokias saldybes žadančio sudėjimo rašytoju, arba jauni vyrukai, kuriems terūpėjo, kad Rimas rašo *kitaip*. Rimas jautėsi bent kiek sutrikęs, jis netgi pritilo. Kartais nusirašydavo pakirmijusį, puvėsiais atsido-

dantį populiarumo vaisių – pasičiuopęs porą akutes blizginančių merginų, triukšmingai nubildėdavo į kokią nors landynę, – tačiau kitą rytą tik pagiežingai spjaudydavosi ir nieko nepasakodavo. O šiaip jau jis buvo pritilęs. Prabildavo tik antrą ar trečią valandą nakties, sėdėdamas ant drėgno suolelio. Tada visa aplinka derėdavo prie jo: ir žvarba, besiskverbianti į užantį, arčiau širdies, ir tylus krūmų šlamėjimas, ir prietema, slepianti jo veidą net geriausiai apšviestose gatvėse. Rimas Vizbara labai tiko prie nakties: net šiurkštus jo balsas tamsoje skambėjo visiškai kitaip, kartais labai gaudžiai, bespalvės akys pasidarydavo gilesnės nei tyli žvaigždėta juoduma.

Tąkart (jeigu tai buvo tik vienas kartas) jis buvo atviresnis negu paprastai, nes ir naktis buvo mums atvira, nieko nuo mūsų neslėpė – nei žvaigždžių, nei gūdokos išmirusio miesto tylos, kuri aidėjo lyg nesilpstantis varpo aidas. Aš maigiau tarp pirštų cigaretę, tarpais atsigręždamas ir baugščiai nužvelgdamas stūksančią už nugaros bažnyčią. Nemačiau nei jos kryžių, nei dieną žėrėte žėrinčių bokštelių. Rodėsi, viršuje ji ištirpsta, susilieja su tamsa, paremia mudu apgaubusį juodą skliautą. Sėdėjom tylėdami, pats laikas buvo traukti namo, tik puspilnė gertuvė mus sulaikė.

Staiga Rimas pašoko nuo suolo, stryktelėjo kažkur į tamsą ir bemat grįžo, suspaudęs kažką rankose. Rimas Vizbara puikiai matydavo tamsoje. Ne iš karto įžiūrėjau, kad jis laiko rankose katę. Tai buvo nedidelė balta katytė. Jos menkas suliesėjęs kūnelis visas drebėjo nuo šalčio ir baimės, purvais apskretę plaukai kabėjo sustirę ir pasišiaušę... Gal taip dingojosi dėl tamsos, o gal tiesiog nuotaika buvo tokia – man ta katytė išties pasirodė atkeliavusi tiesiai iš Niūronių patvorio. Aš, matyt, labai stengiausi įsižiūrėti, nes Rimas staiga trumpai, šaižiai susijuokė.

– Taip, taip, tu neapsirinki, žmogau, – neaiškiai suburbėjo jis. – Tai Biliūno katytė, argi ne? Ją reikia nušauti.

Jis vėl šaižiai susijuokė. Tada jis dažnai nei iš šio, nei iš to ki-

miai susijuokdavo, kone sulodavo. Rodės, ir aš pradedu matyti tamsoje: gerai įžiūrėjau Rimo pirštus, maigančius katės kaklą, iš siaubo pasiiaušusią jos uodegą.

– O gal ją galima pasmaugti? – vėl suburbėjo Rimas. – Ar lankas čia turi esminę reikšmę? Turbūt ne.

Man labai nepatiko tas Rimo juokas. Rodėsi, ūmai išvysti pilną aštrių dantų žvėries gerklę. Tas juokas durdavo lyg adata, tik ne į kūną, o į...

– Tu žinai, kodėl aš ją pasičiupau? – jau garsiau paklausė Rimas. – Ne vien todėl, kad tai Biliūno katytė. Ne vien todėl. Svarbiausia, kad ji... Svarbiausia, kad aš elgiuosi su pasauliu, su realybe kaip su šita kate. Aš ją nušaunu, sunaikinu. Ir visiškai ne taip kaip Biliūnas, visiškai ne taip... Aš sąmoningai nušaunu šitą vargšę katytę, kad galėčiau apie tai parašyti, supranti?

Atsiliepdamas sumurmėjau nė nepamenu ką. Na ką žmogus gali sumurmėti tokiu atveju? Kad rašytojas privalo skleisti gėrį, kad menas daro žmones geresnius... Ką nors panašaus. Rimas ūmai nusviedė cyptelėjusią katę atgal į tamsą ir pašoko nuo suolo. Jis beveik įtūžo, jo gergždžiantis balsas įsmigo į tamsą lyg surūdijęs peilis į šviežios, nuostabiai kvėpiančios duonos kepalą.

– Klausyk, tu vienąkart liaukis pliurpęs šitas nesąmones! Jei-gu tau skaitant norisi verkti, tai visai nereiškia, kad aš rašydamas verkiu. Jei-gu tu užuodi gėlių kvapą arba tau rodosi angelai, arba girdi Paskutinio teismo trimitą – aš čia niekuo dėtas. Jei-gu tu skaitydamas apšali – mėgaukis į sveikatą, o mano tikslai visiškai kitokie. Man nerūpi įbrukti tau į burną saldainį, man rūpi... tai, kas tik man vienam rūpi, supranti? Tu gali išvis neegzistuoti, man vis vien. Gali sapalioti apie gėrį, jei-gu tau taip patinka, bet mane palik ramybėje. Jei-gu man magės aprašyti gėlės kvėpėjimą, o kad šitai pasisektų, reikės užspardyti katę – aš užspardysiu katę. Aš pirmas sviesiu akmenį...

– O jei-gu tau magės pasijusti žmogžudžiu?

– Ne, – jis nurimo, beveik subliūško. – Ne, nes tada mane išsiųs į lagerį.

– Dovanok, – sumurmėjau aš. – Dovanok, aš nepagalvojau...

– Niekis, – tarė jis ir siurbtelėjo milžinišką gurkšnį iš gertuvės. – Niekis, nors tu, pats to nesuprasdamas, pataikei... Mat aš labai dažnai pagalvoju, kad negaliu laisvai pasirinkti, iki galo pasirinkti... Ne, tikrai, tu tik pagalvok, kodėl aš turėčiau manyti, kad skiriuosi nuo visų šitų... moliuskų? Todėl, kad manojo aptvaro siena tolėliau, kad mano aptvaras užima platų klonį, kurio nepalyginsi su jų gardu? Todėl, kad mano aptvare gali smarkiau įsibėgėti, kad neprieisi taip greitai tvoros?.. Juk sienos vis dėlto egzistuoja. Štai kas yra baisiausia: kad sienos vis dėlto egzistuoja...

Jis vėl šaižiai susijuokė, kone sulojo. Šįsyk jau aš siurbtelėjau nemenką gurkšnį. Labai norėčiau nupasakoti, ką tada pajutau, bet kažin ar mokėsiu. Aš staiga išsigandau Rimo. Ir ne tik jo: pamažu pradėjau vis labiau bijoti mane gaubiančios tamsos, kurioje Rimui Vizbarai buvo jauku; ir niūrios bažnyčios, parėmusios juodą dangaus kupolą; ir pavojingo krūmų šlamėjimo; ir drėgno pūvančių lapų kvapo. Bet labiausiai bijojau Rimo, kuris tą mirksnį jau nebebuvo Rimas, nebebuvo tik Rimas, mano akyse pavirto tamsesniu už tamsą juodumos krešuliu blyksinčiomis bespalvėmis akimis be vyzdžių.

Tokia baimė apima tik sapnuojant, kai ūmai supranti, jog tavo bendražygis, beveidis pilkas pagalbininkas, iš tiesų yra slaptas tavo priešas, Aklųjų sektos pasiuntinys, be galo gudriai apsimetinėjęs bičiuliu ir pagalbininku. Galbūt dar nėra vėlu, galbūt dar galima išsigelbėti – juk jis kol kas neįtaria, kad tu jau viską perpratai. Tačiau kiekvienas lūpų virptelėjimas, vėjo gūsis, net besimainanti, vis gelsvėjanti žemė tau sako, kad tu atsipeikėjai per vėlai, kad spąstai jau paspęsti, tinklai sukabinti, pasprukti nebepavyks.

Matyt, negreit būčiau atsipeikėjęs, bet mane išgelbėjo iš už kampo atūžęs automobilis. Jo žibintai trumpam apšvietė liekną

ir tvirtą Rimo figūrą. Susibrukęs rankas į kišenes, panarinęs galvą, jis krapštė bato galu tako akmenukus. Visiškai nepavojingai krapštė iš žemės akmenukus.

Rodos, dar kažką kalbėjome. Pamenu tik, kad tą naktį pamačiau krintančią žvaigždę. Ji brūkstelėjo sidabrinį režį iš dešinės į kairę, sumirkčiojo, beveik užgeso, vėl skaisčiai žybtelėjo ir pagaliau pranyko amžinai.

Ji nukrito ant trečios upių dalies ir ant vandenų versmių. Ir daug žmonių mirė nuo vandenų, nes anie buvo pasidarę kartūs.

Ar aš iš tiesų ją mačiau?

Buvo laikas, kai Rimas mėgdavo kartoti maždaug tokią mintį:

Beveik visi žmonės turi atsarginę išeitį, savotišką apsauginį vožtuvą, kuris neleidžia jiems susprogti. Jie visuomet gali pasirinkti, ką nors pakeisti – batus, darbovietę, žmoną ar gyvenimo tikslą. Atsarginės išeities neturi tik tie, kurie patyrė apreiškimą: bepročiai ir poetai.

Pats Rimas man dažnai panėšėdavo į defektyvų vaiką be jokio savisaugos instinkto. Vaiką, kuris pasiima pjūklą ir pradeda abejingai pjauti sau ranką. Kraujas srūva čiurkšlėmis, įkaitęs kauklas ima dvokti, o vaikas abejingai pjauna ir pjauna sau, pjauna ir pjauna...

Turbūt ne kitaip pasijunta žmogus, pasišovęs stebėti potvynį nuo kalvelės, bet nepagalvojęs, kaip aukštai gali pakilti vanduo. Kokia savaitė praslinko visiškai ramiai. Man tik labai stigo diktofono. Neturėjau su kuo pasikalbėti, mano vidiniai gyventojai susigūžė, užsisiklėdė savyje. Jie net nieko nemąstydavo, mano galvoje buvo tuščia lyg kalnų viršūnėje: aplinkui sniegynai, ledas, siaučia vėjas, o papėdės slėnį dengia pilkas rūkas. Du vakarus iš eilės beviltiškai prisigėriau vienui vienas ir užsitaisiau tokias pagirias, kokios kamuoja tik sykį kitą per metus. Sėdėjau kambaryje užsida-

ręs duris, langus ir beviltiškai grūmiausi su noru prisigerti trečią dieną pagrečiui. Žinoma, aš norėjau tik vienos taurelės, deja, pernelyg puikiai žinojau, kas bus paskui. Krūtinę varstė diegliai, sunku buvo kvėpuoti, kambario kampuose kažkas šnarėjo. Tarpais rodėsi, kad girdžiu kieme pažįstamus balsus. Kambarį jau gaubė prieblanda, stengiausi nesidairyti į kampus, kad nepradėtų juose rodytis keisti kontūrai, kad nereiktų stebeilyti į prietamą tikinant save, kad ten nieko nėra ir negali būti. Pagaliau neapsikentęs įžiebiau šviesą, nors žinojau, kad nuo jos beviltiškai įsiskaus galva.

Mano kančios buvo pasiekusios viršūnę, kai į duris paskambino Obuolių Petriukas. Pirmiausia pamačiau tarpduryje pakibusią odinę kepuraitę, rodės, ji atėjo pas mane pati viena, norėdama apskelbti griausmingą žinią. Tik po sekundės kitos išvydau niūrų susikaupusį veidą, o paskui ir striuką Dičiaus figūrą. Jo rankų pirštai buvo mėšlungiškai įsitempę, lyg jis būtų iš paskutiniųjų tramdęs kažkokį negerą troškimą. Petriukas stengėsi nežiūrėti man į akis, tik porą sykių pašnairavo į lūpas, tarytum mano lūpos būtų jam svarbiausios. Susiaurėję vyzdžiai reiškė tik nenugalimą pasidorygėjimą, nelyginant karininko, kuriam statutas liepia vykdyti bjaurią prievolę, bet negali priversti šypsotis. Jis net nėjo į vidų, per slenkstį ištiesė sutrintą žalią voką ir kimiai atraportavo:

– Jos laiškas. Perduosi genijui. Manau, po to, ką padarė, net *jis* nebedrįs pasirodyti. Galbūt tu rasi apie ką su juo pasišnekėti.

Obuolių Petriukas be garso nulipo laiptais (man pasirodė, kad nusklendė kaip rūstybės angelas). Durys pamažu užsivėrė pačios, likau bestovįs su laišku rankose. Jutau, kaip mano veidas pamažu bąla. Žalias vokas svilino, neiškentęs atgniaužiau pirštus, jis tyliai nukrito ant grindų. Obuolių Petriukas žiūrėjo į mane kaip į nusikaltimo bendrininką, nedorėlį sąmokslininką, nė neįtardamas, kad tebuvaу laiptelis, ant kurio pasilypėjo Rimas Vizbara. O aš net negalėjau pasiteisinti. Visi mane laikė nusikaltėliu. Visas pasaulis laikė mane nusikaltėliu. Visiškai nekaltas, doras žmogus

buvo laikomas nusikaltėliu. Aš jau tikrai turėjau progą išgerti tau-relę, ir ne vieną. Bet gailėsčio sau antplūdis ūmai praėjo, aš ne-tyčia dirstelėjau į koridoriaus veidrodį ir suakmenėjau. Pageltęs, baisus atvaizdo veidas niauriai žvelgė į mane bespalvėmis akimis. Blogiausia, kad jo dantys buvo išpuvę. O aš tebuvo bevalis jo atspindys, tegalįs kartoti svetimus judesius ir svetimas grimasas. Atspindys be veidrodžio, kopija be originalo, neegzistuojančios knygos vertimas iš pramanytos kalbos.

Tą vakarą man išvis nederėjo žiūrėti į veidrodį. Nereikėjo mėš-lungiškai ryti seilių svarstant, kodėl kaip tik aš turiu perdavinėti laiškus besislapstančiam Rimui. Aš privalėjau nežvelgti į veidrodį, privalėjau be reikalo nedidinti žmonių skaičiaus. Tačiau drąsiai (pernelyg drąsiai) žiūrėjau į gelsvą atspindžio veidą, praviras jo kambario duris ir sumaigytą voką, svarstydamas, ką jis ras savo kambaryje, stumtelėjęs tyliai besiveriančias duris. Gera mačiau visas smulkmenas, net tarakoną, kuris išlindo iš po apmušalų ir, šlykščiai kraipydamas ūsus, rėpliojo per koridoriaus grindis. Jis, tas atspindys, pritūpė, vikriai apvertė tarakoną ir nestipriai primy-go pirštu. Perkreipęs lūpas stebėjo, kaip tas mėšlungiškai rangosi, judina kojeles, bando įkasti ar apteršti jo pirštą. Tarakonas buvo žalsvai rudas, blizgantis, stipriau spustelėjęs iš jo nariuoto pilvelio ištryško skystis. Jau buvo galima atitraukti ranką, tarakonas nie-kur nebegalėjo pabėgti, pusiau sutraiškytas turėjo nusibaigti, bet atkakliai tebejudino ir ūsus, ir kojeles – gal net dar įnirtingiau. Jis, tas atspindys, atsistojo, paspyrė koja voką ir drąsiai pasuko į kambarį. Jo jau niekas nebebaugino.

Žaliaakė moteris išgeltusiu veidu gulėjo ant jo sofos, parėmusi alkūne galvą, sulenkusi atmestą į šalį dešinę koją. Nudrengtas li-goninės chalatas buvo nelygiai susiraukšlėjęs ties pilvu. Jos įdubę skruostai truputį paraudo, syvų netekusios kitados sultingos lū-pos prasivėrė. Jos dantys tebebuvo gražūs. Jis stabtelėjo, atidžiai žvelgdamas jai į akis. Ji pasitrynė ranka šoną. Buvo galima suskai-

čiuoti visus blyškia oda aptemptus jos pirštų kaulėlius. Jis matė, ką ji daro, bet nė nekrustelėjo. O ji atsargiai praskleidė chalata, pirmą mirksnį pati pasibaisėjusi savo pilvo vaizdu. Tai nebebuvo žmogaus pilvas, o supleišėjusia oda apklijuota gelsva įduba, po kuria vijosi sulipę tankūs plaukai. Kada ji pajudino kojas, ties keliais susimetusios odos raukšlės suvilnijo ir peršliaužė į kitą vietą. Jis vis dar nejudėjo, o ji neskubėdama išsinėrė iš chalato, atidengdama išsišovusius pečių kaulus. Prie raktikaulių oda buvo įsitempusi, kone permatoma, blizgėjo rusvai žalsvu blizgesiu. Jis vėl atsargiai pažvelgė žemyn, į sulipusių plaukų gniužulą, į dvi nelygias raukšles pilvo apačioje, ir žengtelėjo artyn. Nuo jos tvoskė prakaitu ir drėgnais pelenais, bet viską permušė sausas puvėsių kvapas. Jis atsargiai atsisėdo ant sofos ir ištiesė ranką, stengdamasis nekvėpuoti, nes gerklės gale įstrigo šleikštus kamuolys. O ji atidžiai žvelgė jam į akis, nieko nesakydama, nieko daugiau nebedarydama. Jam buvo sunku, be galo sunku, bet jis privalėjo pažinti viską. Atsargiai palietė pirštų galiukais jos klubą. Oda buvo sausa ir šiurkšti kaip švitrinis popierius. Ji neramiai sujudėjo, jam į šnerves plūstelėjo nauja kvapų banga, bet jis neatitraukė rankos, priglaudė delną prie jos pilvo jausdamas, kad ten dar yra gyvybė, kad kraujas dar pulsuoja, gyslos tvinksi, timpčiodamos geltoną atšerpetojusią odą. Jis labai norėjo sustoti, tačiau nebeįstengė. Jis privalėjo patirti viską, sužinoti absoliučiai viską. Jis nebeturėjo teisės trauktis.

Ilgiau žiūrėti negalėjau. Nenorėjau žinoti, ką dar gali padaryti Rimas Vizbara, ką jis jau padarė. Kambario durys užsivėrė pačios, uždengdamos sukumpusią jo, to atspindžio, figūrą, nyrančią į gelmes, iš kurių jau niekas nebegali ištraukti. Aš pamažu atsitūpiau klausydamas, kaip trakši kelio kaulai. Tarakonas tebejudino kojėles, drumzolino skysčio balutė apie jį išsiplėtė, palietė numesto ant grindų voko kraštą. Greit atsitiesiau ir pravėriau duris. Kambarys buvo tuščias, tik iš vidaus padvelkė aitrus drėgnų pelenų kvapas.

Labiausiai aš norėjau vėl susapnuoti savo senąjį sapną, pajusti jo gildantį grožį, pamatyti ryškiai mėlyna liepsna liepsnojančią Rimą Vizbarą. Galbūt aš tiesiog norėjau pabėgti, nes sapne man būtų buvę lengviau – sapne visuomet laukia nubudimas. Deja, naktys buvo tuščios ir juodos. Laiškas tyliai sūpavosi didelio voratinklio centre, norėdamas sugaudyti mano vidinius gyventojus lyg muses, privalėjau kuo skubiau juo atsikratyti, perduoti jį Rimui. Tas kelias dienas jis man atrodė esąs nelyginant tarantulas – nuodingas nariuotakojis Rimas Vizbara. Aš ne juokais bijojau pas jį eiti – rodės, kad jis gali įkąsti ir man. Niekas nebuvo nuo jo apsaugotas. Niekas. Visa, kas rėpliojo žeme, skraidė oru ar plaukiojo vandenyje, galėjo patekti į jo juodas, plaukuotas letenas – jei tarantulai turi letenas.

Bijojau eiti pas jį, bet dar labiau bijojau, kad jis aplankys mane. Vakaraus stengdavausi nesėdėti namie, kuo daugiau suktis tarp žmonių. Deja, anksčiau ar vėliau vis vien turėdavau grįžti į savo kiemą, pereiti šlapiais mauruotais akmenimis ir užkopti girgždančiais laipteliais. O pačiame viršuje, prie mano durų, galėjo sėdėti Rimas Vizbara, sugniaužęs delnuose purviną, virpančią katytę. Galbūt aš pats būčiau buvęs ta balta katytė. Jis galėjo ateiti ir atkeršyti man už tai, kad aš viską arba beveik viską žinau. Kad pernelyg giliai įsibroviau į jo vidų. Juk Rimas Vizbara visada manė, kad brautis gilyn ir gilyn nepaisant jokių sienų – jo vieno privilegija. Aš bijojau ir pirmą dieną, ir antrą, ir trečią, kaskart vis labiau, rodės, dar keletas tokių vakarinių grįžimų – ir pabėgsiu iš namų, pabėgsiu iš miesto, genamas tos nepaaiškinamos baimės, spruksiu tekinas, nors puikiai žinojau, kad miško tankmėje pasislėpęs tik dar labiau bijočiau. Man rodėsi, kad visos sienos, ribos, tvirtai suręsta tvarka mano akyse žlunga, griūva, nes Rimas Vizbara jų nepaisė. Ribos jam neegzistavo, atstatęs galvą jis puolė sieną, ir ūmai paaiškėjo, kad jokios sienos nėra, kad visi tabu tėra prasimanymas, fikcija. O aš stovėjau greta ir viską ma-

čiau. Pirmiausia turbūt pajutau baugų susižavėjimą, tačiau beveik iškart pagavo baimę.

Sakytum plauki laivu, gėriesi bekrašte jūra, širdį apima keista palaima, nes supranti, jog dabar galbūt nuplaukei ten, kur nesi buvęs, kur dar niekas nėra buvęs. Bet apsidairai ir staiga pamatai, kad aplink nieko nebėra, visi jūreiviai kažkur dingo, ūmai liko visiškai tylu, tik palei bortus plakasi puta. Jau nebetraukia plaukti į tolius, nes horizonte regi niaurias bangas, pikną, besotę jūros gerklę. Dar sykį baugščiai apsidairai, laivas pasisuka išžiotos jūros gerklės link, pradeda grėsmingai greitėti, tu nori šauktis pagalbos, jau nieko kito nebenori, tik pagalbos, tačiau žinai, kad jos nesusilauksi. Žalsvo vandens plynė nebeviltinija, vien baugina, bet baisiausia tau yra dėl to, kad likai visiškai vienas, dabar tavo likimą palengvintų bet koks gyvas padaras – net šuo, net paukštis, tačiau jų nėra, nieko aplink nebėra. Ir staiga išgirsti triume bildesį, lyg pamišęs šoki prie liuko, laužydamasis nagus į atidarai, o iš vidaus pamažu išlenda Rimas Vizbara ir visu ūgiu atsistoja priešais tave. Nustėręs pažvelgi į jo abejingas akis, pasitrauki atatus, prispaudi prie borto turėklų ir bejėgiškai sudejuoji, nes matai, kad jis tau nepadės, tikrai nepadės, kuo ilgiau žiūri į jo bespalves akis, tuo geriau supranti, kad verčiau jau reikėjo likti vienam, kad pavojus tik padidėjo, kad anaipatol neaišku, ko reikia labiau bijoti – ar visai priartėjusios niaurios jūros gerklės, ar naujojo kapitono Rimo Vizbaros, kuris gali tyčia pasišaukti žudančias bangas, gali sutraiškyti tave, išstumti per bortą... kuris yra baisnis už šimtą bedugnių jūros gerklių, nes gali padaryti bet ką.

Palengvėjimas nelauktai atėjo ketvirtą dieną. Aš užgniaužęs kvapą užlipau girgždančiais laiptais, įkišau raktą į spyną ir, dirstelėjęs aukštyne, pamačiau vorą, ties viršutiniu durų kampu skubiai mezgantį savo tinklą. Sustingęs žiūrėjau į jį. Jis plūso išsijuosęs, skubėjo užtvirti man kelią į namus. Jis norėjo pagauti mane, apraizgyti savo švelniais, tačiau žudančiais tinklais. Nubraukiau į

šalį vos tepradėtą voratinklį su visu voru, įėjau į vidų ir, atsistojęs prieš veidrodį, pažiūrėjau tiesiai atspindžiui į akis. Šis vargas neurotikas pakvaišusiu žvilgsniu turėjo likti čia, veidrodyje, o aš privalėjau tučtuojau nueiti pas Rimą, pats nueiti pas Rimą.

Kuo labiau artėjau prie jo namų, tuo lėtėjo mano žingsnis. Tolydžio stabteldavau ir pasivalydavau nosine veidą – rodėsi, kad prie jo kažkas prilipę, gal tas keistas voratinklis, iš kurio ištraukiau žalią vorą, lanksčiomis kojėlėmis kimbantį man į pirštus. Aš vėl pabūgau. Pabūgau, kad kieme sėdės Rimas su visais savo vidiniais gyventojais, visi vienu metu pakels galvas ir pažvelgs į mane daugybe abejingų bespalvių akių. Kuriam iš jų tada būčiau turėjęs įteikti laišką, kurio būčiau turėjęs bijotis, o kurio gailėtis?

Artinausi prie namo atsargiai, vengdamas žmonių. Jie neturėjo nieko žinoti. Neturėjo matyti prie mano kaktos prilipusio voratinklio. Ačiū Dievui, Rimas vienui vienas sėdėjo kieme, ant suoliuko prie vaikų aikštelės. Pamatęs mane, jis pašoko ir persibraukė ranka per skruostą. Matyt, ir jam prie veido buvo prilipęs tas voratinklis.

– Ji parašė laišką? – kimiai paklausė.

Ir nelaukdamas atsakymo lėtai nužingsniavo link namo. Įėjo vidun, iškart dribo į krėslą, pavargusio valdovo mostu ištiesė ranką ir paėmė voką. Staiga supratau, jog jis, be abejo, žino, kad šis laiškas turėjo atsirasti, supratau, kad ir pats galbūt jau žinau, kas jame parašyta.

Rimas nedvejojo nė sekundės. Jis sudraskė voką ramiai ir kruopščiai, nežiūrėdamas į mane, paskui burbtelėjo:

– Sėsk, žmogau!

Prisišliejau prie sofos kampučio niauriai spėliodamas, ar jį dabar ima baimė, o jei taip – tai kiek pastangų reikia norint išlaikyti veide šaltakraujo mėsininko kaukę. Rimas Vizbara pažvelgė į mane bespalvėmis akimis ir šyptelėjo. Ir staiga aš supratau, kad labai klystu. Jis visai nedėvėjo kaukės, tai ir buvo baisiausia: jis

galbūt niekada nedėvėjo kaukės. Išvydus tikrąjį žmogaus veidą, visuomet pasidaro nejauku ir baisu, vien nuo minties, jog žmogus gali visą laiką rodyti savo tikrąjį veidą...

– Keista moteris... – ūmai pasakė Rimas. – O aš dar keistesnis. Ir visas mūsų pasaulis keistas, jeigu, žinoma, jis išvis egzistuoja... O ji man atleis. Ji turi atleisti.

Aš iš padilbų žvelgiau į Rimą, nors gal reikėtų sakyti – žvelgiau į savo baimę, ūmai sprogusią savo baimę, kuri kažkodėl nė kiek nebaugino. Niekaip negalėjau suprasti, kuo mane galėjo gąsdinti šis pavargęs piktaakis žmogus. Galbūt pirmąsyk gyvenime pajutau Rimui gailestį. Beveik netikėjau savo akimis: jis sėdėjo sukumęs, Rimas Vizbara, visad išlakus ir tiesus kaip Harlemo pantera, sėdėjo susimetęs į kuprą. Jo judesiai anaip tol nebebuvo grakštūs. Jis judino rankas taip, lyg kiekvienoje būtų laikęs po geležies luitą, keistą svarstį, kurį pasiėmė savo noru, nes pernelyg vėlai suprato, kad išmesti to svarsčio niekuomet nepavyks. Jis turbūt kalbėjo ne man (argi aš galėjau būti jam svarbus), gal kuriam kitam savo atspindžiui ar vidiniam gyventojui.

– Perlipęs sieną neapsimesi, jog tebesi tvirtovės viduje. Bet aš privalėjau taip pasielgti. Privalėjau taip padaryti, antraip nebūčiau įstengęs peržengti. Jei nori padaryti tai, kas neįprasta, jei nori išsiveržti, privalai peržengti... O ji man atleis, ji viską atleis, nes ji yra šventoji... Ne didvyrė, o šventoji. Didvyriai – tai drąsūs žmonės, kurie pasiaukuoja dėl... Dėl ko nors. Dėl kokios nors fikcijos. O šventieji paaukoja savo dvasią, savo sielą. Jie neturi tikslo, jie stačiai aukoja... Beje, jos nė nebuvo. Kas ją matė, kur ji yra? Juk ji šventoji, o visi šventieji tėra graudus išsigalvojimas... Na, kur ji, kur? Jos nėra, nebuvo ir negali būti. Yra prirašytos juostelės, esu aš. Visa tai yra, tai realu. O ji?.. – Jis pažvelgė į mane, tarytum tik dabar pamatęs. – Aš juk negaliu parašyti žmogaus, argi ne? Aš galiu parašyti tik knygą, šešiasdešimt tūkstančių žodžių, šimtą tūkstančių žodžių. Vadinasi, jos ir nebuvo, aš ją prasimaniau, ly-

giai kaip išsigalvodavau visus kitus, tas šmėklas ir fantomus, kurie atgydavo nepažįstamų man žmonių galvose. Juk tėra tik žodžiai, suprantai? Klysta tie naivuoliai, kurie mano, kad reikia derinti žodžius prie žmogaus. Tai netiesa. Žodžiai patys gimdo ir žmones, ir pasaulius. Be abejo, jos nebuvo, tik šįsyk aš prasimaniau viską kaip niekad gražiai, kaip niekad šurpiai. Dar niekas nebuvo sugalvojęs tokios nuostabios žaliaakės moters, nes ligi šiol jai sukurti išvis nebuvo rasta žodžių... O jos nėra ir nebuvo. Palikime mirusiems laidoti savo numirėlius... Ji man atleis, žmogau, už viską atleis... Ji privalo atleisti, nes aš jai atleidžiu. Juk ji išsiurbė iš manęs beveik viską, suprantai? Aš turėjau jai atsispirti, turėjau rasti jėgų, kad pats nepranykčiau, nelikčiau vien jos išgalvotas fantomas. Aš gyniau savo gyvybę, žmogau...

Aš jutau vis didesnę gailestį, o kažkur labai giliai, pačiame kausytos dėžutės dugne, vėl sukrebždėjo baugulys. Rimas Vizbara teisinosi, didysis Rimas Vizbara teisinosi. Šiurpieji Boscho paveikslų gyventojai atgręžė į mane ašarotas akis ir pradėjo man guostis. Ūmai supratau, kad Rimą vis dėlto ima baimė, labai stipri baimė, tokia stipri, kad net aš vėl pajutau baugulį, kone pirmąkart baugulį žmogaus, kurio akivaizdoje buvo pažeistas tabu. Juo blogiau, kad nežinojau, koks tabu.

Rimui reikėjo pagalbos, bet aš negalėjau jos suteikti, nes buvau šiapus ribos. Jam jau niekas nebegalėjo padėti, nebent žaliaakė moteris. Galbūt ji ir galėjo padėti Rimui tyliai išnykdama, ištirpdama ore, neberašydama daugiau laiškų, pati save ištrindama iš Rimo atminties. Tačiau aš netikėjau, kad ji taip lengvai pasitrauktų. Ir Rimas tuo netikėjo. Niekas nebūtų galėjęs tuo patikėti.

Argi auka gali pasižadėti žudikui, kad niekuomet jam nesivaidens?

Tačiau pirmasis Rimui Vizbarai vis dėlto pasivaidenau aš. Nežinau, kiek laiko ištveriau: tris dienas, savaitę ar mėnesį. Nepamenu

laiko tėkmės, vien klausimus, kurie išnirdavo iš painios tankynės, mano minčių miško, lyg pirmykščiai žvėrys, neregėtos reptilijos, kaukšinės milžiniškais kvilais žandikauliais. Tie klausimai egzistavo patys sau vieni, aš nesikankinau, neieškojau atsakymų, nenorėjau jų žinoti. Galbūt taip man buvo lengviau.

Ką padarė tas prakeiktasis Rimas, kas galėjo taip sukrėsti šilto šalto mačiusi Petriuką? Kodėl aš – ramus ir tvarkingas žmogus – įsipainiojau į šią istoriją? Kodėl neprabilau, nieko nepaklausiau? Kodėl Rimas pats nieko nepasakojo? Kodėl veidrodyje tomis dienomis pasirodydavo tik liesas, pavargęs mano veidas ir nieko daugiau? Nebesupratau, kas aš esu, kokia mano vieta šioje istorijoje, ką privalau daryti. Nieko nesupratau ir nenorėjau suprasti, bet jutau, kad tasai pirmykštis virpulys vis stiprėja, jau ankstų rytą, vos prabudus, supurto nelyginant elektros srovė, tik supurto ne kūną, anaipol ne kūną... Visa ši istorija jau nebesirodė man esanti žaidimas, kuriame aš nedalyvauju. Voratinklis, prilipęs prie veido, niekur nedingo, aš turbūt užsikrėčiau Rimu Vizbara, užsikrėčiau kaip liga, kurios neįveikia jokie vaistai. Jaučiau, kad privalau jam padėti, bent jau neturiu teisės palikti jį vieną, nes jam grėsė bausmė. Rimui Vizbarai tikrai grėsė bausmė, grėsė nuo pat pradžios, tik jis apie ją negalvojo. Rimas Vizbara, tas defektyvus vaikelis, abejingai pjaunantis sau ranką, niekuomet negalvojo, kad anksčiau ar vėliau liks berankis. Aš nesuskubau laiku iš jo atimti pjūklo, bet gal dar galėjau, galbūt dar galėjau... Nežinau, ką aš begalėjau. Gal bent užrišti, užveržti bejėgiškai karantį strampgalį, sustabdyti čiurkšlėmis srūvantį kraują. Galbūt... Tikrai nebuvau naivus samarietis, aš tik norėjau jam padėti – nelyginant žmogus, kuris beviltiškai puola gelbėti skęstančio, visiškai pamiršęs, kad pats nemoka plaukti. Aš negalėjau palikti jo vieno ir todėl pirmasis pasivaidenau Rimui.

Kai jis pravėrė duris, beveik nusivyliau. Pamačiau daugmaž tai, ko ir laukiau. Susivėlusi juoda barzda, paraudę akių baltymai,

išsiplėtę vyzdžiai ir sulysęs veidas. Taip atrodo nepataisomi girtuokliai po daugiadienių gertynių. Aš tikrai nusivyliau. Matyt, širdies gelmėje tikėjau išvysti demonišką žvilgsnį, ugnies ženklą ant Rimo kaktos ar žalsvų šmėklų sambūrį koridoriuje. Rimas prikan-do lūpą, nežiūrėdamas į mane, – man regis, jis niekur nežiūrėjo, – stumtelėjo duris ir tylomis nužingsniavo į virtuvę.

To, ką išvydau virtuvėje, deja, neįmanoma apibūdinti jokiais žodžiais. Standartiniai balkšvi baldai buvo kažkur dingę, o sieninės spintelės tik dar labiau paryškino vaizdo nerealumą. Kairiame kampe tūnojo senamadiškas fotelis, aptrauktas nušiurusia medžia-ga, kurioje blaškėsi beveik neįžiūrimi siuvinėti drakonai. Jie buvo mėšlo spalvos. Greta krėslo riogsojo kažkoks medinis padaras, kuris man priminė plikai nuskustą katę. Sukrypęs apvalus stalelis rangytomis kojomis atrodė netikras, išgalvotas – ne medinis bal-das, o nesmagaus sapno gyvis, nenatūraliai sustingęs, tačiau galis tuoj pat pajudėti. Ypač šlykščiai atrodė tos kojos, negalėjau atsikra-tyti išpūdzio, kad jos minkštos ir gličios – kaip kalmaro čiuptuvai ar Dali figūrų ataugos. Parimęs ant stalo molinis bernelis glaudė prie savęs molinę mergelę ir kažką šnabždėjo jai į ausį moliniu bal-su. Ant neplautų grindų voliojosi seni žurnalai, tuščios saldainių dėžutės ir kryželis su pajuodusiu Kristum. Rodėsi, visa tai buvo ką tik nugarmėję iš viršaus ir be jokios tvarkos pažirę į šalis. Rimas irgi rado sau vietą šioje kunstkameroje: sėdėjo ant grindų lotoso poza, pasistatęs greta pusiau nugertą sauso vyno butelį. Vėliau, prisimindamas tą vaizdą, supratau, jog slogiausią išpūdį paliko ne patys daiktai, ne tas betvarkis knibždėlynas. Svarbiausia, kad jie buvo negyvi. Jie buvo mirę. Kiekvienas gulėjo skyrium, pats sau vienas, sukaupęs savyje tik savo praeitį, savo laiką. Jie neturėjo nie-ko bendra tarp savęs. Jų niekas nesiejo su realiu pasauliu. Jų niekas nevienijo. Jie buvo čia pat, badė akis, tačiau neegzistavo.

– Aš sudaužiau dvi vazas, – pasiskundė Rimas įprastu, į nieką nesikreipiančiu balsu. – Tu niekad nepagalvojai, kad daiktų viduje

slypi kažkokia paslaptis ar paslaptys? Kėdės paslapties, žinoma, neatskleisi sulaužydamas kėdę, bet aš pamaniau – gal pats naikinimo aktas...

Virtuvėje nebuvo nieko, kas būtų galėję nors kiek pagelbėti, mano žvilgsnis lakstė nuo vieno daikto prie kito, niekur nerasdamas atramos. Beliko žiūrėti į Rimą, sėdintį ant grindų tarp šukių, pamažu, lyg sulėtintame filme, keliantį butelį prie lūpų. Tos žalsvos šukės man vėl priminė jūros krantą. Gal ir buvo galima kur nors nuplaukti žalsvomis bebangėmis virtuvės grindimis.

– Tu žinai, kad ji mirė? – Rimas lėtai sulinko, nunarino galvą, tarsi kaklas nebūtų jos nulaikęs. – Klausyk, į tave kas nors žiūrėjo kaip į vampyrą ar kanibalą? Klausyk, tu kada nors... Bet ką čia... Keistenybės, kažkokios keistenybės, viskas kartu, viskas viename maiše... Tu žinai, kam man reikalingi šitie jos daiktai? Aš turiu juos perprasti. Kokia nesąmonė, kokia neteisybė, ką? Perprasti! Juk mūsų „suvokimas“ jau nėra daiktai, suprantai? „Suvokimas“ jau nėra kokios nors savybės, tikrosios savybės, glūdinčios daiktų viduje. Aš juk negaliu visiems paliepti daužyti vazas, argi ne? Aš teturiu žodžius, privalančius įkvėpti kitiems sapnus, kuriuos sapnuoju aš vienas, tik aš vienas. Įsivaizduoji, *kaip* aš turiu sapnuoti, kad tai įvyktų? Suprantai, kam man reikalingi šitie jos daiktai?

Rimas pakėlė akis. Jos skleidė nesuprantamą pyktį, nuožmų įniršį, kuris, deja, negalėjo paslėpti nevilties.

– O gal aš išties nuėjau pernelyg toli? Tu juk nebūtum to padaręs, argi ne? Nebūtum. Tu puikiai žinai ribas, tu viską puikiai žinai. Gal nori, kad ir aš žinočiau, kur einu ir kur nueisiu? Kad žinočiau, ką pajėgsiu, o ko ne? Tu juk nepajėgtum *sugalvoti* tokios nuostabios žaliaakės moters, ką?.. Apkabinęs moterį, tu žinai, kad yra ir jos kvapas, ir balso tembras... Bet jei moteris ūmai suurgs lyg pantera, lygiai kaip pantera, o tavo pirštai užčiuops minkštą, švelnų kailį – kas tada? Ką tuomet esi apkabinęs – moterį ar panterą? Kaip pavadinsi šitą padarą? Kokį vardą jam duosi, jei tapsi

dievu?.. O blogiausia, kad dievas turi būti gailestingas, taip, taip, jis privalo būti be galo gailestingas...

Visas Rimo įtūžis dingo be pėdsako, o jis pats subliūško, susitraukė. Dažnai prisimenu jį tokį: sukiužusį, pastirusį tarp virtuvės erdvę sudraskiusių daiktų – duobkasį, nerandantį kastuvo. Jis lėtai lingavo pirmyn atgal, jo burna buvo praverta, nuo apatinės lūpos nukaro lipnių seilių siūlelis. Rimas merdėjo tarp negyvų daiktų tame tylos pasaulyje, kurį pats susikūrė ir kuriame buvo nebereikalingas, kaip ir aš, kaip ir mano diktofonas, kurį skubiai pasiėmiau, tetrokšdamas kuo greičiau iš ten pabėgti. Deja, aš vis dėlto buvau didelis naivuolis. Vyliausi išgelbėsiąs Rimą, bet visai nepagalvojau, kad teįbrisiu į vandenį ligi kelių ir kaip nutvilkytas šoksiu atgal į krantą. O juk kitaip ir negalėjo būti. Kas eina vienas, privalo vienas ir nueiti.

Kai sparčiu žingsniu toliau nuo Rimo Vizbaros namų, atsigręžęs pastebėjau pavartėję tris vyrus. Apsimetę, kad sustojo parūkyti, jie atidžiai mane stebėjo. Puikiai mačiau jų akis, nors buvo ir tolokai nuo manęs. Bepalvės abejingos akys. Aš dar pagalvojau: ar jie neprimena kokių nors Boscho paveikslo gyventojų?

Tuo metu diktofonas man ištis buvo reikalingas. Turėjau skubiai įrašyti visa, ką žinojau. Visi tų dienų įrašai tebedulka spintoje, kartais jų pasiklausau, nors dažname begali išgirsti vien pratisą šnypštimą. Retas kuris išliko nors kiek įklausomas, viską užgožia švilpesiai, šnypštimas, tik protrūkiais prasiveržia pavienė aiškesnė frazė. Garsiakalbiai kimiai gargteli: „atsidavimo baimė“ ar „tylos metafizika“. Galiu tik spėlioti, ką tai reiškė anomis dienomis, bet kartais ištisas valandas prasėdžiu prie džeržgiančio aparato. Kiekvienas žmogus nori pasižiūrėti, kaip jis atrodo iš šalies. O aš noriu ir išgirsti. Bet manasis garsų veidrodis išblėso, suskeldėjo ir apaugo dulkėmis. Pamatau tik neryškas detales – vieną akį, žodį, tris sakinius, susivėlusią plaukų kuokštą. Visos andainykštės spėlio-

nės, minčių nuotrupos, net padriki žodžiai, bejausmio diktofono kruopščiai įrašyti, jau pranyko, išsitrynė, lyg niekada nebūtų egzistavę. Tik vienas įrašas stebuklingai išliko. Jo klausau dažniausiai, jis man sukelia daugiausia prisiminimų. Kalbu aš pats, aš ir klausau, visuomet nustebdamas, kad mudu tokie skirtingi. Anuometinis „aš“ nėra nei toks, koks esu dabar, nei toks, kokį ji – tą senąją – dabar įsivaizduoju. Jis netgi žodžius taria kitaip. Tas įrašas buvo paskutinis iš ilgos serijos, darytas tą dieną, kai sutikau Rimą.

Sutikau jį po gero pusmečio ir vos nepraejau pro šalį. Žinojau, kad jis jau atsigavęs, dažnai apie jį girdėdavau: Rimas Vizbara viešai išdergė gyvą klasiką, Rimas Vizbara kažkam rodė savo miniatiūrą – keturiolika eilučių, septyniasdešimt aštuoni žodžiai, dzeno estetika. Šedevras! O sutikęs tiesiog jo nepažinau. Stabtelėjau šiaip sau, netgi ne todėl, kad būčiau paskutinį akimirksnį atsipeikėjęs. Pažvelgiau į praeivio veidą ir net nepagalvojau: kažkur matytas. Jis anaip tol nebuvo pasikeitęs. Jis buvo toks kaip anksčiau. Grakščiu judesiu pasitaisė ūsus ir nusišypsojo. Prieš mane tikrai stovėjo Rimas, bet aš jo nepažinau. Jis prakalbo apie sunkiai pelnomą duoną, apie žodžius – po neaprėpiamus vandenį nardančias įvairiaspalves žuvis, kurioms bet koks žeberklas nepakanamai aštrus. Viskas vyko taisyklingai, pokalbis buvo normalus, tačiau aš neatpažinau Rimo. Jo veidas, jo judesiai, jo šiurkštokas balsas, netgi jo žodžiai. Bet paties Rimo nebebuvo.

Dar kažką pašnekėjęs, jis greit nužingsniavo tolyn, o aš prisiminiau savo senąją sapną, gal todėl, kad Rimas keliskart atsigręžė. Turbūt jis žiūrėjo į mane, nors iš tolo negalėjau matyti jo žvilgsnio. Deja, negalėjau. Aš buvau ir likau neregys, tik retkarčiais gebąs susapnuoti tai, ką matantys (o jų, matyt, vis dėlto yra) kiekvieną mirksnį regi prieš akis.

Juostelės balsas ilgai ir nuobodokai samprotauja apie jautimus, kurie mane užplūdo po to susitikimo. Aš jų nebeprisimenu – tai buvo kažkokia juoda marmalynė, kurioje susipynė viskas: bemie-

gės naktys, drėgnų pelenų kvapas, tarakonai, dvasios pagirios – visi pragaro siaubai. Prisiminti tokius dalykus – nelyginant maudytis naftoje. Tačiau kartais diktofonas vis dėlto pagelbsti. Vienas trumpas įrašėlis, matyt, padarytas jau kiek aprimus, perteikia šio-kią tokią nuotaiką.

„Patyriau begalinio nusivylimo jausmą, koks įmanomas nebent klausantis beprotiškos simfonijos, kurios temos auga ir grėsmingai siūbuoja, siekdamos neišsipildančių dalykų, laižydamos Absoliuto kojas, priversdamos suabejoti, ar išties negali pakliūti už ribos, gniauždamos kvapą ir atimdamos valią, nes pradedi suvokti, kad tuoj pat sužinosi kažkokią paslaptį, didžiąją paslaptį; ir šit, kai orkestras pasiekia sprogdinantį ausų būgnelius *fortissimo*, užspringsta ir paklaiksta, kai virš sudužusio pasaulio palieka pleventi vien, rodos, dvasią atiduodančio obojininko fa – štai tada viskas ūmai nurimsta, pasigirsta beprasmis, grakščiai instrumentuotas finaliukas: aštuoni taktai, bemat sunaikinantys visa, kas buvo pasiekta prieš akimirksnį. Deja, dar syki suprant, kad obojus yra obojus, smuikas yra smuikas, o stebuklingos natos, paskleidusios koncertų salėje amžinybės sukurius, tėra tam tikri ženkleliai, nurodantys, kada kurį klavišą spausti. Argi gali būti didesnis nusivylimas nei suvokti, kad neįmanoma patekti už ribos, nes tos ribos nėra?“

Taip didingai kaba jis, tasai „aš“, rašęs juostelę. O aš pats prisimenu visai ką kita. Parėjau namo ir iškart prisipyliau sklidiną taurę konjako. Jaučiausi kaip žmogus, kuris netikėtai patyrė, kad jo moteris, vienintelė jo gyvenimo moteris, kurią jis dievino ir kuri, rodės, jį dievino, visiškai jo nemyli, o jį niekina, paprasčiausiai iš jo šaiposi... Arba ne, veikiau kaip žmogus, kurio pasaulis staiga sužlugo, kuris sužinojo, kad visi, absoliučiai visi laiko jį pašutiniu idiotu... Ūmai pasibaisėjau savo butu, savo baldais, savo veidrodžiu. Jeigu jie būtų žmonės, galbūt būčiau juos išžudęs. Vėl prisigėriau vienui vienas, svirduliavau po visus kambarius, pats

nežinodamas, ko ieškau, ką tikiuosi rasti, ko man reikia, o paskui pradėjau beviltiškai daužyti į sienas savo diktofoną, savo mintis, savo vizijas, savo...

Lygiai po savaitės man paskambino Vincas Požarskas ir bejausmiu balsu pranešė, kad Rimą Vizbarą palaidojo vakar. Jis laukias manęs Rimo bute.

Apsirengiau labai rūpestingai, net pasirišau kaklaraištį. Rankos buvo lengvutės, kone besvorės, vis taikėsi kažkur pakilti. Išėjęs į gatvę, iškart pasidariau labai didelis, net suabejojau, ar tilpsiu į taksi. Gera pamenu, kad prie vairuotojo raktų buvo prikabintas mažytis meškiukas, tabaluojantis į visas puses kiekvienoje kryžkelėje. Skaitiklis išmušė rublį šešiasdešimt aštuonias kapeikas. Prieš Rimo namą augo keturi jauni kaštonai – pirmą kartą juos suskaičiavau. Jie buvo padžiūvę, jų lapai raitėsi.

Artėdamas prie pilko niūraus namo, sutikau įtartinais daug žmonių. Iš pradžių pro šalį pratipeno mažaūgis pajuodėlis kurmio veidu, jo apvalios žvitrios akutės nufotografavo mane keliskart iš eilės. Tuoj po jo prisiartinio drūta moteris, net pasisukdama nudėbė mane ir, pagreitinusi žingsnį, dingo man už nugaros. Ji, be abejo, atsigręžė ir pažiūrėjo man į pakaušį, jaučiau šitai net nematydamas. Pavartėję du vyrai, čiulpdami sumaigyta cigaretės, nužvelgė mane iš padilbų. Vienam ant dešiniojo skruosto juodavo plaukuotas apgamas, labai reikšmingas apgamas. Antrasis buvo žvairas, jis pažiūrėjo tiesiai į mane iš pradžių viena akimi, paskui kita. Kieme stoviniavo pulkas moterų. Man pasirodžius, jos pritilo, visų akys žvelgė į mane, visos lūpos – raudonos, rausvos, blyškios, rožinės, pamėlusios – šnabždėjosi apie mane. Girdėjau pulsuojantį šnypštimą, toks sklinda iš gyvačių knibždėlyno. Laiptais užbėgau kone dusdamas, prisiglaudžiau prie sienos, nes kažkas leidosi žemyn, sąmoningai kaukšėdamas kulnais, norėdamas, kad atsigręžčiau, kad jis galėtų perverti mane savo žvilgsniu.

Vincas Požarskas atidarė ne iš karto, nepasisveikino, atsukęs nugarą grįžo atgal į kambarį ir dribte sudribo į fotelio kriauklę kaip milžiniškas moliuskas. Jis tylėjo, tačiau man ir nereikėjo nurodymų. Aš žinojau, ką privalau surasti. Raudonos užuolaidos buvo neatitrauktos, kambarys skendėjo klaidžioje raudonoje prieblandoje. Vincas Požarskas monotoniškai važinėjo su foteliu pirmyn atgal, virkdydamas neteptus ratukus, ir be perstojo čiulpė dantis. Čiulpojo savo pageltusius arkliškus kreivadančius, varydamas mane iš proto. Rodėsi, kartoja ir kartoja tą patį gildantį nesuprantamos kalbos žodį.

Galbūt pradėjau nuo knygų spintų ir lentynų. Rausvas atšvaitas nudažė nugarėles, įkypa krintanti šviesa keistai išskyrė neseniai sklaidytas knygas: neliestosios buvo nuklotos plonyčiu dulkių sluoksniu, o kitos švarutėlės arba su aiškiais pirštų brėžiais. Ypačiai apmirusi, visiškai negyva buvo ilga žodynų eilė. Stori tomai tūnojo paskendę pilkadulkėje užmarštyje. Vėl pasitraukiau į kambario vidurį. Čiulpsėjimas girgždėjimas gremženimas klebenimas nesiliovė, baugu buvo atsigręžti ar ką pasakyti Vincui Požarskui, nes už nugaros turbūt galėjau išvysti kitą Požarską – sūnų. Rausvasienė ola atrodė gana rami, bet reikėjo skubėti, nes lubos galėjo griūti kas akimirksnį. Stalčiuose visi lapai buvo suguldyti be galo tvarkingai, vienas po kito, vienas ant kito, vienas po kitu. Atskirai – spausdinti kūriniai, atskirai – nepublikuoti, senesnieji ir vėlesnieji. Suradau *tai* viršutiniame stalčiuje, pavarčiau ir greit paslėpiau atgal. Daugiau ieškoti nebebuvo prasmės.

Vincas Požarskas atsikrenkštė, pažvelgiau į jį ir ūmai siaubingai aiškiai supratau, jog jis irgi visą laiką laukė. Pirmą sykį pamačiau jo akis atgijusias, atsivėrusias. Jis pats patraukė šalin sieną, kurios niekad negalėdavau pralaužti, įsileido mane į vidų. Aš jį supratau, tačiau man jau buvo vis vien.

Kairė jo ranka buvo nukarusi žemyn, stori plaukuoti pirštai judėjo tarsi krabo žnyplės. Mažylis – nenormaliai trumpas, vos te-

siekė pusę bevardžio. Rusvai gelsvas kilimas buvo panašus į mažą dykumą saulei tekant, virš jo sustingę kybojo miriadai smiltelių. Pamažu traukiausi atatupstas, nes kažkodėl bijojau atgręžti Vincui Požarskui nugarą.

Pagaliau išsprūdau pro duris, palikdamas Rimo kambarį, palikdamas ir Vincą Požarską. Jis liko sėdėti nė nepasukęs galvos, nukoręs storapirštes rankas, iš padilbų žvelgdamas į sieną. Jo veidas klaidingai raudoname kambaryje atrodė pajuodęs ir sukritęs. Vincas Požarskas sukumpęs rymojo giliame kėdsle ir kažko laukė.

Kartą Rimas man pasakė, kad visai nepamena vaikystės. Tėra vienintelis prisiminimas – įkyrus, tolydžio sugrįžtantis, pasikartojantis su visomis smulkmenomis, visuomet labai ryškus, trumpam užgožiantis realybę.

Prisiminime jis sėdi vienas prietamsiame kambaryje. Į palangę teškena lietus, kampe stovi šiurkštus maišas, pilnas sudžiūvusių medžių lapų. O Rimas sėdi vieniui vienas, vienas visame pasaulyje, ir laukia tėvo, kurio absoliučiai neatsimena.

Tą dieną atsimenu per miglas. Vakare, kai bent kiek atsikvošėjau, pas mane atėjo Petriukas. Jis įsėlino į kambarį tylus ir paslaptingas, prisėdo ant sofos, nenusiėmęs savo odinės kepuraitės, ir išsyk pradėjo šnekėti. Jis antrasis pranešė man, kad Rimo nebėra. Paskui plačiau apipasakojo, kaip viskas nutiko. Juk jiedu gyveno gretimuose namuose. Kantriai klausiausi jo padriko monologo, gal daugiau matydamas nei girdėdamas. Rodės, kiekvieną žodį pastiprina savitas, tik Petriukui būdingas judesys, grimasa ar žvilgsnis. Galbūt Petriukas visą laiką taip kalbėdavo, aš nebežinau. Aš nieko nebežinau. Jo balsas nuolatos mainėsi, vinguriavo painiomis kilpomis, o jis dar vartė akis, paslaptingai nutildavo vidury sakinio arba pradėdavo įmantriai dėlioti pirštus.

– Pirmiausia atsirado kvapas, – kalbėjo Petriukas, o jo antakiai

raukstėsi, paženklindami tą kvapą savu hieroglifu. – Jis užtvindė visą laiptinę, įsismelkė į butus. Kaimynai zujo po visus kampus, uosdami orą lyg šunys, – jo rankos šoktelėjo aukštin, pirštai suvirpėjo. – Visi beveik pavirto šunimis, ypač plaukuotesni ir juodaakiai, jie apskritai tam greitesni. Tačiau tie mąstantys dogai nė neįtarė, kad kvapą skleidžia jų Ovidijus. Juk tai nebuvo lavono dvokas! – lūpų kampučiai nusileido, kairė ranka, delnu žemyn, nusklendė toli į priekį. – Tai buvo stiprus, bet gan malonus aromatas, kuris nieko nepriminė net nosyliausiam, – *aš* sugalvojau šitą žodį, – net nosyliausiam kaimynui. Visi zujo po butus, po laiptinę, kol pagaliau vienu metu susirinko prie Marselio Kafkodžoiso durų – lyg šunų ruja, uodžianti orą, – rankos greit apsivertė delnais žemyn ir nugrimzdo beveik ligi pat žemės. – Duris išlaužė nė nesitarę, atsirado vienas plačiapetis vaikinai, nepametęs blaivaus proto, nes visi kiti, man regis, jau buvo bepradedę kaukti.

Aš puikiai įsivaizdavau įvairiaspalvių šunų rują, apspitusią Rimo duris. Jie kaukšėjo dantimis ir šnopusdami uodė orą, iš nekantrumo net pamiršę vizginti uodegas.

– Genijaus kambario vaizdas paveikė juos kaip stebuklingas vanduo. Jie atvirto žmonėmis ir pradėjo visai žmogiškai aikčioti ir dejuoti. Ypač moterys – tas eržilas iš nuobodulio buvo prajodęs visas bent kiek padoriau atrodančias. Išsyk susidarė dvi grupuotės: širdies priepuolio partija ir savižudybės partija. Man, žinoma, rūpėjo kiti dalykai, aš jau buvau viską daugmaž apmanęs. Rimuko veidas buvo perkreiptas ir sudarkytas, rodėsi, neregima ranka panardino į jį pirštus lyg į teslą, pasuko juos ratu, – prieš laikrodžio rodyklę! – o veidas taip ir sustingo. Akyse buvo baimė, mano mielas, gryna grynutelė baimė ir daugiau nieko. Aš pats gabenau jį į lavoninę. Mudu su felčeriu tauškėme visokiausias nesąmones, o kai jis prieš atvykstant ištiesė savo skylėtą ranką ir pasakė: mano vardas Algis, – persigandau, kad Rimukas nepakeltų savo perkreiptos fizionomijos ir neužgargaliuotų: o mano vardas –

Lavonas. Bet aš visą kelią prilaikiau jį už peties. Beje, manęs nenorėjo įsileisti į vidų, tik pamanyk! Šitie šiukšlės mėgino neįsileisti manęs, nors man reikėjo viską patikrinti savo rankomis! Juk aš, galima sakyti, palaikiau astralinį ryšį su ta žaliaake giltine. Viskas buvo daugmaž aišku. Deja, negaliu išduoti paslapties, bet patikėk, jis jai padarė tokį dalyką...

Petriukas, papūtęs žandus, plepėjo su keistu pasitenkinimu, kone džiugesiu. Aš lyg ir pradėjau kažką suprasti, bet nenorėjau gilintis, nenorėjau niekuo tikėti. Aš tarytum žvelgiau į juodą bedugnę ryklę, kurios dugne (o jo juk nebuvo) gulėjo atsakymas. Visiškai nenorėjau ten lįsti. Aš nieko nebenorėjau.

– Jis buvo sveikutėlis, sveikut sveikutėlis, įsivaizduok sau, – Petriukas net užkimo, nebešokčiojo, tik braukė nuo kaktos prakaitą. – Jokių vidinių pakitimų, jokios mirties priežasties. Gal, sakysi, meluoju? Paskaityk skrodimo aktą. Mirties priežastis ne-nu-sta-ty-ta. Būtum matęs, kaip išvertė akis ta skerdikų kompanija! Kad kiek, būtų supjaustę visus vidurius ir smegenis į žirnio didumo gabalėlius, ir būtų tekę laidoti Rimulčiką farširuotą kaip birmiečių antį. Šiaip ne taip susiradau porą viršininkų ir tuos nekrofilus suturėjau. Ganėjo paaiškinti, kad Rimukas buvo beprotis, ir jie aprimo.

Aš užsimerkiau ir beveik nebeklausiau, ką toliau aiškino Petriukas, pasijutau plaukias milžiniškoje valtyje, didesnėje už mano namą, už visą mūsų miestą.

– Tai *Voodoo death*, – įsitikinęs kartojo Petriukas. – Jokių abejonių negali būti. Supranti, tai mirtis iš baimės, iš paprasčiausios nenuugalimos metafizinės baimės. Kai žmogus nebeįstengia pergalėti baimės, jo saugikliai perdega. Elementaru kaip apelsinas. Ir gerai, mano mielas, ir gerai... Juk kažkas turėjo jam atkeršyti, kažkas turėjo jį nubausti. Bepigu būtų skraidyti, jei žinotum, kad nėra jokios grėsmės tėkštis į žemę! Tada visi skraidytų! Skraidymas nebūtų skraidymas!

Paskui aš jau beveik nieko nebegirdėjau, o Petriukas vis kalbė-

jo: rodos, apie *Voodoo*, apie baimės rūšis, *Voodoo* dvasių bausmes už ryšių su pasauliu pažeidimus, apie tai, kad žmogus yra, bet jo nėra. Tačiau jis nieko nebegalėjo man paaiškinti. Aš pakenčiau jį ligi vidurnakčio tik todėl, kad man buvo vis vien.

Ką jis galėjo paaiškinti, šokčiodamas ant mėlynos sofos lyg už virvučių tampoma lėlė? Žinojau, kad nemiegosiu tą naktį, o gal dar daugiau naktų, nes galvosiu ir galvosiu, tik ne apie *Voodoo* ir nepaaiškinamas mirtis. Galbūt mane lankys ta moteris, gal ir pats Rimas (jis neateina, nors tyko visuose daiktuose, glūdi kiekvienoje sekundėje), o aš žiūrėsiu į juos ir vis galvosiu. Deja, niekas man nepasakys, kodėl storas Rimo Vizbaros romanas gulėjo viršutiniame stalčiuje toks nurimęs. Niekas nepaaiškins užrašo pirmame lape, galbūt skirto man: „Neieškok nei juostelių, nei lapų. Knyga buvo. Aš ją parašiau. Bet neieškok jos. Neieškok!“

Ir viskas. Daugiau nė vienos eilutės, nė menkiausio ženklelio. Nieko, absoliučiai nieko.

Ką aš žinau? Borchesas rašo, kad žmogus, pavirtęs dievu, nebenorės nieko keisti, nebenorės nieko aiškinti. Laodži, prieš išeidamas mirti į kalnus, sudegino visus savo raštus. Kaleidoskopas – tai trys veidrodžiai ir saujelė spalvotų stiklo šukių.

Daugiau aš nieko nežinau.

Dabar aš sėdžiu prie rašomojo stalo, atidžiai žvelgdamas į gulinčią ant mėlynos sofos rudą kepuraitę, nes kaip tik ji ir yra Obuolių Petriukas, Kosminio Obuolio valgytojas. Ne, tai ne bur-tai. Rimo nereikia šauktis tokiu būdu. Jis tūno kiekviename daik-te, atsispindi menkiausiame judesyje, tvinksi mano smilkiniuose. Kol kas gebu supančioti jį, išstumtą išorėn, jis nebeužvaldo mano vidaus, nebepaskelbia ten savo karalystės kaip kitados. Retkarčiais pasižiūriu pro langą (šiandien gana šviesu, tačiau dangų užtraukė migla). Du sudžiūvę medeliai kieme dabar kyšo iš gilaus sniego, jie nebeprimena ligotų rankų – tai tiesiog juosvi stagarai, kuriuos

kažkodėl gaila nupjauti. Kartais po langu pragirgžda nematomas praeivis – tuomet automatiškai griebiuosi cigaretės. Kažkoks keistas įprotis. Akmenys prie varvančio čiaupo apledėję, iš tolo aplenkiu tą plotelį, matyt, ne vien dėl to, kad bijau paslysti. Ant mano palangės mėgsta nutūpti purvini, suskretę miesto karveliai, piktai nuveju juos šalin, bet netrukus jie vėl sugrįžta.

Aš galvoju apie Rimą (apie ką dar galėčiau galvoti?). Jo nebėra, tad jis gali kalbėti teisybę, nors šiokią tokią teisybę, kuri išbyra iš sulaužyto kaleidoskopo kartu su spalvotais stikliukais. Kartais pamatau: nejaugi jis tikrai mirė, nejaugi teišliko aplinkiniuose daiktuose? Gal aš apsirikau, gal jis tebegyvuoja (šit danguje pagaliau atsirado properša). Gal nebuvo nei Petriuko pasakojimo, nei *Voodoo death*? Gal buvo kaip nors kitaip? Mano vidiniai gyventojai neatsiliepia, tyli, privalau spręsti aš pats. Privalėjau spręsti aš pats.

Galbūt man pavyko bent kiek paaiškinti sau, kas yra tasai „aš“. Galbūt pavyko pasiteisinti – kodėl neparašiau knygos apie tą žaliaakę moterį. Galbūt pavyko paaiškinti nors tai, kas man buvo svarbiausia, – kad kaleidoskopas tėra kartoninis vamzdelis, trys veidrodžiai ir saujelė spalvoto stiklo šukių, kurios nieko negali sudominti. Tačiau jį sukiojant galima pamatyti daugybę skirtingų ornamentų. Galbūt man pavyko. Tą irgi nuspręsiu aš pats.

Gal ir gerai, kad pats. Kas kitas gali viską išspręsti, jei ne aš, miręs ir nemiręs, nustūmęs save patį nuo juodo, paukščių mėšlu dvokiančio akmens, kas, jei ne aš, save pražudęs ir vėl prikėlęs, kas, jei ne aš, užsimaukšlinęs rudą, blizgančią odinę kepuraitę? Aš, girdįs už nugaros savo paties kvėpavimą, aš, pabandęs atsištoti sau pačiam ant pečių. Aš, Rimas Vizbara.

Vilniaus arhatas

skiriu Johnui Lee Hookeriui
ir Muddy Watersui

Aurelijus ūmai perprato gyvenimo esmę. Tatai įvyko ne taip jau paprastai. Ir anksčiau daug galvodavo apie gyvenimo esmę. Tačiau perprato ją tik tada, kai pasikorė.

Aurelijus pasikorė lietingą penktadienį Karoliniškių landšaftiniame draustinyje, tam tyčia nusipirkęs ilgą brezentinį pavadį dideliam šuniui.

Anaiptol nesijautė esąs didelis šuo. Tą penktadienį jautėsi esąs tiesiog niekas. Aurelijaus gyvenimas buvo netekęs prasmės.

Kitados, rodės, neatmenamais laikais, Aurelijus buvo mokytojas. Nesąmonė, pataisė pats save Aurelijus – kitados jis dirbo mokytoju, o paskui jau nebe. Tačiau mokytojas buvo ir bus ligi amžių pabaigos. Jis gimė tam, kad mokytų jaunos žmones. Įrašai jo likimo knygose neleido elgtis niekaip kitaip. Į jo pamokas verždavosi net kitų klasių moksleiviai. Aurelijus mokė bendrojo pasaulio mokslo, mokė visko iš esmės, todėl mokyklos direktorius bei šiaip valdžia jo nekenė ir visą laiką grasino atleisti iš darbo. Aurelijus dėstė literatūrą, tačiau jo pamokos anaiptol nebuvo literatūros pamokos. Taip, jis kalbėjo apie literatūrą, tačiau taip pat apie menus apskritai, apie politinę filosofiją, erotiką ir net ekonomiką. Jis taip manė: literatūroje yra visi šitie dalykai ir dar daugybė kitokių. Jis neklausė jokių direktorių, jokių švietimo ministerijų, jokių inspektorių. Jis mokė paauglius suprasti pasaulį. O gal mokė kaip tik to, kad pasaulis yra iš esmės neperprantamas.

Visos mokyklos merginos, išskyrus gal porą, buvo beprotiškai jį įsimylėjusios. Neįtikėtinas dalykas: juk Aurelijus buvo nedidukas, neišvaizdus ir netgi nė trupučio ne „sexy“. Tačiau merginos kraustėsi dėl jo iš proto kone tiesiogine prasme. Kai kurios net bandė žudyti, žinoma, grynai vaikiškai. Jei būtų buvęs seksualinis maniakas, būtų miręs nuo išsekimo, nuo persisotinimo jaunais moteriškais kūnais. Tačiau teturėjo vieną vienintelę jaunutę meilužę iš dešimtos klasės. Jų meilė buvo tokia tyli, taip paslėpta nuo viso pasaulio, jog kartais Aurelijus suabejodavo, ar ši išties egzistuoja. Ar tikrai yra tos beprotiškos meilės valandos po pamokų ir neįmanomai slapti tarpusavio ženklai. Sakytumei Aurelijus slėpė šitai netgi pats nuo savęs. Sakytumei tatai buvo tik panorėta ar veikiau susapnuota.

Aurelijus rašydavo pažymius į žurnalą, išvesdavo trimestrinis, tačiau tai tebuvo apgaulė, skirta kvaišiams aplinkiniams. Iš tikrųjų težymėdavo vienintelį pažymį. Vadino jį visapusiško žmogaus koeficientu. Išvesdavo tą koeficientą pagal sudėtingą savo sumanytą schemą. Jo mokomi paaugliai anaip tol nebuvo stebuklingi. Dešimtuko per visą jo mokytojavimo laiką tenusipelnė du žmonės. Absoliučiai pablūdęs išverstakis vaikinai ir labai graži, bet labai romi mergina. Aurelijus neprisiminė jų vardų nei pavardžių, nesidomėjo, ką jiedu pasiekė realiaame gyvenime. Jį labiau domino, ką pasiekė jis pats. O pasiekė jis didelę didelę gyvenimo špygą.

Iš pradžių atėjo atgimimas ir tautinės mokyklos koncepcija. Aurelijaus niekad nestebino žmonių idiotizmas, tad ir tąsyk nenustebo. Toliau dėstė savo pamokas apie viską ir spjovė į visus tikrintojus. Mokytojų jau ėmė stigti, tad atleisti jo vis vien negalėjo. Jo buvusi dešimtokė pamažu baigė mokyklą ir dingo. Studijavo dizainą Paryžiuje. Iš pradžių kone kasdien rašė aistros kupinus laiškus, paskui liovėsi. Tatai Aurelijui nelabai terūpėjo, jis buvo užsiėmęs kuo kitu. Bandė suprasti, kodėl pasaulis jo taip nemylė.

Klaikų pinigų stygių pirmiausia pajuto pirkdamas knygas. Jų lyg tyčia atsirado visokiausių, tačiau visos buvo neįmanomai brangios. Keletą mėnesių Aurelijus gyveno pusbadžiu, bet kai prisiejo net iš tiesų pabadauti, parašė direktoriui prašymą atleisti. Knygų atsisakyti Aurelijus negalėjo. Jis mąstė lengvai ir paprastai: mokytojo algos knygoms nepakanka, nepakanka apskritai niekam. Vadinas, reikia ieškoti kito užsiėmimo, kuris užtikrintų ganėtinas pajamas. Aurelijus nesirengė mestis į verslą ar kitokias nesąmones. Jis buvo gimęs mokytoju, tik mokytoju ir rengėsi likti.

Tokia buvo didžioji jo gyvenimo klaida. Mieste knibždėte knibždėjo jaunų milijonierių, tad Aurelijus ėmė ramiai ieškotis privačios mokyklos, kur ištis padoriai uždirbtų. Jau po dviejų savaitių jį apėmė neviltis. Rado muzikos mokyklų, anglų kalbos mokyklų, daugybę biznio mokyklų. Netgi vieną dizaino mokyklą. Tačiau nė kvapo vienintelio dalyko, kurio nuoširdžiai ieškojo. Šiame mieste niekam nereikėjo visapusiško žmogaus mokyklos. Jaunieji milijonieriai pirkė elektroninius autopianinus už septyniasdešimt tūkstančių dolerių ir rentėsi pilis su keturiais baseiniais. Tačiau, bent kol kas, visiškai nesirūpino savo vaikų ateitimi. Gal jų vaikai tiesiog buvo dar per maži? Aurelijus šiame mieste buvo niekam nereikalingas.

Pirmiausia jis labai pasipiktino. Buvo tikras savo darbo profesionalas, kokių reta. Galbūt apskritai vienintelis toks šiame mieste. Jam privalėjo mokėti po šimtą dolerių už valandą ar dar daugiau. Bet niekas to nepripažino, o formaliai Aurelijus tebuvo bedarbis literatūros mokytojas. Naujasis Vilniaus pasaulis jo nepamilo. Dar blogiau: šis pasaulis jį ignoravo. Šitam pasauliui joks Aurelijus paprasčiausiai neegzistavo. Tad jis nusprendė ištis nebeegzistuoti.

Žinoma, nusprendė anaip tol ne iškart. Pirmiausia pabandė įrodyti, jog vis dėlto egzistuoja. Padirbėjo keliose vietose vertėju, bet mažai tepešė. Mokėjo bent keturias kalbas, tačiau tik tiek, kad

galėtų apylaisviai skaityti. Vertėjauti aukštu lygiu jam buvo per sunku, be to, beviltiškai neįdomu. Tad Aurelijus pabandė mokytis privačiai. Repetitorių pasaulėlyje pasijuto išvis beviltiškai. Niekam nereikėjo žinių, visiems tereikėjo garantuotai įstoti į universitetus. O šia prasme Aurelijus buvo vėpla, jis netgi nieko nepažinojo tuose universitetuose. Gal jau tada būtų nusipirkęs ilgą brezentinį pavadį, tačiau sutiko buvusį mokinį. Jo pavardės, kaip ir visų kitų, neprisiminė.

Visi buvę mokiniai Aurelijų dievino. Tasai mielas praturtėjęs jaunuolis be ilgų šnekų įteikė jam tūkstantį dolerių. Kokių gerų knygų tąsyk Aurelijus prisipirko! Taip pat atrado reikšmingą žaidimą. Nuėjo į senąją mokyklą ir persirašė buvusių mokinių pavardes bei adresus. Greit surado tuos, kurių tėvai arba jie patys smarkiai praturtėjo. Tūkstančių jam niekas nebedalijo. Tačiau savaitgaliais Aurelijus pietaudavo ir vakarieniaudavo karališkai. Netgi ėmė nusimanyti apie brangvynių rūšis. Tačiau šis žaidimas labai greitai įstrigo gerklėje – kone tiesiogine prasme. Kažkurią dieną, kramtydamas lašišą, Aurelijus ūmai mintyse primetė, kiek gerų knygų netrukus suvalgys. Dar keletą karališkų pietų bei vakarienių įstengė pakelti, o paskui pasidavė. Sužiaumoti tokius kiekius puikiausių knygų tapo nebepakeliama. Jis išvien jautė burnoje rišyklos klių skonį.

Mokytojai kaipsyk rengėsi streikuoti dėl menkų algų. Aurelijaus skola už komunalines paslaugas augo vis grėsmingiau. Jam jau prigrasė išjungti dujas bei elektrą. Negana to, jis suprato, jog didžiausius turtus susikrovė anaip tol ne tie jo mokiniai, kurių visapusiško žmogaus koeficientas buvo didžiausias. Nesakytumei, kad praturtėjo vieni kvailiai – bet tarp Aurelijaus koeficiento ir gero gyvenimo jokio tiesioginio ryšio nebuvo. Aurelijaus egzistavimas neteko prasmės. Tuomet jis ir nusipirko ilgą brezentinį pavadį dideliame šuniui, nors jokio šuns neturėjo. Aurelijus rengėsi pasikarti.

Penktadienis buvo lietingas. Jis ilgokai laukė, kol lietus daug-
maž liovėsi. Sunkoka buvo išsirinkti gerą šaką, visi medžiai buvo
kreivi ir nupiepę. Tačiau Aurelijus buvo atkaklus žmogus. Jis pa-
siekė savo tikslą.

Palaimingai sūpavosi ant šakos, jau beveik užduso, jau pa-
tyrė priešmirtinę erekciją, tačiau paskutinį akimirksnį vis dėlto
nuburbėjo žemėn. Gyvenimas dar syki parodė jam didelę špygą.
Gyvenimo špyga kvepėjo šlapiais spygliais ir Karoliniškių draus-
tinio šiukšlėmis. Aurelijus mirtinai panoro tuoj pat vesti ypatingą
pamoką, tačiau nebuvo kam. Tad pabandė mokyti pats save. Šitai
pasirodė netikėtai malonu. Dar kybodamas kilpoje, Aurelijus pa-
tyrė keistą praregėjimą. Gal japonišką satori, gal indišką nirvaną.
O veikiausiai grynai lietuvišką Vilniaus pasaulio praregėjimą. Au-
relijus ūmai perprato gyvenimo esmę.

Gyvenimo esmė labai paprasta. Atsisakymas – štai visa ko
esmė, mokė save Aurelijus. Joks žmogus šiame pasaulyje negali
patenkinti visų savo norų. Žmogaus norai beribiai, o pasaulio siū-
lomos galimybės ribotos. Vilniaus pasaulis yra itin savotiškas – jo
siūlomos galimybės visai ribotos. Išmintingas vyras, mokė save
Aurelijus, atsisako savo norų, idant pritaptų prie bet kokio pa-
saulio. Tarkime, ir pats tikrai turėjo seksualinių norų, bet šit buvo
atsisakęs jų jau bent keletas mėnesių. Gyvenimo esmė ta, toliau
mokė save Aurelijus, kad atsisakytumei kuo didesnio kiekio norų,
tada būsi laimingas.

Žmogus nori gyventi patogiai, šiltame name. Tačiau tai tėra
noras. Maža ko galima geisti. Galima įsigeisti nuosavos vidur-
amžių pilies. Tačiau išmintingas vyras gali gyventi griuvėsiuose,
rūsiuose, šildymo trasų požemiuose. Jis gali gyventi kartono dė-
žėje ar pasiūrėje ant Neries kranto ir vis vien studijuoti išminčių
knygas.

Žmogus nori važinėti automobiliu ar nors troleibusu. Tačiau
tai tėra noras. Galima vaikščioti pėsčiomis, Vilnius nėra jau toks

didelis miestas. Ir po Lietuvą galima vaikščioti pėsčiomis, Lietuva nėra jau tokia didelė šalis. Žiūrint išmintingo vyro akimis – visas pasaulis nėra jau toks didelis. Kur reikėtų skubėti? Kam? Kuriems galams keliauti? Apskritai pajudėti iš vietos? Kyla nenumaldomas noras? Pirmyn! Kelionės Lietuvos keliais ir miškais nūdien būtų sklidinios nuotykių, pavojų, galbūt net raganų ir slibinų. Išmintingas vyras savo valia atsisako transporto. Išmintingas vyras gyvena pėsčias.

Kuo mažiau norų – ir pasaulis nuolankiai guls prie tavo kojų. Jei Vilniaus pasaulis nenori Aurelijui nieko duoti – juo blogiau Vilniaus pasauliui. Aurelijus kilo į kalną, išlipdamas iš landšaftinio draustinio lengvai ir su skaidria nuotaika. Ką išmintingam vyrui reiškia moterys? Nieko! Jos tėra noras. Noras patenkinti gamtinį geismą, noras turėti šeimą ir vaikų. Tokius norus sunaikinti visai lengva. Jus it rūką išpusto žvarbus Karoliniškių vėjas. Nėra jokių moterų, kantriai mokė save Aurelijus, jos visos tėra norai, kurių galima atsisakyti. Jos visos tėra niekingi norai su niekingomis noro skylutėmis, kurias išmintingas vyras gali paprasčiausiai amžiams pamiršti. Jos visos tėra metafizinės laimės norai, kurie niekuomet neišsipildo. Štai kas yra moterys. Kitaip tariant, jų iš esmės lyg ir nėra.

Rodės, sunkėliau bus su maistu. Žmogus jaučia keistą norą valgyti. Tačiau ir šį norą galima nugalėti. Vilniaus pasaulis nebesiūlė Aurelijui maisto. Tad jis valgė vis mažiau ir mažiau. Iš pradžių buvo tikrai sunku. Tačiau Aurelijus ne vien badavo, jis be paliovos mokė ir mokė save. Ėmė misti savo paties mokymu. Jam tekėlė skaidrią šypseną aplinkinių nusiskundimai, esą trūksta šito ir ano. Tie žmonės neperprato gyvenimo esmės. Jie gyveno klaidingai. O Aurelijus pasilypėjo viena pakopa aukštyr – jis apskritai liovėsi valgęs. Tik neišmintingų norų pasaulyje šitai rodėsi neįmanoma. O Aurelijus jau pasiekė pirmąją arhatą, visagalio išminčiaus stadiją, perėjo pro pirmuosius užkerėtus vartus. Išmoko patenkinti

alkį kvapais arba valgančių žmonių vaizdu. Į valgančiuosius buvo galima žiūrėti už dyką. O kvapų buvo pilnas visas Vilnius, nuo jų stačiai tekdavo gintis, kad nepersivalgytum. Kvepėjo medžiai ir automobiliai, žmonės ir šunys. Kvepėjo Vilniaus bažnyčių skliautai ir jaunos dailios merginos su niekingomis noro skylutėmis. Kad nepersivalgytų, Aurelijus dažnai vaikščiojo, užspaudęs skudurėliu nosį. Atsisakydamas norų, vis labiau plėtė pasaulį. Rado jame tokių dalykų, kokių nė neįtarė esant. Išmoko sugerti saulės spindulių energiją kaip gėlę. Kasdien iš ryto rinkdavosi, kokia gėlė šiandien virsti. Vieną dieną būdavo kvapni, puri rožė. Kitą – elegantiška trapi gerbera. Bet dažniausiai – karališkoji chrizantema, išdidžiai nevystanti ištisas savaites. Netrukus užslinko ūkanoti orai, tad saulės spinduliai tapo ypatingu delikatesu, vertesni už visas laišas. Saulės spindulių nereikėjo kramtyti. Viskas ėjo tik į gera. Saulė Vilniuje jau išvis nebesirodė. Bet Aurelijus išmoko naudoti kosminių spindulių energiją. Kol kas gan primityviai – jo kūno sistemos dar neveikė vien kosminių spindulių dėka. Jam vis dar reikėjo vandens. Jis vis dar gėrė, taip pat kvėpavo. Jam dar reikėjo tobulėti, be galo be krašto tobulėti. Turėjo tapti tikru arhatu. Būti vienusyk keliose vietose ir skraidyti. Gerti žmonių dvasią, o kvėpuoti muzika.

Žmonės Aurelijų jaudino labiausiai. Jie taip ir liko be galo netobuli, jie buvo sklidini įvairiausių norų. Jie valgė, gėrė ir mylėjosi vienas su kitu. Nė nebandė tobulėti, juo labiau virsti arhatais. O didysis mokytojas Aurelijus visai nebenorėjo nieko mokyti. Kartu su kitais norais išnyko ir noras mokyti. Taip pat ir noras skaityti. Aurelijus vien žaidė žmonių likimais, stumdė žmones tarsi šachmatų figūreles. Tačiau žaidė vien gėrio žaidimą. Jau mokėjo iškart atskirti gerus žmones nuo blogų. Jų skyrėsi viskas: akys, kvapas, kosminė aura. Gerų žmonių aura buvo panaši į kokią gerą dalyką: gėlę, šunį ar knygą. Blogų žmonių aura būdavo negeros formos: panaši į slibinus, mirtį arba politikus. Gerus žmones Au-

relijus palaikė. Retsykiaais telepatišškai perduodavo jiems patarimą, kokių norų derėtų atsisakyti pirmiausia. Blogus žmones Aurelijus bausdavo. Įteigdavo jiems kuo daugiau neįvykdomų norų, kad visą gyvenimą kankintųsi. Gėrė jų dvasinę energiją, nors ji ir buvo neskani. Kas nors juk privalėjo valyti dvasiškai užterštą pasaulį. Tiesa, Aurelijus nejuto jokios pareigos. Tačiau vis vien baudė blogus žmones. Gal toks elgesys tebuvo senųjų norų likutis, o gal jam tiesiog reikėjo ką nors gerti.

Gerti vandenį ar šiaip kokius skysčius Aurelijus liovėsi antradienį, sausio septynioliktają. Jis vis dar sekė laiką – iš papratimo, nors jau seniai žinojo, kad laikas neturi jokios prasmės. Jam vis mažiau kas beturėjo prasmę. Gal tik oro sudėtis, nes jis vis dar kvėpavo. Ir dar – kad ir kaip būtų keista – žmonės. Kai pats dar buvo žmogus, ne arhatas, Aurelijus patyrė daug skausmo, bet ir savotiškos laimės akimirkinių. Vis dar prisiminė, ką reiškia būti žmogumi, tad žmonės jam buvo įdomūs. Galiausiai, arhatas tėra išėivis iš žmogiškojo pasaulio, jam natūraliai rūpi jo kilmė. Net žmonių pasauliui rūpi, iš ko jis yra kilęs.

Aurelijui taip pat rūpėjo, iš ko jis yra kilęs. Iš tikrai keistos padermės. Toji padermė elgėsi nenusipėjamai, siekė nežinia ko ir kamavosi dėl savo trūkumų. O paskui, į valias pasikamavusi, tuos trūkumus kruopščiai puoselėdavo. Žmonių padermė buvo draskoma prieštarų norų – kokių norą beišpildydavo, vis vien likdavo nelaiminga. Padermė, iš kurios buvo kilęs Aurelijus, su smagumu žudydavo pati save, o paskui raudodavo dėl pralieto kraujo. Visa tai nebežeidė ir nebeskaudino Aurelijaus. Į bet ką pasaulyje tegalėjo žvelgti su skaidria šypsena. Turėjo arhatišką laimės sampratą. Pasaulis buvo toks, koks jis buvo, ir neturėjo pabaigos. Jei-gu Vilniaus miestas ūmai būtų virtęs beore erdve – tatau nebūtų reiškę pasaulio pabaigos. Aurelijus jau galėjo nebekvėpuoti. Net jei-gu jo paties mintys būtų virtusios nirvanos tuštuma – tatau nebūtų reiškę pasaulio pabaigos.

Aurelijus tebevaikščiojo Vilniaus gatvėmis dieną ir naktį – miego jam senų seniausiai nebereikėjo. Pamaži ėmė nebesusigaudyti, ko jam apskritai bereikia. Kodėl apskritai vaikšto tomis beprasmingomis bereikšmio miesto gatvėmis. Kitados, kai buvo žmogus, stengėsi tarnauti kitiems žmonėms, juos mokyti. O dabar atsisakė ne tik visų norų, bet ir visų pareigų. Jis tapo tikru arhatu, lyg ir nebe žmogum, taigi žmonės jam ėmė neberūpėti. Svarbiausia, kad jam neberūpėjo nė pats Aurelijus, kuris juk irgi tebuvo žmogus. Tuomet ir suprato, jog pagaliau pasiekė galutinį tikslą.

Arhato esmė labai paprasta. Jeigu pats sau neberūpi – vadinas, tavęs nebėra.

1995

Bibliografiniai šaltiniai

Apsakymai iš spausdintų Ričardo Gavelio rinkinių:

NEPRASIDĖJUSI ŠVENTĖ (1976)

Gimimo diena

Neprasidėjusi šventė

Apskritimas du kartus

Šokis aplink portretą

ĮSIBROVĖLIAI (1982)

Žvaigždžių kvėpėjimas

Baltakaklis vilkas

Tylos angelas

Galbūt

NUBAUSTIEJI (1987)

Charono diena

Kaltasis

Berankis

Raportas apie šmėklas

TAIKOS BALANDIS (1995)

Taikos balandis

Užrašai iš savigarbos

Vilniaus arhatas

*Apsakymai iš nespausdintų Ričardo Gavelio
rankraščių archyvo:*

Kvailys narve 1972

Taikinys 1973

Pelės 1971

Pasaka su katinu dideliems vaikams 1973

Tur inys

Gimimo diena	5
Neprasidėjusi šventė	13
Žvaigždžių kvepėjimas	22
Baltakaklis vilkas	40
Charono diena	78
Kaltasis	110
Apskritimas du kartus	124
Šokis aplink portretą	132
Tylos angelas	141
Berankis	157
Raportas apie šmėklas	181
Taikos balandis	199
Kvailys narve	213
Taikinys	222
Pelės	229
Pasaka su katinu dideliems vaikams	239
Užrašai iš savigarbos	262
Galbūt	279
Vilniaus arhatas	351
<i>Bibliografiniai šaltiniai</i>	360

Ričardo Gavelio kūrybos retrospektyva

Apsakymų rinktinė ir 7 romanai. Numatoma išleisti:

TYLOS ANGELAS

...

JAUNO ŽMOGAUS MEMUARAI

...

VILNIAUS DŽIAZAS

...

PASKUTINIOJI ŽEMĖS ŽMONIŲ KARTA

...

SEPTYNI SAVIŽUDYBĖS BŪDAI

...

PRARASTŲ GODŲ KVARTETAS

...

SUN-TZU GYVENIMAS ŠVENTAME
VILNIAUS MIESTE

...

VILNIAUS POKERIS

...

2007 m. pradžioje „Tyto alba“ išleis knygą apie Ričardą Gavelį. Ją sudarys atsiminimai apie rašytoją, dalis jo laiškų, analitiniai užsienio literatūrologų straipsniai apie R. Gavelio kūrybą, reikšmingiausi R. Gavelio straipsniai. Sudarytojai – R. Gavelio kūrybinio palikimo paveldėtoja Nijolė Gavelienė, poetas, vertėjas Antanas A. Jonynas, kultūrologas Almantas Samalavičius.

Gavelis, Ričardas

Ga581 Tylos angelas : apsakymų rinktinė / Ričardas Gavelis ; [sudarytoja Nijolė Gavelienė]. – Vilnius : Tyto alba, 2006. – 358, [10] p.

ISBN 9986-16-518-0

Pirmoji Ričardo Gavelio kūrybos retrospektyvos knyga, sudaryta iš lietuvių novelistikos klasika tapusių tekstų. Į rinktinę įtraukti įvairiais laikotarpiais sukurti apsakymai iš spausdintų R. Gavelio rinkinių ir nespausdintų rašytojo rankraščių archyvo.

UDK 888.2-3

RIČARDAS GAVELIS

Tylos angelas

Apsakymų rinktinė

Viršelio dailininkė ir meninė redaktorė *Ilona Kukenytė*

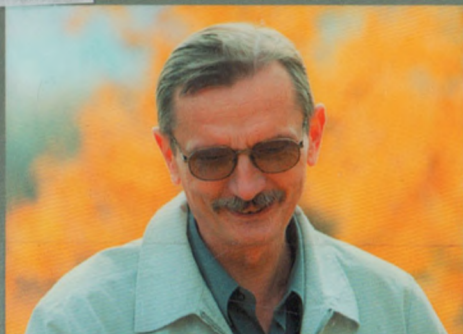
SL 1686. 2006 10 30. 16,15 apsk. l. l.

Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,

tel. 2497453, info@tytoalba.lt

Spausdino „Standartų spaustuvė“,

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

Apsakymų rinktinė „Tylos angelas“, sudaryta iš lietuvių novelistikos aukso fondui priklausančių anksčiau spausdintų kūrinių, taip pat iki šiol neskelbtos Ričardo Gavelio (1950–2002) mažosios prozos, pradedama leidyklos „Tyto alba“ sumanyta šio rašytojo kūrybos retrospektyva.

„Sąmoningas provokatorius“, „novelės meistras“, „nešvankybių platintojas“ – taip apibūdinamas jo talentas ir... vis dažniau tiesiog nutylimas Lietuvoje. Negavęs jokių premijų ar kitų apdovanojimų, bet sulaukęs didžiulių tiražų ir mylimas skaitytojų – toks jis pamažu grimzta į užmarštį. O iš pašėlusiu greičiu lekiančio laiko perspektyvos matyti, kad meniniai Ričardo Gavelio grožinės kūrybos laimėjimai – nepasiekiamas horizontas šiandienos prozai. Ankstesnės rašytojo knygų laidos taip pat jau beveik nepasiekiamos, tad Ričardo Gavelio kūryba kaip naujosios lietuvių literatūros klasika vėl grįžta į skaitytojų rankas.

Apsakymuose žmogaus sielą metafiziškai preparuojantis Ričardo Gavelio skalpelis – tai tiksliai, logiškai, virtuozistiškai, o kartu jautriai ir elegantiškai valdomas instrumentas. Didžiulis jo novelių psichologinis intensyvumas nepastebimai virsta efemerišku punktyru, kurį erdvėje brėžia iš angelo sparno iškritusi nesvari plunksna.